

QUID SIT EPISTOLA,
ET UNDE DICTA,
deque aliis ejusdem nominibus.

EPISTOLA est absentium quasi mutuus sermo. Epistola est nuncius animi scriptus ad absentes, de iis rebus, quas scire nostra interest. Græcum vocabulum est ἐπιστολή ἀπο τῆ ἐπιστέλλειν, quod Latinis *mittere* valet quia ad absentes mittitur. Hinc Epistolium, Diminutivum, hoc est, parva Epistola.

Prisci eandem etiam *Literas, Tabulas, Tabellas, Codicillos* appellavere, *Literas* quidem (in carmine etiam *Literam* ob excellentiam, & quod hoc scriptiois genus celeberrimum inter literas omnes sit.

Tabulas, Tabellas, Codicillos, verò à materia ante enim chartæ & membranatum usum, (ut *Isidorus* attestatur *lib. 7. Orig.*) ex caudicibus, hoc est arborum truncis efformabantur tabulæ cerâ illitæ, in quibus pungendo (unde *Pugillarium* nomen stylo impresso, Epistolarum colloquia scribebantur. * *Et Festus, Tabellis*, inquit, pro chartis utebantur antiqui, quibus ultro citròque certiores faciebant absentes. Hinc *Tabellarius*, etiam nunc, qui eas præfert, quem Græci ἀπὸ τῶν γραμματίων, id est, à literis γραμματόφορον nuncupant.

DE CONSCRIBENDIS

A quo & cur inventa sit Epistola, & quod sit ejus proprium?

† Constat ex *Plutarcho*, *Julium Casarem* omnium primum rationem reperiisse, amicos per literas conveniendi; cum coram agendi, nec occupationes, nec magnitudo urbis semper occasionem daret. Atque id genus propriè *Codicillos* appellabant. Hinc & *Seneca*, *Epist.* LVI. ad *Lucil.* *Video*, inquit, *te mi Lucili, cum maximè audio: ad eò tecum sum, ut dubitem, an incipiam non Epistolas, sed Codicillos tibi scribere.*

1. *Inventa* autem est *Epistola* (ut *Cicero lib. 2. ad Famil. Epist. 4.* inquit) ut certiores faceremus absentes, si quid esset quod eos scire, aut nostrà aut ipsorum interesse. *Ejus proprium* (ut idem ad *Q. Fr. lib. 1.* scriptum reliquit) est, ut is, ad quem scribitur, de iis rebus, quas ignorat, certior fiat.

2. Si contingat, ut res scripto, aut per tabellarium significanda secrete egeat, & periculum sit, ne hostibus aut aliis innotescat: vel ænigmatica scribendi ratio, vel alia occultior periculum hoc præcludet,

De literis ænigmaticis.

In literis ænigmaticis abstrusiora adagia item nomina propria loco appellativorum adhibenda veniunt, ac ea omnia, quæ cuivis legenti obscuritatem pariunt: facta antè conventionem cum eo, cui scribis, *vide infra de Epist. nunciat.*

Juvat etiam hic nosse illa, quæ de ænigmate traduntur: nimirum, aliud esse *ænigma in rebus*, cum rei ænigmaticæ describendæ proprietates, quibusdam allegoriæ in volucris, obtegantur: ut illud de *calamo*,

Demo

Demo
Coge
Alud
Pyphus dicitur
si ab eam c
ture describitur
Damiam
A se nil
I
Legimus
Christianis,
constantiam
rundine, al
uti fute. A
glois Episto
inde confit
Flures huc ipe
duunt: est ex
 1. *Tuta qu*
centi litera,
 2. *Modu*
caprina lactu
harverit, si ci
 3. *Si idem fa*
meis olim mi
 4. *Si alumi*
hec enim post
rent: sed mo
charta illa imm
 5. *Si pom*
teris: Si eni
tu, est legere

Deme caput, sinde, & perfunde liquoribus ora.

Coge loqui, truncus plurima dicit apex.

Aliud ænigma in verbis, & gryphus, vel logogryphus dicitur, cùm dictionis alicujus literæ vel syllabæ eam componentes, vel ejus ætymon obscurè describitur. Ut illud de corde.

Da mediam, plenamq; Hecaten, rabiemq; caninam;

A te nil ultra postulat ipse Deus.

De literis occultè mittendis.

Legimus Saladinum, obsidentibus Ptolemaidem Christianis, epistolâ columbæ allegatâ obsessos ad constantiam hortari voluisse. Alii cornice, alii hirundine, alii vibratis in obsessam civitatem sagittis usi fuere. Alii sectis in duas partes tormentorum globis Epistolam incluserunt, & claustro idoneo deinde constrictos ad destinatum locum trajecerunt. Plures huc spectant modi, qui fidem secreti custodiunt: est ex Ovidio.

1. Tuta quoque est, fallitque oculos è lacte recenti litera, carbonis polline tinge leges.

2. Modus ex Plinio Tithymali (quæ dicitur caprina lactuca) herbæ lacte inscripta pagina cùm inaruerit, si cinis inspergatur literæ apparebunt.

3. Si idem facias lacte ficulneæ, quo inscriptis humeris olim mittebantur servi ad absentes amicos.

4. Si alumine aquâ resoluta chartam inscribas: hæc enim postquam inaruerit, nullæ notæ apparent: sed mox fiunt conspicuæ, ubi intrâ aquam charta illa immaduerit.

5. Si pomi citrii, vel cepearum, aut alii furco scripseris: Si enim ibi scriptæ literæ ab igne incaluerint, eas legere poteris.

DE CONSCRIBENDIS

6. Si papyrus adipe, vel aceto, vel gummi exaretur: nam literas exhibebit aspersa, vel exustæ paleæ vel Carbonis polline, idem fiet in scyphis vitreis vel Crystallinis si inscribantur gummi arabico in aqua resoluto.

7. Modus. Si birci adipe lapidem inscribas & in acetum aliquamdiu immergas, characteres antea occultos aded exhibebit manifestos, ut quasi sculpti videantur, item si sale ammoniaco aquæ permixto, vel succo unæ acerbæ scribas, ad ignem nigros characteres scripta papyrus repræsentabit, &c.

DE EPISTOLICÆ

artis utilitate.

Epistolæ artis fructus percipitur in lectione & scriptione. Nam

I. Qui artem hanc Epistollicam sive rectè scribendi didicerunt, majore cum judicio, & uberiore fructu; tum etiam ferè aliqua cum voluptate, doctorum hominum, seu veterum, seu recentium Epistolas legunt.

II. Multa Epistolarum doctorum hominum, præsertim verò Ciceronis lectione hoc consequentur, ut ipsi non solum promptius & expeditius scribant, quàm cæteri: sed & doctius, venustius & elegantius, quàm qui ducem sequuntur naturam.

III. Qui in his præceptis vel mediocriter exercitati fuerint, multò paratiores venient ad ipsa dicendi præcepta, & conficiendas declamationes.

IV. Ad ipsas etiam serias orationes, quibus graviores tractantur & explicantur controversiæ, in Senatu vel Curia: vel apud Principes, Reges & Imperatores.

DE

DE E
Epistola
fimum con
lati q
Quod p

Hoc est
amicus an
lunis parat

Hinc qu
tuna. III.

I.

1. Seru

2. Elias

3. Natio

II.

1. Vira

lis, an igno

ru. 4. Op

Art: a
Rhetorica,

Person
An sacra,
ad tempus

V. Is

1. Nativita.

2. Eusebio

3. Conjuncti

DE EPISTOLARUM DECORE.

Epistolam scripturus diligenter tria hæc potissimum consideret : *Quis sit ipse, qui scribit, cui scribat, & quibus de rebus scribat.*

Quod paulò uberius venit declarandum.

I. *Quis scribat ?*

Hoc est, notus ne illè sit, cui scribit an ignotus; amicus an inimicus : Par illi an impar genere, fortunis, ætate, eruditione, &c.

II. *Cui scribat.*

Hinc quinque considerentur : I. *Natura.* II. *Fortuna.* III. *Studium.* IV. *Dignitas,* & V. *Affectio.*

I. In *Natura* spectantur hæc tria :

1. *Sexus* : Vir, an Mulier ? Filius, an Filia ?
2. *Ætas* : Pater, an adolescens ? Vir, an senex ?
3. *Natio* : Germanus, an Italus ?

II. In *Fortuna* hæc 4. consideranda.

1. *Vita* status, servus, an liber.
2. *Natales* Nobilis, an ignobilis.
3. *Existimatio* Clarus, an obscurus.
4. *Opes*, Dives, an pauper ?

III. In studio advertenda.

Ars : an Liberalis ? Grammatica, Dialectica, Rhetoricâ, &c. an illiberalis, Sartoria, Sutoria ?

IV. In dignitate.

Persona qualitas.

An sacra, an profana ? Num perpetua, num verò ad tempus ? an Princeps, vel prætor ?

V. In affectione hæc 4. spectantur :

1. *Notitia*. Cujas, an peregrinus ?
2. *Benevolentia*. Amicus, an inimicus ?
3. *Conjunctio*. Cognatus, an Affinis ?

4. *Officia.* Num bene, vel malè de te sit meritus!

III. *Quid scribat;*

Hoc est. Scripturo Epistolam accuratè inspiciendum est argumentum seu Materia Epistolæ & rei ipsæ, de quibus velit scribere.

Cùm enim materia multiplex sit, magnam requirit scribendi varietatem.

Certum verò est, Ciceronem scripturum Epistolam, istud Epistolarum decorum diligenter considerasse, & multò accuratiùs ad doctos scripsisse quàm ad indoctos: ad familiarissimos aliter, ut ad Atticum, quàm ad minus familiares;

Rursus aliter scripsisse de Republica aliter de privata: aliter de rebus seriis, aliter de jocosis.

Quæ consideratio ad Epistolarum decorum imprimis spectat.

DE REBUS EPISTOLOGRAPHO
necessariis.

Non secus in Epistola, atque in oratione Rhetorica. Primùm per inventionem excogitandum est quid sit scribendum: deinde curandum ut inventa ritè congruenterque disponantur: postremò quonam modo disposita sint aptis verbis & sententiis eloquenda, elaborandum est, Memoria & pronuntiatio, quæ Oratori maximè necessariae sunt, huic non sunt admodum expetendæ. Ea enim, quæ Epistolis mandamus, memoriâ & actione egent.

DE INVENTIONE.

Inventio Epistolæ est earum rerum, quas scribere volumus excogitatio: quam nobis ferè suggerent. quo-

quotidiana vitæ negotia , & necessitates , & hinc oblatæ variæ scribendi orationes.

† Quo fit , ut hæc inventio non tam artis sit, quàm prudentiæ, quæ paratur ingenio , iudicio, & rerum multarum usu.

DE DISPOSITIONE.

Dispositio est rerum inventarum in ordinem distributio: in qua considerandum, quod initio, quid medio; quid congruentius in fine collocetur. In adolescentibus literarum cupidis, ut non solum probatur, sed laudatur etiam elegantium verborum studio quæsitus splendor, sic in iisdem commendatur dispositionis quædam diligentia. Sed adultioribus vertuntur hæc vitio, nisi fortassis in Epistolis, quæ de Reipublicæ negotiis scribuntur, vel mittuntur ad Reges & Principes, quas paulò comptiores esse decet, & graviores cæteris; ut character argumento, quod tractatur, & ipsi personæ, cui scribitur, congruat.

Quâ tamen in re, præsertim in iis Epistolis quæ de rebus scribuntur quotidianis & domesticis, aut ad amicos & familiares, non magnopere laborandum: cùm in familiari & quotidiano sermone, cujus Epistola nuntius est, dispositionis & ordinis nulla habeatur ratio. Et sanè omnino decora hæc est incuria. Hinc Romanæ quoque Elegantiae parens Cicero rectè monuit in Epistola ad Atticum, *debere Epistolas interdum hallucinari*, hoc est, non curiosè ac strictè juxta artis præcepta esse compositas. Itaque ille sæpius hæsitat, revocat, turbat, miscet, dicitque audacter, se ad amicos scribere, quidquid in buccam venerit.

DE CONSCRIBENDIS
DE ELOCUTIONE;

Elocutio est, quâ res inventas, & suo quasque loco dispositas, Latinè, planè & ornate efferimus.

Elocutio partim in singulis spectatur verbis, partim in conjunctis seu sententiis, non secus quàm sit in ipsis ædificiis, in quibus nunc singulæ partes separatim probantur, nunc verò in unum conjunctæ.

Harum partium uti inventio maximè est necessaria (scribere enim quicquam, nisi prius inveneris non potes) ita Elocutio difficillima? nobis præsertim qui hanc linguam non quasi patriam habemus, sed ut peregrinam, discimus. Hanc tamen & reliquas duas, tribus illis rebus, quas Cicero tradit, assequi licebit: *Arte nimirum, Imitatione & Exercitatione*

DE ARTE.

Ars est, quæ dat (ut inquit Cicero) rationes certas, & præcepta faciendi aliquid, quæ habent ordinem, & quasdam errare in faciendo non patientes vias.

Duabus de causis Artis præcepta nobis necessaria sunt. Primum, ut de eloquentium virorum scriptis, quæ nobis proponimus ad imitandum, possimus facilius judicare.

Deinde ut rectè viam nobis commonstrent, & naturam ipsam, si non sit optima, quoad fieri possit, corrigant.

Sed observatione hic opus est, ut nimirum in scriptis nostris sic artem celemus, ut ejus nihil, aut scriptis nostris sic artem celemus, ut ejus nihil, aut quàm minimum Epistola præ se ferat.

DE IMITATIONE.

Imitatio (quam Græci *μίμησις* vocant) est
hu-

EPISTOLIS.

studiosa quædam mentis applicatio, ut ejus quam simillimi possimus evadere, quem inter optimos cæteris antecellere cognoscimus.

Quæ ipsa imitatio tantam in omni facultate vim tantumque ponderis ac momenti obtinere perspicitur, ut ea qui careat, rectâ & facili via careat, quâ ad purè & politè scribendi facultatem pertingere queat.

Ut igitur opifices discipulis non solum præcipiunt, quo pacto instrumenta versare debeant, sed etiam seipfos laborantes intueri & considerare jubent: sic in Epistolis eleganter scribendis non sufficit, ipsius artis præceptiones memoriâ tenere, sed accedere oportet ad diligentissimam scriptoris alicujus docti, quique in scribendis Epistolis excellat. Imitationem, cui quò quis in scribendo simillior extitit, hoc & perfectior erit, & laude dignior.

† Imitationi autem subest judicium. Nisi enim eò apprehendatur, non modo nihil prodest: sed obest etiam perniciosissimè: *Videndum igitur, inquit Erasmus Roterodamus, qui nobis imitandi sint, ne corruptissimos pro optimis aut probatissimis eligamus.* Porro qui sibi Ciceronem ducem & antesignanum proposuerit, neque eloquentiæ, neque acuminis, neque dispositionis eum poenitebit unquam. Falluntur tamen, qui existimant, imitationem per se sufficere: verum est illud Quintilianî *Pigri ingenii est, contentum esse iis, quæ sub alis inventa.* Quid enim, inquit ille, futurum erat temporibus illis, quæ sinè exemplo fuerunt, si homines nihil, nisi quod jam cognovissent, faciendum sibi aut cogitandum putassent? nempe nihil fuisset in-

ventum. Quare rectè in imitatores exclamat Horatius libro 1. Epist. ad Mœcenatem.

*O imitatores servum pecus : ut mihi saepe
Bilem saepe jocum vestri movere tumultus.*

Et profectò nemo potest eum æquare , cujus vestigiis sibi utique insistendum putat. Necessè est, eodem *Fabio* auctore, ut semper sit posterior , qui sequitur. Et sunt quædam in oratione maxima, quæ imitanda non sunt : ingenium & inventionis facilitas. Arte igitur opus est, & præceptis: denique imitatione & iudicio : postremo frequente stylo & exercitatione.

DE EXERCITATIONE.

Quotidiana scribendi exercitatio , seu frequens *stylus* doctissimorum virorum calendis perhibetur esse *optimus dicendi, scribendique magister*, qui nobis sermonis opulentiam parit & copiam , & mirabilem adfert scribendi dicendique promptitudinem, ut sibi primas non immeritò in hac facultate vendicet.

Nec studium quantumvis vehemens, ad veram ac solidam Eruditionem putandam multùm contulerit : nisi ex arte fiat usus , & in opus vertantur verba.

Sicut enim pingere volentibus (inquit *Rocchus Perusinus*) nihil prodest laudatissimorum pictorum pulcherrima considerare opera , nisi ipsi quoque arrepto penicillo pingere aliquid instituant: ita sanè præcepta didicisse omnia, ad hæc M. Tullii Plinii secundi , aut P. Manutii , aliorumque probatissimorum artificum Epistolas suscipere & admirari, momentum non multum attulerit , nisi

tu quoque sumpto in manus calamo, te quotidie diligenter scribendo exerceas.

Nemo unquam Orator, inquit optimus & præstantissimus ille dicendi magister Cicero, nemo egregius scriptor sine multa exercitatione evasit.

Unde Hortensius nec unquam præterire diem patiebatur, quo se non aut domi, aut in foro dicendo exerceret; sæpe utrumque eodem die faciebat.

Et ipse rursus eloquentiæ Princeps Cicero agebat, se timere, si non frequenter declamaret, ne, quod adeptus erat in arte oratoria facultatis exaresceret.

Quem locum adducens P. Manutius Epist. 1. lib. 1. ad Paulum scribens Contarenum: attende, inquit, mi Paule, & tuam causam à qua mea disjuncta non est, si placet, mecum considera. Ille homo Romanus orationis inopiam metuebat, cum tamen omnibus in hoc genere divitiis abundaret. Nos quibus Latina lingua peregrina est, qui in optima scribendi aut dicendi ratione rudes, & infantes penè sumus, de summa eloquentia sine studio cogitabimus, & unam omnium difficillimam rem ludibundi consequemur? vides me ipsum, qui quid sim ego quidem non statuo, sed sunt, quibus non esse nihil videar, nullum penè diem intermittere, quin aliquid latinè scribam, cum tamen, ex quo lapidem hunc volvo, annus vicesimus abierit.

Præclara 1. de Offic. inquit Cicero: nec Medicos, nec Imperatores, nec Oratores, nec ullos alios,

quamvis artis præcepta perceperint, quidquam laude dignum sine usu & exercitatione consequi posse.

Quia igitur nullo in studio, nedum in Oratorio, nuda res sufficit (nihil quippe natura citò magnum fieri voluit, sed pulcherrimo cuique operi difficultatem proposuit, quæ labore & exercitatione vinceretur) in hoc certè, quæ bona pars, & rivus quidam dici potest doctrinæ Oratoriæ, plus etiam assiduitas exercitationis, quam ars efficiet. Quare scribendum est in singulos dies, ut *Appelles* quotidie lineam ducebat: & scribendum est bene: bene autem scribendo etiam fiet, ut citò scribatur.

Nec magni refert, quàm multas chartas impleveris, sed quàm diligens, quàm accuratus fueris, in quo uno profecto sunt omnia, & prora & puppis, quod ajunt.

DE EPISTOLARUM PARTIBUS

et generibus.

Jam, quòd melius & facilius Epistolarum artem percipere possimus, ad ipsarum Genera descendere operæ pretium erit. His enim cum suis formis cognitis, ipsarumque artificio perspecto, brevi temporis curriculo; non modo scholasticas quas appellant, umbratilesque Epistolas à præceptore dictatas, optimè nobis conficere licebit: verùm etiam nostro Marte vel meditari, vel ex improvviso per fertiles & amœnos Epistolarum campos, mira quadam animi nostri delectatione vagabimur, non sine maxima omnium admiratione. Nam licèt ex doctissimorum sententia, nullam artem ex intimis Rhetoricorum præceptis expromptam amet. Epi-

Ro.

Rheta: atq
Rhetoricæ p
Propositio
dione, au
dem Exord
sepe antea
stantia non
do è dictis
natur: Co
confirmati
abruptum
communi
Inscrip, v
non solum
torica exce
clarissimor
risperari v
TRIA

Tria sunt
Judiciale
fontes, pler
Deliberati
tamur, deb
nemus,
nuciamus
alud, quod
Judiciali
querimus, r
quod in hoc
Ad genus
viri vel pe

stola : atque ita ex sex vulgò constitutis orationis Rhetoricæ partibus , Exordio scilicet, Narratione, Propositione, Confirmatione, Confutatione, Conclusionem, aliquæ interdum tunc omittantur , & quidem Exordium , cum eadem de re ad familiarem sæpe antea scripsimus : Narratio , quando circumstantiæ non indigent expositione, Confutatio quando è dictis objectiones adversariorum facillè diluuntur : Conclusio , quando brevissimi fuimus in confirmatione, vel ex indignatione Epistolæ filum abrumpimus &c. (plura de partibus his Epist. communibus, item de propriis scil. Salut. Valed. & Inscript. vide infra) quoddam tamen artificium, non solum, ex natura natum sed ex ipsa etiam Rhetorica excerptum , in Ciceronis, Plinii, aliorumque clarissimorum virorum Epistolis observatum , non aspernari videtur.

TRIA ESSE GENERA EPISTOLARUM

ad qua cætera revocentur.

Tria sunt genera Epistolarum : *Deliberativum, Judiciale, Demonstrativum.* Ad hæc tanquam ad fontes, pleræque literarum formæ referuntur.

Deliberativo genere suademus, dissuademus, hortamur, dehortamur, consolamur, petimus, commendamus, conciliamus, officium deferimus, communicamus, disputamus, Mandamus, & si quid est aliud, quod ad deliberationem referri possit.

Judiciali accusamus, expostulamus, excusamus, querimur, minamur, aut aliud quid vis facimus, quod in hoc genus cadere potest.

Ad genus *demonstrativum*, quod aliàs in alicujus vel rei vel personæ aut laude aut vituperatione ver-

satur, pertinent Epistolæ nunciatoriae, gratulatoriae, dedicatoriae, gratiarum actrices, laudatoriae, reprehensoriae, iocosae, &c.

DE DELIBERATIVI

generis Epistolis.

Deliberativum genus causæ apud Rhetores dicitur, quod in consilio dando positum est, idque *suasionem & dissuasionem* complectitur.

Cum igitur in suatoria Epistola, dissuatoria, cohortatoria, dehortatoria, consolatoria, petitoria, commendatoria, conciliatoria, officiosa, communicatoria, monitoria, disputatoria, suadendo vel dissuadendo semper consilium detur, consequens est, ut unaquæque harum formarum ad aliud sit revocanda.

DE SUASORIA EPISTOLA.

Suasoria Epistola est, qua in rebus dubiis atque incertis amico consilium damus, eidemque, ut aliquid suscipiat vel agat, suademus.

In suasionem hæc ferè observari debent:

Principio vel à laude & commendatione ejus ad quem literas damus, vel verecundâ & modestâ nostrâ extenuatione, vel declaratione promptæ beneque de amico merendi voluntatis, ceptanda est *benevolentia*, quod etiam in reliquis Epistolarum formis quotiescunque id res postulabit, servandum erit.

Exordium tamen & benevolentiae captatio his fermè de causis omitti possunt:

1. Cum amicitia mutua nullum exordium postulat.

2. Cum eadem de re sæpius antea scripsimus.

3. Cum

3. Cum temporis brevitatis nil, nisi rei expositionem recipit.

Deinde *Narratio* subjicienda, quæ consilii expositionem habeat, adjectâ etiam; prout res exigere videbitur, *Divisione*.

Tertio loco *Confutatio* erit, quia id statim in principio refellamus, quod vehementer nobis adversari videtur, vel si commodius id futurum putet, *Confirmationi* erit subjungenda: vel certè, ut quicquid inciderit, ita illud confutari oportebit.

Quartum locum *Confirmatio* habebit; hæc suasionis rationes atque argumenta complectitur, sumpta, vel ab *Honesto*, vel *Utili*: vel *Necessario*: vel *Jucundo*: vel *Désiderio* & voluntate cognatorum atque amicorum: vel *Metu* damni alicujus aut periculi: vel *Circumstantiis* personarum, temporis, loci: vel exemplo & auctoritate aliorum.

Conclusio postrema est pars, quæ absolvitur aut petitione: aut consiliorum officiorumque nostrorum pollicitatione: aut suasionis repetitione: causis institutæ descriptionis: aut *Præcisione*, aut *Voto*, ut *Dii* approbent ac fortunent, ab amico agenda.

Exemplum Suasionis observatum in *Epist. 18. lib. 2. ad Famil.* Qua *Thermo* in *Helleponto* *Proprætori* suadet *Cicero*, ut *Provinciæ* quæstorem potius præficiat, quàm *Legatos* quod postea fecit.

Exordium illius *Epistolæ* constat laude atque commendatione *Thermi* & significatione promptæ de eodem bene merendi voluntatis. *Narratio* ipsam suasionem & expositionem consilii continet. *Confirmatio* ejusdem rationes atque argumenta, ab *Honesto* & *Utili* sumpta complectitur. *Conclusio*

insti;

instituta suasionis causis, voto atque rationum repetitione absolvitur.

Officium meum erga Rhodonem, ceteraque mea studia quae tibi ac tuis praestiti tibi homini gratissimo grata esse vehementer gaudeo mihique scito indies majori cura esse dignitatem tuam quae quidem à te ipso integritate & clementia tua sic amplificata est, ut nihil addi posse videatur. Sed mihi magis magisque quotidie de rationibus tuis cogitanti, placet illud meum consilium: quod initio Aristoni nostro ut ad me venit, ostendi graveis suscepturum inimicitias, si adolescens potens & nobilis à te ignominia affectus esset & hercle sine dubio erit ignominia: habes enim neminem honoris gradu superiorem. Ille autem, ut omittam nobilitatem, hoc ipso vincit viros optimos hominesque innocentissimos, legatos tuos, quod & quaestor est, & quaestor tuus. Nocere tibi iratum neminem posse per spicio, sed tamen tres fratres summo loco natos, promptos non indisertos te nolo habere iratos, praesertim jure: quos video deinceps tribunos plebis per triennium fore. Tempora autem Reipubl. qualia futura sint, quis scit mihi quidem turbulenta videntur fore. Cur ego te velim incidere in terrores Tribunitios, praeser-

tim cum sine cuiusquam reprehensione legatis
 quaestorem possis anteferre? *Qui si dignum se
 maioribus suis præbuerit ut spero & opto tua
 laus ex aliqua parte fuerit: sin quid offenderit
 sibi totum, nihil tibi offenderit. Qua mihi ve-
 niebant in mentem, qua ad te pertinere arbi-
 trabar, quod in Siciliam proficiscebam, existi-
 mavi me ad te scribere oportere tu quod egeris
 id velim dii approbent, sed si me audies, vita-
 bis inimicitias, & posteritatis otto consules.
 Vale.*

Præter hanc præcipuæ suavioræ in Epistolis Ci-
 ceronianis ad Familiares sunt hæc, lib. IV. Epist. 7.
 cuius initium: *Et si eo te adhuc consilio, & 8. Neque
 monere te audeo, &c. & 9. Et si perpaucis, &c.* Item
 lib. VII. Epist. 16. *Examinatus sum tuis literis, &c.*
 Item lib. IX. Epist. 9. *Si vales gaudeo.*

SUADENDI FORMÆ.

Quanquam te pro animi tui altitudine non
 arbitror monitis & præceptis egere, ut tamen
 me quoque de dignitate tua cogitare intel-
 ligeres, putavi hæc pauca ad te scribi oportere.
 Quod certè amore impulsus feci, non quo prudenti-
 am tibi ostentarem meam, quod esse arrogantis
 videri possit: sed potius ut meæ erga te obser-
 vantia ac voluntatis significationem aliquam fa-
 cerem. Nam & dignitati tuæ, quam honestissimis
 optimarum artium studiis parasti mirabiliter fa-
 veo: & nullum meum in te officium præteriri
 sine gravi culpæ reprehensione posse, mihi per-
 sua-

suadeo. Quare pro ea, quæ tecum mihi constituta est, officii ac vitæ consuetudine tibi suadeo, & etiam adhortor, ut in eam curam ac cogitationem magnis conatibus incumbas, quæ tibi summam ingenii famam & nominis gloriam adferat; Neque committas in hac optimorum hominum de te exspectatione, in optima ætate, in summa occasione, ut propter pigritiam ipse tibi defuisse, aut propter desperationem, gloriæ tuæ cursum impedivisse videaris. Non enim convenit, neque jam integrum erit, qui ingenii moderatione ac industria certorum hominum invidiam fregeris, in ipso nunc honoris decursu, vel labori succumbere, vel laudi.

Quod Alexander Rex invictissimus sibi permisit, qui cum munera sua sperni à Zenocrate Philosopho intelligeret, respondisse fertur: Zenocrati quidem Regis Alexandri munificentiam opus non esse: sibi tamen prope esse necessarium, ut liberalis in Zenocratem videatur: Idem mihi vel ad gratiam, vel ad hujus temeritatis veniam profuturum puto: ut, quanquam nullis meis consiliis egeatis: ego tamen officii mei putem, quæ ad dignitatem Reipublicæ pertinebunt, vos commonefacere.

Tibi suadeo, atque etiam rogo.

Tibi in primis suadeo, atque hoc meo etiam jure præcipio, ut, &c.

Hoc tibi agendum censeo, si meo consilio parere volueris, ut, &c.

Auctor tibi sum, ut facias. Me suasore hoc ages.

Hoc consilium de mea sententia capiet.

Meo

Meo
Vide: vi
ta. Medita
Conte
In hanc
Totâ me
tionem.
Dabis ist
sententiam
tribus est
Tibi om
Ingenio
publicæ
quàm aliis
summa pr
quam aut
te meo
Malo tamen
officium pa
rerum, qui
possis.
Tu si co
rum cogita
pissimâ
rellentiam
Tibi ver
impulsus
vel injuria,
rerum fr
Si ad alio
velis, hoc

Meo suafu in literarum studia incumbes.

Vide: videro, videbis etiam atque etiam cogita. Meditare atque cogita.

Contende, quæso, atque allabora, ut &c.

In hanc curam incumbere, ut, &c.

Totâ mente incumbere in hanc curam & cogitationem.

Dabis istud amori nostro, ut in eam opinionem sententiamque te adduci sinas, quæ cum tuis utilitatibus est conjuncta.

Tibi omnino suadeo, atque etiam rogo, ut quæ ingenio studioque tibi peperisti, ea in usum Reipublicæ referas. Etsi consilium facilius capere, quàm aliis dare possum, vereorque tibi homini summâ prudentiâ, summo ingenio prædito quidquam aut suadere aut dissuadere, ne cum amori in te meo sim obsecutus, tuo videar iudicio diffidere: *Malo tamen pueriliter curiosius videri, quàm ulla in officiorum parte negligens*: quo facilius qui cursus rerum, qui exitus futurus sit, ex me quoque scire possis.

Tu si consilio meo parere volueris, in earum rerum cogitationem incumbes, quæ ad gloriam amplissimamque gratiæ, dignitatis, splendorisque excellentiam pertinere videbuntur.

Tibi verò cum meo in te amore, tum causa tua impulsus suadeo, & si pateris, præcipio, ne ullius vel injuria, vel gratia animum tuum ob optimarum rerum studio deslectas.

Si ad aliorum consilia rationes tuas conformare velis, hoc tibi agendum censeo: ut omnia quæ
di-

dignitatis, quæ laudis, quæ gloriæ plenissima sunt, tibi in hoc viæ curriculo non solum imitanda, sed & percipienda proponas.

Non dubito quin ipse ad omnem animi prudentiam cum naturâ, tum studio satis sis informatus tibi tamen suadeo, vel etiam moneo, ne leuemi hanc injuriam animi offensione potius, quam naturæ moderatione, ac æquitate desinire velis.

Ego quanquam non modo nil mihi assumam, in quo dissentire tu à me possis, sed etiam si à te quidquam mihi concedatur, planè remittam: hoc tamen tibi suadere audeo, &c.

In hoc ætatis tuæ flexu, istud tibi agendum censeo, ut animum tuum conformes excellentissimorum hominum cogitationi, quos neque communium temporum tempestas, neque honoris studium neque dignitatis ambitio unquam potuit de instituto vitæ suæ cursu, ad desidiam, ad desperationem ad animi demissionem dimouere.

Cum omnia consecutus sis virtute duce, & comite fortuna, quæ laudem, dignitatè que merentur, planè suadeo in eam cognitionem incumbas, ut reliquam vitæ dignitatem ex optimo Reipubl. statu acquiras sicque existimes, eum magnum & præcellentem honorem videri, qui non propter spem futuri beneficii, sed propter magna in Republicam merita claris viris defertur atque datur: tanquam perpetuum virtutis præmium.

Sic tibi persuade, tantam esse apud omnes bonos tui charitatem, ut nullum genus amplissimæ dignitatis excogitari possit, quod tibi non paratum sit.

Tu

Tu enim
periculum
natum limit
esse dimittit
DE
D
argum
dicenda erit
Omnia deni
dabit collig
Primo E
notæ pro
tione: Au
bendi occu
tione molli
Altera na
potestati
Inertia
dissidentia
Inutili: ve
Loci, Tem
cio aliorum
In Conclu
antici: Aur
ta institutæ
pæciporum
geni & illud
Exempla
8. Cicer. ad
Item lib. 7.
Epist. 5. Quæ
Iulii tui lita

Tu velim sic existimes, tibi que persuadeas, omne perfugium bonorum in te esse positum, ideoque nullam limitationem pro publica omnium salute esse dimittendam.

DE DISSUASORIA EPISTOLA.

Dissuadendi eadem ratio erit quæ Suadendi, sed Argumenta in dissuasionem contrariis ex locis dicenda erunt: ut, à turpi, inutili, periculoso, &c. Omnia denique rei, quæ dissuadebitur, incommoda hic colligemus. Collatio sit talis.

Primo *Exordium* ponatur loco: constans, aut nostræ pro amico curæ atque sollicitudinis declaratione: Aut ejus ad quem scribimus laude, aut scribendi occasione. Aut reprehensione & objurgatione molli.

Alter pars *Propositio* est, quæ dissuasionem & obtestationem contineat.

In tertia parte per *Confirmationem* argumenta dissuadentia adhibeantur petita vel à Damno: vel Inutili: vel Turpi: vel circumstantiis personæ. Loci, Temporis vel à cura amicorum: vel à iudicio aliorum: vel ab exemplis.

In *Conclusionem* sit, aut admonitio & obtestatio amici: Aut modesta officii pollicitatio: Aut causæ institutæ dissuasionis indicatio: aut sententiæ & præcipuorum argumentorum repetitio, aut longioris dissuasionis.

Exempla dissuasionis observantur lib. 16. Epist. 8. Cicer. ad Famil. *Magna nobis est sollicitudini, &c.* Item lib. 7. Epist. 20. *Amabilior mihi.* Item lib. 8. Epist. 5. *Qua tu cura sis, &c.* Item lib. 10. Epist. 26. *Lectis tuis literis, &c.*

Dis:

CAve Cavendum est tibi.

Vide. Attende, quàm diligenter potes, ne quos tibi continentia terminos præscripsit, eos transeas, transgrediare, transileas.

Cavendum tibi censeo, ne improborum in te odia semel extincta incendas; sed potiùs omnes animi benignitate, omni officio in gratia retineas.

Cum omnes benevolentia comparandæ causâ beneficii esse debeamus, facis incivilliter, qui nulla opera, nullis commoditatibus laboranti amico opitulari velis.

Si prudentis est hominis, in loco & tempore ad aliorum se voluntates conformare, vide an liberaliter agas, qui ab optimi & fidelissimi hominis gratia, nulla justa odii causa impulsus deflectas.

Imprudenter tu quidem & incivilliter agis, si in amicitia colenda eam habes rationem, ut utilitatem potiùs, quàm officia spectare videaris, & proinde, in retinenda amicitia semel constituta sis negligentior.

Enitendum tibi puto, ut quas susceperis inimicitias, eas deponas, in optimorum ac principum virorum familiaritatem te dedas. Nam qui ex gravi & longa miseria emergere volunt, eos venire in clarissimorum hominum consuetudinem oportet.

Nihil minus est hominis, quàm in amore vinci, vel non respondere iis, à quibus provoceris.

Sejunge te quæso, aliquando ab iis, cum quibus te non tuum iudicium, sed temporum vincula conjunxerunt.

RATIO RESPONDENDI LITERIS

Suasoriis, vel Dissuasoriis.

CUM amici consilio acquiescimus, Principio vel amicum suadentem laudabimus: vel dolorem perceptum ex amici literis significabimus.

Deinde sententiam & voluntatem nostram declarabimus. Tertio rationes & causas cur amici consilio obtemperare velimus, afferemus.

Denique vel gratias agemus; vel gratum animum pollicemur; vel petemus ut deinceps nos nostraque sibi commendata habeat.

EXEMPLUM RESPONSIONIS.

Aliorum Suasioni approbata, observatum lib. XI. Epist. 29, ad Famil. cujus Exordium Oppii commendatione constat. Confirmatio commemorationem & amplificationem officiorum Oppii continet. Conclusio petitione atque pollicitatione absolvitur.

DUBITANTI mihi, (quod scit Atticus noster) de hoc toto consilio perfectionis, quod in utramque partem in mentem multa veniebant, magnum pondus accessit ad tollendam dubitationem iudicium & consilium tuum; nam & scripsisti aperte, quid tibi videretur, & Atticus ad me sermonem tuum per tulit. Semper iudicavi, in te & in capiendo consilio prudentiam summam esse & in dando fidem: maximèque sum expertus cum initio civilis belli per literas te consulissem, quid mihi faciendum esse censeret, eundumne ad Pompejum, aut manendum in Italia: suasisti

ut consulerem dignitati mee. Ex quo quid sentires intellexi: sumque admiratus & fidem tuam & in consilio dando religionem. Quod cum aliud malle amicissimum tuum putares, antiquius tibi officium meum, quam illius voluntas fuit. Equidem & ante hoc tempus te dilexi, & semper me à te diligere sensi: & cum abessem atque in magnis periculis essem, & me absentem & meos presentes à te cultos & defensos esse memini: & post meum reditum quàm familiariter mecum vixeris, quaque ego de te & senserim & predicarim omnes, qui solent hæc animadvertere, testes habemus. Gravissimum verò iudicium de mea fide & de constantia fecisti, cum post mortem Cesaris totum ad amicitiam meam contulisti. Quod tuum iudicium nisi meâ summâ benevolentia erga te omnibusque meritis comprobaro, ipse me hominem non putabo. Tu mi Oppi, conservabis amorem tuum (& si more magis hoc quidem scribo, quàm quod te admonendum putem, meaque omnia tuebere: quæ tibi ne ignota essent, Attico mandavi. A me autem cum paulum otii nacti erimus, uberiores literas expectato. Da operam ut vuleas, hoc mihi gratius facere nihil potes.

Cum

Cum hæc
Officium meum
valde apud
amor tuum

D

Hoc
vocant
tantum est
Senatoribus
mus ut; f
animi mot
esse factu
quod Turp
fugiat.

Quam vis
phobia, etiam
lari. Est tam
nem aliquo
dant, nec v

Suadem
difficili
pellimus, ut
Suadem
hestitantibus
curare.

† Et ut
hortator ven
Exhortatio
pe Epilogus,
Affectus a
murruntur,

Cum hac confer Ciceronis Epistolam 18. lib. 2. *Officium meum, &c.* Item lib. 4. Epist. 11. *Plurimum valuisse apud me, &c.* Item lib. V. Epist. 15. *Omnis amor tuus, &c.*

DE HORTATORIA

& dehortatoria Epistola.

Hortaterium genus [quod Græci *παραινετικόν* vocant] cum suo contrario *Dehortatoria* conjunctum est Hoc simul & *Monitorium*, proximum *Suatorio* libi locum vendicat : quo amicum moneamus atq; stimulis excitamus, & quasi calcaribus seu animi motibus impellimus, ut vel quod optimum esse factu videtur, cupidè amplectatur : vel contra, quod Turpe, Inutile, Inhonestum, aversetur ac fugiat.

Quamvis verò Exhortatoria ac Dehortatoria Epistola, etiam Suasoria & Dissuasoria possint appellari. Est tamen inter Suasionem atque Exhortationem aliquid discriminis, ut quæ nec eodem tendant, nec viâ simili.

Suadendo consilium damus, ut velis rem aliquam difficilem & periculosam aggredi. *Exhortando* impellimus, ut hoc etiam audeas.

Suademus errantibus, aut in capessendis consiliis hæsitantibus : *exhortamur* cessantes, aut jam etiam surreantes.

† Et ut breviter dicam, *suasor* dat consilium : *Cohortator* verò impellit, ut quod ille suasit, audeas.

Exhortatio itaq; suasoriæ Epistolæ pars erit, nempe Epilogus, qui affectibus constat, non argumentis.

Affectus autem, qui in hoc Epistolarum genere requiruntur, potissimum sunt hi :

B

1. Plu-

1. Plurimum ad permovendos animos valet spes egregiorum præmiorum, honoris, gloriæ, honestatum, voluptatum, opum, alicujus emolumentum.

2. Alter huic contrarius, est Metus seu reformidatio incommodorum, periculorum, egestatis, dolorum, turpitudinis, ignominia. Spei quidem in Adhortando propriae sunt partes, metus vero in Deterrendo.

3. A Laude bifariam exhortabimur, ut tum rem ipsam laudemus, tum hominem, Juventus & senectus decrepita laude lætatur aperiore, matura & virilis ætas rectius laudari debet.

4. Vehementer etiam commovebimus, si amorem eorum, quorum gratiâ res geritur, commemoratione renovabimus.

5. Rursus, si odium & atrocitatem in eos, contra quos dimicatio suscipitur, quam gravissimè exaggerabimus: atque hinc amicorum gratiam; hinc inimicorum atrocitatem cornibus adversis conferemus.

6. Iisdem ferme rationibus efficitur Commiseratio: si amicorum solitudinem, inopiam, luctum, squalorem: è contrario verò inimicorum potentiam, ferociam, audaciam, insolentiam adducemus, & Prosopopœjæ interdum locus esse poterit.

7. Vehemens Exhortandi ratio petitur ab Æmulatione. Nihil enim est, quod generosum rectumque animum magis inflammet, quam certamen cum altero, de laude atque gloria institutum. Neque quidquam turpe aut inhonestum magis dicitur, quam ab æmulis vinci.

8. Ab

8. Ab expectatione concitabimus, si ostendemus, quanta sit in omnium amicorum, & eorum maximè, quos ipse facere magni videatur, & de illius virtute expectatio.

E diverso autem, si malevolorum expectationem atrociter exaggerabimus: si quantum gaudium eorum futurum sit, quæ scommata, qui risus, quanta ferocitas si res parum feliciter evenerit, descriptione sub aspectum subjiciemus.

9. Qui exhortantur, etiam exemplis corroborandi gratiâ utuntur, unde ad Dolobeillam Cicero: *Proponam tibi claros viros, quod facere solent, qui hortantur: neminem habeo clariorem te ipso, te ipsum imiteris oportet.*

Sic autem oportebit Exempla tractari, ut quos proponemus imitandos, eos cum laude statim aliqua & honorifica præfatione, sed quæ sit ad rem accommodata, nominemus, ad hunc modum: perspexit hoc Plato Philosophiæ parens. Vidit hoc Alexander ille Macedo, vir gloriæ natus &c. Contrarium in contrariis exemplis fieri convenit: ut; Quod posteritas Dionysii Sacrilegi Tyranni, nomen non execrabitur: Nobilitatus crudelitate Nero, &c. Si exemplum fabulosum fuerit, Poëtæ laudem præfati; quid sibi eruditissimi prudentissimi-que homines ejusmodi figmentis voluerint, probabiliter aperiemus.

10. Obssecratio extremum in hoc Epistolarum genere locum sibi vendicabit. Cum enim illis exhortandi locis usi fuerimus, eum, cui scribimus, per virtutem aliquam laude adjuncta amplificatam, per felicissimam indolem, per ingenium pulcherri-

mis & honestissimis rebus natum, per gloriam bene gestis rebus partam, denique per quidvis aliud, quod rei & personæ conveniat, obtestabimur, atque obsecrabimus, ut se digna & velit & audeat.

DE LINIENDA EXHORTATIONE.

SI quando metuimus, ne quid offendat vehemens & importuna cohortatio, multis rationibus ejus molestiam leniemus, dicemusque nos incredibili quodam amore fuisse inductos, ut eum hortaremur, qui non tam calcaribus quam frenis egeat: vel cerè negabimus, nos oratione nostra languentem velle accendere sed currentem incitare: eumque rogabimus, ut nostræ ignoscat importunitati: quæ non aliunde, quam ab immodico gloriæ, salutis, & utilitatis illius studio proficiscatur.

† Denique virtuti ejus omnia secunda precabimur: Cavendum verò est, ne cujusquam causa aliter, quam sentimus eloquamur.

Consuevit aliquando in hoc genere Cicero uti aliqua præmonitione: ut ad Marcellum Epist. 7. lib. IV. *Et si eo te adhuc consilio usum intelligo ut id reprehendere non audeam, non quia ab eo ipso dissentiam, sed quod ea te sapientia esse judicem ut meum consilium non anteponam tuo: tamen & amicitia nostræ vetustas, & tua summa erga me benevolentia (quæ mihi jam à pueritia tua cognita est) me hortata est, ut ea scriberem ad te, quæ & salutis tue conducere arbitrarer, & non aliena esse ducerem à dignitate.*

Ad eundem, Cicero Epistolam proximam sic exorditur. *Neque monere te audeo præstanti prudentia virum. Et tamen aliquanto post scribit: Illud tamen*

vel

vel me monuisse, vel consuluisse putari, vel propter benevolentiam tacere non potuisse.

Est ubi excusationem postponas, ut Epistola 3. lib. X. ad Plancum: *Hæc amore magis impulsus scribenda ad te putavi, quàm quod arbitrarer te monitis & præceptis meis egere.* Sciebam enim, ex iisdem te hæc haurire fontibus, ex quibus ipse hauserim. Quare modum faciam. Hoc tantum significandum, putavi, ut potius amorem tibi ostenderem meum, quàm ostentarem prudentiam. Quin etiam Epistolam, 4. lib. 2. ad Curionem ita concludit: *In hanc sententiam scriberem plura, nisi te tua sponte satis incitatum esse considerem. Et quicquid attigi, non feci inflammandi tui causa, sed testificandi amoris mei.*

Illud postremò est observatu dignum.

Hortationem, dehortationemque eo modestiorem esse debere, quo major est, nobilior & doctior, quem hortamur & dehortamur.

Nam considerandum hic est. *Quis scribat: Cui scribat, & qua de re;* cum variis ingeniis, ut corporibus, varia adhibenda sit medicina.

† Hortaturus itaque aliquem, dices, nihil te tua, nec cujuscquam gratia ad id faciendum impelli: at ejus ipsius, ad quem scribis. Ideò pollicearis, necesse est, te & amantissimum & fidelissimum ei consilium esse daturum.

Ostendens rem hortatione sive dehortatione dignam.

Cum primis suadeantur utilia; honesta, necessaria, facilia factu & æqua. Contraria verò ut dissuadeantur; asserenda sunt commoda & incommoda:

quibus si non sua, Reipubl. certè causa ad id peragendum moveri debeat.

Vel ipsorum parentum, vel filiorum, vel familiarum, vel amicorum, affiniùmque, vel nostræ demum benevolentiaë & necessitudinis.

COLLOCATIO PARTIUM,

in hortatoria Epistola?

Exordium, vel laude & commendatione ejus, ad quem adhortatio scribitur, constat: vel studii, curæ, officii, solitudinis, benevolentiaë declaratione: vel voto & precatione: vel quærela de Reip. misero, atque perturbato statu: vel præmonitione.

Narratio altera pars est, rei ipsius expositionem & occasiones continens.

Propositio tertia pars est, caque vel simplex & aperta, vel involuta & occulta.

Propositio apertè facta, adhortatione constat simplici: aut petitione atque obtestatione: aut amica reprehensione.

Propositio occultè facta instituitur, aut dubitatione: aut veteris amicitiaë testificatione: vel laude, vel expectatione de amico concepta.

Confirmatio affectus habet desumptos vel ab onere, cura, solitudine nostra, & nostrorum: vel ab expectatione sanguine junctorum, aliorumve bonorum virorum: vel ab honesto & laudabili, vel ab utili: vel à facultate & occasione præclara: vel ab antea factæ vitæ insignibus factis; vel ab opinione, testimoniis, & auctoritate doctorum & prudentium, vel ab aliorum exemplis.

Conclusio absolvitur, aut præcisione longioris adhortationis, aut petitione, aut verecūdia, expositione

causarum institutæ adhortationis, aut excusatione libertatis, & severitatis in exhortando: aut officii nostri pollicitatione: aut brevi præcipuorum locorum expetitione.

Exemplum aperte Adhortationis, observatum in Epist. 9. lib. VII. ad Famil. quâ Trebatium Cicero hortatur de rebus suis ut scribat, operamque det, ne occasiones optimas negligat, aut præpropere domum redeat. Partes Epistolæ illius quatuor sunt: Exordium in quo captandæ benevolentia ergo, & scribendi sese in Trebatio desiderare officium ostendit, & suum simul silentium excusat. Propositio est hortatoria, ne sibi ipsi Trebatius desit. Confirmatio adhortationis rationes à finæ institutæ perfectionis, & turpi desumptas complectitur. Conclusio præcisione adhortationis, & petitione & narratiunculâ de Octavio Trebatii amico absolvitur, † qui Ciceronem crebro, sed parum decore, idemque frustra ad cœnam invitare solebat.

Jamdin ignoro quid agas: nihil enim scribis, neque ego ad te his duobus mensibus scripseram, quia cum *Qu.* fratre meo non eras, quò mitterem, aut cui darem, nesciebam. Cupio scire quid agas, & ubi sis hyematurus, equidem velim cum Casare: sed ad eum propter ejus occupationes nihil sum ausus scribere: ad *Balbum* tamen scripsi. Tu tibi deesse noli, serius potius ad nos dum plenior. Quod huc properes, nihil est, præsertim *Vacerrâ* mortuo: sed tibi

consilium non deest quid constitueris, cupio scire. Cn. Octavius, tuus familiaris, summo genere natus, terra filius, is me quia scit tuum familiarum esse, crebro ad cœnā invitat: adhuc non potuit perducere, sed mihi tamen gratū est, Vale.

Exemplum occultæ cohortationis, (quæ ad potentiores, aut eos, qui naturæ quodam vitio cohortantes moleste ferunt, utendum est) observatum in Epist. 3. lib. X. ad Fam. quâ Cicero Plancum hortatur, ut omnem suam operam & studium in patriæ defensionem conferat: Scripta est Epistola eo tempore, quo Antonius occiso Cæsare, Rempubl. divexare cœperat. Epistolæ partes sunt quatuor.

Prima est Exordium, quod totum ad benevolentiam conciliandam dirigitur, habet membra duo: alterum commemoratione virtutum Planci constat: alterum commendatione amicitiae & Familiaritatis quam Cicero per vetustam cum Planci familiâ habuerat.

Alter pars Propositio est, quæ ipsam adhortationem continet, non nudè, sed amoris & necessitudinis testificatione factam.

Tertia Confirmatio, argumenta habet adhortationis, ab opinione & iudicio hominum, à facultate & occasionibus præclaris, ab utilitate desumpta.

Quarta est conclusio, quæ verecunda ex positione causarum institutæ adhortationis & officii pollicitatione absolvitur.

Cum ipsum Furnium per se vidi libentissime, tum hoc libentius, quod illum audiens te videbar audire, nam & in re militari

virtutem, & in administranda provincia iustitiam, & in omni genere prudentiam mihi tuam exposuit: & præterea mihi non ignotam in consuetudine & familiaritate suavitatem tuam adjunxit: præterea summam erga te liberalitatem: qua omnia mihi jucunda: extremum etiam gratum fuit. Ego Plance necessitudinem constitutam habui cum domo vestra antè aliquanto, quam tu natus es, amorem autem erga te ab ineunte pueritia tua, confirmata jam etate familiaritatem, tum studio meo tum iudicio tuo constitutam. His de causis mirabiliter faveo dignitati tuæ: quam mihi tecum statuo esse communem. Omnia summa consecutus es virtute duce, comite fortuna: eaque es adeptus Adolescens multis invidentibus, quos ingenio industriaque fregisti. Nunc me amantissimum tui nemini concedentem, qui tibi vetustate necessitudinis prior possit esse, si audies, omnem tibi reliquæ vitæ dignitate ex optimo Reipubl. statu acquires. Scis profectò (nihil enim te fugere potuit) fuisse quoddam tempus, cum homines existimarent te nimis servire temporibus: quod ego quoque existimarem si te ea que patiebare, probasse etiam arbitrarer. Sed cum intel-

*ligerem, quid sentires, prudenter te arbitrar
bar videre quid posses, nunc alia ratio est
omnium rerum: tuum iudicium est, idque li
berum. Consul es designatus optima etate,
summa eloquentia, maxima orbitate Reip.
virorum talium. Incumbe, per Deos immor
tales, in eam curam & cogitationem, que tibi
summam dignitatem & gloriam afferat. Us
nus autem est hoc presertim tempore per tot
annos Republ. vexatâ, Reipubl. bene gerenda,
cursus ad gloriam. Hac amore magis impul
sus scribenda ad te putavi, quam quod arbi
trarer te monitis & preceptis meis egere,
sciebam enim ex iisdem te hac haurire fonti
bus, ex quibus ipse hauseram, quare modum
faciem. Hoc tantum significandum putavi, te
potius amorem tibi ostenderem meum quem
ostentarem tibi prudentiam. Interea qua ad
dignitatem tuam pertinere arbitrabor, stu
diosè diligenterque curabo. Vale.*

HORTANDI FORMULÆ.

VOs & hortor & moneo.
Illud te esse admonitum volo.

Te hortor, cum beneficiis tuis, tum amore inci
tatus meo, &c.

Extra jocos moneo te, quod pertinere ad beatè
vivendum arbitror, ut te bonis semper, probis ac
honestis adjungas socium.

Te hortor, ut omnia gubernes, & moderè pru
den-

dentia tuâ, nec te auferant aliorum consilia. Nemo est, qui tibi sapientius suadere possit te ipso : nunquam labêre ; si te audies. Non scribo hæc temere ; cui scribam video.

Hortor, ut ad eas te referas artes, quibus à primis temporibus ætatis studium tuum dedisti, hortor, ut omni cura in Rempubl. incumbas : hoc est animi, hoc ingenii tui, hoc ejus spei, quam habere debes amplificandæ gloriæ & dignitatis tuæ.

Illud erat amoris mei, quem à tua pueritia susceptum non seruari solum, sed etiam auxi, monere te atque hortari, ut in Rempublicam omni cogitatione curaque incumberes.

Quamobrem omnibus officiis amicitiaè diligenter à me sancteque servatis, ne hoc quidem prætermittendum esse duxi, te ut adhortarer, rogaremque, ut & hominē te, & virum esse meminisses, communem incertumq; casum, quem neque vitare quisquam nostrum, neq; præstare ullo pacto potest. sapienter ferres, & dolori fortiter ac fortunæ resisteres.

Incumbe, per Deos immortales, in eam curam & cogitationem, quæ tibi summam dignitatem & gloriam affert.

Quare contende quæso, atque labora, aut vitæ tuæ ea ratio sit, ut omnes boni tum faveant. tum etiam à te omnem diligentiam, virtutemque & postulent & expectent.

Facies perpetuò quæ fecisti, ut omnes æquitatem tuam temperantiam, securitatē, integritatemque laudent.

Illud te ad extremum & oro, & adhortor, ut tanquam Poëtæ boni, & actores industrii forent, sic tu

in extrema parte & conclusione muneris ac negotii tui diligentissimus sis.

Magnopere hortor pro tuo singulari perpetuoque studio in Remp. ut te ad nos conferas, ut communi consilio Reip. afflictæ opem atque consilium feramus.

Hortor verò ut maneat in sententia, neve cuiusquam vim aut minas pertimescas.

Ad cursum istum tenendum, quem à prima ætate suscepisti, adhortor.

Noli in conservandis bonis vitis defatigari, non cupiditate præsertim, aut pravitate aliqua lapsis, sed opinione officii stulta fortasse, non improba.

Oro obtestorque te pro nostra veteri conjunctione ac necessitudine, proque summa mea in te benevolentia, & tua in me pariter, te ut nobis, parenti, conjugii, tuisque omnibus, quibus es, fuisque semper charissimus, salvum conserves, incolumitati tuæ tuorumque qui ex te pendent, consulas: quæ didicisti, quæque ab adolescentia pulcherrimè à sapientissimis viris tradita memoria & scientia comprehendisti, iis hoc tempore utare, quos conjunctos summa benevolentia plurimisque officiis amisisti, eorum desiderium si non æquo animo, ac forti feras.

Tu velim animo sapienti fortique sis, ut ima moderatio & gravitas aliorum infamet injuriam.

Te ipsum moneo (quanquam non eges consilio, quo vales plurimum: tamen & summi gubernatores in magnis tempestatibus à victoribus admoneri solent) hunc tuum apparatus, tamque præclarum, ne ad nihilum recidere patiare.

Qua-

Quapropter hoc te primum rogo, ne contra has: aut demittas animum, neve te obrui tanquam fluctu; sic magnitudine negotii, finas contraque erigas, ac resistas, sive etiam occurras ultro negotiis.

Etiam illud te admoneo, ne quid ullis litteris committas, quod si prolatum sit, moleste feramus: multa sunt, quæ ego nescire malo, quam cum aliquo periculo fieri certior. Hæc ad te scripsi fortasse pluribus, quam necesse fuit, ut videres, tuas quoque esse partes instituendi & monendi. Reliquum est, ut antequam proficiscare, mandata nostra exhaurias.

Fortissimus quisque maximos labores suscipiendos esse putet, ut aliquando in otio possit esse præsertim cum dignitate.

Vitam ad certam rationis normam dirigit, & diligenter momenta officiorum perpendito.

Amemus patriam, pareamus senatui, consulamus bonis, præsentibus fructus negligamus, posteritati & gloriæ serviamus, cogitemus, quod erit rectissimum.

Illud te esse admonitum volo: primum, qualis es, talem te existimes, & quantum à rerum turpitudine abes, tantum te à verborum libertate sejungas: deinde; ut ea in alterum ne dicas quæ cum tibi falsa responsa sint, erubescas.

Quæ quidem adhortatio ne tibi inanis; aut sine causa suscepta videatur, illa me ratio movet, ut te ex nostris eventis communibus admonendum putarem, ut considerares in omni reliqua vita, quibus crederes, quos favores.

Quid sit forti atque sapiente homine indignum, quid gravitas, quid altitudo animi, quid antea acta tua vita, quid studia; quid artes, quibus à pueritia floruisti, à te flagrent, ut videbis.

Magna spes in te, & in tuo exercitu, magna expectatio, cujus, per Deos, gratiæ gloriæque cave tempus amittas. Sic moneo, ut filium; sic faveo, ut mihi: sic hortor, ut & pro patria, & amicissimum.

Incumbe toto animo, & studio omni, in eam rationem, qua adhuc usus es: ut eos, quos tuæ fidei potestatique S.P.Q.R. commisit & credit, diligas, & omni ratione tueârè, ut esse quam beatissimus velis.

Sed præsta te eum, qui mihi à teneris (ut Græci dicunt) unguiculis es cognitus.

Teque ad studium summæ laudis cohortabor: post enim tibi gravis adversaria constituta & parata incredibilis quædam expectatio quam tu una re facillimè vinces, si hoc statueris: quorum laudem & gloriam adamas, quibus artibus eæ laudes comparantur, in iis esse laborandum.

Quare magnum fac animum habeas, & spem bonam. Cessator esse noli, & illud γυᾶδιον οὐδὲν noli putare ad arrogantiam minuendam solum esse dictum, verum etiam, ut bona nostra norimus.

Te adhortor, ut in eam rationem, in qua multi & honore & gloria floruerunt, incumbas, recorderis, virtute te, non desidiæ: dignitati, non voluptati: laudi, denique, non otio esse natum.

Para te, meditare atque cogita, ut perditissimis flagitiis oppressam Rempublicam in pristinam vindices libertatem.

Vos adolescentes, qui ingenio & virtute summam laudem consequi potestis, ad majorum vestrorum, quorum prudentiâ imperii hujus splendor ac gloria constituta est, imitationem vos componite.

Perge nomen tuum commendare immortalitati: atque hæc omnia, quæ habent speciem gloriæ, collecta ex inanissimis splendoris imaginibus contemne, brevia, fugacia, & caduca existima.

Verum decus in virtute positum est, quæ maxime illustratur magnis in Rempubl. meritis.

Si me audies, semper bonorum virorum studiosus eris: Longè enim pulchrius est, bonos imitando bene audire, quàm malos sequendo, apud omnes tandem malè audire.

*HORTANDI AD MITTENDUM
litteras formula.*

ITaque tuas litteras expecto, easque ut ad me finè dubitatione scribas, rogo.

Tu tamen, velim, ne intermittas, quo ad ejus facere poteris, scribere ad me, etiam si rem, de qua scribas, non habebis: semper enim aliquid afferunt tuæ literæ.

Sic igitur facies, meque amabis & scripto aliquo laceffes: Ego enim respondere faciliùs possum, quam provocare. Quod si (ut es) cessabis, laceffam, ne tua ignavia etiam inertiam afferat.

Sed tamen te rogo, ne intermittas scribere ad me quidquid erit, eosque qui mihi tam crudeliter inimici sunt, si odisse non potes, accuses tamen, non ut aliquid perficias, sed ut tibi me charum esse

esse sentiam. Plura ad te scribam, si mihi ad eas litteras, quas proximè ad te dedi, scripseris.

Tu ad me velim quàm sæpissimè scribas atque magis, quod præterea nemo scribit; ac si omnes tuas tamen maximè exspectarem. Tu mihi etiam, si nihil erit, quod scribas, tamen id ipsum scribas velim, dummodo ne his verbis.

Tu velim, & quid agas, & quid acturum te putes facias me quàm diligentissimè certiozem.

Velim quàm sæpissimè mecum per litteras colloquere, etiam si rem, de qua scribas, non habebis.

Velim diligentius omnia, quæ putatis me scire opus esse describas.

Quoties habebis, cui des ad me litteras, nosim prætermittas.

Scribe ad me quid agas, & à nobis quid fieri ac curari velis.

Facito non statim, quod constitueris, & quid agas, si tibi videbitur certiores.

Cum imprimis tuas litteras desiderem, noli committere, ut excusatione potiùs expleas officium scribendi, quàm assiduitate litterarum.

Tu velim ad nos sæpe scribas: si rem nullam habebis, vel quid in buccam venerit, scribito.

Absentiam nostram crebris literis sarciamus.

Crebris nos literis appellato, quibus omni de re me erudias.

Velim quàm sæpissimè mecum per litteras colloquere.

Tu

Tu etiam
rasque ad
des.
Tide p
procuram

Vix u
ope
fabimur
ter eve
† De
incom
quam R
ponemur
quam de
dendum
tam inbu
qui grat
officium

Per se
lectro,
confulas
Etiam
funditus
tas, und
Peto
bis, ne p
evetere.
Rogo

Tu etiam atque etiam cures , ut valeas , literasque ad me mittas , quotiescunque habebis , cui des.

Vide plura in exordiis Epistola, qua ad scribendum provocamus.

NOTIO DE EPISTOLA
dehortatoria.

Vix unquam alterum cohortamur, quin eadem opera dehortemur. Quo in genere cum verfabimur, exempla eorum, quibus ea res haud feliciter evenit, congeremus.

† Deinde rei turpitudinem; probum, convitia, incommoda colligemus. Quæ per exornationem, quam Rhetores Descriptionem vocant, ante oculos ponemus. Utrique verò generi tam exhortatorio; quam dehortatorio, quid, quoque modo respondendum sit, natura ipsa docebit. Nemo enim est tam inhumanus, nisi forte superbus & arrogans, qui gratias non agat hortatori, gratissimumque ejus officium fuisse sibi significet.

DE HORTANDI FORMULÆ.

Per fortunas tuas, per liberos, te oro atque obsecro, ne quid gravius de salute & incolumitate tua consulas.

Etiam atque etiam cogita, ne te, tuosque omnes funditus evertas: ne te sciens prudensque eo demittas, unde exitum nullum vides esse.

Peto à te pro tua fide ac diligentia pluribus verbis, ne per summam injuriam me fortunis coneris evertere.

Rogo ad extremum, ne usque eo meam auctori-

Fortitatem despicias, gratiamque nostram contemnas, neve tanta injuria afficias.

Remitte spiritum aculeorum plenum, comprime animum tuum seda arrogantiam.

Hæc labes impostero à te dimoveatur velim.

Imprudentiæ tuæ fac finem aliquando.

Nolite animum meum debilitare, tum luctu, tum etiam metu commutatæ vestræ voluntatis erga me.

Ab hoc improbo certamine, atque injusta contentione te avoco.

Flecte te, & motus tuos respice.

Hanc, quæso, pro tua singulari animi sapientia reprime famam, atque effice, ne id, quod non curas curare videaris.

Desine, bonos petulantissima lingua confectari: desine morbo procacitatis isto uti: denique desine unumquemque moribus æstimare tuis, his moribus tibi facere amicum non potes, videris velle inimicum habere.

Noli mihi soporeta & languorem exprobrare.

Deos hominesque amicitiamque nostram testifcor, me tibi prædixisse, neque temere monuisse, sed postquam Cæsarem convenerim, sententiamque ejus, qualis futura esset parta victoria, cognorim, te certiozem fecisse.

Vide, ne te laqueis induas, quorum ex nullo te unquam expedire queas.

Cavendum est tibi, ne quam insignem maculam & ignominiam suscipias.

Noli

Nolita
micis p
tes d'ose e
Nolita
Cave, ne
tarpidini
Provide
convalesca
neque prog
RE

A D h
amic
illius con
votis hab
se. Ages p
habiturum
Cum te
rebus, qu
poteris, c
tibus fide
tusti non
rari dices,
non desine
spicari des
re partem
Siquid
te hortatur
hortatur
memorabi
Petes ig

Noli tam esse injustus, ut cum tui fontes vel inimicis tuis pareant, nostros rivulos etiam amicis putres clausos esse oportere.

Noli hac mea lenitate nova abuti.

Cave, ne qua generi ac nomini tuo nota nefariæ turpitudinis inuratur.

Providere, ne rei crudelitas in me experta, in vos convalescat, & calamitas remorata longius serpat atque progrediatur, cavete.

RESPONSIO AD HORTATORIAM

et dehortatoriam Epistolam.

AD hortatoriam rescribes, gratam tibi fuisse amici hortationem. Plurimum apud te valuisse illius consilia & admonitiones: effecisse ut nihil in votis habeas magis, quam iisdem te satisfacere posse. Ages præterea gratias, semper id te in memoria habiturum commemorans,

Cum te quis hortatus, dehortatusque fuerit, de rebus, quas tua sponte facturus esses. Respondere poteris, confirmari tua consilia, cum sentis prudentibus fideliterque suadentibus idem videri. Si statuisti non facere, à quibus ille dehortabatur, te mirari dices, cur id dicat aut talia de te suspicetur, cum non desint rationes, cur id de te nec dicere, nec suspicari deberet. Omnia tamen in bonam te accipere partem scribes.

Si quid vehementer addubitas in ea re, ad quam te hortatur: te tamen facturum dices, quia ipse hortatur: tuæ tamen dubitationis rationes commemorabis.

Petes igitur ab amico, ut examinet secum,

om-

omnesque quos monuisti in utraque parte calculos ponat : uti id eligat , in quo vicerit ratio : ab amico enim ratio exigetur : Te excusabit obsequium.

Cum verò amici præceptis parere cupimus , & aliqua impedimur causa , quo minus ea exequi possimus , tunc idoneis utendum erit excusationibus.

Quatuor autem potissimum in respondendo partes sunt.

Exordium, quod constabit , aut brevi repetitione , & commendatione institutæ ab amico exhortationis ; aut reprehensione & insectatione malevolorum , aut excusatione neglecti in scribendo officii.

Propositi approbationem vel improbationem adhortationis continet.

Confirmatio rationes & argumenta ponet , à quibus scilicet impellamur , ut exhortationi locum relinquamus ; eaque fumentur , vel ab honestate , vel utilitate ipsius adhortationis : vel à rerum & temporum conditione : vel ab ejus qui ad nos scripsit , fide, prudentia, auctoritate : vel ab ingenio, moribus , consuetudine nostra. Si exhortationi obsequi non sit animus , rationes illius ponendæ.

Conclusio absolvetur pollicitatione , & petitione : Pollicebimur siquidem monitis nos amici obtemperaturos : Eundemque rogabimus , ut quoque deinceps nos sibi commendatos habeat.

Interdum & refutationi est, & excusationi locus: cum malevolorum mendacii & calumniis sumus onerati.

Exemplum responsionis ad hortatoriam, observatum 4. Epist. lib. X. ad Fam. qua Plancus Ciceroni pro adhortatione gratias agit, eidemque obtemperatum se promittit. Epistolæ partes sunt quatuor: Exordium commendationem institutæ adhortationis, & excusationem tarditatis in respondendo habet. Propositio approbatione adhortationis & obedientiæ pollicitatione constat. Confirmatio rationes & causas complectitur, quibus adductus Plancus Ciceroni obtemperat, desumptas nimirum ab utili, & auctoritate. Conclusio officii promissione absolvitur.

Gratissima mihi tua litera fuerunt, quas ex Furnii sermone te scripsisse animadverti. Ego autem præteriti temporis excusationem affero: quod te profectum audieram, nec multò ante rediisse scivi, quàm ex Epistola tua cognovi, nullum enim in te officium, ne minimum quidem, sinè maxima culpa, videor posse præterire. In quo tuendo habeo causas plurimas, vel paterne necessitudinis, vel mea in te à pueritia observantia, vel tui erga me mutui amoris. Quare, mi Cicerone, quod mea tuaque patitur atas, persuade tibi te unum esse, in quo ego colendo patriam

mi-

mibi constituerim sanctitatem. Omnia igitur tua consilia mihi non magis prudentia plena, quae summa est, videntur, quam fidelitatis, quam ego ex mea conscientia metior. Quare si aut aliter sentirem, certè admonitio tua me reprimere: aut si dubitarem, hortatio impellere posset, ut id sequerer, quod tu optimum putares. Nunc verò quid est, quod me in aliam partem trahere possit? quaecunque in me bona sunt aut fortunae beneficio tributa, aut meo labore parta, etsi à te propter amorem carius sunt aestimata, tamen vel inimicissimi iudicio tanta sunt, ut praeter bonam famam, nihil desiderare videantur. Quare hoc unum tibi persuade, quantum viribus eniti, consilio providere, auctoritate movere potuero, hoc omne Reipubl. semper futurum. Non est ignotus mihi sensus tuus: neque si facultas, optabis mihi quidem, tui praesentis esset, unquam à tuis consiliis discreparem: nec nunc committam: ut ullum meum factum reprehendere jure possis. Sum in expectatione omnium rerum, quid in Gallia citeriore quid in urbe, Januario mense geratur, ut sciam. Interim maximam hanc sollicitudinem, curamque sustineo, nec inter alia

vitia

*vitia hæc gentes nostra mala suam putent occasi-
onem. Quod si proinde ut ipse mereor mihi suc-
cesserit: certè & tibi, cui maximè cupio, &
omnibus viris bonis satisfaciam. Fac valeas,
neque mutuo diligas.*

DE CONSOLATORIA EPISTOLA.

In consolando primum nostrum dolorem ex ami-
ci infelicitate, molestia, rei alicujus jactura per-
ceptum declarabimus, vel modestè vires atque in-
genium in consulando nostrum extenuabimus, vel
amorem, benevolentiam, studium, officium com-
memorabimus: vel occasionem, ob quam ipsa sus-
cepta scriptaque sit consolatio; narrabimus: vel sa-
pientiam, gravitatem, animique magnitudinem
amici prædicabimus: vel petemus, ne propter lite-
rarum aut raritatem, aut tarditatem, atque intermis-
sam ad tempus consolationem, in miseris, amicum
neglexisse videamur. Licet quandoque à rationibus
ipsis, quibus aliquando amicus te consolatus fuit iz-
cipere.

Deinde hortabimur amicum, ut omnem adver-
sam fortunam fortiter ferat, & quid sit forti & sa-
pienti homine dignum, cogitet: vel meliorem for-
tunam præsto illi pollicebimur: vel causam expo-
nemus, cur iterum ei consolationem adhibeamus,
quem antea consolati fuimus.

Postea blandè & amicè rationes reddemus, qui-
bus amicum à molestiis, & dolore abducere con-
emur: æ sumuntur vel à voluntate Dei, cujus nutu
iustè, clementer, & sapienter fiunt, & gubernan-
tur omnia, cujusque proprium est, dolorem & in-

commoda omnia, in lætitiã utilitatẽque convertere: vel à communi omnium fortuna & conditione: ea enim lege nati sumus omnes, ut nihil, quod homini accidere possit, recusare debeamus: vel ab aliorum exemplis, qui easdem calamitates sunt experti: vel à conscientie integritate, & culpæ vacatione: vel à temporum conditione, deploratoque Reipubl. statu: vel ab antè actã vita, moribus, studiis, quibus à pueritia floruit: vel à studiis, officiis, auxiliis amicorum & propinquorum: vel à testimonio & iudicio bonorum virorum: vel à malis & periculis impendentibus; vel à collatione eorum, quæ amissa & retenta sunt.

Postremo nostram amico operam, studiumque pro viribus nostris pollicebimur: vel gratia contendemus, & rogando si quid nostra, aut aliorum causã velit ut illis se molestiis laxet: vel ad animi magnitudinem hortabimur, vel ante allatas rationes repetemus: vel causas institutæ adhortationis exponemus; vel excusabimus nos, cur longiores non simus, ne vel diffidere prudentie amici videamur vel illum obtundere.

Exemplum artificiosæ consolationis observatum in 5. Epistol. lib. 4. ad Fam. qua Servius Sulpitius, Orator & Jurisconsultus eximius, tunc Achajam Cæsariis jussu administrans, Ciceronem ipsam, propter filie Tullie ex partu obitum, consolatur, tanta auctoritate, prudentia, humanitate, orationisque suavitate, ut nihil in eo genere putetur extare perfectius. Partes illius Epistolæ sunt quatuor. In exordio communem dolo-

dolorem de
memoria de
animi magni
mentu con
victoris ob
mortue filii
exemplis
Ciceronis
patione
punitur; &

Post
Tullie

gratiam
calamitat
sem, nequ
rem mem
lationis re
quod per
miliare,
sue lacry
magis ipse
digeret qua
tamen qua
runt, de
quod ea re
dolore impo
quod r

dolorem declarat, studium officiumque suum commemorat, & modestè se excusat. In propositione ad animi magnitudinem hortatur. Confirmatio argumenta complectitur, sumpta collatione honorum: viri fortis officio: perturbato Reipubl. statu: demortuæ filiaë condicione: clarissimorum virorum exemplis: communi omnium hominum fortuna: à Ciceronis prudentia & vita antea acta. Conclusio præfatione, in qua causa, cur non plura scribat, exponitur; & adhortatione absolvitur.

Poste aquam mihi renunciatum est de obitu Tullia filia tua, sanè quàm pro eo, ac debui, graviter molestèque tuli: communemque eam calamitatem existimavi; qui si isthic affuissem, neque tibi defuissem, coramque tibi dolorem meum declarassem. Etsi genus hoc consolationis miserum atque acerbum est, propterea, quod per quos id fieri debet propinquos ac familiares, ipsi pari molestiâ afficiuntur, neque sine lacrymis multis id conari queunt: ut magis ipsi videantur aliorum consultatione indigere quam aliis posse officium suum prestare: tamen qua in presentia mihi in mentem venerunt, decrevi brevi ad te prescribere: non quod ea te fugere existimem, sed quod forsitan dolore impeditus, minus ea perspicias. Quid est quod tantopere te commoveat tuus dolor

intestinus ? Cogita , quemadmodum adhuc fortuna nobiscum egerit : Ea nobis erepta esse , qua hominibus non minus , quam liberi carae esse debent , patriam , honestatem , dignitatem , honores omnes . Hoc uno incommodo addito , quid ad dolorem adjungi potuit ? Aut qui non in illis rebus exercitatus animus callere jam debet , atque omnia minoris aestimare ? At illius vicem (credo) doles quoties in eam cogitationem necesse est & tu veneris ? ut & nos saepe incidimus , hisce temporibus non pessimè cum iis esse actum quibus sine dolore licitum est , mortem cum vita commutare ? Quid autem fuit , quod illam hoc tempore ad vivendum magnopere invitare posset , qua res ; qua spes ; quod animi solatium ? ut cum aliquo adolescente primario conjuncta aetatem ageret ? Licitum est tibi (credo) pro tua dignitate ex hac juventute generum diligere cujus fidei liberos tuos , teque tuto committere putares . An ut ea liberos ex sese pareret , quos cum florentis videret , letaretur ; qui rem a parente traditam per se tenere possent , honores ordinatim petaturi essent in Republ. in amicorum negotiis libertate sua uterentur ? quid horum fuit , quod non prius quam datum ademptum

emptum sit? At verò malum est liberos amittere. Malum, nisi hoc pejus sit hac sufferre & perpeti. Quares mihi non mediocrem consolationem attulit, volo tibi commemorare, si fortè eadem res tibi minuere dolorem possit. Ex Asia rediens, cum ab Egina Megaram versus navigarem, cœpi regiones circumcirca prospicere, post me erat Egina, ante Megara, dextera Piræus, sinistra Corinthus: qua oppida quodam tempore floridissima fuerunt, nunc prostrata & diruta ante oculos jacent: cœpi egomet mecum sic cogitare: Hem, non hominuli indignamur, si quis nostrum interit, aut occisus est, quorum vita brevior esse debet, cum uno loco tot oppidorum cadavera projecta jacent: visne tu te, Servi, cohibere, & meminisse, hominem te esse natum? Crede mihi, cogitatione ea non mediocriter sum confirmatus. Hac idem si tibi videtur, fac ante oculos tibi proponat. Modo uno tempore tot viri clarissimi interierint; de imperio præterea tanta diminutio facta est: omnes provincia conquassata sunt, in unius muliercula animula, si jactura facta est tantopere commoverit? qua si hoc tempore non suum diem obiisset; paucis post annis tamen ei

moriendum fuit, quoniam homo nata fuerat.
 Etiam tu ab hisce rebus animum ac cogitatio-
 nem tuam avoca: atque ea potius reminiscere,
 quae digna tua persona sunt: illam quamdiu
 opus fuerit, vixisse, una cum Reipubl. fuisse: te
 patrem suum Praetorem, consulem, augurem
 vidisse, adolescentibus primariis nuptam fuis-
 se omnibus bonis propè perfunctam esse: cum
 Respubl. occideret, vitâ excessisse. Quid est,
 quod tu, aut illa cum fortuna hoc nomine queri
 possitis? Denique noli te oblivisci Ciceronem
 esse, & eum, qui aliis consueveris precipere &
 dare consilium, neque imitari malos medicos,
 qui in alienis morbis profitentur se tenere me-
 dicinam scientiam, ipsi se curare non possunt, sed
 potius quae alii. precipere soles, ea tute tibi sub-
 jice, atque apud animum propone. **NULLUS**
 dolor est, quem non longinquitas tempora mi-
 nuat, atque molliat hoc te expectare tempus,
 at non ei rei sapientia tua occurrere, tibi tur-
 pe est quod si quis etiam inferis sensus est, qui
 illius amor in te fuit, pietasque in omnibus suos,
 hoc certè illa te facere non vult. Da hoc illi
 mortuae: da ceteris amicis & familiaribus
 qui tuo dolore moerent: da patria: ut si qua
 in re opus sit, opera & consilio tuo uti possit.

De.

Denique quoniam in eam fortunam devenimus, ut etiam huic rei nobis serviendum sit: noli committere, ut quisquam te putet non tantam filiam quam Reipubl. tempora & aliorum victoriam legere. Plura me ad te de hac re scribere pudet, ne videar prudentia tua diffidere. Quare si hoc unum proposuero, finem faciam scribendis. Vidimus aliquoties secundam pulcherrimam te ferre fortunam, magnamque ex ea re laudem adipisci: fac aliquando intelligamus adversam te quoque equè ferre posse, neque id majus, quam debeat, tibi onus videri: ne ex omnibus virtutibus hac una tibi videatur deesse. Quod ad te attinet, cum te tranquillo animo esse cognoro de iis rebus, quæ hi geruntur, quemadmodumque provincia se habeat certio rem faciam. Vale.

† Consolatoriae literæ in epistolis familiaribus Ciceronis sunt præter hanc inter cæteras hæ præcipuæ: lib. V. epist. 16. *Etsi unus ex omnibus, &c.* Item, ejusdem lib. Epist. 17. *Non oblivione, &c.* & ejusdem lib. Epist. 18. *Etsi egomet, &c.* Item lib. 6. Epist. 1. *Etsi ea perturbatio, &c.* quæ præstantissima est. Et Epist. 4. *Novi quod ad te, &c.* Quæ est etiam eximia. Et 22. *Etsi cum hac ad te, &c.*

CONSOLANDI

Formula.

Reliquum est, ut consuler, & adferam rationes, quibus te à molestiis coner abducere. At eà quidem facultas, vel tui, vel alterius consolandi, in te summa est, si unquam in ullo fuit. Itaque eam partem, quæ ab exquisita quadam ratione, & doctrina proficiscitur, non attingam, tibi totam relinquam. Quid sit & forti & sapienti homine dignum, quid gravitas, quid altitudo animi, quid acta vita tua? quid studia; quid artes tuæ, quibus à pueritia floruisti, à te flagitent tu videbis.

Extremum illud est, ut te horter & obsecrem, animo ut maximo sis: nec ea solum memineris, quæ ab aliis, magnis viris accepisti: sed illa etiam quæ ipse ingenio studioque tuæ peperisti: Quæ si colliges, & sperabis omnia optimè, & quæ acciderent, qualiacunque erunt, sapienter feres. Sed hæc tu meliùs vel optimè omnium.

Est omnino difficile, non graviter id ferre: Sed tamen animos nostros maximis in rebus gerendis & sustinendis exercitatos, frangi & debilitari molestiã non oportet. Quoniam molestissimè homines ferre debent, quæ ipsorum culpâ contracta sunt.

Ego tibi hoc confirmo, etsi levis est consolatio ex miseriis aliorum, nihilo te nunc majore in discrimine esse, quàm quemvis aut aliorum qui discesserint, aut eorum qui remanserint. Alteri dimicant, alteri victori timent. Sed hæc

con-

consolatio levis, illa gravior, qua te uti spero, ego certè utor. Nec enim dum ero, angar ullâ re, cum omni vacem culpâ : Etsi non ero, sensu omnino carebo. Sed rursus : γλάνοκας εἰς, Α'θήνας qui ad te hæc.

Quod reliquum est, quod tibi virtus & dignitas tua reatum ad tuos aperuit, est tuæ sapientiæ magnitudinisque animi, quid amiseris, oblivisci : quid recuperaveris, cogitare. Vives cum tuis, vives nobiscum. Plus acquisivisti dignitatis, quàm amisisti rei familiaris, quæ tamen ipsa esset jucundior, si ulla esset Respubl.

Tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti : Primum ob eas causas, quas scripsi : Deinde quod ea de Republ. semper voluisti atque sensisti : ut non modo secunda sperare debeas, sed etiam si omnia adversa essent, tamen conscientia & factorum & consiliorum tuorum quæcunque acciderint, fortissimo & maximo animo ferre deberes.

De reliquo, ut te sæpe per literas hortatus sum, ita velim tibi persuadeas, te hac causa nihil habere, quod timendum sit, præter communem casum civitatis : Qui, etsi est gravissimus, tamen ita vivimus, & id ætatis jam sumus, ut omnia, quæ non nostra culpa accident, fortiter ferre debeamus.

Sed ad hæc omnia una consolatio est, quod ea conditione nati sumus, ut nihil quod homini accidere possit, recusare debeamus.

Ea scripsisti, quæ luctum levare possunt,

& in me consolando non mediocrem ipse animi dolorem adhibuisti.

Me non ratio tua solum, & societas penè ægritudinis: sed etiam auctoritas consolatur.

Quod si non possumus aliquid proficere suadendo, gratia contendimus, & rogando, si quid nostra causa vis, ut istis te molestiis laxes, & ad convictum nostrum redeas, & ad consuetudinem vel nostram communem, vel tuam solius, ac propriam.

Cupio non obtundere te, & si non delectare nostro studio; cupio deterrere, ne permancas in incepto.

Esti unus ex omnibus minime sum ad te consolandum accommodatus, quod tantum ex tuis molestiis cepi doloris, ut consolatione ipse egerem: Tamen, cum longius à summi luctus acerbitate meum abesset dolor, quam tuus, statui nostræ necessitudinis esse meæque in te benevolentiae, non tacere tanto in tuo mœrore tam diu? sed adhibere aliquam modicam consolationem, quæ levare dolorem tuum posset, si minus sanare potuisset.

Est consolatio pervulgata quidem illa, maximè quàm semper in ore atque in animo habere debemus: *homines non esse meminerimus, ea lege natos, ut omnibus fortuna telis proposita sit vita nostra: Neque esse recusandum, quo minùs ea, qua nati sumus, conditione vivamus: Neve tam graviter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possumus. Eventisque aliorum memoria repetendis, nihil accidisse nobis novi cogitemus.*

Beatissimi sunt, qui liberos non susceperunt: Minus autem miseri, qui his temporibus amiserunt.

Si tibi unum hoc detrahi potest, ne quid his quos amisisti, mali putes contigisse, per multum erit ex moerore tuo diminutum.

Quod allatura est ipsa diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos præcipere consilio prudentiaque debemus.

Quamobrem & illius eximia virtus, summusque in te amor magnæ tibi consolationi esse debet, & nos cæterique qui te non ex forma, sed ex virtute tua pendimus, semperque pendemus, ex maxima animi tui conscientia, cum tibi nil meritò accidisse reputabis. Et illud adjunges, homines sapientes turpitudine, non casu & delicto suo, non aliorum injuria commoveri.

Si tibi quid ex iis rebus, quas tibi fortuna largita est, nonnullorum hominum perfidia detraxerit, id majori illis fraudi, quam tibi futurum.

Tu fac animo forti magnoque sis, speresque forte, ut fractu impetu levissimi hominis tuam pristinam dignitatem & gloriam consequate.

Me in summo dolore, quem ex tuis rebus capto, maximè scilicet tua spes consolatur, ut infrigatur hominum improbitas consiliis tuorum amicorum.

In multis & variis molestiis cogitationibusque meis hæc unica consolatio occurrebat, quod neque tibi amicior, quam ego sum, quisquam posset succedere: Quod si tu quoque eandem de mea voluntate erga te spem habes, ea te profectò nunquam fallat.

Si videor augere dolorem tuum quem consolando minuere debeam, fateor me communium malorum consolationem nullam invenire, præter illam, quæ tamen, si posses eam suscipere, maxima est, quæque ergo quotidie magis utar, *conscientiam recte voluntatis maximam consolationem esse rerum incommodarum, nec esse ullum magnum malum præter culpam.*

Quando præstitimus, quod debemus, moderatè, quod evenit, feramus.

Hoc mihi tamen non sumo, ut te consolet de communibus miseriis, quæ ad consolandum majoris ingenii, & ad ferendum singularis indigent virtutis.

Vacare culpa magnum est solatium, præsertim cum habeam duas res, quibus me sistentem, optimarum artium scientiam, & maximarum rerum gloriam, quarum altera mihi vivo nunquam eripietur, altera ne mortuo quidem.

Philosophiæ magnam gratiam habeo, quæ non modo me, à solitudine abducit: sed etiam contra omnes fortunæ impetus me armat: Tibique idem censeo faciendum, nec à quo culpa absit, quicquam in malis numerandum.

Amabo te, advola, & omnem abstergam dolorem.

Nunc me una consolatio sustentat, quod tibi à me nullum amoris, nullum studii, nullum pietatis officium defuit.

Nihil est, quod uxoris tuæ lætissimæ sceminae mortem tam impotenter feras, nisi tu quidem partam felicitatem illi inideas, & ex labore ad quietem

quietem, ex dolore ad indolentiam, ex morbo ad sanitatem, ab exilio hoc misero ad beatissimam patriam eam præcessisse, ægre ac molestè feras.

Fac istis te molestiis, quæ animum tuum misere excruciant, quàm citissimè laxes, ad tuamque animi alacritatem redeas; Cogitèsque hanc sapientiæ laudem maximam esse, ita rationes nostras adversus omnem fortunam confirmatas habere, ut non aliunde; sed ex nostra virtute pendeamus, neque ullo vel casu, vel acerbitate fracti firmitudinem gravitatèque animi abjiciamus, abducamusque ab angoribus ad ea animum, quibus publica utilitas conservatur, res nostræ secundum ornantur juvantur adversæ.

Fac animo forti, quo in alienis esse rebus soles, nunc in tuis sis fortunis ferendis: Neque committas, ut de naturæ statu declinasse videaris.

Hunc mœrorem qui tibi jucunditatis sensum nunc omnem adimit, ex animo depone, atque absterge, cogitaque, cum *multa & varia mortis pericula quotidie homini impendeant*, iis tamen omnibus filium exemptum perpetuâ cum diis immortalibus infelicitate perfrui.

Magno te in dolore esse, vel mœrore potius quem ex miserabili fratris morte accepisti, tristis mœrensque ipse audio: sed te & consolor, & hortor, ut quam animi magnitudinem in aliorum negotiis subeundis adferre soles, eam mortalitatis humanæ memor in tuis luctibus ferendis assumas; *ferasque non culpes, quæ vitari non possunt.*

Ingenii mei non est, vehementi aliqua &

docta oratione stratum te atque abjectum suble-
vare. Una te hæc consolatio sustentare debet, quod
nullum meum tibi amoris, nullum studii nullum
pletatis officium deerit. Hoc sapientiæ hoc magni-
tudinis animi tui est, recentem scilicet istam dolo-
ris tui ægritudinem, si ex rerum natura non possis
evellere, ex animo quidem certè excidere: sed
hunc mœrorem quo omnes promoventur, ami-
corum voluntate concedere.

Dolendum verò insidere quorundam ingeniis
hanc labem, & cum ipsi nihil rectè, nihil præclarè
agere conentur, invidere tamen alienæ virtuti vel-
le, ac ipsum dignitatis florem infringere: quorum
invidia quia te magna ex parte premit, consolabe-
riste ipsum ex cella *virtutis tuae, qua invidia carere
non potest, conscientia.*

Si contemnere graves animi dolores, & com-
munem naturæ sensum repudiare non poteris, col-
ligere tamen te ipsum debes, & ad aliquam sal-
tem lenitatem moderationemque affectionum re-
ferre.

Erige animum tuum luctu demissum atque op-
pressum, & in histulis malis ab animi tui virtute &
innocentia, non autem à stultis hominum querelis
doloris tui pertugium pete.

Extremum istud est, ut meo in studio, amori-
que nostro mutuo obsecutus, te rogem atque ob-
secster, animo ut magno, constanti, & claro sis:
Nec adea solum, quæ à summis Philosophis de
contemnendis fugiendisque rebus humanis scri-
buntur, animum referas, sed eorum quoque

memineris , quæ studii vehementiâ , ingeniique altitudine es consecutus : Quæ si animo pertractata teneas , superabis omnia optimè , & quæ accident , qualiacunque erunt , feres sapienter. Hoc si feceris , retinebis nos omnes in lætitiâ & ingenii tui tranquillitatem ad res præclare agendas convertes.

Tu fac bono animo fortique sis adversus invidentis fortunæ sævitiam leniendam : meque tibi nulla in te defuturum esse confidas : Quod cum facies , omnes nos , sollicitudine levaveris.

Tu fac animum fortem habeas , & ea , quæ tibi nunc sunt adversa , rectè factorum conscientiam remissius pacatiusque feras.

Hoc sapientiæ erit tuæ , propter magnitudinem & animi & ingenii , omnia moderatè ferre.

Adhuc à sollicitudine animum , & te adversus omnes sævientis fortunæ impetus Philosophorum more arma.

Cave ita imbecillo & in humano sis animo , ut in communibus miserris dolore te atque ægritudine vinci patiaris.

Istum ego tuum , quo mihi confectus prope modum videris , mœrorem levarem , teque à nimio isto luctu deterrerem , nisi illeberale esse mihi persuaderem , quod tu in communium temporum casibus , & miseris humanæ vitæ conditionibus tam prudenter aliis præcipere soles , hoc ipsum me in te viro gravissimo , & longo humanitatis exercendæ usu instructissimo desiderare : & qui mœrore debilitatos jacentesque

aliorum animos consolando excitare soleas , meis te literis consolari.

Etsi in his meis doloribus ipse sum consolandus, tamen memoria veteris nostræ amicitiae , tuæque benignitate admonitus , nolui ullo vel loco , vel tempore ad consolandum tibi deesse.

Videris enim iniquior in noministui existimationem , fortunâsque quam fortem deceat virum, esse, cum deperditum toties conqueraris.

Optimi patris tui mortem, ut doleo vehementer, ita omnino felicem existimo, qui sic obierit , quando hac sorte nascimur omnes , *nihilque diuturnum in rebus humanis, ne dum perpetuum.*

De patris obitu consolarer te, vir ornatissime, nisi persuasum haberem ægritudinem istam, quam in aliis lenit, adimitque tempus ipsum , in te singulari prudentia tua esse sopitam.

Audio te morbo decubuisse , sed neque morbi causam , neque genus intelligo. Tu, si potes, de his ad me scribito, & fac ut sciam , quid me facere velis. Nam si pecunia opus est, sive domesticorum ministerio, utrumque tibi præstò erit. Quin & ipse isthuc advolabo, si mea præsentia tibi utilis esse potest. Vale, ac quantum fieri potest, te ipsum cura.

AD CONSOLATORIAM

Responsio.

DUplex hic methodus observanda est. Aut enim amicorum consolationi acquiescimus : Aut tantum esse dolorem nostrum ostendimus , ut minui nullo modo posse videatur.

Cura

Cum amici consolationem admittimus, in Exordio amicum laudabimus, gratam nobis fuisse consolationem dicemus, in propositione allatam consolationem approbabitur, & obtemperaturos nos promittimus.

In Confirmatione repetitionem illorum argumentorum instituemus, quibus nostrum dolorem mitigare amicus est conatus, quantumque ex illis fructum cœperimus, aperiemus. In Conclusionem pollicebimur, nos operam daturos ut, quoad ejus fieri possit, à molestiis animum abducamus.

Quod si verò consolationem approbare non poterimus, principio laudabimus animum, studium, & ingenium consolatoris, quod tanquam bonus ac peritus medicus nullum remedii genus non admovent. Propositio molestiarum atque doloris significationem continebit. Confirmatio corrigit atque invertet argumenta ab amico allata, & causas, cur consolationi locum relinquere nequeamus, aperiet. Conclusio petitione absolvetur, te desiderare amici prudentiam: & ostendes quàm multum mœrori tuo mederi possit.

Exemplum responsionis non approbantis consolationem observatum in 6. Epist. lib. IV. ad Famil. quâ Cicero consolatoris Servii Epistolæ respondet, atque ita respondet, ut eam non inanem fuisse prorsus, nec dolorem sustulisse penitus ostendas.

Ego vero, Servi, vellem, ut scribis in meo
 gravissimo casu affuisset. Quantum enim
 presens me adjuvare potueris & consolando,
 & propter aquè dolendo, facile ex eo intelligo,
 quod literis tuis lectis, aliquantum acquievi:
 Nam & ea scripsisti, quo levare luctum possent
 & in me consolando, non mediocrem ipse animi
 dolorem adhibuisti. Serius tamen tuus omnibus
 officiis, qua illi tempori tribui potuerunt, decla-
 ravit, & quanti ipse me faceret: & quam
 suum talem erga me animum tibi gratum pu-
 taret fore: cuius officia jucundiora scilicet,
 saepe mihi fuerunt, nunquam tamen gratiora.
 Me autem non oratio tua solum & societas pe-
 ne agritudinis, sed etiam auctoritas consolatur:
 turpe enim esse existimo, me non ita ferre ca-
 sum meum, ut tu tali sapientia praditus feren-
 dum putas. Sed opprimor interdum, & vix re-
 sisto dolori, quod ea me solatia deficiunt, quæ
 ceteris, quorum mihi exempla propono simili
 in fortuna non defuerunt. Nam & Qu. Ma-
 ximus, qui filium consularem clarum virum,
 & magnis rebus gestis, amisit: & L. Paulus
 qui duos septem diebus & noster Gallus & M.
 Cato, qui summo ingenio, summa virtute filium
 perdidit: in temporibus fuerunt, ut eos tam
 ipso

ipsorum dignitas consolaretur ea, quam ex
 Republ. consequerentur. Mihi autem amissi-
 sis ornamentis, his quae ipse commemoras, qua-
 que eram maximis laboribus adeptus, unum
 manebat illud solacium, quod ereptum est. Non
 amicorum negotiis, non Reipubl. procuracione
 impediabantur cogitationes meae. Nihil in foro
 agere licebat, aspicere curiam non poteram, existi-
 mabam, id quod erat, omneis, me & industria
 mea fructus, & fortuna perdidisse. Sed cum
 cogitarem haec mihi tecum, & cum quibusdam
 esse communia: & cum frangerem jam ipse
 me, cogereque illa ferre toleranter: habebam
 quod confugerem ubi conquiescerem, cuius in
 sermone & suavitate omneis curas doloresque
 deponerem. Nunc autem hoc tam gravi vul-
 nere, etiam illa, quae consenuisse videbantur, re-
 crudescunt. Non enim ut tum me à Republ.
 mœstum domus excipiebat, quae levaret: sic
 nunc domo mœrens ad Rempubl. confugere
 possum, ut in eius bonis acquiescam. Itaque &
 domo absum & foro, quod nec enim dolorem,
 quem à Republ. capio, domus iam consolari
 potest, nec domesticum Respubl. Quò magis te
 exspecto, teque videre quamprimum cupio.
 Major mihi levatio afferri nulla potest, quam

conjunctio consuetudinis, sermonumque nostrorum : quamquam sperabam tuum adventum (sic enim audiebam) appropinquare. Ego autem cum multis de causis te exopto quamprimum videre, tum etiam ut ante commentemur inter nos quâ ratione traducendam nobis sit hoc tempus, quod est totum ad unius voluntatem accommodandum, & prudentis & liberalis, ut & (perspexisse mihi videor) nec à me alieni, & tibi amicissimi. Quod cum ita sit, magna tamen est deliberationis, qua ratio sit inveniunda nobis non agendi aliquid, sed illius concessu & beneficio quiescendi. Vale.

AD CONSOLATORIAM
respondendi formula.

Quod me consolaris, ut firmo sim animo, vellem posses aliquid ferre, quamobrem id facere possem.

Facile omnes cum valemus, recta consilia ægrotis damus. Tu si hic sis, aliter sentias.

Quod me sæpè accusas, cur hunc meum casum tam graviter feram : debes ignoscere, cum ita me afflictum videas, ut neminem unquam nec videris, nec audieris. Nam quod scribis audire, me etiam mentis errore ex dolore affici : Mihi verò mens integra est ; Atque utinam tum in periculo fuisset, cum ego sis, quibus meam salutem carissimam esse

esse arbitrabar, inimicissimis crudelissimisque usus sum: qui ut me paulum inclinare timore viderunt, sic impulerunt, ut omni suo scelere, & perfidia abuterentur ad exitium meum.

Nolo commemorare, quibus rebus sim spoliatus, non solum quia non ignoras, sed etiam ne scindam dolorem meum: hæc confirmo, neque tantis bonis esse privatum quenquam, neque in tantas misérias incidisse: dies autem non modo non levat luctum hunc, sed etiam auget: Nam cæteri dolores mitigantur vetustate, hic non potest non & sensu præsentis miseriæ, & recordatione præteritæ vitæ quotidie augeri: Desiderio enim non mea solum neque meos, sed meipsum: Quid enim sum? sed non faciam, ut aut tuum animum angam quærelis, aut meis vulneribus sæpius manus afferam.

Solicitum esse te cum de tuis, communibusque fortunis, tum maximè de me ac de dolore meo, sentio: qui quidem dolor meus, non modo non minuitur, cum socium sibi adjungit dolorem tuum, sed etiam augetur. Omnino pro tua prudentia sentis, qua consolatione levari maximè possim: Probas enim meum consilium, negasque mihi quidquam tali tempore potius faciendum fuisse, addis etiam (quod etsi mihi levius est, quàm tuum iudicium, tamen non est leve) cæteris quoque, id est, qui pondus habeant, factum nostrum probari, id si ita putarem, levius dolorem. Crede, inquis mihi credo equidem, sed scio, quam cupias minui dolorem meum.

Ego

Ego verò accepto nuncio de obitu filii mei ita sum perturbatus, ut in eum tamen hominem esse meminero, & illum hanc vitam, tanquam hospitium, ita esse ingressum, ut accitu summi Dei æternum illud cœleste domicilium petiturus, aliquando discederet. Quod si me casus iste, non opinatus ita perculisset, ut omnino jacerem: Excitaret tamen prudentia literarum tuarum, in quibus de lucro minuendo disputas egregiè, tuamque declaras tum homine Christiano dignam bonitatem, tum erga me benevolentiam singularem. Utrum ego, optime Sambuce, multis jam in fortunis hoc sum affecutus, ut fortunam ipsam dederim contemnere, quæ mihi, ut eripiat reliquæ, nunquam adimit ea, quæ nec ipsa dedit, nec dare cuiquam potest, rectam mentem, optima studia, pietatem in Deum, Præclare actum opinor, cum filio meo fruitur conspectu & consuetudine cœlestium animorum: non angitur curis: Non spe ducitur, nihil timet adversum, at nos, qui dicimur vivere, quibus hac falsæ lucis usura nihil est carius, quam multa exercent? Quid laboramus, quid cupimus, quod, etiamsi contingat, animus, acquiescat? Itaque verè sapientes, homines, non ut diu, sed ut rectè & cum virtute viverent, optare soliti sunt, quod equidem conor, & ut spero, consequar: Nihil enim magis cogito, nihil specto, quam ut serviam studiis meis, & ita vivam, ut vitæ rationem Deo simul & hominibus aliquando possim reddere.

DE PETITORIA EPISTOLA.

Petitiones omnes aut honestæ sunt; aut Media. Honestæ aperte, libere, sine circuitione petere possumus; ut, Consilium, amicitiam, institutionem, admonitionem. Media opus habent insinuatione, excusatione, veniæ deprecatione, ut, cum petimus pecuniam, favorem, auxilium pro nobis, aut amicis. Omnes, præsertim Christi cultores, cavere, & providere debent, ut non petant res turpes, nec petentibus dent rogati.

Si res erit huiusmodi, quæ liberè peti possit: aperte suadebimus eam esse præstandam, quæ quidem petendi ratio, præsertim si rem difficilem petemus, tractanda erit ad hunc modum.

Primo ejus, à quo rem ipsam petimus, benevolentiam conciliabimus, à persona ipsius, facta beneficiorum ejus erga nos, & alios mentione: à persona nostra, si, quales in eum fuerimus, ostendamus: à persona majorum utriusque, si de amicitia, quæ inter eos intercusserit, loquamur.

Altera pars brevem ejus, quod petere volumus expositionem complectitur, si quid fortè notandum contigerit, unde ipsa petitio nascatur: Sin minus, erit omittenda, illiusque loco petitione attendendum.

Postea argumenta adhibuerunt, quæ movere amicum posse videntur, ut nostris precibus locum relinquat, petita vel ab honesto: vel ab utili: vel à necessario: vel à jucundo: vel à

fa:

Facili, vel à promissis factis, vel ab aliorum exemplis.

Postremò sequetur obtestatio, & remuneratio pollicitatio, cum nostræ facultatis extenuatione. Nonnunquam excusatio, & indicatio causæ, cur pluribus verbis quid ab amico petamus: quandoque etiam petitionis repetitio ad extremum ponitur.

† Sunt autem in omni petitione (ut Servius docet in lib. 1. Æneados) hæc 4. necessaria: 1. ut res, quam petimus, præstari possit. 2. ut eadem iusta sit & honesta. 3. ut petitio modum habeat. Et 4. ut sequatur remuneratio: ut nimirum polliceamur, si res ita ferre videbitur, gratum ac memorem animum nostrum.

Exemplum apertæ petitionis observatum in 13. Epist. lib. IV. ad Atticum, quâ Cicero Atticum rogat, ut Varronis uti sibi libris in Bibliotheca ejus liceat. Partes habet quatuor: Exordium causam & occasionem institutæ scriptionis continet. Propositio petitione constat. Confirmatio rationes petitionis ab utili & necessario sumptas complectitur. Conclusio petitione novâ absolvitur.

Vestorius noster me per literas facit certiore te Roma ad IV. Id. Maji putare profectum esse tardius quàm dixerat, quod minus valuisses. Si jam melius vales vehementer gaudeo, velim domum ad tuos scribas, ut mihi libri tui pateant, non secus ac si ipsi
ades;

adesse, cum ceteri, tum Varronis. Est enim mihi utendum quibusdam rebus ex iis libris, ad eos quos in manibus habeo, quos, ut spero, tibi valde probabo. Velim si quid forte novi habes, maximè à Qu. fratre deinde à C. Casare, & si quid fortè de comitiis de Republ. (soles enim tu festivè hæc adorari) conscribas hoc ad me. Si nil habebis, ut tamen scribas aliquid. Nunquam enim mihi tua epistola aut intempestiva, aut loquax visa est. Maximè autem rogo, rebus tuis, totoque itinere ex sententia confecto, nos quamprimum revisas. Dionysium jube salvere. Cura ut valeas.

† Si autem obliquè vel rectè petitiones instituendæ sunt, vel quia res ipsa, quam petimus, parum honesta, utilis, facilisque esse videtur: vel quia is, ad quem scribimus, non usque adeo nobis favet: vel nos minus verecundè atque modestè rogare illud judicari possumus, quod ad nostram laudem & gloriam facit.

† Exemplum obliquæ seu rectæ petitionis observatur lib. XI. Epist. 2. Cic. ad Fam. in qua obliquè Brutus & Cassius, Antonium rogant, ut sibi significet, cur milites convocarit: & an per eosdem tuti in urbe esse possint. Partes illius quinque sunt. In Exordio optima quæq; de Antonio polliceri se sibi Brutus & Cassius simulant. Narratio brevem rei ipsius & veteranorum ad urbem frequentiam expositionem conti-

met,

pet. Propositio petitionem habet : Confirmatio argumenta petitionis complectitur ab officio Antonii Bruti & Cassii voluntate : amicorum cura atque sollicitudine desumpta. Conclusio petitionis repetitione & occupatione absolvitur, qua metus atque formidinis à sese suspensionem viri fortes remouent. Sic autem illa habet.

DE tua fide & benevolentia in nos nisi persuasum esset nobis, non conscripsissemus hac tibi, qua profectò, quando istum animum habes, in optimam partem accipies. Scribitur nobis magnam veteranorum multitudinem Romam conuenisse jam, & ad Calendas Junias futuram multò maiorem. De te si dubitemus, aut vereamur, simus nostri dissimiles. Sed certè cum ipsi in tua potestate fuimus, tuoque adducti consilio dimiserimus ex municipiis nostros necessarios, neque solùm edicto, sed etiam litteris id fecerimus : digni sumus, quos habeas tui consilii participes, in ea praesertim re, qua ad nos pertinet. Quare petimus à te, facias nos certiores tuae voluntatis in nos : Putesne tutos nos fore in tanta frequentia veteranorum, quos etiam de reponenda arà cogitare audimus : quod velle te probare, vix quisquam credere posse videtur, qui nos salvos & honestos vult. Nos ab initio

spectasse otium, nec quicquam aliud à libertate
 communi quæsisse, exitus declarat. Falle-
 re nemo nos potest, nisi tu : quod certè abest à
 virtute tuam & fide, sed alius nemo faculta-
 tem habet decipiendi nos. Tibi enim uni credi-
 mus, & credituri sumus. Maximo de nobis
 timore afficiuntur amici nostri : quibus etsi
 tua fides explorata est ; tamen illud in men-
 tem venit, multitudinem veteranorum faci-
 lius impelli ab alio quolibet, quam à te reti-
 nere posse. Rescribas nobis ad omnia, rogamus.
 Nam illud valde leve est ac nugatorium ea re
 denuntiatum esse veteranis, quod de commo-
 dis eorum mense Junio laturus esses. Quem
 enim impedimento futurum putas, cum de
 nobis certum sit, nos quieturos ? Non debemus
 cuiquam videri nimirum vita cupidi, cum
 accidere nobis nihil possit sine pernicie & con-
 fusione omnium rerum. Vale.

PETENDI FORMULÆ.

P Eto & quæso, Peto & oro. Peto contendoque,
 Rogo & obsecro. Oro obtestorque, obtestor &
 obsecro.

Hoc à te peto & summè contendo.

D

Illud

DE CONSCRIBENDIS

Illud à te magnopere peto, contendoque.

Illud unum à te vehementer contendo.

Hoc abs te peto, & pluribus verbis rogo.

Æquè à te peto, ac si mea negotia essent.

Sic à te peto, quasi in eo mihi sint omnia, ut, &c.

Singulari studio abs te contendo, sic ut nihil unquam magis.

Te vehementer etiam atque etiam rogo, magis quàm à me vis, aut pateris te rogari, ut hanc cogitationem toto pectore complectare.

Vehementer, valde, magnopere, etiam atque etiam.

Majorem in modum. Singulari studio. Quàm possum studiosissimè.

Valde hoc ex animo contendo.

A te etiam atque etiam majorem in modum peto. Hoc à te si pateris, gratia contendo, &c.

Peto à te amicitiae nostrae nomine, quam confido apud te plurimum posse.

A te etiam atque etiam pro summa nostra conjunctione, proque tua in me perpetua & magna benevolentia majorem in modum peto atque contendo.

Illud te præcipuè rogo & obtestor, pro amore nostro : Amoris nostri causa ; Pro nostra amicitia : amicitiae nostrae nomine ; Pro jure nostrae amicitiae : Pro nostra inveterata amicitia : Pro nostra summa conjunctione : Pro nostra summa necessitudine ; Pro conjunctissima nostra necessitudine ; Pro conjunctione & benevolentia nostra ; Pro pari inter nos & mutua benevolentia :
Pro

Pro summa mea in te benevolentia: Pro tua incredibili in me benevolentia: Pro tuo perpetuo in me studio, meo item in te singulari.

Per omnem amorē, quo me complecteris, rogo.

Ne me rogantem suppliciter à te rejicias.

Noli pati meas esse irritas & inanes preces.

Sic apud te rogo & obtestor, precibus meis locus.

Hoc à te ita postulo, peto, contendo, ut fortunas in eo meas patem.

Quare te oro, ut, quod facis, pergas mea studia tueri, juvare, provehere.

Quare me tibi commendo, atq; oro, ut, quod facis me & studia mea clementer tueri velis.

Te rogo, quanquam, te rogari non patiaris.

Impedior verecundia, ne te pluribus verbis rogem.

Velim existimes, quod à te peto, id ejusmodi esse, ut meæ fortunæ omnes agantur, in eo consistant, locatæ, positæ, constitutæ sint.

Rogo te, quam studiosè possum, da mihi hoc, largire, sine me hoc à te impetrare.

Hoc in me confer gratiæ, hoc impertias gratiæ.

Peto abs te pro nostra necessitudine conjunctissima, plurimisque officiis paribus ac mutuis, ut voluntate, auctoritate, studio tuo perficias, ut Marcus Annejus intelligat, te & sibi amicum esse, quod non dubitat. Et multò amiciosem his literis esse factum.

A te hoc omni contentione peto, sic, ut majore cura, majore animi labore petere non possim, ut ad ea, quæ tua sponte sine cujusquam

commendatione faceres, in hominem tantum, & talem calamitosum, aliquem afferant cumulum meæ literæ, quo studiosus eum quibuscunque rebus possis, juves.

A te peto majorem in modum, pro amicitia nostra, & pro tuo perpetuo in me studio, ut in hac re etiam elaborares.

Non audeo vehementius à te contendere, ne aut ipse tuæ perpetuæ consuetudinis erga me oblitus esse videar, aut te oblitum putem.

A te magnopere, pro nostra summa conjunctione, tuaque singulari humanitate etiam atque etiam peto, & quæso, ut, quibuscunque rebus potes, (potes autem plurimis) prospicias & consulas rationibus meis.

Amicitia nostræ fiducia à te peto, ut absentem me, quibuscunque in rebus opus fuerit, tueare, si nullum officium tuum apud me intermoriturum existimas.

Huic ego neque tribunatum, neque præfecturum, neque ullius beneficii certum nomen peto; Benevolentiam tuam & liberalitatem peto: neque impedio, quo minus, si ita tibi placuerit, etiam hisce eum ornes gloriæ insignibus.

Te, mi Curio, rogo pro tua incredibili in me benevolentia, mea que item in te singulari, atque oro, ne patiare mihi quidquam ad hanc provinciam molestiam temporis prorogare.

Si me amas, cura, elabora, perfice, ut Flavius & mihi & tibi quàm maximas agat gratias: hoc te ita rogo, ut majori studio non possim.

Te tuosque qui tibi consilio adsunt, oro atque obsecro, ut multis injuriis jacturam atque agitatum æquitatem in hoc tandem loco consistere & confirmari patiamini.

Non dubitavi à te per literas petere, quod mihi omnium esset maximum, maximèque necessarium, &c.

Quamobrem si memorem, si gratum bonum virum, si denique dignum tuis beneficiis judicas, hoc à te peto, ut subvenias huic meæ solitudini.

Si me diligis, si à me diligi vis, ad me literas, ut quamprimum lætitiâ afficiat mittito & reliquum quod est promissi ac muneris tui, persolvas mihi velim.

Illud quod polliceris, velim pro tua fide diligentiaque, & pro nostra non instituta, sed jam inveterata amicitia cures, enitare, ut supplicatio nobis decernatur, meque totum, & mea & meos, commendatos habeat.

Abste quantum tua fert voluntas, peto quæsoque, ut, &c.

A te rogo quæsoque ut mei absentis famam atque fortunas in tua fide & patrocinio esse patiaris.

Quare si me, sicut soles, amas, suscipe me totum, atque hoc quicquid est oneris ac muneris, pro mea dignitate tuendum ac sustinendum puta.

Quod ut enitare contendasque, vel potius ut perficias (posse te enim mihi persuadeo) vehementer te etiam atque etiam rogo.

Si de tua in me voluntate dubitarem, multis à te verbis peterem, ut dignitatem meam tuerere, sed perfectò est ita, ut mihi persuasi, me tibi esse curæ.

Velim igitur, mi Brute, tibi persuadeas, nihil me majore studio à te petere, nihil te mihi gratius facere, posse, quam si omnibus tuis opibus, omni studio, Lamiam in petitione juveris, quod ut facias, vehementer te rogo.

Grata mihi est vehementer memoria nostri tua, quam significasti literis, quam ut conserves, non quod de tua constantia dubitem, sed quia mos est ita rogandi, rogo.

Peto à te majorem in modum, quod sine tua molestia fiat, ut ei de habitatione accommodes.

Ego te plane rogo, atque ita, ut majore studio, justiore de causa, magis ex animo, rogare nihil possim.

Peto à te hoc diligentius, quam si mea res esset, quod est honestius, de amicorum pecunia laborare, quam de sua.

Peto à te tanto scilicet studio, quanto intelligis debere me petere pro homine tam mihi necessario & tam familiari, ut ejus negotia explices, expedias, &c.

Te, mi Plance, pro paterna necessitudine, pro nostro amore, pro studiis & omni cursu nostro totius vitæ similimo, rogo & à te peto, ut majore cura, majore studio non possim, ut hanc rem suscipias, enitare, contendas, &c,

Te rogo causam meam agas, meque tibi in omnes partes defendendum putes.

A te pro nostra conjunctione peto, ut meas injurias quas mihi improbissimi hominis profusa nequitia inussit, proinde doleas atque ulciscaris, ut tuas persequi soles.

Oneris tibi imponere nec audeo quicquam, nec debeo. Hoc tamen à te, si pateris, gratiæ contendo, ut quidquid studio, benevolentia, auctoritate efficere poteris, totum id ad rationes meas tuendas conferas.

Grave est homini prudenti petere aliquid magnum ab eo, de quo se bene meritum putet: ne id, quod petit, exigere magis quàm rogare, & in mercedis potiùs quàm beneficii loco numerare videatur: sed quia tua in me vel nota omnibus, vel ipsa novitate meorum temporum clarissima & maxima beneficia extiterunt, estque animi ingenui, cui multum debeas, eidem glurimum velle debere. Non dubitavi id à te per literas petere, quod mihi omnium esset, maximum, maximèque necessarium. Neque enim sum veritus sustinere tua in me vel innumerabilia beneficia non possem: cum præsertim considerem, nullam esse gratiam, quam vel non capere animus meus accipiendo, vel remunerando cumulandoque illustrare possit.

Impedior verecundia, ne te pluribus verbis rogem.

Nullam mihi majorem voluptatem adferre, aut pleniore gratia tibi me obligare poteris, quam, ut meis à te rationibus prospectum esse cognoscam, quod ut facias à te maximopere peto.

Per nostram te amicitiam oro, ne propter falsas aliorum calumnias tui erga me amoris voluntatisque propensionem abjicias.

A te etiam atque etiam pro nostra summa necessitudine, proque tua in me humanitate, meaque in

te

te summâ & perpetuâ benevolentiam majorem in modum peto, atque contendo, ut laudi meæ atque dignitati servias.

A te peto, ut meas injurias perinde doleas, ut me existimes, & dolore, & tuas ulcisci solere.

Peto à te majorem in modum, ut omnibus in rebus, quantum tuâ dignitas, fidesque patitur, utilitatibus meis servias.

Te autem pro meâ perpetua in te observantia rogo obtestorque, ut in hac causa majorem rationem voluntatis habere velis, quam vel judicii, vel constantiæ tuæ.

Pro meâ perpetua cupiditate vestræ dignitatis retinendæ & augendæ, quæso obtestorque vos, ne in dignitate mea propugnanda plus apud vos valeat odium malevolentium, quam studium optimorum hominum.

AD PETITORIAM RESPONSIO.

Respondendi modus hic duplex est: aut enim petita concedimus, aut petita denegamus.

Si locum petitioni amici relinquimus, ab acceptarum literarum lectione, & ab oblata nobis ei gratificandi facultate exordiri possumus.

Deinde subjungemus pollicitationem eorum quæ petit amicus.

Tum causas & rationes afferemus, quod nimirum res illa, quæ petitur, sic cum honestate vel utilitate conjuncta: neque usque ad eam ardua & difficilis: si iis, qui petit, de nobis vel nostris meritis præclare: ea præditus virtute, pietate, doctrinâ, nobilitate, ut denegare ei nihil possumus, dicemus nos illi omnia debere.

Postremo, ut prospere feliciterque omnia amico succedant, precabimur: vel precabimur, ut nostra opera frequentius, & majoribus in rebus uti velit, nosq; idem facturos cum opus fuerit, ostendemus: Eaque omnia scribemus, quæ animi nostri bonitatem liberalitatemque declarent, ut libentissime quicquid facimus, fecisse videamur.

† Illud autem vel maxime convenit, ut quando petita concedimus, utamur quadam verborum comitate, hoc, vel simili modo.

Te ipsum quod petit amicus, jam destinasse tibi-que sponte currenti calcariâ addita fuisse, nihilque esse, quod ab amico tibi mandari, aut majus aut gratius potuerit.

Nihil quod honestius à te suscipi possit, quam ut id agas.

Injuriam tibi fieri putare, cum rogaris, majora illum, cui das, esse promeritum.

Dolere, quod tam effusè tam ambitiosè ab amico rogatus.

Plura te facturum fuisse dices, si per facultatem tuam tibi licuisset.

In denegando, prætermissa omni verborum asperitate, ita comiter, & apertè rationes, cur id faciamus, reddemus, ut non solum nobis amicum illum conservemus, verùm etiam amicissimum faciamus, atq; ita rem negabimus, ut ille per nos non stetisse, quo minus efficeretur, existimet: Nostramq; in eum voluntatem, benevolentiam fidem diligentiam; & præteritorum officiorum exempla testabimur, & imposterum omnibus in rebus cupidissimè pollicebimur.

Principium, quod ad collationem attinet, vel scribendi occasionis, vel nostri doloris & studii erga amicum significationem habes.

Pars altera vel dehortatione; vel reprehensione constat.

Tertia pars causas & rationes continet, cur, quod petitur, impetrari non possit.

Postrema rei petitione: vel officii atque studii pollicitatione plerumque absolvitur.

† Exemplum responsionis ad petitoriam, extat apud Ciceronem lib. IX. Epist. 13. ad Atticum, ubi Cæsari respondetur, quia à Cicerone contenderat, ut ad urbem sibi præsto esset: Hujus partes sunt 4. Exordium argumenti literarum Cæsaris & studii atque voluntatis promptæ significatione, constat. Propositio modesta ac verecunda recusatione ejus quod petebatur, facta. Confirmatio denegationis ac recusationis argumenta continet, ab *Utili & Honesto* desumpta, Conclusio habet gratiarum actionem & novam petitionem.

UT legi tuas literas, quas à Furnio nostro acceperam, quibus mecum agebas, ut ad urbem essem; te velle uti consilio & dignitate mea: minus sum admiratus. De gratia, & de spe quid significares? mecum ipse quærebam. Spe tamen deducebar ad eam cogitationem, ut te pro tua admirabili ac singulari sapientia de otio, de pace, de concordia civium agi velle arbitrarer, & ad eam rationem existimabam sa-

tis aptam esse & naturam & personam meam.
Quod si ita est, & si qua de Pompejo nostro tu-
endo & tibi ac Reipubl. reconciliando cura te
attingit: magis idoneum quam ego sum, ad eam
causam profectò reperies neminem, qui & illi
semper Senatui; cùm primum potui, pacis au-
ctor fui. Nec sumptis armis, belli ullam partem
attigi: judicavique te eo bello violari, contra
cujus honorem populi Romani beneficio conces-
sum inimici atque invidi niterentur. Sed, ut
eo tempore non modò ipse auctor dignitatis
tue fui, verùm etiam ceteris auctor ad te ju-
vandum: sic me nunc Pompeji dignitas vehe-
menter movet. Aliquot enim sunt anni, cùm
vos duos delegi, quos precipuè colerem & qui-
bus essem, sicut sum, amicissimus. Quamob-
rem à te peto, vel potiùs precibus omnibus oro,
& obtestor, ut in tuis maximis curis aliquid
impertias temporis huic quoque cogitationi,
ut tuo beneficio bonus vir, gratus, pius de-
nique in maximi beneficii memoria esse possim.
Que si tantùm ad me ipsum pertinerent, spera-
rem me à te tamen impetraturum: Sed, ut
arbitror, & ad tuam fidem, & ad Rempubl.
pertinet, me & pacis utriusque vestrum, &
ad civium concordiam per te, quam accom-

modatissimum conservari. Ego cum antea tibi de Lentulo gratias egissem, cum ei saluti, qui mihi fuerat fuisset: tamen ejus lectis literis, quas ad te gratissimo animo de tua libertate beneficioque misit, eandem me salutem à te accepisse putari quam ille. In quem si me intelligis esse gratum, cura, obsecro, ut etiam in Pompejum esse possim.

Methodum quoque adolescentem studiosum nosse oportet instituendæ gratiarum actionis apud eos, qui locum precibus nostris relinquere.

Collocatio hunc in modum est instituenda, ut *Exordium* indicationem habeat eorum, ex quibus amici studium & voluntatem cognovimus.

Propositio gratiarum actionem, perpetuæque memoriæ pollicitationem contineat. *Confirmatio* enumerationem atque amplificationem accepti beneficii complectatur. *Conclusio* aut gratitudinis pollicitatione, aut petitione, aut commendatione nova aut voto ac preceatione absolvatur.

Exempli gratiâ nos huic ponemus Epist. II. lib. XV. ad Fam. Hujus *Exordium* beneficii indicatione: *Propositio* gratiarum actione, & pollicitatione memoriæ: *Confirmatio* enumeratione atque amplificatione à personæ conditione petita: *Conclusio* voto & preceatione constat.

Quanta tibi curâ meus honos fuerit, & quam idem extiteris consul in me ornando & amplificando, qui fueras semper cum pa-
ren-

rentibus tuis & cum tota domo : etsi res ipsa loquebatur : cognovi tamen ex meorum omnium literis. Itaque nihil est tantum, quod ego non tua causa debebam facturumque sim cum studiosè, tum libenter. Nam magni interest, cui debeas. Debere autem nemini malui, quam tibi, cui me, cum studia communia, beneficia paterna, tuæque jam ante conjunxerant : Tum accedit, mea quidem sententia, maximum vinculum quod ita Rempubl. geris atque gessisti [quâ mihi charius nihil est] ut quantum tibi omnes boni debeant, quo minus tantundem ego unus debeam, non recusem. Quamobrem tibi velim, hi sint exitus : quos mereris, & quos fore confido. Ego si me navigatio non morabitur, qua incurrebat in ipsas Etesias, propediem te, ut spero videbo, Vale.

AD PETITIONEM RESPONDENDI

Formula.

Nequè negare audeo, tibi homini eruditissimo, cujus ego plurimi semper amicitiam feci, neque si pollicear, præstare possum id, quod à me petis : Premor enim domesticis oneribus, ut vix sustineam : Peto igitur abs te, meis ut occupationibus ignoscas, & voluntatem in te propensam, licet absit res, tamen ames.

Quod mecum per literas agis, unam ob ob cau.

sam, mallem coram egisses. Non enim solum ex oratione, sed etiam ex vultu, & oculis, & fronte (ut ajunt) meum erga te amorem perspicere potuisses. Nam cum te semper amavi, primum tuo studio, post etiam beneficio provocatus; tum his temporibus Respubl. te mihi ita commendavit ut cariorem habeam neminem. Literæ verò tuæ tum amantissimè tum honorificentissimè scriptæ, sic me affecerunt, ut non dare tibi beneficium viderer sed accipere, ac ita petere ut inimicum meum, necessarium tuum, me invito servare nolles, cum id nullo negotio facere posses.

Faciam quod desideras, tam diligenter, quàm libenter.

Quod admones, gratias ago: quod rogas queror, admoneri enim debeo, ut sciam: Rogari non debeo, ut faciam, quod mihi, non facere turpissimum est.

Excusarem me perfectè, vel fratri, hoc sanè tempore, sed arctior est amicitia nostra, quàm ut ullam patiatur exceptionem quoties alterius serja res agitur. Amo te, quod verecundè petis, sed istam posthac verecundiam abjice, obsecro, si quid aliquando mecum ages. Nescis, apud me quo loco sis, & quo ego apud te esse cupiam. Quod si nescis, aut etiam si dubitas, injuriam facis utrique nostrum.

DE COMMENDATITIA,

Epistola.

Commendatia Epistola partim Demonstrativi Generis est, cum eum quem commenden-

commendamus, cum laude breviter describimus : partim Deliberativi, cum rem ipsam, aut honestam, aut utilem, aut facilem ostendimus. Absolutè tamen Deliberationis, cum illæ laudes ad suadendum referantur.

In commendatitio literarum genere tres Personæ sunt considerandæ: Nostra: Ejus qui commendat: ejus, cui scribimus. Rerum quoque habenda est ratio, ut non nisi justa, honesta, necessaria suscipiatur commendatio.

A persona nostra persuadebimus, si amicum nostrum ostendimus eum, quem commendamus, aliasque causas commendationis plurimas, easque justas & magnas referemus.

Ab ejus persona, qui commendatur, si virum bonum & commendatione dignum confirmabimus.

A persona ejus cui scribimus, si ejus in alios benignitatem & humanitatem leviter attingemus: ac eum, quem commendamus, de ipso quam optimè, & sentire & prædicare dicemus.

A re ducta commendatio valebit, si eam facilem illi potissimum, cui hominem commendamus, monstrabimus: si piam, si honestam, si utilem probabimus. Tum si ejusmodi erit, quæ Patrono laudi, gratiæ, auctoritati, aut emolumento aliqua ex parte futura sit.

Obsecrationibus etiam uti licebit.

Principio, quod ad collationem attinet, causas commendationis à personæ commendandæ patriâ, parentibus, familia, doctrina, virtute, nobilitate, amicitia, & id genus rebus aliis

aliis, vel ab ejus, cui scribitur, persona sumptas, scribemus. Vel (cum iterum & sæpius eadem de re commendandus est aliquis, ne nimis importuni videamur:) petemus, ut id cognoscat, addemusque nos id non facere, quod parum, confidamus illius liberalitati aut amicitiae: sed id omne conferemus, vel in desiderium, quo maximo tenemur, rem gratam ac utilem animo faciendi, vel in rem ipsam, cum tanta res ac etiam existimatio agatur.

Deinde rem ipsam, quam pro amico petimus exponemus.

Post sequentur argumenta, petita vel ab *Honesto*: vel à *Facili*: vel ab *utili*: vel à beneficiis nobis nostrisque præstitis: vel ab Exemplo nostro & aliorum: vel à iudicio & testimonio magnorum virorum; vel ab amicorum precibus.

Postremo jam loco pollicebimur, commendatum, & nos futuros gratos, studiumque nostrum & operam mutuam, cum offerret occasio, deferentes: nonnunquam hic etiam spei præclaræ de amico conceptæ, indicatio fit.

Exemplum aperæ commendationis observatum in 2. Epist. lib. XIII. ad Famil. qua Avianum Memmio Cicero commendat, & ut ei de habitatione accommodet, petit. Partes complectitur quatuor: Prima commendatione Aviani, quam à familiaritate sumit, constat. Altera petitionem continet. Tertia argumenta à necessitate, & utilitate sumpta habet. Postrema grati animi pollicitatione absolvitur.

CAjo Aviano Evandro qui habitat in tuo
 sacratio & ipso multum utor, & patrono
 ejus M. Emilio familiarissime. Petò igitur à
 te majorem in modum, quòd sine tua molestia
 fiat, ut ei de habitatione accommodes. Nam
 propter opera instituta multa multorum subi-
 tum est ei demigrare Kalend. Quintilib.
 Impedior verecundia, ne te pluribus verbis
 rogem. Neque tamen dubito, quin si tua nihil,
 aut non multum intersit, eo sis animo quo ego
 essem si quid tu me rogares. Mihi certè gratis-
 simum feceris. Vale.

Exemplum rectæ & obliquæ commendationis
 observatum in Epist. 6. lib. II. ad Fam. quæ est ad
 Curionem de Consolatus petitione præscripta.
 Partes illius sunt quatuor. In Exordio benevolen-
 tiam Curionis sibi conciliat, & objectioni de festi-
 natione occurrit. Deinde de suis & Curionis meri-
 tis & beneficiis agit, & illa quidem extenuat, hæc
 verò exaggerat. Narratio rei, quæ petitur, expo-
 sitionem continet. Confirmatio ab utilitate & fa-
 cilitate desumpta argumenta habet. Conclusio lon-
 gioris petitionis præcisione & animi grati pollici-
 tatione, absolvitur.

Nondum erat auditum te ad Italiam ad-
 ventare, cum Sex. Villium Milonis mei
 familiarem cum his ad te literis misi. Sed ta-
 men

men cum appropinquare tuus adventus puta-
 retur, & te tam ex Asia Romam versus profe-
 ctum esse constaret, magnitudo rei fecit, ut non
 vereremur, ne nimis citò mitteremus cum
 has quamprimum ad te perferriliteras ma-
 gnopere vellemus. Ego si mea in te essent officia
 solum, Curia tanta, quanta magis à te ipso
 pradicari quàm à me ponderari solent, vere-
 cundius à te si qua magna res petenda mihi
 esset, contenderem. Grave est enim homini
 prudenti petere aliquid magnum ab eo, de quo
 se bene meritum putet: ne id, quod petat, exi-
 gere magis, quàm rogare: & in mercedis po-
 tius quàm beneficii loco numerare videatur.
 Sed quia tua in me vel nota omnibus, vel ipsa
 novitate meorum temporum clarissima &
 maxima beneficia extiterunt. Est quæ animi
 ingenui, cui multum debeas, eidem plurimum
 velle debere: non dubitavi id à te per literas
 petere, quod mihi omnium esset maximum,
 maximeque necessarium. Neque enim sum
 veritus, ne sustinere tua in me vel innume-
 rabilia beneficia non possem, cum præsertim
 considerem, nullam esse gratiam tantam:
 quàm non animus vel in accipiendo capere,
 vel

vel in remunerando, cumulandoque illustrare posset. Ego omnia studia, omnem operam, curam, industriam, cogitationem, mentem denique, omnem in Milonis consulatu fixi, & locavi: statuique, in eo me non officii solum fructum: sed etiam pietatis laudem debere querere. Neque verò cuiquam salutem ac fortunas suas tanta curæ fuisse unquam puto, quanta mihi sit honoris eius, in quo omnia mea posita esse, decrevi: huic te unum tanto adjumento esse, si volueris, posse intelligo, ut nihil sit præterea nobis requirendum. Habemus hæc omnia bonorum studium, conciliatum ex Tribunatu propter nostram (ut spero te intelligere) causam: Vulgi ac multitudinis, propter magnificentiam, numerum, liberalitatem naturæ, juventutis, & gratiosorum in suffragiis, propter ipsius excellentem in eo genere vel gratiam, vel diligentiam. Nostram suffragationem si minus potentem, approbatam tamen, & iustam & debitam & propterea fortasse etiam gratiosam. Dux nobis & auctor opus est, & eorum ventorum, quos proposui

posui, moderator quidam & quasi Gubernator,
 Qui si ex omnibus exoptandum esset, quem te-
 cum conferre possemus, non haberemus. Quam-
 obrem si me memorem si gratum, si bonum vi-
 rum vel ex hoc ipso quod tam vehementer de
 Milone laborem, existimare potes: Si di-
 gnium denique tuis beneficiis iudicas: hoc
 à te peto, ut subvenias huic meae sollicitudini,
 ut huic meae laudi, vel (ut verius dicam)
 prope salutem tuum studium dices. De ipso Tul-
 lio tantum tibi polliceor, te maioris animi,
 gravitatis, constantia, benevolentia erga te,
 si complecti hominem volueris, habiturum
 esse neminem. Mihi verò tantum decoris,
 tantum dignitatis adjunxeris, ut eundem te
 facile agnoscam fuisse in laude mea, qui fue-
 ris in salute. Ego ni te videre scirem, cum
 hac ad te scriberem, quantum officii sustine-
 rem, quantum opere mihi esset in hac petitione
 Milonis omni non modo contentione, sed eti-
 am dimicatione, elaborandum, plura scribe-
 rem. Nunc tibi omnem rem atque causam,
 meque totum commendo atque trado. Unum
 hoc si habeto: si à te hanc rem impetraro, me
 penè plus tibi quàm ipsi Miloni debiturum.

Non

Non enim mihi tam mea salus chara fuit, in qua precipue sum ab illo adjutus quam pietas erit in referenda gratia jucunda. Eam autem unius tui studio me assequi posse confido. Vale.

COMMENDANDI ALIOS

Formula.

Hunc tibi commendo eam commendatione, quæ potest esse diligentissima.

Hunc tibi commendo non minore studio, quam si rem meam commendarem.

Eum tibi ita commendo, ut homines grati ac memores bene de se meritos commendare solent.

Vehementer te rogo, ut eum auctoritate tuâ, quâ plurimum vales, conservatum velis, & cures ut intelligat, hanc meam commendationem maximo sibi apud te & adjumento, & ornamento fuisse.

Ita peto, ut majori studio magisve ex animo petere non possim, ut ei omnibus in rebus, quantum tua fides patietur, commodes.

Omnium tuorum officiorum, quæ & multa & magna sunt, mihi gratissimum fuerit, si *Henricum Beckstadium* nostrum ita tractaris, ut sciat, ut sentiat, ut intelligat, & se à me, & me à te amari.

Te mihi *Bakere*, etiam atque etiam rogo, ut omnium *Michaëlis Kettelmanni*, *Syndici Salvendensis* negotia, mea putes esse curesque ut intelligat, hanc meam commendationem maximo sibi usui fuisse: hoc mihi gratius nihil facere poteris.

Comē

Commendo tibi eum non vulgariter : sed ita prorsus , ut quos diligentissime valdeque ex animo soleo.

Pergratum mihi feceris, si intellexero, has literas tantum, quantum scribens confidebam, apud te pondus habuisse.

Gratissimum mihi feceris, si cum ita tractaris, ut merito tuo mihi gratias agere possit.

Totum denique hominem tibi ita trado de manu (ut ajunt) in manum tuam istam, & victoria & fide præstantem.

Fusum nostrum tanti à te fieri, quantum ipsius humanitas & dignitas postulat, miror, & gaudeo : teque hoc existimare volo, quidquid in eum, iudicii officiique contuleris, id ita me accipere, ut in me ipsum te putem contulisse.

Est ita temperatis moderatisque moribus, ut summa severitas summa cum humanitate jungatur. Cujus tibi negotia ita commendo, ut majore studio magisque ex animo commendare non possim. Pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat, meas apud te literas maximum pondus habuisse.

Tantum velim existimes, si *Lamiam* defendetis, gratius mihi futurum, quam si ea liberalitas tua pertinisset ad rem familiarem tuam. Cura ut intelligat, hanc commendationem maximo sibi usui fuisse. Hoc mihi gratius facere nihil potes.

Adamum Fusum, unum ex meis intimis, observantissimum studiosissimum nostri, eruditum hominem, & summa humanitate, tuaque ami-

amicitia dignissimum, velim ita tractes, ut mihi coram receperis.

Tam mihi gratum id erit, quàm quod gratissimum. Ipsum præterea summo officio & summa observantia tibi in perpetuum devinxis.

Tuæ fidei, justitiæ, bonitatisque commendo & pro nostra summa necessitudine parique inter nos & mutua benevolentia hoc abs te peto, &c.

Te majorem in modum rogo, ut Curtii rem meam putes esse, quidquid mea causa faceres, ut id Curtii causa cum feceris, meum existimes. Quod ille per me habuerit, id me habere abs te putato.

Vehementer te rogo ut cures, ut ex hac commendatione mihi Cuspius quàm maximas, quamprimùm, quàm sæpissimè gratias agat.

Hoc mihi cum gratissimum feceris, tum viros optimos, homines honestissimos, eosdemque gratissimos & tuâ necessitudine dignissimos summo beneficio in perpetuum tibi, tuisque devinxis.

Id cum mihi gratissimum feceris, tum illud tibi expertus promitto & spondeo, te socios Bithiniæ, si his commodaris, memores esse & gratos cognituros.

Cura igitur, si me tanti facis, quanti & Varro existimat & ipse sentio, ut quamprimùm intelligat, hanc meam commendationem tantum illi utilitatis attulisse, quantum & ipse speravit; nec ego dubitarim,

Gratissimum mihi feceris, si Manlium quàm maximè, quibuscunque honestè ac pro tua dignitate poteris, juveris atque ornaveris. Ex ipsius præ-

præterea gratissimis & humanissimis moribus confirmo tibi, eum te, quem soles fructum à bonorum virorum officiis exspectare, esse capturum.

Pergratum mihi feceris, si eum, quod sine molestia tua fiat, qua in re opus ei fuerit, iuveris. Id & mihi vehementer gratum erit, & postea tibi iucundum.

Hominem enim summâ probitate, summâ humanitate, summâque observantiâ cognosces.

Sic velim existimes, non minus me de illius re laborare quàm ipsum de sua. Sed dum illum studeo, quàm facillimè ad suum pervenire, tum illud laboro, ut non minimum hac meâ commendatione se consecutum arbitretur.

Hanc rem mi *France*, si effeceris; meam de tua erga me benevolentia spem confirmaveris, ipsumque Capitonem gratissimum, officiosissimum, optimum virum ad tuam necessitudinem tuo summo beneficio adjunxeris.

Hunc in tuam fidem ita recipias, ut ipse intelligat, nullam rem sibi majori usui aut ornamento, quàm meam commendationem esse potuisse.

Elia Kuhnio multos annos familiariter utor. Is cum antea semper & suo splendore & nostrâ cæterorumque commendatione gratissimus fuit, tum hoc tempore propter tuum in nos amorem nostrâque necessitudinem, vehementer confidit his meis literis se apud te gratiosum fore: Quæ ne spes eum fallat, vehementer rogo, omnibus

nibusque rebus eum ita tractes, ut intelligat hanc meam commendationem non vulgarem fuisse.

Reinboshium nostrum eximia spe, summæ virtutis adolescentem, cæteris rebus, quibus studuisti semper ipse, tum imprimis imitatione tui fac erudias: Nulla enim hac præstantior disciplina: Quem nos & quia tuus, & quia dignus te filius, & quia nos diligit, isemperque dilexit, imprimis amamus charumque habemus.

De ipso *T. Klugio* tantum tibi polliceor te majoris animi, gravitatis, constantiæ, benevolentia erga te, si complecti hominem volueris, habiturum esse neminem.

6. *Pharetratum* ita tibi commendo, ut quam ipsius causa confidit, te facturum esse omnia: tamen abs te hoc petam, ut si quid in re residet amoris erga me, id omne in *Pharetrati* negotio ostendas. Hoc mihi gratius facere nihil poteris.

Omnia ejus negotia tibi commendo: imprimisque ipsam virum optimum, mihi que familiarissimum, his studiis litterarum doctrinæque præditum, quibus ego maximè delector: in meis intimis maximeque necessariis scias esse: Itaque tractes ut intelligat meam commendationem sibi magno adjunneto fuisse.

Quamquam à te quidem cumulatè satisfit & mihi & meis omnibus: Tamen velim existimes hanc familiam, & hos, quos tibi commendo, maximè nobis conjunctos vetustate, officiis, & benevolentia. Quamobrem abs te majorem in

modum peto, ut his omnibus in rebus, quod sine molestia tua facere possis, quantumque tua dignitas fidesque patietur, commodes. Id si feceris, erit mihi vehementissimè gratum.

Hæc ego omnia collegi, ut intelligeres, non vulgarem esse hanc meam commendationem. Peto igitur abs te, ut omnibus rebus, quod sine molestia tua facere possis, ei commodes, habeas in numero tuorum, efficiasque ut intelligat has literas meas sibi magno usui fuisse: erit id mihi majorem in modum gratum.

Commendo tibi majorem in modum adolescentem, omnibus optimis artibus ornatos, meos per necessarios, tua amicitia dignissimos. Si ulla apud te mea commendatio valuit, quod scio multas plurimum valuisse, hæc ut valeat, rogo: quod si eos honorificè liberaliterque tractaris, & tibi gravissimos optimosque adolescentes adjunxeris, & mihi gratissimum feceris.

Itaque eum tibi commendo majorem in modum hominem domi splendidum gratiosum extra domum, quem fac, ut tua liberalitate tibi obliges: Gratum hominem & observantem cognosces.

Hartmannum tibi commendo & à te peto, ut des operam, ut intelligat, me diligenter scripsisse de se, meamque commendationem usui magno sibi fuisse: erit id mihi vehementer gratum.

Gratissimum mihi feceris, si huic commendationi meæ tantum tribueris, quantum cui plurimum tribuisti,

Qua-

Quare à te majorem in modum peto , ut hunc quem tibi commendo , tuis officiis ac liberalitate complectare. Scriberem ad te, qualis vir esset, ut superioribus feceram, nisi eum jam per seipsum satis tibi esse notum arbitrarer.

Mitto ad te *Drabitium*, atque ita commendo, ut initio mea sponte, post autem invitatu tuo mittendum dixerim. Hunc mi *Kleini*, sic velim omni comitate complectare, ut omnia, ad quæ per me possis adduci, ut in meos conferre velis, in unum hunc conferas : de quo tibi spondeo (quomodo homines non ineptè loquuntur) probiorem neminem.

Hosce igitur ambos sic tibi commendo, ut majori curâ, studio, sollicitudine animi commendare non possim. Volo ipsorum causa, meque in eo vehementer & amicitia movet & humanitas.

N. Permannum, familiarissimum meum tanto tibi studio commendo, ut majore non possim; cui cum propter omnes virtutes, tum etiam propter studia communia sum amicissimus.

Nihil est ex rebus omnibus, quod gratius mihi esse possit, quàm ut hujus dignitatem sic tuearis, ut beneficii memoria sempiterna tibi se obstrictum esse cognoscat. Est enim vir hic cum in primis inter suos nobilis, & honestus tum verò propter singularem in omnes benevolentiam beneficii tuo dignissimus.

Prassius, noster, qui ad te venit, vir est summo ingenio, prudentiâ, integritate, virtute singulari : ut ejus tibi negotia commendarem, fecit illius in me maxima & opportuna benevolentia.

Quare velim quicquid in te est studii, laboris, consilii, ingenii, quidquid auctoritate, fide, constantiâ, poteris, id univèrsùm ad illius negotia, quæ isthic plurima & magnis implicita controversiis habet, illi pollicearis & deferas. Amicitia nostræ fiducia peto à te, ut nullum studii, officiique munus in hoc viro augendo prætermittas: quod ego studiosius facies, quò mihi es carior.

Gratissimum mihi feceris, si viri hujus dignitati suffrageris, atque omnia, quæ ad illum novo honoris splendore augendum illustrandumque pertinebunt, summo studio suscipias & defendas.

Hic cum intelligerer, in aliqua me gratia atque auctoritate apud te esse, voluit meis quoque literis mihi fieri commendatior. Quare, ut eum tuis opibus, studiis atque auctoritate, qua apud omnes plurimum vales, augeas atque ornes, majorem in modum à te peto atque gratiâ contendendo: hoc tuum officium ita gratum mihi erit, ut majus à te mihi beneficium dari posse non sperem. Hunc tibi sic commendo, ut quicquid in te amoris erga me tui residet, ac benevolentia, id totum in illum, cujus gloriæ ac fortunis mirabiliter faveo, conferas: quod te facturum & mea, & illius causa confido.

Qui literas tibi meas adfert, eum sic velim omnibus officiis tuis juves, ut nullum tempus, neque diurnum, neque nocturnum de ejus dignitate cogitandi, faciendique quod agendum sit, dimittas, idque non modo recuses; sed appetas etiam atque deposcas, desque omnino operam, ut ne-
mini

mini, in illius causa suscipienda & defendenda studio cupiditateque concessisse videaris.

Gratissimum mihi feceris, si libertum meum omnibus rebus integrum incolumemque esse vo- lueris: cujus studia, rem domesticam, fortunas fi- dei tuæ: justitiæ bonitatisque commendo.

A te majorem in modum peto atque contendo ut quantum te facere posse, & mea causa libenter facturum arbitror, tantum studii, diligentia, præ- fidii conferas ad Cæsum ornandum, ut ex mea commendatione quàm maximas mihi gratias age- re possit: hoc cum mihi gratissimum feceris, tum verò honestissimum virum, & tuâ necessitudine dignissimum summo beneficio in perpetuum tibi tuisque devinxis.

Lipsum tibi commendo, majoremque in mo- dum à te peto, ut rem utilitatemque ejus per te quàm maximè defensam & auctam esse velis: ut quantum ipse speravi utilitatis, tantum illi hæc mea commendatio attulisse videatur.

Vehementer mihi gratum feceris, si *Lipsum* amicitia, benevolentia & humanitate tuâ, quæ singularis est, comprehenderit, atque ad id, quod tua re causa libenter facturum existimo, addas cum- mulum commendationis meæ: quidquid enim ei commendaveris, erit mihi majorem in modum gratum.

Quanquam non libenter incredibili tuâ hu- manitate ad amicorum fortunas augendas abu- tor, hunc tamen justissimis de causis vel digni- tatis, quam amplissimam consecutus est, vel

humanitatis , vel illius in me beneficii tibi commendo, petoque à te majorem in modum , ut res ejus omnes sic ornes, ut gratias utrique habere velit immortales.

Dabishoc amori nostro , vel voluntati meæ, ut *Hafenerum* , qui cum constituta amicitia ad summam benevolentiam pervenit, quam diligentissimè tuearis ac propugnes, proque eo ornando nullos nec labores, nec contentiones, nec sollicitudines subterfugias : quod & mea in illum benevolentia & hominis ornatisimi splendor à te impetrare debet.

Qui hanc suam causam ad te defert, magnâ amicitia mihi est conjunctus & valde carus : eum tibi commendo , sicut tua fides & meus pudor postulat : tantùm ut faciles aditus ad te habeat, quæ postulat æqua, ut jubente te impetret , sentiatque meam sibi amicitiam in primis prodesse.

Communem nostrum amicum , qui has literas adfert, tibi majorem in modum commendo : magnoque opere à te peto, cures , ut is intelligat meam commendationem maximo sibi apud te adjumento & ornamento fuisse.

Velim honoris mei causa, quibus rebus honestè & pro tua dignitate poteris, quàm honorificentissimè & quàm liberalissimè hunc tractes. Id mihi sic erit gratum, ut gratius nil esse possit.

Huic persuasum est, & te apud Principem, & me apud te plurimùm valere : & de te quidem haud fallitur , de me ne fallatur , non tam promeritus sum, quàm cupio.

Scio

Scio non finè causa dictum ab Horatio. *Quem tui commendes, etiam atque etiam aspice.* Sed hujus hominis integritas sic mihi multis argumentis est explorata, ut non dubitem illum tibi vel capitis mei periculo commendare. Quem si complecteris, gratias agam, quod mihi credideris.

Hunc, qui nostras tibi reddit literas, & probum & doctum hominem, tuo non dedignaberis hospitio. Facies enim quæ te decent, & quæ mihi gratissima sunt futura.

C O M M E N D A N D I

seipsum Formula.

TE etiam atque etiam oro, ut me totum tuendum suscipias, ut si ii salvi erunt, quibuscum sum, una cum iis possim incolumis esse, salutemque meam benevolentiaë tuæ acceptam referre.

Quare ut alia, sic vel maximè tuæ amicitiaë benevolentiaëque consilio, & potestati permitto.

Nunc tibi omnem rem atque causam meque totum commendo atque trado.

Me totum, & mea, meosque commendatos habebis.

Sum commissus vestraë fidei, permissus vestraë potestati.

Me tibi dedo, addico, adstringo: omnium nervorum ac laborum meorum tu potissimum fructus uberes diuturnosque capies.

Tuæ auctoritati sum totus deditus.

Ego in tua me potestate, tutela ac fide pono atque permitto.

Omnia mea jura, commoda, auxilia, fortunas, famam denique in tuo arbitrio, in tua auctoritate, in tua sententia colloco.

Tibi negotia mea, opes fortunæque omnes commendo, tibi committo existimationem ac spem reliquæ vitæ.

Summa à te gratiâ contendo, ut omnibus in rebus causæ meæ defensionem suscipere velis.

À te peto, ut voluntatem tuam ad studia mea provehenda deferas: & quæcunque meæ dignitati utilitati que conducere arbitraberis, tanto facias studio, quanto in rebus meis te fuisse & esse cognovi, quæ ad te pertinebunt, diligenter curabo.

Tibi velim persuadeas, nihil me diligentiore cura, studio majore animo cupidiorè à te petere, nihil te mihi vel gratius, vel honorificentius facere posse, quam si opibus tuis atque suffragationibus in consulatûs petitione me juveris: quod ut studio tibi esse velit, pro mea perpetua in me benevolentia rogo.

Quæ in provincia habeo negotia, summo studio commendo: tibi que persuadeas velim: omne meum perfugium in his afflictæ fortunæ reliquiis, in tuo positum esse præsidio.

Non dubito, quin sine hac admonitione mea, quæ naturæ est facilitas, studiosè omnia lis facturus, si tamen levis admonitio à me tanquam currenti calcar, adhiberi debeat, sic velim existimes gratius te mihi facere non posse, quam ut rationes meas omnestuearis.

Cum in tua prudentia ac fide maxima Reip. spes

spes sit, fac quæso, ut ad omnia summa contendas, & cum meam, tum eorum propugnes fortunam, quibus auctoribus ad hoc summum honoris fastigium es vectus.

Magnopere à te peto, ut ad illam voluntatem, quam in me amicam & benevolam conferre confuevisti, quam maximus nunc in hoc negotio suscipiendo cumulus accedat.

AD COMMENDATITIAM

Responsio.

Qui eruditè ad aliorum commendationes respondere volunt, rationem primum eorum habeant necesse est, qui alios commendant, & qui commendantur. Pro personarum enim diversitate diversus quoque respondendi modus adhibendus est.

Si amicus fuerit, & dignè, atque ut meretur, commendatus, gratam nobis fuisse commendationem dicemus, in qua præsertim de homine agatur, qui multos jam annos cum suis, vel ab ineunte ætate in nostro sit ære: multumque à nobis diligatur, non solùm propter veterem amicitiam in nos atque nostros: sed propter summam ejus humanitatem, doctrinam, bonos mores, cæterasque virtutes.

Quamobrem rescribemus, non posse nos ei non amicos esse, neque solùm amici commendatione, quæ apud nos valeat, valueritque semper plurimum sed nostro etiam judicio ac voluntate.

Ergo summo nos studio, & curâ, omnia pro amico vel fecisse, vel facturos dicemus, nihilque

nobilis laboriosum ac molestum videri posse , sed omnia cum facilia, tum honesta.

Quod tamen admonemur, agemus gratias; quod rogamur , queremur. Admoneri enim debemus non rogari , ut faciamus , quod nobis non facere turpissimum est.

Si nulla tibi commendato necessitudo : ita tamen hominem commendatum habebis , (cum amicus sit amicus) ut tuam operam , consilium ac favorem, nulla unquam in te desideret.

Deinde & res ipsæ cujusmodi sint , videndum. Sunt enim quædam honestæ , utiles , faciles , in quibus non gratificari amico turpe est. Sunt aliæ inhonestæ , inutiles , difficiles , periculosæ , in quibus sinè reprehensione commendatio rejici potest.

Inhonestæ commendatio inhonestè non est ac insolenter rejicienda : Semper enim amico aliqua ex parte acquiescendum videtur.

Sic igitur respondere poterimus : Jam diu nos desiderasse aliquam nobis dari occasionem nostri in eum animi ostendendi , & ideo dolore scribemus, non posse nos , salvâ existimatione nostrâ, illius morem gerere voluntati.

Beneficium tamen in aliud tempus magis idoneum nos differre dicemus : quæ res & ampliorem illi utilitatem conciliatura, nostram benevolentiam clarius testatura, nobisque & ipsi majori gloriæ futura sit. Non minus enim beneficium dare videtur , qui honestè negat , quod negandum judicat, quàm qui æqua concedit.

Quant;

Quandoque eâ quâ decet, modestiâ mirari nos dicemus, amicum nostrum, tanta cum doctrina tum virtute præditum, tales recipere causas. Hominem esse crudelem, ingratum, indignum omni commendatione: omnia tamen nos cupere quæ amicus velit.

Qui commendationem admittit, exorditur aut à laude amici, aut à pollicitatione: aut à literarum acceptarum, & commendationis institutæ brevi repetitione: aut à narratione eorum, quæ jam egerit.

Deinde animi prompti, studii atque officii promissionem faciet.

Post rationes ponet, cur commendatum sibi amicum velit, sumptas vel à persona commendantis, vel commendati.

Postremo repetitio brevis ante factæ promissionis institui potest.

Exemplum responsionis ad commendatitiam observatum in Epist. II. lib. V. ad Fam. qua Vatinii commendationi Cicero respondet, in Exordio laude Vatinii, atque brevi commendationis repetitione posita; omnia sua studia atque officia ejusdem uxori commendatæ defert: Ratione denique, à commendantis petita persona & honesta, & laboriosa minus sibi fore pollicetur ea, quæ in amici rebus acturus sit.

Gratatibi mea esse officia non miror, cognovi enim te gratissimum omnium esse idque nunquam destiti predicare, nec enim

tu mihi gratiam modo habuisti, verum etiam cumulatissimè retulisti. Quamobrem reliquis tuis rebus omnibus, pari me studio erga te, & eadem voluntate cognosces. Quod mihi sœminam primariam Pompejam, uxorem tuam commendas, cum Sulla nostra statim tuis litteris lectis locutus sum, ut ei meis verbis diceret, ut quidquid opus esset, mihi denunciaret, me omnia que ea vellet summo studio, curaque facturum: itaque faciam: eamque si opus esse videbitur, ipse conveniam. Tu tamen ei velim scribas, ut nullam rem, neq; tam magnam neq; tam parvam putet, qua mihi aut difficilis, aut parum me digna videatur. Omnia que in tuis rebus agam, & non laboriosa mihi, & honesta videbuntur. De Dionysio, si me amas, confice, quamcunque ei fidem dederis, prestabo. Si verò improbus fuerit, ut est, duces eum captivum in Triumpho. Dalmatis Dii malè faciunt, qui tibi molesti sunt: sed, ut scribis, brevi capientur, illustrabunt res tuas gestas: semper enim habitus sunt bellicosi. Vale.

† Ita responderi iis potest, qui suos nobis amicos per litteras commendarunt. Restat ut, antequam ad novum Epistolæ genus accessum veniamus, exempla proferamus instituendæ gratiarum

actio-

actionis apud eos , qui commendatione nostra commoti, bene amicis fecerunt. Collocatio autem hujus gratiarum actionis, hunc in modum est instituenda , ut in Exordio sit aut lætitiæ declaratio, quàm ex humanitate & benevolentia amici percipimus : aut excusatio, quod eodem sæpe apud amicum literarum exemplo utamur : aut gratiarum actio, pro præstita humanitate , hospitalitate, liberalitate amico commendato. In parte altera beneficia exponentur, commendentur, amplificentur. In tertia nova instituat petitiō , ut quemadmodum hætenus , ita deinceps quoque amicum sibi commendatum habeat. Epilogus absolvatur vel renovatione commendationis & petitionis: vel animi grati promissioni : vel præcisione ulterioris commendationis.

Exempli loco nobis hic esse debet Epistola 41. lib. XIII. in qua Culleolo gratias Cicero agit. Partes illius Epistolæ sunt quatuor. Exordium gratiarum actione constat. Narratio expositionem & commendationem præstiti officii continet. Propositio commendationem & novam habet petitionem ; ut deinceps etiam Lucejo adesse Culleolus velit. Conclusio grati animi pollicitatione absolvitur.

Qua fecisti Luceji causa, scire te planè volo, te homini gratissima commodasse, & cum ipsi, qua fecisti, pergrata sunt, tum Pompejus quotiescunque me videt [videt autem

*ſepiſſimè] gratias tibi agit ſingula reis. Ad-
 etiam illud , quod tibi iucundiffimum eſſe cer-
 tō ſcio me ipſum ex tua erga Lucejum beni-
 gnitate maxima voluptate affici. Quod ſuper-
 eſt. quanquam mihi non eſt dubium , quin cum
 antea noſtrâ cauſa , nunc tam etiam tua con-
 ſtantie gratia manſurus ſis in eadem iſta libe-
 ralitate : tamen abs te vehementer etiam at-
 que etiam peto. ut ea que initio oſtendiſti , de-
 inceps feciſti , etiam ad exitum augeri & cu-
 mulari per te velis. Id & Lucejo & Pompejo
 valde gratum fore , teque apud eos præclare po-
 ſiturum confirmo & ſpondeo. De Republica
 deque his negotiis , cogitationibusque noſtris
 præſcripſeram ad te diligenter paucis ante
 diebus , eaſque literas dederam pueris tuis.
 Vale.*

*AD COMMENDATIONEM
 reſpondendi Formula.*

Numerium Numeſticum libenter accepi in
 amicitiam, & hominem gravem & pruden-
 tem, & dignum tuâ commendatione cognovi.

Cratoni re & verbis oſtendi, quid tua commen-
 datio ponderis haberet. Itaque in intimis eſt meis,
 cū antea notus non fuiſſet.

Quid

Quid ego audio ? vis tibi ignosci, quod me tuis commendatitiis literis oneras. Imò sic interpretor, ingens beneficium abs te datum, qui tali viro me conciliaris.

Quid possim, tu videris. Quis sit exitus rei futurus, fortunæ in manu est. Illud efficiam, ut Antonius intelligat, nostram amicitiam haudquaquam vulgarem esse.

Et tu diligenter commendas hominem, & ille mihi visus est dignus, cui tantopere faveas. Sed temporum iniquitas causa fuit, quo minus licuerit illi tantum præstare, quantum volebamus.

Qui mihi tuas attulit literas, ei ego meam omnem operam, si qua in re vellet uti, atque omnino quidquid valeo, tua causa detuli, visus est meam amicitiam plurimi facere, & à me, præter eam, nihil expetere, quod illi facillimum fuit impetrare: Nam cum omnibus natura pareo, tum verò, qui à te diliguntur, amore meo nunquam excludentur.

Germano tuo cupio me herculè satisfacere, sed adversantur multa, maximè peregrinitas, haud satis apta nostris moribus, & ignoratio sermonis Italici: meum tamen illi studium nullo loco deerit, si monuerit: Sin ipse aliquid videro, in quo liceat ejus rationibus consulere, aggrediar, & quantum in me erit perficiam.

DE EPISTOLA

Conciliatoria.

Conciliatoria Epistola est, qua nos in benevolentia alicujus insinuamus. Hoc Epistolarum genus commendationi non dissimile est.

In hujus tractatione exordiri licebit à prædicatione, vel spe egregiâ humanitatis, benevolentia, auxilii ejus ad quem literas damus.

Deinde petemus, ut nos in suorum amicorum numerum ascribat.

Post argumenta adhibebimus, quæ ad nos amandos atque promovendos amicum impellere posse videntur. Quâ in re assentationis speciem, & bonorum prudentumque offensionem summo studio fugiemus. Nimiis evehere laudibus, cujus conciliare nobis benevolentiam volumus molestum ac ingratum est: multa magnaque, de nobis ipsis polliceri, stultum & invidiosum.

Si quid in nobis erit, quod illum ad amorem mutuum provocare possit, id sinè arrogantia subindicabimus: ut sunt, observantia, amor, admiratio doctorum & magnorum virorum studium & diligentiam in capeffendis artibus & disciplinis honestæ laudis & gloriæ cupiditas. Præterea quàm sit hoc nobis honestum ac necessarium, ei verò, ad quem scribimus, laudabile, vel etiam utile futurum, demonstrabimus ab Exordio.

Postremò totos in eo nos fore pollicebimur, ut magnorum virorum non indigni favore videamur.

deamur, observantia, memoria, fides in nobis, & gratitudo debita unquam desideretur. Vel petemus, ut flagranti nostri amori ignoscere, commendatosque sibi nos habere amicus dignetur.

Exemplum conciliatoriae Epistolae, observatum in Epist. 9. lib. V. ad Famil. quâ Vatinius Ciceronem adversus malevolorum invidiam sibi defensorem parare studet. Partes Epistolae illius sunt quatuor: Principio causas Vatinius recuset, quibus adductus, Ciceronis sibi conciliare benevolentiam conetur. In Propositione rogat, ut sese commendatum sibi habere velit. In Confirmatione petitionis causas & rationes ponit. Conclusio gratitudinis pollicitatione absolvitur.

SI V. B. E. E. V. Si tuam consuetudinem in patrociniis tuendis servas, P. Vatinius cliens advenit, qui pro se causam dicere vult. Non puto, repudiabis in honore, quem in periculo recepisti. Ego autem quem potius adoptem, aut invocem, quam illum, quo defendente vincere didici? An verear, ne quò potentissimorum hominum conspirationem neglexerit pro mea salute, is pro honore meo pusillorum ac malevolorum obrectationes, & invidias non prosternat atque obterat? Quare si me, sicut soles, amas, suscipe me totum atque hoc quidquid est oneris ac muneris, pro
mea

mea dignitate tibi tuendum ac sustinendum
 puta : Scis meam fortunam nescio quomodo
 facile obrectatores invenire, non meo quidem
 me hercule merito : sed quanti id refert , si
 tamen fato nescio quo, accidit ? Si quis fortè
 fuerit, qui nostræ dignitati obesse velit : peto
 à te, ut tuam consuetudinem & liberalitatem
 in me absente defendendo mihi præstes , li-
 teras ad Senatum, de rebus nostris gestis , quo
 exemplo miseram, infra tibi perscripsi. Dici-
 tur mihi tuus servus anagostes fugitivus
 cum Vardæis esse , de quo ut mihi nihil man-
 dasti, ego tamen , terra marique ut conquire-
 retur, præmandavi , & profectò tibi illum re-
 periam ; nisi in Dalmatiam aufugerit & inde
 tamen aliquando eruam. Tu nos fac ames.
 Vale ad III. Id. Quintileis, ex castris Narona.

CONCILIATORIÆ

Epistola Exordia.

Literæ Q. Fratris , & T. Pomponii necessari
 mei tantum mihi spei dederant , ut in te non
 minus auxilii , quàm in tuo collega mihi constitu-
 tum fuerit. Itaque ad te literas statim misi : per
 quas ut fortuna postulabat, & gratias tibi egi, & de
 reliquo tempore auxilium petii.

Nisi

Nisi certò cognoscerem tuam erga me summam, verùm etiam in omnes, tametsi alienos, bonarum literarum studiosos, non vulgarem benevolentiam, vereretur profectò, vir humanissime, studiorum tuorum tranquillitatem temere appellare.

Cum sciam quàm non illibenter ab amicis te sollicitari patiaris, audacter te paucula sollicitaturus accedo.

Singularis tua humanitas mihi hanc fiduciam ministrat, ut, tametsi nihil promeritus, audeam tamen tuum officium libere requirere.

Cum & mihi conscius essem, quanti te facerem, & tuam erga me benevolentiam expertus essem, non dubitavi meis te literis interpellare.

Quod meis te literis appellare sim ausus, vir optimè non tam impudentiæ meæ, quam tuæ, quam ab omnibus prædicari audio, benevolentiaë ascribere debes.

Cum ex tui studiosissimis eum te esse intellexissem, qui non solum oblatas amicitias diligenter coleres, verùm tuâ sponte soleas etiam alios provocare, tuam amicitiam vehementer ardere cœpi.

Non repetitio, vir humanissime, quâ verborum formâ tibi explicem, quantum tibi debere velim: quando tu vir istâ auctoritate & præstantiâ, tam honorificè de me sentias & loquaris.

Miram sanè rem, & tibi, ut opinor, auditu jucundissimam, non potui non ad te perscribere.

Amor inter nos mutuus, meaque de tua virtute opinio fecit, ut, &c.

De-

Deerat omnino quod scriberem, & inani te Epistola interpellare volebam : mihi tamen illud est gratissimum, ut existimes, nullis adhuc meis literis meum in te animum atque amorem satis esse testatum : tantus enim est, ut de illo magis ipse ex te & tui ingenii dexteritate, quàm ex oratione & infantiam meam iudicare velim.

Cum neque haberem, quod tuam magnopere interesset à me scribi, & te scirem summis occupationibus assidue districtum, tamen faciendum mihi putavi, ut aliquid omnino ad te literarum darem: ad meum enim officium valde pertinet, te de nobis optimè meritum intelligere, & quo te studio colam & quam tuorum in me meritorum memoriam religione conservem, quod, ut spero, consequar literarum bono : nam ut remunerari unquam possim, sperare vix audeo.

Nil est, mihi crede, virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper te propter summum ingenium, suavissimos mores, singularem probitatem & constantiam amavi, ad quem amorem hoc tempore tantum accessit, ut mirarer; locum fuisse augendi in eo, quod mihi jam pridem cumulatam etiam videbatur.

Summa ejus erga me officia exstiterunt his nostris temporibus, ex quibus facillimè bonam benevolentiam hominum & fidem perspicere potui.

Te mei amantissimum cognovi in omni varietate rerum mearum, tum patris tui pluribus beneficiis; vel defensus tristibus temporibus, vel ornatus secundis. Quare necesse est, ut &
sim

sim totus vester, & esse debeam; cum præsertim matris tuæ gravissimæ, atque optimæ fœminæ majora erga salutem dignitatemque meam studia, quàm erant à muliere postulanda, perspexerim,

Tuam erga me singularem benevolentiam vel in labore meo, vel in honore perspexi: totamque domum vestram vel in salutis, vel dignitatis meæ studiosissimam, cupidissimamque cognovi.

Quantæ tibi curæ fuerim, & quàm idem exstiteris in me ornando & amplificando, qui fueris semper cum parentibus tuis, & cum tota domo, etsi res ipsa loquebatur: cognovi tamen ex meorum omnium literis: itaque nihil est tantum quod non ego non tui causa debeam, facturusque sim cum studiosè libenter.

Studium tuum, curaque tua de salute mea, nulla me novâ voluptate affecit: non solùm enim usitatum, sed etiam quotidianum est, aliquid audire de te, quod pro nostra dignitate fideliter atque honorificè dixeris, aut feceris.

OFFERENDI SEIPSUM FORMULÆ,

Quarum creberrimus in Conciliatorijs

Epistolis usus est.

EGo omne studium atque ingenium conferam ad gloriam laudemque tuam celebrandam.

Ego meam operam tibi nunquam defuturam esse, profiteor.

Omnes vigilias, curas, cogitationes in tua salute figam, defigam,

Con-

Consilio , quantum potero , labore , plus penè
quàm potero , excubabo vigilaboque pro te.

Me tibi in omnibus rebus affixum habebis neque
à me ulla res , quæ ad te pertineat , negligetur.

Tu velim tibi ita persuadeas , nullam rem esse
minimam , quæ ad te pertinet , quæ mihi non carior
sit , quàm meæ res omnes.

Quantum literis , quantum studiis , veteribus no-
stris delectationibus consequi poterimus , id omne
ad arbitrium tuum , qui semper hæc amasti , liben-
tissimè conferemus.

Ego omnia studia , omnem operam , curam , in-
dustriam , cogitationem , mentem denique omnem
in te fixi & locavi.

Ego , ut me tibi amicissimum esse , & equi , & ini-
qui intelligam , curabo.

Me tibi non amicum modo : verùm etiam ami-
cissimum esse existimes velim : profectò omni-
bus meis officiis efficiam , ut ita esse , verè possis ju-
dicare.

Ego , quæ pertinere ad te intelligam , studiosis-
simè omnium , diligentissimèque curabo , tuorum-
que tritissimo meo tempore meritorum erga me
memoriam conservabo.

De mea in te voluntate sic velim judices , me qui-
buscunque rebus opus esse intelligam , operâ , con-
silio , studio , rei famæ , salutis tuæ præsto futurum.

Ego , quæ ad te & ad tuos pertinere arbitrabor ,
omnia studiosè diligenterque curabo , quæ cum
faciam , benevolentiam tuam erga me imitabor ,
merita non assequar.

Polliceor tibi studium quidem meum & operam, sinè ulla exceptione aut laboris, aut occupationis, aut temporis: gratiam autem & auctoritatem cum exceptione hac, quantum valeam, quantumque possim.

Nullum officium erga te hominis amantissimi, diligentissimi, fidelissimi prætermittam.

Ego, ut debeo, ad tuas me rationes adjungam ad tuam voluntatem conformabo.

Amplector adeò libenter tuam familiaritatem: nam ante hunc diem non sum in tuam me consuetudinem, quam meus mihi pudor clausit, ausus insinuare.

Qua in re si tuam mihi declares benevolentiam, incredibilem tibi amorem omniaque summa & singularia studia libenter debebo & præstabo,

Hoc tibi vicissim polliceor, semperque præstabo, si quid ingenio, labore, diligentia possim, totum me illud ad amplitudinem tuam converturum, neque ullam rem, quæ quidem ad te pertinet & à me confici possit, futuram unquam, in qua non ego vel vitæ periculo faciam omnia, quæ te velle arbitror. In retinenda amicitia nostra atque colenda sic contendam, atque laborabo, ut omnibus amplissimis rebus dignus videaris.

Ego quid possim nescio: illud tamen tibi polliceor, me quæcunque salutis, dignitatique tuæ conducere arbitror, tanto studio esse facturum quanto semper tu & studio & officio in meis rebus eris.

Velim tibi persuadeas, me nullo loco, tempore aut casu tuæ gloriæ defuturum.

Quod

Quod meum est, illud libenter & studiosè faciam: ac tibi tuisque omnia mea officia, studia, curas, cogitationes polliceor, quæ ad tuam laudem & gloriam pertinebunt.

Velim tibi persuasum habeas, te mihi carissimum esse, in cuius salute non detrecto omnem meum laborem, omnem operam, curam & studium conferere.

DE EPISTOLA OFFICIOSA,

E *Pistola officiosa* sunt, quibus amicis, etiam si nihil petant, operam nostram ultrò deferimus.

Harum Exordium constat vel significatione lætitiæ ac voluptatis, ex amici benevolentia perceptæ: vel excusatione atque translatione culpæ in iniquitatem superioris temporis; vel occasione scribendi, vel certè commemoratione amoris, benevolentia, meritorum.

Deinde nihil tam promptum & paratum esse, scribemus, quàm omnem nostram operam, curam diligentiam, auctoritatem, gratiam & facultates ad omnia, quæ ad amici voluntatem, commodum, & dignitatem pertinere cognoscemus.

Ideò rogabimus, ut nostra, quantulacunque sit, opera, aliisque rebus, & ipse, & sui in omnibus utantur negotiis: nos in omnibus paratissimos fore.

Addemus etiam, (si ad rem facere videbitur) nos semper desiderasse tempus dari, quo & ipse,
&

& alii cognoscerent, quanti à nobis fiat : vel doluisse, nunquam datam nobis fuisse occasionem præstandi officii jam diu debiti.

Post rationes & causas afferemus, cur amico bene velimus.

Denique nihil nos prætermitturos pollicebimur, quod ad utilitatem honestatémque ejus spectaverit : si quid prætermisissum fuerit & crebritate & magnitudine officiorum nos refarcituros, pollicebimur : vel petemus : ut ad nos sæpe scribat & tantum, quid fieri velit significet : vel etiam mutuo amore respondeat.

Exemplum Officiosæ Epistolæ observatum in Epist. 8. lib. V. ad Fam. qua Crasso Cicero scribit, quænam absenti præstet: eidémque omnia sua studia atque officia defert. Partes illius sunt quatuor : Exordium partim commemoratione officiorum, partim excusatione & translatione culpæ in temporis iniquitatem, & homines malevolos, constat. Propositio officiorum & studiorum pollicitationem habet. Confirmatio causas & rationes ponit, quibus scilicet adductus Cicero, non possit non bene & velle, & facere Crasso. Conclusio petitione absolvitur. Rogat enim Crassum Cicero, ut omnibus in negotiis suis liberè sua opera utatur.

QUANTUM meum studium exstiterit dignitatis tuæ vel tuenda, vel etiam augenda, non dubito, quin ad te omnes tui perscripserint : non enim fuit aut mediocre, aut obscurum, aut ejusmodi, quod silentio posset

F

præ;

prateriri. Nam & cum consulibus, & cum
 multis consularibus tanta contentione decer-
 tavi, quanta nunquam antea ulla in causa,
 suscipique mihi perpetuam propugnationem
 pro omnibus ornamentis tuis: veterique no-
 stre necessitudini jam diu debitum: sed multa
 varietate temporum interruptum officium
 cumulatè reddidi. Neque me hercule un-
 quam mihi tui aut colendi, aut ornandi vo-
 luntas defuit: sed quaedam pestes hominum
 laude aliena dolentium, & te nonnunquam
 à me alienarunt, & me aliquando immuta-
 runt tibi. Sed existit tempus optatum mihi
 magis, quàm speratum, ut florentissimis tuis
 rebus, mea perspicere possit & memoria nostra
 voluntatis, & amicitiae fides: sum enim con-
 secutus, non modo ut domus tua tota: sed ut
 cuncta civitas me tibi amicissimum esse co-
 gnosceret. Itaque & praestantissima omnium
 foeminarum uxor tua, & eximia pietate, vir-
 tute, gratia, tui Crassi, meis consiliis, monitis,
 studiis, actionibusque nituntur: & Senatus
 populusque Romanus, intelligit tibi absenti
 nihil esse tam promptum, aut tam paratum,
 quàm in omnibus rebus, quae ad te pertineant,
 operam, curam, diligentiam, auctoritatem
 meam

meam. Quae sint acta, quaeque agantur, domesticorum tibi literis declarari puto. De me sic existimes, ac tibi persuadeas vehementer velim, non me repentina aliqua voluntate, aut fortuito ad tuam amplitudinem meis officiis amplectendam incidisse: sed ut primum forum attingerim, spectasse semper, ut tibi possem quam maximè esse conjunctus. Quo quidem ex tempore memoria teneo, neque tibi meam observantiam, neque mihi tuam summam benevolentiam, ac liberalitatem defuisse: si qua intercederunt, non tam re, quam suspitione violata, ea cum fuerint & falsa & inania, sint evulsa ex omni memoria, vitaq; nostra. Is enim tu vir es, & eum me esse cupio, ut quoniam in eadem Reipubl. tempora incidimus, conjunctionem, amicitiamque nostram utriusque nostrum, laudi sperem fore. Quamobrem tu quantum tuo iudicio tribuendum nobis esse putes statues ipse & ut spero, statues ex nostra dignitate. Ego verò tibi profiteor, atque polliceor eximum & singulare meum studium in omni genere officii, quod ad honestatem & gloriam tuam spectet, in quo etiam si multi mecum contendunt, tamen cum reliquis omnibus, tum Crassis tuis iudicibus, omne is facile

superabo : quos quidem ego ambos unice dili-
 go : sed in Marco benevolentia impari : hoc
 magis sum Publico deditus , quod me quan-
 quam à pueritia sua semper ; tamen hoc tem-
 pore maxime , sicut alterum parentem & ob-
 servat , & diligit. Has litteras velim existi-
 mes fœderis habituras esse vim , non Epistola :
 meque ea , quæ tibi promitto ac recipio , sanctis-
 simè & observaturum , diligentissimèque factu-
 rum. *Quæ* à me suscepta defensio est te ab-
 sente , dignitatis tuæ , in ea jam ego non solum
 amicitia nostra : sed etiam constantia mea
 causa permanebo. *Quamobrem* satis esse hoc
 tempore arbitratus sum , hoc ad te scribere ;
Me si quid ipse intelligerem , aut ad volunta-
 tem , aut ad commodum , aut ad amplitudinem
 tuam pertinere , mea sponte id esse facturum ,
Sin quidpiam aut à te essem admonitus , aut
 à tuis , effecturum , ut intelligeres , nihil neque
 te scripsisse , neque quenquam tuorum ad me
 frustra detulisse. *Quamobrem* velim ita &
 ipse ad me scribas de omnibus , minimis , maxi-
 mis , mediocribusque rebus ut ad hominem
 amicissimum : & tuis præcipias , ut opera , con-
 silio , auctoritate , gratia mea sic utantur in

omnibus publicis, privatis, forensibus, domesticis, tuis amicorum, hospitum, clientum tuorum negotiis, ut quoad ejus fieri possit, presentia tua desiderium meo labore minuat. Vale.

DEFERENDI ALICVI
suum officium formula.

Tuum negotium agam, sicut debeo diligenter. Omni mea cura atque opera providebo.

Omni ope atque opera enitar.

Summo studio diligentiaque curabo:

Defero tibi officium meum promptamque omnem voluntatem meam.

Si quid est, in quo tibi possim gratificari, nihil sum recusaturus.

Non sum defuturus officio meo, sic ubi queam tibi esse commodo.

Quæ te velle arbitrabor, facturus sum omnia cum studiosè, tum libenter.

Si quid erit, in quo queam tibi gratum facere, facito periculum, an ex animo te diligam, Animum ad quidvis obsequii promptissimum polliceor in omnibus, in quibus desiderabis amici officium.

Illud cave dubites. Tu velim certo confidas.

Tu velim ita tibi persuadeas: De me sic velim judices, me tibi semper præsto futurum, me tibi nulla in re unquam defuturum.

De me sic velim judices, quantum ego possim, me tibi salutis tuæ liberisque tuis summo cum studio semper præsto futurum.

Singula persequi non est necesse : universum studium meum , & benevolentiam ad te defero.

Mea in te omnia summa necessitudinis officia constabunt.

Me tibi non amicum modò , verum etiam amicissimum existimes velim : Profectò omnibus meis officiis efficiam : ut ita esse , verè possis judicari.

De me tibi sic promitto atque confirmo , me pro tua dignitate , rogando deprecatoris , &c. suscepturum officia atque partes. Omnia volo à me & postules & exspectes : vincam meis officiis cogitationes tuas.

Reliquum est , ut tibi me in omni re cum præbeam , præstemque , ut ad omnia , quæ tui velint ita sim præsto , ut me non solum omnia debere tua causa : sed etiam quæ non possim , putent.

Tu verò ut intelligas , homini amicissimo te tribuisse officium , te tibi præstabo.

Ego , quæ pertinere ad te , intelligam , studiosissimè omnium diligentissimèque curabo , tuorumque tristissimo meo tempore meritorum erga me memoriam conservabo.

Ego te mihi semper amicum esse volui , me ut tibi amicissimum esse intelligeres , laboravi. Maneo in voluntate & quoad voles tu , permanebo , citiusque amore tui , fratrem tuum odisse desinam , quam illius odio quidquam de nostra benevolentia detraham.

Ego tibi profiteor , atque polliceor eximium & singulare meum studium omni genere officii.

has litteras velim existimes fœderis habituras esse

vim ,

vim, non Epistolæ, meque ea, quæ tibi promitto ac recipio, sanctissimè esse observaturum, diligentissimèque facturum.

Hoc existima te neminem me tui amantiorem habere.

Tu ei velim scribas, ut nullam rem, neque tam magnam neque tam parvam putet, quæ mihi aut difficilis, aut parum me digna videatur.

Omne meum consilium, operam, studium, certè velim existimes, tibi tuisque liberis esse debitum.

Quare velim ita statutum habeas, me tui memoriam cum summa benevolentia tenere, tuasque omnes res non minori mihi curæ quàm meas esse.

Studium, officium, operam, & laborem meum, & pollicitus sum, & detuli totum.

A me tibi liberisque tuis omnia paratissima esse confidas velim: id enim & vetustas nostri amoris, & mea consuetudo in meos, & tua multa erga me officia postulant.

Quæ mihi venient in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabor, & mea sponte faciam, si quid ignorabo, de eo admonitus, omnium studia vincam.

Me scio omnem meum laborem, omnem operam, & studium in tua salute consumere.

Ego, quid possim, nescio, vel potius me parum posse, sentio. Illud tamen tibi polliceor, me quæcunque salutis dignitatisque tuæ conducere arbitrabor, tanto studio esse facturum, quanto semper tuo studio & officio in rebus meis fuisti.

Quare de omnibus rebus , fac ut quamprimum sciam , aut consolando , aut consilio , aut re iuvero.

Quod, quando uterque nostrum consecutus est, reliquum est, ut officiis certemus inter nos, quibus æquo animo vel vincam te, vel vincar abste.

Tuæ dignitati ita favemus, ut omne nostrum consilium, studium, officium, laborem, diligentiam, ad amplitudinem tuam conferamus.

Ita facillimè, & Reipublicæ, quæ mihi charissima est, & amicitia nostræ, quàm sanctissimè nobis colendam puto, me intelligo satisfacturum.

Quapropter in privatis rebus nullum neque officium, neque studium meum desiderabis.

Interea quæ ad dignitatem tuam pertinere arbitror, studiosè diligentèrque curabo.

Nullum in te officium, ne minimum quidem, sinè maxima culpa videor, posse præterire.

Quare, mi Cicero, persuade tibi te meum esse, in quò ego colendo patriam mihi constituerim sanctitatem.

Me tuorum consiliorum adiutorem, dignitatis factorem, omnibus in rebus amicissimum fidelissimumque cognosces.

Faciam, illud, quod meum est, ut omnia tibi mea officia, studia, curas, cogitationes polliceat, quæ ad laudem tuam & gloriam pertinebunt.

Exploratum habeto, tuis laudibus nullo loco nec consilium, nec studium meum defuturum esse.

Illud tibi persuadeas velim, me omnia, quæ ad tuam

uam dignitatem augendam pertinebunt , quæ est per se amplissima , summo semper studio suscepturum & defensurum , quod , quanquam intelligo , me cum multis esse facturum , tamen appetam hujus rei principatum.

Quod tuum iudicium , nisi mea summa benevolentia erga te , omnibusque meritis comprobaro , ipse me hominem non putabo.

Interim velim sic tibi persuadeas , mihi cum Reip. quam semper charissimam habui tum amoris nostri causa , maximæ curæ esse tuam dignitatem.

Nullum officium , nullum certamen , in quo illis pro visi sunt potero intermittam.

Te ita existimare volo , quibuscunque officiis Atticum obstrinxeris , iisdem me tibi obligatum fore.

Nihil est tantum , quod ego non tui causa debeam , facturumque sim , & studiose ac libenter.

Quod si à te erit impetratum , sic velim existimes , me de tua liberalitate interpretaturum , ut tuo summo beneficio me affectum iudicem. Ego quæ te velle , quæque ad te pertinere , arbitrabor , studiosè diligenterque curabo , &c.

Quoti si feceris , me , quem voluntate & paterna necessitudine conjunctum semper habuisti , maximo beneficio devinctum habebis , idque ut facias , te vehementer etiam atque etiam rogo.

Nostram fidem omnes , & amorem tui absentis præsentis tui cognoscunt.

Unquam rectissimè agantur , omni mea cura , opera , diligentia , & gratia providebo.

A me autem omnia summa in te studia , officia-
que exspecta : Non fallam opinionem tuam.

Quæ ad me de rebus tuis domesticis scribis, quæ-
que mihi commendas , ea tantæ mihi curæ sunt , ut
me nolim admoneri , rogari verò sine dolore mag-
no vix possim.

Ego & memoria nostræ veteris amicitiae , & vir-
tute atque filii tui observantia monitus , nullo loco
deero, neque ad consolandum, neque ad levandum
fortunam tuam.

Tu si quid ad me forte scripseris, perficiam, ne te
frustra scripseris arbitrêre.

Meus animus erit in te liberosque tuos semper ,
quem tu esse vis , & qui esse debet.

RESPONSIO AD OFFICIOSAM

Epistolam.

Respondurus ad Officiosam , non perceptam
modo amici voluntatem & humanitatem , &
benevolentiam , officiique pollicitationem lauda-
bis, verum etiam cum gratiarum actione roges ami-
cum oportet, ut deinceps quoque bene in animatus
esse velit.

Principio vel amici amorem , studium , benc-
volentiam laudabis : Vel gratias , pro bene in te
affecta voluntate ages : vel breviter , quod & aliis
Epistolarum responsionibus commune est, te amici
litteras recepisse , legisse , gratias tibi fuisse com-
memorabis.

Deinde præstita beneficia recensabis , petesque ,
ut in te amando & promovendo constantiam ami-
cus tueri velit , polliceberis etiam operam tuam ,

cer-

certandumque officiis esse dices, quibus equo animo vel vincas illum, vel vincaris ab illo. Tuam spem significabis in illo uno, vel in illo maxime post Deum ipsum, à quo bona omnia primo emanant, positam esse.

Tandem tantam humanitatem & benevolentiam, tot tantaque officia nullam unquam obscuraturam oblivionem polliceberis.

Exemplum responsionis ad Officiosam, observatum in Epist. II. lib. X. ad Fam. qua Ciceroni primum Plancus Igratias agit, Deinde in se collata beneficia enumerat. Tum eundem rogat, ut, deinceps in Senatu se defendere velit. Postremò suam in defendenda Republ. fidem, in amicitia grati animi memoriam promittit.

Quibus omnibus affabrè expressas, quæ in bello contra Antonium gerendo proposita habeat, conlia, indicat.

Immortales ago tibi gratias, agamque dum vivam; relaturum me affirmare non possum; tantis enim officiis non video mihi respondere posse nisi forte, ut tu gravissime distissimeque scripsisti, ita sensurus es, ut me tum referre gratiam putes, cum memoria tenebo. Si de filii tui dignitate esset auctum, amabilior certe nihil facere potuisses. Prima tua sententia infinitis cum muneribus, posteriores ad tempus, arbitriumque amicorum meorum composita, oratio assidua & perpetua

de me iurgia cum obrectatoribus propter me notissima mihi sunt. Quare non mediocris adhibenda mihi est cura, ut Reip. me civem dignum tuis laudibus praestem, in amicitia tua memorem atque gratum. Quod reliquum est, tuum munus tenere & me, si quem esse voluisti, eum exitu rebusque cognoscis defende ac suscipe. Cum Rhodanum copias trajecissem, fratrem cum tribus millibus equitum praemissem, ipse iter ad Mutinam dirigerem: in itinere de praelio facto, Brutoque & Mutina obsidione liberatis audivi. Animadverti, nullum alium receptum Antonium reliquiasque, quae cum eo essent, habere, nisi in his partibus: duasque ei spes esse propositas, unam Lepidi ipsius, alteram exercitus. Quod quaedam, pars exercitus non minus furiosa est, quam qui cum Antonio fuerunt, equitatum revocavi. Ipse in allobrogibus constiti, ut proinde ad omnia paratus essem, ac res me moneret. Si nudus huc se Antonius conferet, facile mihi videor per me sustinere posse remque publ. ex vestra sententia administrare, quamvis ab exercitu Lepidi recipiatur. Si verò copiarum secum aliquid adducet, etsi decima legio veterana, quia nostra opera revo-

cata cum reliquis est, ad eundem furorem redierit: tamen, ne quid detrimenti fiat, dabitur opera à me, idque me prastiturum spero, dum isthinc copiae trajiciantur, conjunctaque nobiscum facile perditos opprimant. Hoc tibi spondeo, mi Cicero, neque animum, neque diligentiam defuturam. Cupio, me hercule, nullam residuam sollicitudinem esse: sed si fuerit, nec animo, nec benevolentia, nec patientia cujusquam pro vobis cedam. Do quidem ego operam, ut etiam Lepidam ad hujus rei societatem incitem, omniaque ei obsequia polliceor, si modo Rempubl. respicere velit. Utor in hac re adiutoribus, interpretibusque fratre meo, & laterense & Furnio nostro. Non me impediunt privatae offensiones, quo minus pro Respubl. salute, etiam cum inimicissimo consentiam, quod si nihil profecero nihilominus maximo sum animo, & majore fortasse cum mea gloria vobis satisfaci- am. Fac valeas, meque mutuo diligas.

AD OFFICIOSAM

respondendi Formule.

Quod grata tibi mea officia scribis esse, facis tu quidem vehementia amoris, ut etiam grata sint ea, quæ prætermitti sinè nefario scelere non possunt.

Magnum est hoc, Sauli clarissimè, humanitatis

& amoris in me tui argumentum , quod , cum in istis locis nunc sis , ubi multam diei partem cum singulari viro, Cardinale polo, gravissimis, sanctissimisque sermonibus traducas , non modo tamen de me cogites , quo ego uno contentus esse poteram, verum etiam id ipsum mihi declarandum literis existimas.

Debeo tibi , mi Conrade , tot jam nominibus, prorsus ut non videam , qui solvendo esse possim. Scripsisti ad me sæpe, tantumne sunt alia? humanissimè, elegantissimè : Laudes in me contulisti eas, quas si agnoscam , ipse me nimium videat amare. Tibi tamen habeo gratias de ista tam liberali, tamque erga me proluxa voluntate , eamque si gratus, id est, vir bonus esse volo, ut certè volo , puto mihi esse inter summa beneficia collocandam.

Profectò nihil est uberius amore in me tuo: nec amoris cedit ingenium : Itaque mea causa & vir omnia , & idem faciliè præsta : quod cum ita sit, nimis tamen facerem impudenter , atque adè neque ipse te amarem , nec amore tuo dignus essem, si plus oneris tibi imponerem , quam occupationes patiantur tuæ.

DE COMMUNICATORIA

Epistola.

Communicatoriam illam appellare possumus Epistolam , quæ nostra cum amico communicamus consilia, eundemque rogamus , ut quid faciendum, omittendumve nobis ille censeat, indicet. *Hoc Epistolarum genus, quàm proximè ad petitorium accedere videtur.*

Principio studium & cupiditatem nostram communicandi cum amico, ob singularem ejus doctrinam, prudentiam experientiamque significare possumus, vel certe causam nostræ scriptiōnis aperiemus

Deinde rem ipsam, quæ in consultationem venit, proponemus.

Post causas & rationes illas, quæ dubios nos reddunt, enumerabimus.

Postremo petemus, ut pro sua erga nos benevolentia, vel nos conveniat, vel saltem per literas significet, quid sentiat, quid agendum, aut omittendum arbitretur, pollicebimur etiam, nos in sententiam suam, modo, quid ille constituerit, sciverimus, ultrò ituros.

Exemplum Communicatoris observatum in Epist. 3. lib. VIII. ad Atticum, qua Cicero sua cura Attico, consilia de bello communicat. In cujus Exordio se cupidissimum esse coram cum attico deliberandi significat. Deinde consultationem ponit. Confirmatio, dubiam difficilemque reddentia consultationem, argumenta complectitur. Conclusio petitione constat.

Maximis & miserrimis rebus perturbatus, cum coram tecum mihi potestas deliberandi non esset: uti tamen tuo consilio volui. Deliberatio autem omnis hac est: si Pompejus Italia cedat (quod eum facturum esse suspicor) quid mihi egendum putes? & quo facilius consilium dare posses,

posses, quid in utramque partem mihi in mentem veniat, explicabo brevi. Cum merita Pompeij summa erga salutem meam familiaritasque qua mihi cum eo est, tum ipsa Reipubl. causa me adducit ut mihi vel consilium meum cum illius consilio, vel fortuna conjungenda esse videatur. Accedit illud, si maneo & illum comitatum optimorum & clarissimorum civium desero, cadendum est in unius potestatem, qui etsi multis rebus significat, se nobis esse amicum, & ut esset, à me est tute scis] propter suspicionem hujus impendentis tempestatis multo ante provisunt: tamen utrumque considerandum est, & quanta ei fides sit habenda: & si maximè exploratum sit, eum nobis amicum fore, sitne viri fortis & boni civis, esse in ea urbe, in qua cum summis honoribus, imperiisque usus, res maximas gesserit, sacerdotio sit amplissimo præditus, non futurus sit sui juris, subeundumque periculum sit cum aliquo forte dedecore, si quando Pompejus Remp. recuperarit. In hac parte hæc sunt. Vide nunc, qua sint in altera: Nihil actum est à Pompejo nostro sapienter nihil fortiter adde etiam, nil nisi contra consilium, auctoritatemque meam.

Omit-

Omitto illa vetera, quod istum in Rempubl. Ille aluit, auxit, armavit, ille legibus per vim, & contra auspicia ferendis auctor: Ille Gallia ulterioris adjunctor: ille gener: ille in adoptando P. Clodio Augur: ille restituendi mei, quàm retinendi studiosior: ille provincia propagator: ille absentis in omnibus adjutor: idem etiam tertio consulatu postquam esse defensor Reip. cœpit, contendit, ut X. Tribuni pleb. ferrent, ut absentis ratio haberetur: quod idem ipse sancit lege quadam sua Marcoque Marcello COS finienti provincias Gallias Kalend. Martiis restitit. Sed uti hæc omittam, quid fœdius, quid perturbatius hoc ab urbe discessu, siue potius turpissima fuga? Quæ conditio non accipienda fuit potius quàm relinquenda patria? Mala conditiones erant. Fateor, sed nunc quid pejus? At recuperabit Rempubl. Quando? aut quid ad eam spem parti? non pecunia omnis & publica, & privata, adversario tradita. Denique nulla causa, nulla vires, nulla fides, nulla sedes, quo concurrant, qui Rempubl. defensam velint. Apulia deleta est, inanisima pars Italia, & ab impetu hujus belli remotissima: fuga & maritima opportunitas visa queri desperatione. In vite cœpi. Capiam

non quo minus illud effugerem : sed sine causa,
 in qua nullus esset ordinum , nullus apertus
 privatorum dolor : honorum autem esset ali-
 quis , sed hebes ut solet : Et tu ipse sensissem :
 multitudo & infimus quisque propensus in
 alteram partem multi mutationis rerum cu-
 pidi : Dixi ipsi , me nihil suscepturum sine
 presidio , & sine pecunia itaque habui nihil
 omnino negotii quod ab initio vidi nihil que-
 ri preter fugam : Eum si nunc sequor , quo-
 nam ? Cum illo non : Ad quem cum essem pro-
 fecturus , cognovi in illis locis esse Casarem , ut
 tuto Luceriam venire non possem , infero ma-
 ri nobis , incerto cursu , hyeme maxima navi-
 gandum est . Age jam , cum fratre , an sine ?
 Cum filia : An quomodo ? In utraque enim re
 summa difficultas erit summus animi dolor :
 qui autem impetus illius erit in nos absentes
 fortunaque nostras ? Acrior , quam in cete-
 rorum , quod putabit fortasse in nobis violan-
 dis aliquid se habere populare . Age jam has
 compedes , fasces inquam , hos laureatos effer-
 re ex Italia quam molestum est ? Qui autem
 locus nobis erit tutus , ut jam placatis utamur
 fluctibus , ante , quam ad illum venerimus ?

Qua

Qua autem, aut quo, nihil scimus. At si restitero, & fuerit nobis hac in parte locus: idem fecero, quod in cinna dominatione L. Philippus, quod L. Flaccus, quod Qu. Mutius quoque modo ea res huic quidem cecidit: qui tamen ita dicere solebat, sed id fore videre, quod factum est: sed hoc malle, quam armatum ad patria moenia accedere. Aliter Thrasibulus, & fortasse melius: sed est certa quadam illa Mutii ratio, atque sententia: est illa etiam Philippi: & cum sit necesse servire tempori, & non amittere tempus cum sit datum. Sed in hoc ipso habent tamen iidem fascis molestiam. Sit enim nobis amicus, quod incertum est: sed sit: deferet triumphum. Non acciperent periculosum sit: an accipere invidiosum ad bonos? O! rem, inquis, difficilem, & inexplicabilem? At qui explicanda est? Qui enim fieri potest? At, ne me existimaris, ad manendum esse propensorem, quod plura in eam partem verba fecerim: potest fieri quod sit in multis questionibus ut res verbosior hac fuerit, illa verior. Quamobrem, ut maxima de re a quo animo deliberanti, ita mihi des consilium velim. Navis &

in Cajeta est parata nobis, & Brundusii. Sed ecce nuncii scribente me hac ipsa noctu in Caleno, ecce litera Casarem & Corfinium, Domitium Corfinii cum firmo exercitu & pugnare cupiente. Non puto etiam hic Cn. nostrum commissurum, ut Domitium relinquat: et si Brundusium Scipionem cum cohortibus duabus premiserat, legionem à Fausto conscriptam in Siciliam sibi placere à COSS. duci scripserit ad COSS. Sed turpe Domitium erit deserere, implorandum ejus auxilium. Est quadam spes mihi quidem non magna; sed in his locis firma. Affranium in Pireneo cum Trebonio pugnasse, pulsum Trebonium, etiam Fabium tuum, transisse cum cohortibus: Summum autem, Affranium cum magnis copiis adventare. Id si est, in Italia fortasse manebitur. Ego autem, cum esset incertum iter Caesaris, quod vel ad Capuam, vel ad Luceriam iturus putabatur, Leptam ad Pompejum misi, & litteras: Ipse, ne quo inciderem, reverti Formias. Hec te scire volui scripsique sed altiore animo, quam proximè scripseram nullum meum judicium interponens, sed exquisrens tuum.

COM-

COMMUNICATORIIIS EPISTOLIS
servientes formula.

Magna de te consultatio mihi suscipienda est ;
 quam tibi literis his exponere volui, cum co-
 ram tecum agendi facultas non concedatur.

Hujus Epistolæ non solum ea causa est, ut ne quis
 à me dies intermittatur, quin dem ad te literas: sed
 etiam hæc justior, ut à te impetrarem ut sumeres
 aliquid temporis, quo, quia tibi perexiguo opus est,
 explicari mihi tuum consilium plane volo, ut peni-
 tus intelligam.

Quoniam justas causas adfers, quod te hoc tem-
 pore videre non possim: quæso, quid mihi sit faci-
 endum.

Hæc ad te scribo, non ut queas tu demere solici-
 tudinem, sed ut cognoscam, ecquid tu ad ea afferas.
 quæ me conficiunt.

Prorsus nihil abest, quin sim miserrimus. Sed ad
 primum revertor, quid putes faciendum, occulte
 ne aliquo propius veniendum, an mare transeun-
 dum? Nam hic maneri diutius non potest.

Considerandum vobis etiam atque etiam animæ
 meæ diligenter puto quid faciatis. Romæ ne sitis, an
 mecum aliquo tuto loco. Id non solum meum con-
 silium est: sed etiam vestrum.

Magnopere te hortor, pro tuo singulari perpe-
 tuoque studio in Remp. ut te ad nos conferas, ut
 communi consilio Reipub. afflictæ opem atque
 auxilium feramus.

Testa;

Testatum apud animum tuum relinquam , quid
fenserim : ut, si quando (quod nolim) displicere tibi
tuum consilium cæperit , possis meum recordari.

Sed tamen si sciam , quid tu constitueris , meum
consilium accommodabo potissimum ad tuum ,
quare exspecto tuas literas.

Atque utinam primis illis, quas Luceria miseris,
paruiffem sine ulla enim molestia dignitatem meam
retinuiffem.

Nemo est omnium , qui cum potius mihi, quam
tecum communicandum putem: Nec enim clarissi-
morum virorum, quorum similes esse debemus, ex-
empla, neque doctissimorum, quos semper coluisti,
præcepta te fugiunt.

Quamobrem quicquid habes consulendum ,
collige , & illa scribe , non ex doctrina, neque ex li-
bris , [nam id quidem domi est] (sed nescio quomo-
do imbecilior est medicina quam morbus, hæc po-
tius conquire.

Ego tuum consilium, propter , singulare animi
tui de virtute iudicium audire desidero.

Freti tua humanitate , quod verissimum nobis
videbitur de eo, quod ad nos scripsisti, tibi consilium
dabimus, quod si non fuerit prudens, at certe ab op-
timo animo proficiscetur.

Tibi autem id consilii do, quod mihi met ipsi , ut
vitemus oculos hominum , si linguas minus facile
possumus,

RESPONSIO Ad

Communicatoriam Epistolam

Hic primum videndum , cujusmodi sit id ,
quod

quod consolationem cadit. Deinde considerandum, sententiamne nostram cum amico communicare, an suspendere velimus? vel enim quæritur ab amico simpliciter, placeatne hoc vel illud fieri, aut non fieri? vel propositis duobus & comparatione facta, utrum horum placeat fieri & quæ Electio instituenda.

In responsione: qua sententiam nostram explicamus, ac probamus aliquid, aut improbamus exordiri licebit à commendatione & laude amoris, benevolentiae humanitatis ejus, qui nos consuluit; vel à repetitione acceptarum literarum.

Deinde sequetur approbatio, vel improbatio ejus sententiæ, in quam inclinare magis, amicus noster videtur.

Tum argumenta ponantur, quæ nos commovent, ut probandum faciendum, eligendum aliquid esse statuamus: Quia honestum, quia utile, quia jucundum, quia necessarium, quia sinè labore & molestia fieri possit: cum persona sufficiat, conveniat locus, tempus sit accommodatum, modus sese offerat agendi expeditus. Aut improbandum, omittendum, fugiendum, quod contraria omnia deprehendantur: obstet difficultas; impendeat damnum: sit metuenda turpitudine: nulla illud ipsum suscipere necessitas cogat.

Postremò nostram operam, officium ac studium deferemus: vel sententiam repetemus,

Si liberam elegendi potestatem amico relinquere placuerit.

Principio amicum laudabimus , verecundè & modestè extenuantes ea , quæ amicus nobis tribuit. Ostendamus favere ex animo nos studiis, ac commodis ejus , qui nos consulit : pro virili provehere eadem nos cupere , non tamen agnoscere prudentiam, doctrinam , usum rerum atque experientiam , & id genus alia , quæ amicus nobis tribuit, esse illum talem ut , nostro consilio sibi non sit opus. Deinde ad deliberationem aditum faciemus, eamque desse difficilem , & arduam affirmabimus , ita, ut quid potissimum faciendum sit, hæsitemus.

Tum argumentorum quæ utrinque sese offerunt, comparisonem instituemus.

Tandem concludemus permissione , ut cum nondum nobis constet , utrum sit melius, ipse statuat amicus , quod sibi maximè pro fore existimaverit , aut in consilium alios adhibeat : vel petitione , ut nos communicandi gratia conveniat.

Exemplum responsionis ad communicatoriam in medio consultationem relinquens, observatum in Epistola 2. lib. IV. ad Famil. qua Sulpitio Cicero respondet , qui de instituendis rebus suis ipsum consulerat. Partes illius sunt quatuor : Exordium scribendi occasione & laude prudentiæ Sulpitii & sui ingenii doctrinæque extenuatione constat : Propositio dubitatione facta est. Confirmatio utilitatis & honestatis comparisonem continet. Conclusio quærela & petitione absolvitur.

AD III. Kalendas Majas cum essem in Cumaniano, accepi tuas litteras: quibus lectis cognovi non satis prudenter fecisse Philotimum: qui cum abs te mandatum haberet (ut scribis) de omnibus rebus, ipse ad me non venisset litteras tuas misisset: quas intellexi breviores fuisse, quod eum perlaturum putasses: sed tamen postquam litteras tuas legi, posthumia tua me convenit, & Servius noster. His placuit ut tu in Cumanum venires, quod etiam mecum, ut ad te scriberem egerunt. Quod meum consilium exquiris: id est tale, ut capere facilius ipse possim, quam alteri dare: Quid enim est, quod audeam suadere tibi homini summa auctoritate summaq; prudentia? si, quid rectissimum sit, querimus, perspicuum est: si quid maximè expediat, obscurum. Sin hi sumus, qui profectò esse debemus, ut nihil arbitremur expedire, nisi quod rectum honestumq; sit: non potest esse dubium quid faciendum nobis sit. Quod existimas meam causam conjunctam esse cum tua, certè similis in utroque nostrum, cum optime sentiremus, error fuit: nam omnia utriusq; consilia ad concordiam spectaverunt. Quà cum ipsi Casari nihil

G

esses

esset utilius : gratiam quoque nos inire ab eo defendenda pace arbitrabamur. Quantum nos fefellit , & quem in locum res deducta sit vides : neque solum ea perspicias , qua geruntur quaque jam gesta sunt , sed etiam qui cursus rerum , qui exitus futurus sit. Ergo aut probare oportet ea , qua fiunt , aut interesse , etiam si non probes , quarum altera mihi turpis , altera etiam periculosa ratio videtur. Restat ut discedendum putem , in quo reliqua videtur esse deliberatio , quod consilium in discessu qua loca sequamur. Omnino contra inferior res nunquam accidit , tum ne deliberatio quidem difficilior : nihil enim constitui potest , quod non incurrat in magnam aliquam difficultatem. Tu si videbitur , ita censeo , facias , ut , si habes jam statutum , quid tibi agendum putes in quo non sit conjunctum consilium cum meo supersedeas hoc labore itineris ; sin autem est quod mecum communicare velis , ego te expectabo. Tu , quod tuo commodo fiat , quamprimum velim venias sicut intellexi , & Servio & Posthumio placere , Vale.

DE DISPUTATORIA EPISTOLA.

Disputatorium Epistolarum genus illud dicitur, quo proposita quæstione viri docti sententiam exquirimus: vel aliorum opinionibus expositis, quid nos sentiamus, ostendimus.

Cum quæstione proposita alicujus sententiam audire desideramus.

In Exordio benevolentiam conciliare licebit à laude eruditionis & humanitatis illius, ad quem scribimus: vel veniæ deprecatione, atque excusatione modesta.

Deinde quæstio & controversia ipsa proponenda est.

Post enumeratio diversarum opinionum & rationum, quæ utrimque adferuntur, & dubios nos reddunt, instituenda.

Postremum rogandus ille, cui scribimus, ne suam nobis de quæstione & controversia proposita, explicare sententiam gravetur, eidemque grati animi memoria deferenda est.

In disputatoriis illis Epistolis, quibus aliorum expositis opinionibus, quæ nostra sit sententia, declaramus, partes præcipuæ sunt duæ. Narratio quæ enumeratione diversarum opinionum, quæ in proposita quæstione reperiuntur, constat & Conclusio, quæ nostri iudicii, sententiæque expositione, absolvitur. Nonnunquam Exordium etiam Ciceronis Epistolis præmittitur, ut in Epistola proximè sequenti videre licet.

Exemplum disputatoriæ Epistolæ, observatum in Epist. 22. lib. VII. ad Famil. quâ Cicero cum

Treatio de actione hæredis contra furtum ante hæreditatem commissum disceptat. Cujus Exordium à circumstantiis & occasione agitæ quæstionis sumptum est, deinde controversia ipsa ponitur: tum auctores varii recitantur, postremò Cicerò suam sententiam aperit.

Illuseras heri inter scyphos, quod dixeram controversiam esse; possetne hæres, quod furtum antea factum esset, rectè furti agere? Itaque etsi domum bene potus, seròque redieram, tamen id caput ubi hæc controversia est, notavi & descriptum tibi misi, ut scires, id, quod tu neminem sensisse dicebas, Sex. Ailium, M. Manlium, M. Brutum sensisse. Ego tamen Scævola, & Teste assentior. Vale;

DISPUTATIONIBUS

servientes Formula.

Siliberius tecum, quàm naturæ meæ moderatio vel etiam usus postulat, agere videar, quæso obtestorque ne id consuetudini meæ potiùs, quàm hujus disputationis magnitudini attribuere velis: Libenter enim, quæcunque tribui dignitati, fidei, auctoritati tuæ velis, concedam omnia, neque committam, ut tuam sententiam propter singulare meum de animi tui præstantia iudicium sprevisse videar, sed tamen sustinebis me quoque aliqua in parte

parte conformare eam, vel emendare: non quo prudentiam tibi ostentem meam, sed ut ex me, quid alii sentiant, cognoscas.

Quanquam ego non ingrato animo: sed obstinatione quadam sententiæ à tuis dissentiam consilii: malo tamen prudentiæ hic, quàm vel amicitiae, vel consuetudinis nostræ iacturam aliquam facere.

Tuum mihi omnino quasi pro lapide Lydio iudicium debet esse. Nam ut illo purum dignoscitur aurum ab adulterino, sic apud me de tua facile sententia verum videtur posse falsumque discerni.

Nec est in quo tam bene de propriis mihi studiis spondeam, quàm quod ita disputare soleo, de ambiguis, ut plus invento verò gaudeam quàm victoriâ.

Quanquam autem abs te tantæ auctoritatis homine provocatio non est, tamen pro tua singulari humanitate quæso, benignè audias, quid ad ista respondeam.

Cupio & de cæteris, quid sentias, audire tanto majorem tibi adhibiturus quotidie gratiam, quanto ab erroribus me vel sæpius, vel liberius vel postremo etiam severius vindicaveris.

Quod Plinium redarguis nostrum, in hoc ego, ut liberè agam & amicè, longè à te dissentio. Nec autem verebor ejus viri patrociniûm suscipere audacter, qui fuerit de vita & literis tam præclare meritis, præsertim adversus te, hoc est, adversus eminentem Philosophum, cui nihil veritate ipsa debeat esse antiquius. De vestris

enim illa sunt scholis? *Amicus Socrates amicior veritas, & idem: Amici ambo plus, tamen habendum honoris veritati est.*

Hæc habui, quæ tibi pro Plinio (verane an falsa nescio: sed nihil tamen verisimilia) objicerem. Quæ si tibi doctissimo homini probabuntur, lætabor equidem, sin minus expecto jam, quid ad hæc nostra qualiacunque respondeas: etenim, cum gravissima sit apud eruditissimum quemque Plinii auctoritas, aut non tentanda fuit, aut aliquando fortius, quàm certè adhuc fecisse videris, convellenda.

Hæc ego ad te libere quidem, sed & amice scripti, mi Scala, non tam meipsum videlicet asserens à risu tuo, quo equidem non offendor, quàm Hermolaum ipsum Barbarum leviter defendens, hominem seculi nostri eruditissimum, deque literis & Philosophia, dum vixit, optimè meritum. Liceat autem mihi per te, quæ tua est in rebus omnibus animi æquitas, sentire aliud omnino in literis, quàm ut sentias, dum modo nulla inter nos amoris, hoc nomine benevolentiaëque mutuaë jactura fiat.

Si quis nos arguat hebetudinis & tarditatis, age amabò, quicumque is est, pedem conferat.

Quorum sententiaë nec ego planè accedo, nec ingenuo cuiquam ac liberali accedendum puto.

DE MANDATORIA

Epistola.

Mandatoria illa Epistola appellatur, in qua potestati nostræ subjectis mandamus, ut quæ

volumus, primo quoque tempore expellant. Est hoc Epistolarum genus proprium Magistratum, Parentum, Præceptorum, aut potestatem aliquam gerentium. Sed cum illi per alios ut plurimum scribant præcepta tradenda, brevitati hic maxime studendum. Sunt præcindenda & rejicienda hic multa: neque de argumentis multis cogitandum, cum dominorum voluntas locum rationum suppleat.

Omnibus qui per litteras aliquid mandaturi sunt, five suo, five alieno nomine id agant; tria potissimum consideranda sunt: 1. *Quibus imperetur*: 2. *Quid imperent*: 3. *Quomodo imperent*?

Nam etsi omnibus benignè mansuetèque imperandum est, (omnes enim humanitati, quam superbiam potius obtemperant) ingenuis tamen & generosis animis mansuetius & consideratius imperandum est: spontè enim quæ agenda sunt, agunt.

Retinenda etiam est semper majestas Imperatoris, ne cui præest, subesse, aut quem cogere potest, rogare videatur.

In hoc genere, quod ad collocationem attinet, aut nullo, aut quam brevissimo Exordio utendum est: id si res postulabit, sumetur vel à scribendi occasione, vel negotii, quod expediti volumus insinuatione vel occupatione, quâ diffidentiam suspicioni occurritur.

Deinde ipsum mandatum: aut directè, aut oblique cum præteritione proponendum.

Tum rem, quæ imperatur fieri posse: imò etiam facilem, aut certè non difficilem, honestam,

præterea aut utilem, non ei qui imperat solum sed ei quoque qui imperium sustinet, & si poterit etiam necessarium ostendendum. Modus quoque rei gerendæ, facultasque præbendæ & quid ex ea remolumenti vel laudi sit uterque consecuturus aperiendum.

Tandem mandatum repetendum, & ut sine mora & sine tergiversatione diligenter curetur negotium, movendum est.

Hæc sæpe nihil artificii præter sermonis elegantiam habet.

Prohibendi ratio non sanè ab imperando multum discrepat. Quibus enim rationibus imperamus, iisdem quoque prohibeamus necesse est. Sed prohibemus asperius: & præmii loco pœnam ignominiamque proponimus.

† Exemplum mandatoris Epistolæ observatum lib. XVI. Epist. 24. ad Famil. quâ Cicero Tironi maximè sua negotia mandat. Exordium sumitur ab occasione scribendi, Narratio est de pensione extorquenda. Postea per quandam transitionem monet de publicis negotiis & de suo consilio. In fine est brevis adhortatio.

Etsi mane Harpulum miseram, tamen cum haberem cui recte darem litteras, etsi novi nihil erat iisdem de rebus volui ad te sapius scribere, non quia considerem diligentia tua; sed rei magnitudo movebat. Mihi prora est puppis, ut Græcorum Proverbum est, fuit à me

me tui dimittendi, quod rationes nostras explicares, Pamphilio atque Aurelio utique satisfiat. A Flamma, si non potes omne, partem aliquam velim extorqueas, imprimisque ut expedita sit pensio Kalend. Ianuarias. De attributione, conficies, de representatione videbis. De domesticis rebus hactenus. De publicis omnia mihi certa, quid Octavius, quid Antonius, qua hominum opinio, quid futurum putes. Ego vix teneo, quin accurram, sed literas exspecto, & scito, Balbum tum fuisse Aquini, cum tibi est dictum, & postridie Hirvium, puto utrumque ad aquas Semas. Quid egerint Dolabella procuratores, fac ut admonentur. Appellabis etiam Papiam. Vale.

MANDANDI FORMULÆ.

P Ræstare hoc, ratione officii tu debes.

Non mediocris adhibenda est tibi cura, ut &c.
Mandata mea pro tua fide diligentiaque cures.

Non minimam quidem moram interpones, quin quamprimum iussa mea exequaris.

Rem administrandam tibi sine ulla mora & confestim gerendam censeo. Ut præsens te multum diuque admonui, cave quicquam meo iniussa teneris.

Tu fac, ut quemadmodum soles, & æquum est, officio tuo fungare: erit apud me diligentia tuæ primum.

Curabis hæc & diligenter, & quam primum.

Quod factu tibi videbitur opus, id perinde, ac si ego auctor essem, exequior.

Si qua in re sedulo tuo functus es officio, fac hoc in negotio omnem fidem, industriam, diligentiam, ingenium expendas.

Et si ante dies non ita multos pluribus ad te, quid fieri velim, scripserim; tamen in praesentia, oblato hoc tabellario, eadem mihi paucis repetenda putavi: non quod tua apud me diligentia in dubium venerit: sed quia rei magnitudo me ita anxium sollicitumque reddit, ut, nisi ea expedita, tranquillo sedatoque animo esse nequeam.

Totus in eo eris, ut omnibus de rebus me quararum primum certiore facias.

Quid agas, & te acturum quid putes, facito me statim certiore.

Fac sciam, quid agas, quod sine solitudine summa nescire non possum.

Si quid erit, quod interfit me scire, perscribe ad me diligentissime.

Quid futurum putes, ad me perscribas.

Quidquid erit in te industriae, operae, diligentiae, virium, ad hanc rem conferas.

Dabis operam, quantum in te erit, pro eo quod in te erit, quantum in te positum, quantum vales, quoad potes, ut mihi primo quoque tempore a Deo ea satisfiat.

Summe conaberis, omni studio contendes, omnibus tum animi, tum corporis viribus eniteris, summo conatu adniteris. Nullum studium praetermites, toto pectore in hoc incumbes, ut honestissimae parentum de te expectationi aliquando satisfacias.

Ages

Ages pro viribus, pro tuo virili, pro virili, ut hoc propediem mihi effectui des.

Mandatorium Epistoliarum genus minimum abest à petitorio: mandamus enim cum auctoritate: petimus ab iis, in quos nullum nobis mandandi jus est.

DE JUDICIALIS GENERIS

Epistolis.

Judiciale causæ genus id Rhetores dicunt, quod in lite ordinanda positum est. Hujus partes præcipuæ sunt duæ: *Accusatio* & *defensio*, quibus partibus aliæ subsunt: *Accusatio* enim querelam, minas, &c. *Defensio*, quæ ad easdem responsiones instituuntur, comprehendit.

DE ACCUSATORIA SEU

Expostulatoria Epistola.

Accusatoria seu Expostulatoria illa Epistola dicitur, quæ vel cum inimicis de illata injuria, vel cum amicis de neglecto officio expostulamur.

Accusamus illum, qui, quod promiserat, non præstitit: item accusamus aliquem brevitatis Epistolæ, tarditatis, negligentiae, intermissionis literarum: modestetamen & ingeniosè. Accusamus illum, qui, quod factum oportuit, non rectè fecit, item, qui nos vel nobis charos deseruit.

Cum alium accusant docti, de aliove conquærantur, causas addere solent, plenissimis utentes verbis, cur mirentur, cur expostulent, cur illud

rectè factum non sit. Illud solum agentes , ut illud imposterum nolint fieri , magisque solliciti videantur esse de futuro , quam dolere de præterito.

Ideo aut petunt , aut hortantur , aut rogant , ne posthac ea non faciat solum , verùm etiam aliqua virtute compenset.

Interdum nos etiam ipsi excusamus amicum , cur aliquid prætermiserit , omiseritvè , vel non credentes , illum fuisse in causa , vel errorem vitiumque aliquò modo extenuantes.

Debet præterea , qui alios reprehendit , omni vacare culpâ , ne illud fortasse occinatur Horatianum.

Cum tua pervideas oculis mala lippus inunctis.

Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum ?

Idcirco Cicero , cum alicujus se suspectum esse rei arbitratus , diligenter se expurgat , factumque suum cum facto illius quem accusare paratus est , si opus est , comparat.

Collocatio in hujus generis Epistolis sic institui potest: Nonnunquam à principio abrupto hic exordiri convenit : quo statim & nostrum dolorem & rei atrocitatem indicamus. Id erit si ab exclamazione aut dubitatione , aut ab alia figura , quæ modo ad rem quadret , initium capiemus. Postumus etiam hic , ut in aliis Epistolarum formis , ab occasione , & causarum institutæ descriptionis expositione incipere.

Deinde ipsam rem veri simili narratione explicabimus.

Mox

Mox probabilibus argumentis rem demonstrabimus: eaque adferemus, quæ factum ipsum exaggerent, dignumque expostulatione & reprehensione doceant: quia scilicet contra pietatem leges, vel divinas, vel humanas, mores bonos, consuetudinem, promissa & facta commissum; neque aut casu, aut errore, aut necessitate, sed data opera atque studio commissum, & commissum contra eum, qui vir sit bonus, non de aliis meritis male, ob ætatem, doctrinam, prudentiam, auctoritatem colendus: & commissum ab eo, qui facere non minimè debeat: possumus quoque acceptorum & neglectorum officiorum contentione facta illud ipsum exaggerare.

Postremò Epilogum subjicimus, factum aut adhortatione, ne iterum amicus peccet, neve inimicus, quàm amicus esse malit: aut petitione, ut quod neglectum, compenset, vel, quod perparum factum, corrigat: aut communicatione: aut excusationis & expostulationis mitigatione: & officii nostri pollicitatione.

Exemplum Expostulationis observatum in 5. Epist. lib. V. ad Fam. qua Antonii ingratitude Cicero accusat. In cujus Exordio, causas Cicero exponit, quibus adductus ad Antonium nunc scribat. Præpositio expostulationem continet, in Confirmatione ab Antonio ingrato commissa bonorum virorum testimoniis, & acceptorum neglectorumque beneficiorum collatione amplificantur. Conclusio communicatione, & adhortatione absolvitur:

Etsi statueram, nullas ad te litteras mittere, nisi commendatitias: (non quod eas intelligerem, satis apud te valere: sed ne iis, qui me rogarent, aliquid de nostrâ conjunctione imminutum esse ostenderem) tamen cum T. Pomponius, homo omnium meorum in te studiorum & officiorum maximè conscius, tui cupidissimus, nostri amantissimus ad te proficisceretur, aliquid mihi scribendum putavi, præsertim, cum aliter ipsi Pomponio satisfacere non possem. Ego si abs te summa officia desiderem, mirum nemini videri debeat; omnia enim à me in te profecta sunt, quæ ad tuum commodum, quæ ad honorem, quæ ad dignitatem pertinerent pro iis rebus, nullam mihi abs te relatam esse gratiam, tu es optimus testis. Contra etiam esse aliquid abs te profectum ex multis audiui. Nam comperisse me non audeo dicere, ne fortè id ipsum verbum ponam, quod ajunt à me solere proferrî, sed ea, quæ ad me delata sunt malo te ex Pomponio, sui non minus molesta fuerunt, quam ex meis litteris, cognoscere. Meus in te animus quam singulari officio fuerit, & Senatus & populus Rom. testis est: tu quam gratus erga me fueris:

ipse

ipse existimare potes: quantum autem mihi debeas ceteri existiment. Ego, quæ tuæ causæ antea feci, voluntate sum adductus, ut facerem posteaque constantia. Reliqua verò, mihi crede multò majus studium meum, majoremque gravitatem & laborem desiderant, quæ ego, si non profundere ac perdere videbor, omnibus meis viribus sustinebo, sin ingratus esse sentiam, non committam ut tibi ipse infamare videar. Ea quæ sint, & cujusmodi poteris ex Pomponio cognoscere, atque ipsum tibi Pomponium commendo, ut quamquam ipsius causâ confido te omnia esse facturum, tamen abs te hoc petam, ut si quid residet in te amoris erga me, id omne in Pomponii negotio ostendas. Hoc mihi nihil gratius facere poteris. Vale.

A C C U S A N D I

& exposulandi Formula.

TU punctum temporis nullum vacuum peccato præterire passus es.

Hujus te suspicionis affinem esse ajunt.

Expertus sum jam pridem tuam perfidiam, prodeundi tibi in publicum potestas negatur.

Totius familiæ, nostrique nominis famam tuis probris flagitiisque violasti.

Seditionis stimulator & concitator tu fuisti.

Tibi

Tibi nulla lex est, nulla religio, nullus existimationis pudor, nulla apud te gravis auctoritas, nullum egregium exemplum, quod sequi velles.

Tu in manifesto maleficio teneris.

Præ cupiditate neque officii tui, neque periculi, neque pietatis, neque humanitatis rationem habuisti unquam.

Quis contumacior, quis inhumanior, superior, crudelior unquam fuit?

Tu quis sis, non solum vita, sed etiam corpore atque ore significas.

Immensa es aliqua vorago, gurges vitiorum, turpitudinumque omnium.

Ita cæcus crudelitate & scelere ferris, ut cupiditatem tuam nulla unquam turpitudine retardaret.

Quæ nota turpitudinis non iusta vitæ tuæ?

Quæ libido ab oculis, quod facinus à manibus unquam tuis, quod flagitium à toto corpore tuo absuit? Incredibili scelere hoc scelus cumulasti.

Tu is non es, ut te aut pudor à turpitudine, aut metus à periculo, aut ratio à furore revocet.

Usum vitæ, & mores tuos, omnes respuunt.

Homo ineptus es & loquax: sed tu tibi videris ita doctus, ut etiam magistrum aliorum esse te putes.

Verbis locupletem te facis, cum tamen nihil præter imprudentiam habeas.

Discipulos tuos dimidio stultiiores reddis; quàm
ac-

accepti. Nihil a
am, dicunt.

Neminem ade
nem illum cre
Sermo tuus t
piem celeritate

Prodentissim
dillimov atqu

omnibus male
Religionem

dodecore ma
Tu tuis v

dissi tenebre
venerint in

Sic ad nov
fit iracundia

alicujus imp
te animo inco
manitas.

Quid juve
per verba d

iple non au
Tu eos,

reneratione
voluta crude

Tu adole
ceptis ac tu

debeas, a
duxisti.

Quem
pudo ing

accepisti: Nihil apud te, nisi litterarum ignorantiam, discunt.

Neminem adeo infatuare potuisti, ut tibi numerum illum crederet.

Sermo tuus habet quandam volubilem & præcipientem celeritatem.

Prudentissimum atque optimum virum, splendidissimum atque ornatissimum civitatis suæ, probris omnibus maledictisque vexasti.

Religionem tu omnem omni flagitio polluisti dedecore maculasti, scelere obligasti.

Tu tuis vita, quam turpiter egisti, magnas offudisti tenebras: ut etiam si fuerint egregii cives, certè venerint in oblivionem.

Sic ad nos fere omnes deserunt, nihil, cum absit iracundia, te fieri posse jucundius: sed cum te alicujus improbitas perversitasque commoverit: sic te animo incitari, ut ab omnibus desideretur humanitas.

Quid juvat alios docere, quid ornatissimis semper verbis de virtutibus loqui prodest, si te interim ipse non audias?

Tu eos, quos beneficio prosequi, pietate colere, veneratione suscipere atque observare debebas, inaudita crudelitate perdidisti.

Tu adolescentiam quam virtutis instituere præceptis ac tueri singulari prudentiâ atque integritate debeas, ad summam stultitiam nequitiamque adduxisti.

Quem officiis tueri ac colere debuisti, eum negligendo ingratus impiusque contempsisti.

Ciconia

Ciconia defessos ætate & senio languentes parentes in humeris deferunt : cætera quoque bruta animalia venerationem parentum non abjiciant , tu vero patrem , cui vitam , cui fortunas , cui dignitatem omnem debes , illiberaliter atque impiè contemnis ; & cujus sollicitudine tot tantisque curis educatus , ab omnique injuria fueris conservatus , eum necessitate intermori , cum opem auxiliumque ferre possis sustines.

Nihil turpius , quam eum , cujus plurimis & necessariis usus officiis sit , non solum non colere sed etiam contemnere.

Existimaveram pro mutuo inter nos animo & pro conciliata gratia , nec absentem ludibrio læsum iri me , nec Metellum fratrem ob dictum capite ac fortunis per te oppugnatum iri. Nunc video illum circumventum , me desertum , à quibus minime conveniebat. Te tam mobili in me meosque animo non sperabam.

Antonii tanta est non insolentia , sed immanitas , non modo ut vocem , sed ne vultum quidem liberum possit ferre cujusquam.

Vix adduci possim , ut credam , quod mihi de te ab auctoribus , altoquin minimè vanis , adfertur. Est enim & à meâ de te existimatione , & à tuis moribus pristinis longe alienum.

Antonius tibi diem dicit , & sponsorem appellat non enim præstas quod receperas.

Ego verò tibi vehementer etiam irascerer , qui toties tam accuratè monitus à nobis non auscultaris : nisi parum effet humanum , irasci calamitoso.

Arca-

Arcaum, quod
quem nihil unquam
proleum in loco
romani huius
ipse nihil sum
unam mortaliu
est mihi oban
deam. Malim
quam in te an
te dignum fe
amicorum a
stulatione
mondum d
me quam
Cator m
tamen reber
tempo meo
periculum te
Tantus in
possit injuri
sum.
Absolvi
no, in culpa
Hæc ad
feci melior
cio suscepto
AC
B Rev
tribuo
id me

Arcanum, quod nuper tibi commisi, utpote ei, quem nihil unquam celare solebam, id audio jam prolatum in lucem, quotidie ad plures serpere. Te rumoris hujus auctorem esse necesse est, quando ipse mihi sum conscius, cum nemine illud præter te unum mortalium communicasse. Quod, si fallor est mihi obnunciatum, est quod vehementer gaudeam. Malim enim in illis vanitatem accusare, quàm in te amici fidem desiderare: sin verè, haud te dignum fecisti. Quid enim tam perfidum, quàm amicorum arcana prodere? Res est non tam expositulatione, quàm acri reprehensione digna. Sed nondum de tua fide diffido. Tu fac hoc scrupulo me quamprimum leves.

Carior mihi es, quàm ut tibi possem irasci. Sed tamen vehementer & miror & doleo, quod contempto meo consilio & fideli & salutari, in tantum periculum te conjeceris.

Tantus in te meus est amor, ut nulla exhauriri possit injuria: sed tamen non commoveri non possum.

Absolvi non potes, ne Cicerone quidem patrono, in culpa tam manifesta.

Hæc ad te scripsi liberius, fretus conscientia officii mei, benevolentiaque, quàm à me certo iudicio susceptam, quoad tu voles, conservabo.

ACCUSANDI LITERARUM
intermissarum Formula.

BReves tuæ literæ, breves dico; imò nullæ, tribusnè versiculis his temporibus Brutus ad me nihil scripsissem potius, & requiris
meas,

meas : quis unquam ad te tuorum sinè meis venit.
 Quæ autem Epistola non pondus habuit ?

Omnia enucleate ad te scripsi , sed me illa cura sollicitat angitque vehementer , quod dierum jam amplius decem intervallo nihil à te, nihil à Cæsare, nihil ex istis locis , non modo literarum sed ne rumoris quidem affluxit.

Nimiùm rarò nobis abs te literæ afferuntur, cum & multò tu facilùs reperias , qui Romam proficiantur, quàm ego, qui Athenas, & certius tibi sit, me esse Romæ , quàm mihi, te Athenis : itaque propter hanc dubitationem meam brevior hæc Epistola est, quod, cum incertus effem , nolebam illum nostrum familiarem sermonem in alienas manus devenire.

Jam pridem nullas abs te accipio literas : ego verò binas ad te dedi eodem exemplo, de quibus nihil addubito , quin alteræ saltem sint redditæ , quæ erant bene longæ, & multis de rebus , quas ipse, ni fallor, cupiebas cognoscere.

Etsi magnam mihi putem fieri injuriam , quod tot Epistolis provocatus, nihil responderis : humanitatis tamen esse duxi, peccato officio, quàm silentio rependere injuriam. Audi igitur, optime Tondi, in quo statu res meæ sint.

Puto te jam suppedere , cum hæc te tertia jam Epistola ante oppressit , quàm tu schedulam aut literulas ad me. Sed non urgeo, longiores enim expectabo, vel abs te potius exigam.

Irascor, & graviter irascor , quod à te jam literæ nullæ. Exorare me potes uno modo , si nunc
 fal-

saltem putamus
 sola exortio ve
 Demost. te j
 opinor te sic
 fortan succ
 fidius.
 Expectanti
 quid, faculum
 boni occidit
 semper put
 Taliter
 quentibus
 me contem
 Quod te
 non irascor
 derem.
 Doleo
 stratus scri
 Seculum
 fieri, quod
 Video
 mea liter
 Nimis d
 te. Quod
 necesse m
 benevolen
 es proxim
 runt, q
 meæ.
 Si Da
 illi excid

saltem plurimas & longissimas, miseris : hæc mihi sola excusatio vera, cæteræ falsæ videntur.

Demiror, te jam diu nihil scribere, neque enim opinor te sic occupatum, ut non vacarit, neque tam fortunæ successu elatum ut veteres congerrones fastidias.

Expectanti mihi abs te quotidie literarum aliquid, sæculum poenæ præterit, & multæ ad te scribendi occasiones è manibus elapsæ, dum aliquid semper puto suscepturum, cui responderem.

Tu licet mutus sis : ego tamen non desinam frequentibus tibi epistolis obstrepere & te amabo, si me contempseris etiam.

Quod tam diu nihil ad me scribis, mi *Schelgere*, non irascor tibi. Irascerer tamen, si fas esse crederem.

Doleo tibi chartam deesse : si ejus inopia ad me & rariùs scribas & brevius.

Seculum mihi exiisse videtur, humanissime *Hastere*, quod nihil abs te redditur.

Video te occupatissimum esse, qui ad quaternas meas literas non responderis.

Nimis diu jam videor mihi à te literas expectare. Quod si nihil habes, quod ad me scribere necesse sit, saltem inter nos mutuam veteremque benevolentiam taciti conservemus. Sin offensus es proximis meis literis, quæ tecum liberiores fuerunt, quæso tu concedas hoc naturæ ac libertati meæ.

Si Danielem meum non nosses, suspicarer me illi excidisse, quia non scribit : nunc verò de
tam

tam cognitio atque expiorato amico tantum metu, ne quid aliter agat, quam velit: quia jam pridem nihil audio. Est enim amor mirè meticulousus. Tu igitur scribe, quò mihi hunc timorem adimas.

Jam pridem nihil abs te accipio, quod non contingit sinè magnâ meâ sollicitudine, non quod exciderim tibi, nihil enim minus est mihi abs te metuendum: sed ne incommodiore valitudine impediaris, tu si me amas, exime mihi hanc curam, seu anxietatem verius: si non crebris litteris certè crebrâ salutatione, per eos, qui proficiscentes huc, te convenerint.

Responsio ad Accusatoriam seu Expostulatoriam Epistolam, ex cujus institutione ratio scribendi Epistolas Excusatorias seu Apologeticas, & Deprecatorias plenissimè percipitur.

In Accusationis seu expostulationis responsione, quadripartita consideratio est, aut enim id, cujus causâ accusamur, nos neque dixisse, neque fecisse dicimus, aut rectè nos fecisse dixisse verificationibus honestis comprobamus, aut rem ipsam extenuamus, aut denique peccatum nostrum aliorumve, quorum causa scribimus, planè apertèque confitemur, idque ut nobis, vel aliis ignoscatur, supplices petimus.

Cum id, de quo expostulatio instituitur, negare volumus, ne quidem illud, cujus non causâ alii reprehendunt, nobis in mentem, ut faceremus vel diceremus, venisse, non potuisse nos odisse vel oblivisci amicis, quia cum nemo odio prosequatur, qui

qui optimè de nobis meritis, quia nemo nos instiget, ut hoc vel illud maleficium committamus: exiguam utilitatem, vel nullam potius; imò damni plus, quam emolumentum inde nos percepturos fuisse, asseremus. Nec temporis nos satis, nec locum opportunum, nec occasiones rei gerendæ habuisse, ostendemus: ita vitam hæctenus instituisse, ut nulla improbitatis, invidiæ, odii, nequitiae: verum benevolentiae, morum probitatis, vitæ integræ plurima in nobis deprehensa vestigia fuerint. Nos etiam optimorum virorum testimoniis evincere posse, tale à nobis dictum factumve esse nunquam. Denique petemus, ne rumoribus, præsertim si capite illi auctoreque caruerint, temerè fidem habeat. Memor illius: *Qui citò crediderit falletur sapè.*

Cum verò non negare aliquid: sed ut rectè factum defendere placet, ostendemus, *Primò* honestum, justum & æquum esse id, quod in nobis reprehenditur, conjunctum etiam cum utilitate, vel privatâ, vel publica illius, qui nobiscum expostulat. *Deinde* judicia doctorum ac prudentum proferenda, Sententiæ & auctoritates Sacræ Scripturæ Philosophorum, Poëtarum, aliorumve scriptorum producendæ. Leges depromendæ exemplis denique utendum: propterea, quod exemplis quæ fiunt, rectè fieri judicantur, maximè si illa hominum probatorum & præditorum auctoritate exstiterint. Gravem nobis non fuisse illam accusationem, sed gratam potius cum ab amico animo à prudenti, à fideli venerit.

Quo:

Quoties autem id, quod nobis objicitur, non simpliciter ut rectè factum, defendendum: sed utcunque excusandum est: demonstrabimus, non consultò, non odio aliquo, non nocendi studio, non alia simili de causa rem esse commissam, verum aut imprudentia, aut casu, aut necessitate, aut fortuna adversa. Difficultates quoque & impedimenta colligenda, quæ nobis obstiterint, quo minus ea, quæ erant faciendâ, præstaremus: hæc à personis, locis temporibus, instrumentis, ignorantia, orationis paupertate, occupationibus, moribus, periculis sumentur.

Quandoque non crimen; sed culpam à nobis amovemus, in aliumque hominem vel in quampiam rem conferimus: sæpe comparata causâ dicimus necesse fuisse, & id, quod fecerimus, satius fuisse: *E duobus enim malis, cum fugiendum majus sit, minus est eligendum.*

Ingenui tamen hominis est, pro loco & tempore rem non modo fateri, sed petere etiam, ut sibi ignoscatur, & polliceri, se negligentiam, jacturam temporis, non præstita beneficia, & reliqua id genus, assiduâ diligentia, multo labore, curâ, studio, & amore vel cum scœnore compensaturum. Perquam festiva tamen & venusta habetur excusatio, cum eodem crimine amicum condemnandum esse dicimus, quo nos vel condemnat, vel condemnare posset.

Huc pertinet, cum vel non accusati excusamus, nos, rationesque in medium afferimus, cur aut aliquid fecerimus, dixerimusve aut amicum hortari ad aliquid fuerimus,

Ut puta, cum semel atque iterum, vel sæpius aliquem eidem commendas, viderisque illius liberalitati, cui scribis, diffidere: tum enim causas, quamobrem id facias, explicabis.

Pestremo, cum ita sese res habet, ut excusationi locus non sit, peccatum confitebimur, & ut venia tribuatur, orabimus, quam, ut facilius impetremus, nos lapsos esse ætate, imprudentiâ, errore, nunc primum, ante hæc tale quid unquam perpetrasse nos, seu illum, pro quo scribimus, in magno mœrore versari, quæ pudore domo pedem non afferre: timere omnia, & non mediocrem ob admissam culpam dolorem præ se ferre: polliceri emendationem ipsum: delictum ejusmodi non videri, ut tam acrem expostulationem mereatur. Ostendemus, æquum & honestam esse, ut imprudentia lapsis venia detur: maximè, si ignosci sibi petant, atque meliora deinceps promittant, benè, quod *Seneca ait: innocentem esse eum, quem peccasse pœniteat*; labi humanum esse, & neminem tam lynceum, quin aliquando offendant. Exempla quoque proferenda eorum, quibus simili in causâ, aut etiam majori, data venia fuerit: atque etiam ejus, qui nunc nobiscum expostulat. Ubi maximè Dei exemplum valet, qui gravissimè offensus, misso tamen Filio hominibus ignovit, & adhuc quotidie benefacit.

Denique ejus, quem placare voluerimus lenitatem clementiamque laudabimus, & ex antecedente probitate hominis, qui peccavit spem bonam illi faciemus, ut ipsi supplicanti veniam impertivisse non pœniteat.

Collocatio in hujusmodi responsionibus sic instituenda, ut *Exordium* constet aut significatione doloris, ex amici accusatione percepti: aut reprehensione instituta ex postulationis: aut excusatione silentii & intermissionis litterarum, aut occasione scribendi: aut obtestatione aut execratione.

Pars altera complectetur aut negationem facti: aut defensionem absolutam, aut remotionem & translationem culpæ in alias personas, & in imprudentiam, in fortunam, in necessitatem, in occupationes, in ætatis imbecillitatem.

Pars postrema absolvatur aut testificatione amoris & benevolentia, aut eorum, quæ amicus requirere videtur, pollicitatione, aut mitigatione & excusatione acerbitatis in respondendo adhibita: aut petitione, ut bonam in partem, quod factum amicus interpretetur, suspicionibus depositis, optima quæque sibi de nobis polliceatur non temere fidem adhibeat iis, quæ deformandigratia à malevolis adferuntur: sed Agesilaum, & Alexandrum imitatus, puram & obstructam quoque autem absenti relinquat: nec minus reprehendentium, quam reprehensorum vitam & mores consideret.

Exemplum lenis & modestæ responsionis ad accusationem seu ex postulationem, observatum in Epistola 1. lib. 2. ad Famil. qua Curioni se Cicero purgat: à quo ob litterarum raritatem accusatus fuerat. Cujus Exordium significationem doloris ex Curionis accusatione percepti, continet. Pars altera purgatione, partim negatione,

partim

partim remotione facta, constat. Postrema pars præ-
 cisione & rejectione longioris excusationis & officii
 in scribendo pollicitatione constat.

Quanquam me nomine negligentia suspe-
 ctum tibi esse doleo; tamen non tam mi-
 hi molestum fuit, accusari abs te officium me-
 um, quam jucundum requiri. Præsertim cum
 in quo accusabar, culpa vacarem; in quo au-
 tem desiderare te significabas meas litteras,
 præ te ferres, perspectum mihi quidem illum,
 sed tamen dulcem, & optatum amorem tu-
 um. Equidem neminem prætermisi, quem
 quidem ad te perventurum putarem, cui
 litteras non dederim. Etenim quis est tam
 in scribendo impiger quam ego? A te verò his
 terve ad summum & eas perbreves accepi.
 Quare, si iniquus es in me iudex; condemnabo
 eodem te crimine; sin me id facere noles,
 te mihi æquum præbere debebis. Sed de litteris
 hætenus, non enim vereor, ne non scriben-
 do te expleam, præsertim si in eo genere stu-
 dium meum non aspernabere. Ego te absuisse
 tamdiu à nobis, & doleo, quod carui fructu
 jucundissime consuetudinis tua, & letor,
 quod absens omnia cum maxima dignitate

consecutus, quodque in omnibus tuis rebus
 meis optatis fortuna respondit. Breve est, quod
 tibi præcipere meus incredibilis in te amor
 cogit, tanta est expectatio vel animi vel in-
 genii tui, ut ego te obsecrare, obtestarique non
 dubitem, sic ad nos confirmatus revertare,
 ut quam expectationem tui concitasti, hanc
 sustinere ac tueri possis. Et quoniam meam
 tuorum erga me meritorum memoriam nulla
 unquam delebit oblivio, te rogo, ut memineris
 quantacunque tibi accessione fient, & fortune
 & dignitatis, eas te non potuisse consequi, nisi
 meis puer olim fidelissimis atque amantissimis
 consiliis paruisses. Quare hoc animo in nos
 esse debebis, ut ætas nostra jam ingravescens
 in amore atque in adolescentia tua conquie-
 scat. Vale.

Exemplum acerbioris responsionis ad accusatio-
 nem, observatum in Epist. 27. lib. VII. ad
 Fam. quâ ad capita accusationis Galli cujusdam
 Cicero ita respondet, ut se extra culpam, illum ve-
 rò accusatione dignum demonstrat. Cujus Exor-
 dium reprehensione institutæ accusationis constat,
 mox objecta refutantur crimina. Conclusio adhibi-
 tæ in reprehendendo acerbitatis causam & mitiga-
 tionem continet.

Mi-

Miror, cur me accuses, cum tibi id facere non liceat quod si liceret, tamen non debebas, EGO enim te (inquit) in CONSULATU OBSERVARAM. Et ais fore, ut te Caesar restituat. Multa tu quidem dicis, sed tibi nemo credit. Tribunatum plebis dicis te mea causa petuisse. Utinam semper esses Tribunus, intercessorem non queres. Negas me audere, quod sentiam, dicere. Quasi tibi, cum parum prudenter me roares, parum fortiter responderim. Hec tibi scripsi, ut ipso in genere, in quo aliquid posse vis, te nihil esse cognosceres. Quod si humaniter mecum questus esses, libenter tibi me & facile purgassem, non enim mihi ingrata sunt, quae fecisti, sed quae scripsisti molesta. Me autem, propter quem ceteri liberi sunt, tibi liberum non visum demiror. Nam si falsa fuerunt, quae tu ad me, ut ais, detulisti, quid ego tibi debeo? sin vera, tu es optimus testis, quid mihi populus Roman. debeat. Vale.

Exemplum Deprecationis, observatum apud Plinium Ep. 22. lib. IX. ad Sabinianum. Hæc insigne, & imitatione dignum deprecandi, (cujus nullum adeo illustre in Ciceronis Epistolis ad Famil.) exemplum continet.

Libertus tuus, cui succensere te dixeras, venit ad me, advolutusque pedibus meis tanquam tuis hæsit, flevit multum, multum rogavit, multum etiam tacuit. In summa fecit mihi fidem pœnitentiæ. Verè credo emendatum, quia deliquisse se sentit. Irasceris, scio & irasceris meritò. Id quoque scio, sed tunc præcipua mansuetudinis laus, cum iræ causa justissima est, amasti hominem, & spero amabis. Interim sufficit, ut exorari te sinas. Licebit rursus irasci, si meruerit, quod exoratus excusatus facies. Remitte aliquid adolescentiæ ipsius, remitte lachrymis, remitte indulgentiæ tuæ, ne torseris illum, ne torseris etiam te, torqueris enim, cum tam lenis irasceris. Vereor ne videar non rogare, sed cogere, si precibus ejus meas junxero. Jungam tamen tantò plenius & effusius, quantò ipsum acrius, severiusve corripui, districtè minatus, nunquam me postea rogaturum. Hoc illi, quem terreri oportebit, tibi non idem, nam fortasse iterum rogabo, iterum impetrabo, sit modo tale, ut rogare me, ut præstare te deceat, Vale.

ACCUSATIONI RESPONDENDI

Formula.

Quod me sæpe accusas, cur hunc meum casum tam graviter feram, debes ignoscere.

Nihil equidem feci, cur me tam graviter accuses. Quare velim nihil sinistra de me suspiceris. Non te decet calumniæ fidem habere, & mendaci famæ: *Belli enim mater est Calumniæ.*

Jam

Jam etiam gravius accusas, quam patitur tua consuetudo.

Accusasti me per litteras gravioribus verbis, quam tua consuetudo ferebat.

Lenissimis, amantissimis verbis utens, te graviter accusas.

Nos aliquando objurgare desine.

Tu me, ut facis, opera, consilio, gratia juva. Consolari jam desine: objurgare verò noli.

Hæc ed scripsi, ut potius relevares me, quam ut castigatione aut objurgatione dignum judicares.

Ad omnia accipe, & cognosce quæso æquitatem expostulationis tuæ.

Quod me scribis rationibus tuis obstare, sic velim existimes, nihil me unquam aut contra rem tuam, aut existimationem fecisse, voluntatemque tuam commodis meis omnibus anteposuisse: sed tamen in communibus nostris negotiis conficiendis magis secutum fuisse, quod fides me & dignitas publica, ut facerem, coëgit, quam tua, quæ mihi non mala, sed nimia visa est cupiditas.

Si ea fuisset studii mei suffragationisque libertas, qua ante hoc tempus usus semper fui, non desiderares ulla in re officium meum vel benevolentiam: nunc verò cum unius hominis crudeli ambitione omnia sint impedita, neque quidquam, quod ad te pertineat: hoc tempore confici possit, ignosces sollicitudini meæ.

Suspicio quædam significatur in tuis litteris, & dubitatio tua, de qua alienum tempus est

mihî tecum expostulandi : purgandi autem mei necessarium, ubi enim ego cuiquam legationi fui impedimento, quo minus Romam ad laudem tuam mitteretur, &c.

Scribis ad me, te existimasse, pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, nunquam te à me ludibrio laesum iri, &c.

Quod autem ita scribis, pro mutuo inter nos animo, quid tu existimes esse in amicitia mutuum, nescio; equidem hoc arbitror, cum par voluntas accipitur, & redditur.

Quod scribis de reconciliata nostra gratia, non intelligo, cur reconciliatam esse dicas, quæ nunquam immutata est, &c.

Quod scribis, non oportuisse Metellum obditum à me oppugnari; primum hoc velim existimes, animum mihi istum tuum vehementer probari, & fraternam, plenam humanitatis ac pietatis voluntatem, &c.

Hæc volui per litteras, ut haberes, quod diceres, si quando in vituperatores meos incidisses.

In quo si peccat, magis ineptiis, quam improbitate peccat.

Tibi gravissimo atque integerrimo viro rationem mei facti probabo,

Qui possum sermones iniquorum effugere?

Præmium dignitatis, quod majoribus meis semper detulisti, miror cur, mihi denegetis. Non sum beneficii hujus obrectator, aut virtutis hostis, aut laudis invidus.

Me unum vis ferum præter cæteros, me asperum,
me

me inhumanum existimari? me singulari immanitate & crudelitate præditum? cum tamen natura me misericordem esse voluerit.

Me hujus criminis nemo unquam insimulavit.

Equidem vehementer lætor, cum esse me, in quem tu, cum cuperes, nullam contumeliam jacere potueris. Nemo mihi unquam hoc objecit, etiam cum multi mihi inviderent.

Sapientissimi homines interdum etiam lapsi sunt.

Adeone nobis alienus à sanitate, adeo oblitus constantiæ meæ videor.

Nemini injustè periculum creavi, nemini innocenti calamitatem.

Nihil feci unquam, quod contra illius existimationem esse vellem.

Illud quidem scio, multos & illustres labores & ex superiore, & ex æquo loco sermones habitos cum tuâ summâ laude, & cum magnâ significatione nostræ familiaritatis, ad te verè potuisse deferri.

Hoc verò ex quo supplicio nata est, me exquisivisse aliquid, in quo te offenderem, translaticium est.

Quod si essem eâ perfidiâ, qua sunt ii, qui in nos hæc conferunt, tamen eâ stultitiâ, certè non fuisset, ut aut in obscuro odio apertas inimicitias, aut in quo tibi nihil nocerem, summam ostenderem voluntatem nocendi.

Si me virum bonum, si dignum iis studiis atque doctrina, cui me à pueritia dedi, si satis magni animi, non minimi consilii in magnis

rebus perspectum habes, nihil in me non modo perfidiosum & insidiosum : & fallax in amicitia : sed ne humile quidem aut jejunium debes agnoscere : sin autem me astutum & occultum libet fingere, quid est quod minus cadere in ejusmodi naturam possit, quam florentissimi hominis aspernari benevolentiam.

Nec in te (ut scribis) animo suo mobili , sed ita stabili, ut in mea erga te voluntate , etiam desertus ab officiis tuis permanerem.

Bis ad te scripsi , me purgans diligenter, te leviter accusans in eo, quod de me scito credidisses.

Adeone me injustum esse existimavi , ut tibi irascerer , quod parum mihi constans & nimium cupidus discedendi viderere, ob eamque causam me arbitrare litteras ad te jam diu non misisse. Mihi perturbatio animi tui, quam primis litteris perspiciebam, molestiam attulit : neque alia fuit ulla causa intermissionis litterarum, nisi quod ubi esses, plane nesciebam.

Conscius mihi eram, nihil à me commissum esse, quod boni cujusquam offenderet animum.

Amabo te mi frater, ne, si uno meo facto & tu & omnes mei corruistis, improbitati & sceleri meo potius, quam imprudentiæ assignes : nullum est meum peccatum, nisi quod iis credidi, à quibus nefas putaram esse, me decipi aut etiam quibus ne id expedire quidem arbitrabar : intimus, proximus, familiarissimus quisque aut sibi pertinuit, aut mihi invidit.

Optim
concep
extrap
Non
lactus
mus
Ego
scienti
neq
suspic
perius
Quem
nitatiq
tate pot
nem uoq
eff. n. d.
Quid d
moderate
Quo
ppu
Quo
illi fall
do defat
Liber
tremas
mores in
arbitran
mendaci
Aiste
utrum m
Scio
Quid en

Opinionem falsam de me in vestris mentibus concepistis, quum ratio ipsa labefactabit, & veritas extorquebit.

Non consuevi homines asperius appellare, nisi laceratus. Ego à luxuria & levitate sum remotissimus.

Ego non modo à facto, verum etiam à conscientia suspicione abfui. Istius facti non modo non suspicione, sed ne infamia quidem sum aspersus.

Quem bonorum non colui? cujus fortunæ dignitatisque non cessi? Versatus in intima familiaritate potentissimi hominis atque præclarissimi neminem unquam aut re, aut verbo, non vultu denique offendi.

Quid dictum à me cum contumelia? quid non moderatè? quid non amicè?

Quo auctore ista proferuntur? unde ista erumpunt?

Quod si toties sim tibi litteris purgandus, quoties illi falso infimulabunt, & ego scribendo, & tu legendo defatigaberis.

Libet ex universo hominum contubernio in extremas fugere solitudines quoties illorum hominum mores in mentem veniunt, qui ad hoc unum se natos arbitrantur, ut alienam innocentiam, sua putrida mendacique lingua contaminent.

Aiste fecisse amico animo; sed mea quid refert, utrum me amicè jugules, an inimicè?

Scio te, quæ facis, optimo animo facere. Quid enim mihi exploratius esse potest, quam

animus tuus erga me : sed tamen, ut ingenuè dicam, quod sentio, videris mihi quædam facere, non auserim dicere, inconsultius, virorum prudentissimè, non dicam inimicè, vir sincerissimæ fidei sed tamen parum circumspectè.

Quid ergo istis maledicentissimis nebulonibus, qui nostræ benevolentiam invident, ac semper aliqua comminiscuntur, quod eam vel extinguant, vel diminuant, imprecer, nisi ut penitus obmutescant ?

Quod mandata tua, ita ut tu iusseras, & ego receperam, nondum peregi: facultas mihi hæcenus defuit, non voluntas.

Et ipse mallet, & tu promeritus es, ut officio potius, quam purgatione apud te uterex, nisi utrique nostrum fortuna mea invideret.

In hoc tibi Jovem lapidem juvare non dubitem, me insciente facta omnia.

Sanctè tibi de jero, vel juranti crede,

LITTERARUM SILENTIUM

excusandi formula.

DE litterarum intermissione sine causa abs te accusator : nunquam enim ab ullo certior factus sum, esse, cui litteras dare possem : porro autem neque mihi accidit, ut haberem, qui ad te proficisceretur.

Quod tam temporis longo intervallo nihil ad te dederim litterarum, excusationem accipe, non peccati, sed silentii. Pudet quidem me tamdiu nihil scripsisse : sed profecto si scias, quantis hic distinear occupationibus, facile habeas silentio meo veniam.

Quod

Quod tanto temporis intervallo nihil ad te dederim litterarum : nec veteris meæ erga te observantiæ benevolentiaque memoriam renovarim : non mea negligentia, neque adeo oblivione mutui nostri amoris ; sed potius pudore quodam decidit.

Puto tibi molestum jam esse silentium meum ac mihi silentii causa longè molestior ; nam toto fere biennio neque corpori valetudo , nec animo quies contigit ; ita , qui absentes amicos litteris saltem colere consuevi , jucundissimam mihi consuetudinem intermittere , & in officii cursu languere sum coactus. Quod si tibi fidem mea non facit affirmatio, testes habeo, &c. Hanc excusationem probari à te cupio , nec omninò despero.

Et si pudet me post diuturnam cessationem, nunc ad te scribere , tamen non dubito , quin pro tua in amore constantia , meæ, si qua fuit negligentia , benignus interpretis sis futurus , præsertim cum nihil esset privati , quod scriberem , publica verò omnia copiosè ab aliis ad te perscribi non ignorarem.

Longum intervallum est, cum litteras ad te dedi nullas, quod accidit non remissione observantiæ in te meæ, nec oblivione virtutis, humanitatis, & benevolentiaæ erga me tuæ, sed quia multis & molestis occupationibus impeditus, alia quoque officia per multa deserere coactus sum.

Diu est , quod nihil ad te dedi litterarum non oblivione amicitiaæ nostræ , sed quod cum nihil

haberem, quod scriberem; tua lectione dignum nullas volui potius, quam inanes esse meas litteras. Nunc verò cum se mihi occasio, & prope necessitas quædam attulerit scribendi ad te, libenter hac oportunitate usus sum.

Non oblivione amicitia nostræ neque intermissione consuetudinis nææ, superioribus temporibus ad te nullas misi litteras.

Non ea res me deterruit, quo minus litteras ad te mitterem, quod ad me nullas miserat: sed quia nec quid tibi polliceret, nec quid consolationis afferrem, reperiebam. Hæc quanquam nihilo meliora sunt, tamen inanes esse meas litteras, quam nullas malui.

Quod Epistolæ tuæ non responderim, mi Celle, non voluntas in causa fuit, quæ est erga te ut potuisti cognoscere, profectò summa: sed valetudo adversa mea, quæ per ingentes dolores tum corporis tum animi vires valde affixit. Neque nunc scriberem, nisi vereretur, ne quid tu de immutata mea erga te voluntate secus suspicareret, quam res habet, & ego vellem, cupio enim ut intelligas, me in ratione ista amicitia paria tecum facere, & tantopere amantem, non mediocriter redamare.

Non ausus fui dare ad te ante hac quicquam litterarum, quod cum res non esset ulla digna, quæ scriberetur, inanem sermonem litterarum tibi injucundum fore putavi.

Jam diu est, cum ego ad te nihil litterarum dedi quod accidit non oblivione tui meâ neque pigritia aut negligentia nostra, sed quod ipse meis

occupatio
lum, ac me
te a gratia
dione
namquam e
les rament
lucatis. Ve
tor, tu a m
tis enim no
nii utrique
les esse de
constantia

Esti rati
nobis disc
de rebus p
rior, nesci
cum dies s
omnes tam
Cum vero
constitua
negligen
re, repe

Si forte
re re
negligen
dam tribu

occupationibus impeditus, dubitans de tuis, veritus sum, ne mea sedulitas forsitan tibi molesta esset, si te à gratioribus & sanctioribus curis, inanum lectione literarum avocassem, etsi inanes Epistolæ nunquam esse solent, quæ ut aliud nihil afferant, testes tamen sunt amoris, & conservatæ optimæ voluntatis. Verum hoc testimonium neque ut ego arbitror, tu à me desideras, neque ego abs te requiro: satis enim nostra vetus constansque amicitia testimonii utrique nostrum præbet, esse nos inter nos, quales esse debemus, amicissimo animo videlicet & constantissima voluntate conjunctos.

Etsi ratio officii mei postulabat, ut post tuum à nobis discessum crebras ad te literas darem, quibus & de rebus publicis & de privato rerum statu, fieres certior, nescio tamen, quo pacto factum esse dicam, ut cum dies nullus esset, quò non id facere cogitarem omnes tamen re, ut ita dicam, infecta elaborentur. Cum verò tandem me diuturni silentii suppuderet, constituissimque omnino imposterum ejusmodi negligentia maculam Epistolarum frequentia deletere, repentè redditus est mihi à te fasciculus.

LITERARUM RARITATEM

excusandi formula.

SI fortè rarius tibi à me, quam à cæteris, literæ redduntur, peto à te, ut id non modo non negligentia meæ, sed ne occupationi quidem tribuas: quæ etsi summa est, nulla tamen

esse tanta potest, ut interrumpat iter amoris nostri & officii mei.

Ego ad te propterea minus scribo sæpè, quod certum non habeo, ubi sis, aut ubi futurus sis, huic tamen, nescio cui, quod videbatur is te visurus esse, putavi dandas esse litteras.

Puto te existimare me nunc oblitum consuetudinis & instituti mei rarius ad te scribere, quam solebam; sed cum loca & itinera tua nihil habere certi viderem, nenini nisi ad te proficiscenti dedi litteras: neque enim eæ sunt Epistolæ nostræ, quæ si perlatæ non sunt, nihil ea res non offensura sit.

Meas litteras quid requiris? Impedior inopia rerum, quas nullas habeo litteris dignas, quippe cui nec quæ accidunt, nec quæ aguntur, ullo modo probentur.

Nollem te existimare aut negligentiam fieri mea, aut oblivione nostræ veteris amicitiae, ut raras ad te dem litteras, non enim ea causa fuit, sed quod, &c.

Quod nihil litterarum ad te dedi, non id quidem causæ fuit, quod scribendi argumento destituerer, quo planè abundabam, sed quod, &c.

Non committam post hac ut me accusare de Epistolarum negligentia possis, tu modo videto in tanto ocio, ut mihi par sis.

Miraris, amice, quod non scripserim: mirari desine, jam scribo: & si placet, Laconicus Laconico respondebis.

Si quid haberem, quod ad te scriberem, facerem

rem id, & pluribus verbis & sæpius : nunc quæ sine negotia, vides.

Ad te ideo, rarius scripsi, quod non habebam idoneum, cui darem, nec satis sciebam, quid ad te scriberem.

Nolim me putes oblivione tui rarius ad te scribere quam solebam.

Vereor, ne litterarum à me officium requiras, quas tibi & jam pridem & sæpè misissem, nisi quotidie lætiora, quæ ad te scriberem, expectarem.

Jam diu nihil litterarum ad te dedi, quod cum non haberem fermè, quod scriberem, (quæcunque enim hic agerentur, ad te perferri à tuis sciebam,) noluit te manibus litteris meis obrundere.

Segniores me facit ad scribendum non oblivio tui, sed quod me deterreant Epistolarum *vestigia omnia te adversum spectantia nulla retrorsum*

Quod raras adhuc misi ad te litteras, scito rationem esse habitam à me occupationum tuarum : hac enim solum impediō verecundia, ne te sæpius interpellem, quam obrem tu nobis aliquam debes gratiam.

Non oblivione mutæ benevolentia nostræ rariùs ad te do litteras, quàm forsitan usus veteris nostræ conjunctionis postulet, sed pudore quodam sit potius, quod vereor, ne tuis gravioribus curis intempestivus obstrepam.

Quod pristinam meam scribendi consuetudinem intermissam miraris, nihil est quod suspiceris mali : neque enim, ut semper fui, tui aman-

amantissimus esse vel desino, vel esse desinam, *dum*
memor ipse mei, dum spiritus hos reget artus.

Cum longo locorum intervallo disjunctissimus, per litteras tecum loqui cuperem: quod si rarius fiet, quam tu expectabis: id erit causæ, quod non ejus generis meæ sunt litteræ, ut eas audeam cuivis temerè committere.

Diu est, quod destitimus inter nos missitare litteras: neque enim inveteratæ amicitia tanta conjunctio talem operam ullam aut oblectamentum requirebat: nec fuere alia, de quibus esset opus alterum nostrum ab altero certiolem fieri.

Cum nunc vides præter institutum meum litteras ad te non tam sæpe, quam solebam, mittere, nimirum etiam me tacente, quam sim occupatus, intelligis. Ternas te dedisse, scribis, omnes accepi. Nihil amabilius, nihil etiam elegantius.

Ego ad te rarius solito do litteras, quod non dubitem, te & negotiis occupatum, & gravitate valedudinis defectum minus libenter ad exercitium hoc scribendi Epistolas venire, sed nec amicitia nostræ fulcimentis illis indiget, quibus vulgares permultæ. Rogo te etiam atque etiam ut post hæc, quoties mihi scribis, quemadmodum & ut corpore & animo sis affectus, paucis verbis significes.

LITTERARUM TARDITATEM

excusandi formula.

Miraberis, & quidem non injuria, responsum à me litteris tuis multò serius, quam

tu fortasse desiderabas, & ipsæ litteræ tuæ meritò postulabant. Id cur ita evenerit, paucis accipe, iturus erat isthuc Vulturius noster, &c.

Non licuit mihi id, quod vehementer optavi, aut celerius aut uberius ad te scribere, quod adversa valetudine mensem amplius afflictatus, in hunc usque diem convalescere adhuc omninò non potui.

Tuis litteris, mense Januario ex urbe datis, quod adhuc non responderim, justa hæc apud te erit excusatio, quod minus commodè valui.

Litteras tuas accepi: tabellarium, cui dederas, non vidi: sin statim non responderim, omnem in illum culpam refundendam putato.

Decreveram scribere ad te, verum intervenire, nescio quæ mihi hoc propositum excuterent.

Distuli tuis respondere litteris, quod existimavi fore, ut præsens præsentem amplecteretur.

Non est quod succensas nobis, si aliquantò tardiores fuerimus in scribendo, multa fuere impedimenta.

Noli mirari, si tuis, sanè jucundis mihi & suavis litteris, serius respondi, quam æquum fuit.

Epistolæ tuæ, quæ mirificam mihi attulit voluntatem, non dum respondi, occupatus in nihil agendo, & ita assuefactus desidæ, ut qui olim ad omnia solebam mihi otium facere, ipse nunc negotiis negotia opponam, ficta utique & opinione animi mei simulata, ut vera ac seria excludam.

Noli admirari, si & mea & tua expectatione

te.

serius hæc dedi ad tuas amicissimè atque humanissimè scriptas litteras : morbo impeditus satisfacere officio non potui, quo tamen levare jam videor. Iraque ut primum facultatem nactus sum, non commisi, ut diutius desiderares à me hoc officium.

Vulgare est, ut qui serius paulò ad amicorum litteras respondeant, nimias occupationes suas excusent : ego verò, qui minus maturè rescripserim, non culpam confero in occupationes [quanquam ne ipsæ quidem defuerunt,] quam in acerbissimum potius hunc dolorem, quem mihi patrum mei obitus attulit.

Allatæ sunt mihi litteræ aliquantò serius, quam dierum ratio postulabat : quibus in litteris facillè amorem tuum erga me & memoriam veteris nostræ consuetudinis recognovi : sed quò minus ad eas celeriter responderim, publica negotia, quæ nos hic anxios & sollicitos habent, aliquamdiu retardarunt.

LITTERARUM BREVIATEM

excusandi formula.

PRæposteros habestabellarios, etsi me quidem non offendunt, tamen, cum à me discedunt, flagitant litteras, cum ad me veniunt, nullas offerunt, atque id ipsum facerent commodius, si mihi ad scribendum aliquid spatii darent, sed petasati veniunt, comites ad portam exspectare dicunt.

Pluribus verbis ad te scriberem, si aut tua humanitas longiorem orationem exspectaret aut
id

id fieri nostra amicitia pateretur : aut res verba desideraret, ac non pro se ipsa loqueretur.

Sed ad te brevior in scribendo incipio fieri, dubitans Romæ ne sis, an jam profectus sis ? quod tamen quoad ignorabo, scribam aliquid potius, quam committam, ut tibi, cum possint reddi à me litteræ, non reddantur, nec tamen jam habeo quod aut mandem tibi, aut narrem.

Vereor ne putidum sit scribere ad te, quam sim occupatus : sed tamen ita destinabar, ut vix huic Epistolæ tempus habuerim, atque id ereptum è summis occupationibus.

Tam multum est, quod scribam, ut nec initium inveniam, nec exitum : propter hanc dubitationem meam brevior hæc Epistola.

Copiosissimam ad te scribere Epistolam gestiebat animus, ni & otium deesset, & propediem vos ipse visere decrevissem.

Pluribus tecum verbis agere non licet, ita multis distrahor curis : unum hoc Cratonius, &c.

Ad litteras tuas mihi longè gratissimas tribus verbis respondebo, velut occupatissimus.

Nihil unquam accidit mihi, mi Frater, tuis litteris mellitius : ad quas, si breviter respondeo, facile tu quidem ignosces, si scias, quantis studiorum laboribus pœnæ confectus sim, à quibus simul atque dabitur otium, scribam Epistolas alias super alias.

Expectanti mihi quotidie à te litteras, Thorus noster subito denunciavit, ut ad te scriberem, si quid vellem. Ego verò, etsi, quod scriberem, non habeam, inanem autem sermonem litterarum

rum, tibi injucundum esse sciebam, brevitatem secutus sum te magistro.

Nimirum raro nobis abs te litteræ referuntur cum & multò tu facilius reperias, qui Romam proficiscatur, quam ego qui Athenas, & certius tibi sit, me esse Romæ, quam mihi te Athenis. Itaque propter hanc dubitationem meam, brevior hæc Epistola est, quod cum incertus essem, volebam illum nostrum familiarem sermonem in alienas manus devenire.

Quod non perinde ac debeam tuis eruditissimis litteris responderim, velim æstimes nullâ id negligentiam meam factum esse: sed occupationibus his, quibus necessario destineor, in maximo, ut scis munere perfungendo, quo fit, ut frequenter, &c. eam ob rem ignoscas & cunctationi & brevitati mearum litterarum, quando iisdem de causis quibus in hanc deveni tarditatem, adhuc impediatur, ne longior sim. Jam verò illud, quo abs te rogatus sum, faciam sedulò ac perlibenter.

LITTERARUM BREVITATEM

excusandi in calce earum, formula.

Properantibus tuis tabellariis, alienis hanc Epistolam dedi, eo breviorum etiam, quod eram missurus meos.

Brevitas tuarum litterarum me quoque breviorum in scribendo facit, & verè ut dicam, non satis occurrit, quid scribam.

Longior fuisset Epistola, nisi eo ipso tempore, petita esset, cum jam iretur ad te.

Scribam ad te pluribus alia, cum plus otii nactus ero.

Oro,

Oro, obsecro, ignosce, non possum plura scribere.

Hæc scripsi festinans, subito, raptim, raptissime,
ex tempore, plusquam ex tempore.

Cum plus orti nactus ero, uberiores à me litteras
expectato :

Breviloquentem jam me tempus ipsum fecit.

Brevitate temporis tam pauco cogor scribere.

Habes epistolam plenam festinationis & pulve-
ris.

Plura scriberem si jam putarem, te libenter legere
posse.

Sum brevior, quod ut spero, coram quæ volu-
mus, brevi conferre licebit.

Quid præterea scribam non habeo, & eram in
scribendo conturbatus.

Pluribus ad te scribam, ni mihi dolor facultatem
mentis ademisset.

Pluribus verbis tecum agerem, nisi pro me res
ipsa loqueretur.

Scribentem me hæc, nunc cœna, nunc alia multa
interpellant.

Ignosces brevitati mearum litterarum: nam ce-
leriter una futuros nos arbitror.

Plura me ad te de hac re scribere pudet, ne videas
amicitiæ nostræ diffidere.

LITTERARUM LONGITUDINEM

excusandi sub finem earundem formula.

Habes Epistolam verbosio rem fortassis, quam
velles: quod tibi ita videri putabo, nisi mihi

longiorem remiseris. Ego, si, quæ volo, expediero, brevi tempore te, ut spero, videbo.

Longius me provixit dulcedo quædam tecum loquendi: sed jam finem faciam, ne modum, quem etiam orationi adhibendum puto, excedam.

Hæc scripsi ad te pluribus verbis, quam soleo: non otii abundantiam: sed amoris erga te, quo me quædam Epistola invitatas.

Velim mihi ignoscas, quod tanta harum prolixitate te penè obtundam: otiabar jam enim, & tuas volebam elicere.

Longior fui in his litteris, ac putavi me fore: sed suavitate consuetudinis tuæ, & studio tecum colloquendi evertus sum, longius fortasse, quam debebam.

Hæc amore magis impulsus scribenda ad te putavi, quam quod arbitrate te monitis & præceptis meis egere.

Hæc ad te scripsi paulò fufius, quàm par est, ut &c.

Hæc ad te scripsi fortasse pluribus verbis, quam necesse fuit, benevolentia magis adductus quam quod res ipsa postularet.

Sed hæc satis multa, vel plura potius, quam necesse fuit: facit autem non loquacitas mea, sed benevolentia longiores Epistolas.

Sed jam modum, aut finem potius scribendi faciam modum enim Epistolæ jam diu multumque excessi: valebis igitur.

Sed provehor longius, quam volebam, & charta me deserit, ut vides, tecum suavissimè colloquentem. Fac igitur valeas.

Si jam ultra metas Epistolam porrigo, dum cui amore mei ipsius oblitus raptor. Vale igitur, & nos, ut soles, dilige.

Sed de his quoque fatis. Extremum est, ut te orem, ut me tui amantiſſimum diligas absentem & cum opus erit, tuo patrocínio protegas ac tuere. Vale.

DEPRECATIONIS FORMULÆ.

ABste peto, ut nihil hoc ignoscas, & me existimes humanitate esse prohibitum, ne contra amici summam existimationem, miserrimo hoc tempore venirem, cum is omnia sua studia & officia in me contulisset. Quod si voles in me esse durior, ambitionem mihi putabis obstiſſe. Ego autem arbitror, etiamsi id sit, mihi ignoscendum esse. *Θείον γὰρ ἀγαθὸν τὴν*: id est, *divinum enim bonum honor.*

Nunquam putavi fore, ut supplex ad te venirem; sed herclè patior datum tempus, in quo amorem experirer tuum. Atticum quanti faciam, scis. Amabo te da mihi & hoc: obliviscere mea causa, illum aliquando suo familiari adversario tuo voluisse consultum, cum illius existimatio ageretur: hoc primum ignoscere, est humanitatis tuæ. Suos enim quisque debet tueri. Deinde, si me amas, omitte Atticum Ciceroni tuo, quem quanti facias, præ te soles ferre. Totum hoc, ut, quod semper existimavi, nunc plane intelligam, me à te multum amari.

Orat, confitetur, purgat, pœnitet. Quid quæris? *quod factum est, infectum fieri non potest.* Non

tam tibi hoc factum displicet , quam ipsi qui fecit. De reliquo futurum illum emendatum , ego in me recipio : meo periculo pro illo fide jubeo. Si rursus peccaverit , vel me ipsum ad supplicium depono. Ut jure peccanti succensebas , ita pœnienti æquum & ignoscere , præsertim puero , & aliena malitia ad delictum impulsio. Non quid hujus stultitia , sed quid tua clementia postulet , tibi considerandum puto. Eja ne nimium durus sit patet. Nihilne tu peccas vel senex ? & puero nihil vis condonare ? Vin tuos continuo fenes nasci : Adeone excedit , qualis ista in ætate fueris ?

Si quid in te peccavi , ac potius quoniam peccavi , ignosce. In me enim ipsum peccavi vehementius.

Erravi temerè feci , pœnitet : ad Clementiam tuam confugi ? delicti veniam peto , ut ignoscas oro.

Tantum mihi dolorem cruciatumque attulerunt errata ætatis meæ , ut non solum animus à factis ; sed aures quoque à commemoratione abhorreant.

Castigabat quidam filium suum , quòd paulò sumptuosius equos & canes emeret. Huic ego : (juvene digresso) heùs tu nunquam fecisti ; quòd à parte corripì possit ? Fecisti dico : non interdum facis , quod filius tuus , si repentè pater ille , tu filius , pari gravitate reprehendat ? Nonne omnes homines aliquo errore ducuntur ? non hic in illo sibi , in hoc alius indulget ? Hæc tibi admonitus immodicæ severitatis exemplo , præ
amo-

amore mutuo scripsi , ne quando tu filium tuum acerbius duriusque tractares. Cogita, & illum puerum esse, & te fuisse, atque ita hoc , quod es pater utere & memineris, hominem te esse , & hominis patrem. Vale.

Ignoscas oro, fer opem ; qui spem dare innocenti, qui dolore iusto moveri, qui causæ æquitate adduci soles , moveat tua te misericordia , flectat pietas, alliciat humanitas, in commiserationem denique adducat, cum fortis humanæ miseræ & semper incertæ, tum communis casus recordatio.

Oro atque obsecro, fave innocentæ , subveni sollicitudini. Quæso abs te, ut aliquam dolori meo veniam tribuas, & mecum contra eos pugnes , qui humanitatem opprimunt, virtutem lædunt , industria sunt inimici.

Vos imploro atque obtestor, iudices, ut si omnes meæ curæ, vigilæ , cogitationesque ad communem civium salutem , innocentissimorumque hominum defensionem laboraverint , si hunc miserum afflictum, & infelicem reum cum acerba fortunæ invidia , tum pertinax certorum hominum odium oppresserit, antea actæ vitæ dignitatis & præclara in Rempubl. merita ad culpæ deprecationem plurimum semper valuerint , ut quæ mea in hoc defendendo fuerit fides , eadem vestra in hoc absolvendo misericordia sit atque pietas.

Vestræ erit misericordiæ atque pietatis, iudices, levare hunc miserum afflictum , & in falsa invidia versatum reum , jacentem atque iniquis criminationibus oppressum , ad spem salutis erigere atque

excitare : favere voluntati optimorum hominum quos hic supplices & multis lacrymis rei culpam non studio, seu casu admissam deprecari, intelligitis.

RESPONSIO AD PURGATIONEM
seu Excusationem.

AD excusationem responsio adedò modesta erit, ut rem non aliter nos accepisse dicamus, quàm ipse vel fecerit, vel dixerit: Ideo, si quis se excusat, cur vel sæpè eodem exemplo, vel rarius scribat, & hujusmodi, excipiemus excusationem quâ usus est ex ea parte, quæ ad scribentis honorem spectat.

Si modestiæ causa dicat, vel pauperem se esse orationis, vel indoctum, vel aliquid simile, id nunquam concedere, nostræ etiam est modestiæ vel potius humanitatis.

Dicemus, aliquando justam & idoneam esse excusationem; id tamen ne sæpius faciat, rogabimus, rationesque subjiciemus. Et demum assiduitate potius literarum, aut aliqua alia re explendum esse officium, quam excusatione, ostendemus.

Quod si excusatio minus probabilis videtur, inveniendæ sunt rationes, quibus modestè ostendamus, non esse accipiendam, admonebimusque ut majorem impofterum aut utilitatis, ac honoris sui, aut commodi aliorum rationem habeat.

Hæc tamen omnia ita scribenda sunt, ut ad virtutes potius bonosque mores amicus inflammetur, quam ad ullam provocetur iram.

In

In Deprecationibus initio culpæ confessionem laudare poterimus, & ea nos maximè impelli dicemus ad ignoscendum. Cupere nos, quantum in nobis est, nemini prorsus irasci, neminem punire: sed aliorum delictis à mansuetudine nostra ad iustissimam iram aliquando traduci, imò potius trahi.

Nihilominus semper apud nos valuisse illam ad ignoscendum, quàm istam ad puniendum, nec nos tam aliorum injuriis lædi, quàm summissione placari.

Pollicebimur, si ita se impofterum gesserit, ut promiserit, nos illum multò cariorem habituros.

Licet interim Deprecationibus acerrimè respondere.

Exemplum responsionis ad purgationem observatum in Epist. 4. lib. IV. ad Famil. quâ Cicero Sulpitio, literarum excusandi raritatem & silentium respondet: atque ita respondet, ut purgationem partim admittat, partim improbet ac rejiciat. Deinde illius conditionem præ sua evehit, Scribit præterea de benignitate Cæsaris erga Marcellum, & cæteros: ut Servium è reditu non deterreat, monet: illum, & filium laudat ejus. Missa est Epistola.

Accipio excusationem tuam, qua usus es, cur sæpius ad me literas uno exemplo dedisses; sed accipio ex ea parte, quatenus aut negligentia aut improbitate eorum, qui Epistolas accipiant, fieri scribis, ne ad nos per-

ferantur. Illam partem excusationis quã te scribis orationis paupertate (sic enim appellas) iisdem verbis Epistolas sapius mittere , nec agnosco , nec probò . Et ego ipse , quem tu per iocum (sic enim accipio) divitias orationis habere dicis , me non esse verborum admodum inopem agnosco (ἐπιπνεύειν enim non necesse est) sed tamen idem (nec hoc ἐπιπνεύειν) facile credo tuorum scriptorum subtilitati & elegantia , consilium tuum , quo te usum scribis , hoc Achaicum negotium non recusavisse , cum semper probavissem , tum multò magis probavi lectis tuis proximis literis ; omnes enim causa , quas commemoras iustissima sunt , tuaque & auctoritate , & prudentiã dignissima . Quod aliter cecidisse rem existimas , atque opinatus sis , id tibi nullo modo assentior : sed quia tanta perturbatio & confusio est rerum , ita percussa & prostrata sædisimo bello jacent omnia , ut is cuique locus , ubi ipse sit , miserrimus esse videatur : propterea & tui te consilii pœnitet , & nos , qui domi sumus , tibi beati videmur ; at contra nobis , non tu quidem vacuus molestus , sed præ nobis beatus . Atque hoc ipso melior est tua , quàm nostra conditio , quod tu , quid do-
leas

leas scribere audes, nos ne id quidem tutò possumus, nec id victoris vitio, quo nihil moderatius sed ipsius victoria, quæ civilibus bellis semper est insolens. Vno te vicimus, quod de Marcelli collegæ tui salutem paulò ante, quam tu, cognovimus, etiam me hercule, quod quemadmodum ea res ageretur, videmus. Nam sic fac existimes, post has miseras, id est, postquam armis disceptati cœptum est de jure publico, nihil esse actum aliud, cum dignitate? nam & ipse Cæsar accusata acerbitate Marcelli (sic enim appellabat) laudat a que honorificentissimè & æquitate tua & prudentia, repente præter spem dixit, se Senatui roganti de Marcello, ne hominis quidem causa negaturum. Fecerat autem hoc Senatus, ut cum à Lucio Pisone mentio esset facta de Marcello & cum C. Marcellus se ad Cæsaris pedes abjecisset, cunctus consurgeret, & ad Cæsarem supplex accederet. Noli querere, ita mihi pulcher hic dies visus est: ut speciem aliquam viderer videre quasi re-viviscentis Reipublicæ. Itaque cum omnes ante me rogati gratias Cæsari egissent, præter Volcatium: (Is enim, si eo loco esset,

14

nega-

negavit se facturum fuisse) ego rogatus mutavi meum consilium : nam statueram non me hercule inertia : sed desiderio pristina dignitatis , in perpetuum tacere. Fregit hoc meum consilium , & Caesaris magnitudo animi , & Senatus officium. Itaque pluribus verbis egi Casari gratias : meque metuo , ne etiam in ceteris rebus honesto otio privarim. Quod erat unicum solatium in malis. Sed tamen quando effugi ejus offensionem , qui fortasse arbitraretur me hanc Rempublicam non putare , si perpetuò tacerem : modicè hoc faciam aut etiam intra modum : ut & illius voluntati , & meis studiis serviam. Nam etsi à prima etate me omnis ars & Doctrina liberalis & maxime Philosophia delectavit : tamen hoc studium quotidie ingravescit , credo & atatis maturitate ad prudentiam , & his temporum vitiis , ut nullares alia levare animum molestiis possit , à quo studio te abduci negotiis intelligo ex tuis literis : sed tamen aliquid jam noctes te adjuvabunt. Servius tuus vel potius noster , summa me observantia colit , cuius ego cum omni probitate , summaque virtute , tum studiis doctrinaque delector. Is mecum saepe de tua mansione aut decessione ,

ne, communicat. *A*dhuc in hac sum sententia, nihil ut faciamus, nisi quod maximè Caesar velle videatur. Res sunt ejusmodi, ut si Roma sit, nihil te præter tuos delectare possit. De reliquis nihil melius ipso est. Cateri & cetera ejusmodi, ut si alterutrum necesse sit, audire eam alius, quam videre. Hoc nostrum consilium nobis minimè jucundum est, qui te videre cupimus, sed consulimus tibi. Vale.

EXCUSATIONEM ACCIPIENDI

Formula.

Accipio tuam de intermissione literarum excusationem, sed ea demum lege, ut me tibi eodem nomine purgatum esse velis: neque enim ulla negligentia mihi officium defuisse videtur, qui quod scriberem, nihil planè haberem: tum verò vel te, vel te aliquid, unde scribendi argumentum nasceretur, in dies singulos expectarem.

Quod te mihi purgas, accipiendam puto excusationem.

Excusationem angustiarum tui temporis accipio: scio enim, quàm soleas esse occupatus.

Etsi literarum tuarum semper incredibili desiderio teneor, propterea, quod mihi ex eruditione fructus, ex elegantia voluptas, ex auctoritate summus honos conciliatur: facile tamen id ego differri non nonnunquam patior, vel ne te à studiis

avocem potioribus, vel certè, ut exemplum mihi tuum, sexentas jam debenti Epistolas, patrocinetur. Tu verò ad eò nihil mihi debes aut silentii, aut officij alicujus erga me tui nomine, ut mihi litteræ tuæ magno etiam rubori fuerint, qui negligentiam meam pro tua deprecaris apud me, cum utrumque apud te quacunque mercede prius à me redimi debuerit.

Accipio excusationem tuam, cur ad nos rarius hoc anno scripseris: sed accipio ea ex parte, quatenus aut negligentia, aut improbitate eorum, qui Epistolas accipiunt, accidisse scribis, ne ad nos pervenerint.

*ACCUSATIONIS NON
necessaria Formula.*

ANtea tibi non nihil irascebar: nunc sum vehementer iratus: nec injuria: hæc tua tam diligens purgatio effecit, ut videaris, aut parum nosse meum ingenium, aut certè de amicissimo homine non amicissimè sentire.

Quod cessationem tuam tam religiosè excusas, facis tu quidem humaniter: sed nihil sanè, ut te mihi purgatum velles, opus erat, qui mihi negligentiae nomine suspectus nunquam fueris.

Quod te de literarum intermissione excusas, facis tu quidem humaniter: sed nihil, mihi crede opus fuit, ut te apud me eo nomine purgares, qui & quāntis occupationibus distineare, novi, neque de tuo in me amore quicquam dubitavi.

Justa

Justa & idonea quidem usus es excusatione, sed
ea nihil opus erat.

Tuam excusationem non desiderabam, require-
bam, exspectabam.

Non erat, cur te excusares.

Officium te excusandi sine causa suscepisti.

Causam excusandi nullam habuisti.

Miminè necessaria fuit excusatio.

Supervacanea fuit apud me tua excusatio.

EXCUSATIONEM REIICIENDI

formule.

ET si justa & idonea usus es excusatione inter-
missionis litterarum tuarum: tamen id, ne sæpi-
us facias, rogo, nam etsi Reipub. rumoribus, & nun-
ciis certior fio, & de tua in me voluntate semper ad
me perscribit pater, tamen de quavis minima re
scripta à te ad me Epistola semper fuit gratissima.
Quare, eùm imprimis tuas litteras desiderem, noli
committere, ut excusatione potius expleas officium
scribendi, quam assiduitate litterarum.

Illam partem excusationis nec agnosco, nec
probo.

DE QUERULA SEV INDIGNATORIA

Epistola.

Querula, seu indignatoria Epistola dicitur illa^r
in qua vel de nostri, vel nostrorum, vel Rei^r
publicæ miseriis, adversaq; fortuna querimur, dolemus,
ingemiscimus, aut in nos ipsos, aut id adversa-
riorum improbitatem, & alia, culpam conferimus.

Gaudet hoc Epistolarum genus interrogationibus & exclamationibus, ut & magis illum, ad quem scribimus, movere possimus, & nostrum dolorem ac mœrorem non mediocre esse significemus: In quibus tamen, ut in aliis omnibus adhibendus est modus, cavendum, ne molliter nimis & indecore deleamus, neve in nugis Tragœdias agamus. Hic ostendendum, meritò nos dolere, queri, lamentari, propterea, quod quid commissum si contra leges, mores, æquum ac bonum, non errore, non casu, non fortuna adversa, non necessitate: sed data opera, consultò improbitate, odio, invidia, vel etiam nostra bonitate, crudelitate.

Hic indicandum damnum, quod nostris infertur opibus, vitæ, famæ, existimationi, quæ vita ipsa carior esse debet.

His planum faciendum, eos gravissimè offendi, lædique, quorum salus & incolumitas in primis cara esse debebat: & lædi ab iis, de quibus sint optimè meriti: & lædi eo potissimum tempore, quo varia magnaque impendebant pericula quo amicorum præsidia maximè requirebantur: Et lædi eo loco, quo minime conveniebat, & lædi non vulgariter, sed novo & rarò, inusitato contumeliæ genere.

Collatione quoque facta, & allatis eorum testimoniis aut rumoribus sparsis, illud ipsum de quo querela instituitur exaggerandum est.

Collocatio sic institui potest, ut *Exordium* constet querela vel indignatione, velejuslaude ad quem scribimus, vel excusatione raritatis, tardi-

tarditatis, b
tionis occa
Propositi
nem
Confirma
que quales
Conclusio
dignatione
nevolentia
rois nostr
horribilim
que suas
curet: ut
scribat.
Exemp
rela instit
Vn qu
culmtra
voria su
dumca

A
mm m
ria mag
autem
ferrim
que no
suis offi

tarditatis, brevitatis litterarum: vel institutæ scriptio-
nis occasione.

Propositio vel querelam ipsam, vel adhortatio-
nem continet.

Confirmatio institutæ querelæ rationes reddit
quæ quales esse debeant, supra dictum.

Conclusio absolvitur vel exclamatione in rei in-
dignationem: vel testificatione nostri amoris, be-
nevolentia, studii, vel repetitione doloris & mœ-
roris nostri: vel pollicitatione fidei, amoris: vel
hortabimur amicum, ut nostras ob injurias æque at-
que suas doleat, easque ulciscatur: ut valetudinem
curet: ut nobis in amore respondeat: ut sæpe nobis
scribat.

Exemplum quomodo de nostra calamitate que-
rela instituenda sit, observatum in Epist. 3. lib. 14. ad
Fam. qua primum à querela orditur Cicero. Deinde
calamitates suas exaggerat. Tum ad varia Terentia
uxoris suæ capita respondet. Postremò ad scriben-
dum eam, & valetudinis ut curam habeat, hortatur.

A Ccepi ab Aristocrito tres Epistolas; quas
ego lachrimis prope delevi. Conficior e-
nim mœrore, mea Terentia, nec mea me mise-
ria magis excruciant, quàm tuæ, vestraque. Ego
autem hoc miserius sum, quàm tu, quæ es mi-
serrima, quod ipsa calamitas communis utris-
que nostrum, sed culpa mea propria est: meum
fuit officium, vel legatione vitare pericu-

lum, vel diligentia & copius resistere, vel cadere fortiter hoc miserius turpius, indignius nobis nihil fuit. Quare cum dolore conficior, tum etiam pudore. Pudet enim me uxori meae optima, suavissimis liberis virtutem & diligentiam non praestitisse. Nam mihi ante oculos dies noctisque versatur squalor vester & moeror & infirmitas valetudinis tua, spes autem salutis perennis ostenditur. Inimici sunt multi, invidi penè omnes. Ejicere nos magnum fuit, excludere facile est. Sed tamen quamdiu vos eritis in spe, non deficiam, ne omnia mea culpa cecidisse videantur. Ut tuto sum, quod laboras id mihi nunc facillimum est quem etiam inimici volunt vivere in his tantis miseriis. Ego tamen faciam quae percipis. Amicis, quibus voluisti, egi gratias: & eas litteras Desippo dedi: meque de eorum officio scripsi à te certio rem esse factum Pisonem nostrum mirifico esse studio in nos & officio, & ego perspicio, & omnes predicant. Dij faxint, ut tali genero mihi praesenti ticum simul & cum liberis nostris frui liceat. Nunc spes reliqua est in nobis Tribunis pl. & in primis quidem diebus. Nam si inveteravit actum est. Ea re ad te statim Aristocritum misi, ut ad me continuo

initia

*initia rerum, & rationem totius negotij posses
 scribere: eisi Desippo quoque ita imperavi, sta-
 tim ut recurreret: & ad fratrem misi, ut cre-
 brò tabellarios mitteret. Nam ego eò nomine
 sum Dyrrachij hoc tempore ut quàm celerrime,
 quid agatur, audiam, sim tutò: civitas enim
 hæc semper à me defensa est. Cum inimici no-
 stri venire dicentur, tum in Epirum ibo. Quod
 scribis te si velim, ad me venturum, ego verò
 cum sciam magnam partem istius oneris abs
 te sustineri, te isthic esse volo. Si perficitis
 quod agitis me ad vos venire oportet, sin an-
 tem. Sed nihil est opus reliqua scribere. Ex
 primis aut ad summum secundis litteris tuis
 constituere poterimus, quid nobis sit faciendum.
 Tu modo ad me velim omnia diligentissime
 perscribas: etsi magis iam rem, quam litteras
 debeo expectare. Cura ut valeas, & ita tibi
 persuadeas, mihi de carius nihil esse, nec un-
 quam fuisse. Vale mea Terentia, quam ego
 videre videor: itaque debilior lachrymis. Vale
 pridie Kalend. Decembris Dyrrachij.*

EXemplum quonam modo de aliorum im-
 probitate queri debeamus observatum in
 Epist,

Epist. 12. lib. 11. ad Fam. quâ apud Brutum de reî benè contra Antonium gerendæ, neglecta occasione conqueritur Cicero : sed modestè & personæ facta commutatione , ne Brutum offendat. Cujus pars prima Exordium , institutæ querelæ causas & occasiones continet. Pars altera querela est ipsa rectè admodum facta : se nim in Bruto nihil desiderare, sed populum de Bruti tarditate, & negligentia conqueri scribit. In Conclusionè hortatur , ut provideat, ne qua justa querela & reprehensio esse possit.

T Res uno die à te accepi literas : unam brevem, quam Flacco Volumnio dederas, duas pleniores , quarum alteram tabellarius. T. Vibii attulit, alteram ad me misit Lupus. Ex tuis literis & ex Grœceij oratione non modò non restinctum bellum , sed etiam inflammatum videtur , non dubito autem pro tua singulari prudentia quin perspicias , si aliquid firmitatis nactus sit Antonius , omnia illa tua præclara in Rempubl. merita, ad nihilum esse ventura. Ita enim Romam erat nuntiatum , ita persuasum omnibus , cum paucis inermibus, perterritis metu: fracto animo fugisse Antonium. Qui si ita se habet, ut (quemadmodum audiveram de Græcio) confugi cum eo sine periculo non possit, non ille mihi fugisse à Mutina videtur , sed locum belli gerendi mutasse.

Ita-

Itaque homines alii fracti sunt: nonnulli etiam queruntur, quod persequuti non sitis; opprimi potuisse, si celeritas adhibita esset existimant, omnino est hoc populi, maximèque nostri, in eo potissimum abuti libertate, per quem eam consecutus sit. Sed tamen providendum est, ne qua iusta querela esse possit. Res sic se habet, is bellum confecerit, qui Antonium oppresserit. Hoc quam habeat vim, te existimare malo, quam me apertius scribere. Vale.

QUERENDI FORMULÆ.

Non possum tibi, quales uterque volumus, Epistolas mittere, cum mihi rerum omnium ex sententiâ procedat. Sed quid ego, mi *Gasmane*, te meis, querelis ex animo (nisi quod iuvat apud familiarissimum amicum graves animi mei curas deponere.) Credo & superos, in meam perniciem conjurasse: ita ubi hoc malum vix effugi, succedit aliud multò accerbius.

Quid vel maximis, vel minimis in rebus à me tentatum est, quid tam dextero consilio institutum, quod non infelicissime evenerit? O me omnium, qui sunt, quique fuerunt, infortunatissimum! Egone unus ex universo hominum numero, præposterus ille Polycrates exstiti, cui omnia adversarentur, cui nihil unquam obtigerit optatum? Quantum dolorem acceperim, & quan-

quanto fructu sim privatus , & forensi , & domestico , Lucii fratris nostri morte , inprimis pro nostra consuetudine , ut existimare potes. Nam mihi omnia , quæ jucunda ex humanitate alterius & moribus homini accidere possunt , ex illo accidebant. Quare non dubito , quin tibi quoque id molestum sit , cum & meo dolore moveare & ipse omni virtute , officioque ornatissimum , tuique & sua sponte & meo sermone amantem affinem amicunque amiseris.

Premor cum luctu , tum desiderio omnium rerum , quæ mihi me cariores semper fuerant.

Ita sunt res nostræ , ut in secundis , fluxæ : ut in adversis , bonæ. In re familiari valde sumus , ut scis , perturbari.

Amisimus mi Pomponi , non omnem modò succum ac sanguinem : sed etiam colorem & speciem pristinam civitatis.

Qui sit omnium rerum status noster , vides , Nihil est mali , quod non & sustineam & expectem. Quarum rerum eo gravior est dolor , quo culpa major.

Quid restat , nisi ut miser fiam ?

O rem perditam , ô facinus indignum , ô me infelicem ! quid hoc statu vel desperatius , vel fœdus ?

O me afflictum ?

O superbiam inauditam , alios in facinore gloriarî , alios ne dolore quidem impunè licere.

O miseram , & brevi tam celerem , & tam variam Reipublicæ commutationem ?

O ma-

O magnum atque intolerandum dolorem ! ô gravem acerbamque fortunam !

O tempus illud miserum atque acerbum nobis ! ô casum illum multis innocentibus calamitosum atque funestum ! ô istius nequitiam atque turpitudinem singularem.

De prædio per calumniam erepto graviter angerer , nisi jam animus diuturna desperatione ad novum dolorem obduruisset.

Ita animus multis malis obstupuit , ut ut sensu etiam molestiæ carere cœperit, quod ipsum est omnibus miserius.

Quid quæris ? nihil me infortunatius. Nos tamen in his etiam miseriis, erecto animo , & minimè perturbato sumus , honestumque & dignitatem nostram magna cura tuemur.

Plura scribere non possum , ita sum animo percusso & ejecto.

Non faciam ut enumerem miseras omnes , in quas incidi propter summam injuriam & scelus, non tam inimicorum , quàm invidorum , ne & meum mœrorem exagitem , & te in eundem lectum vocem.

Ego & sæpius an te, & plura scriberem, nisi mihi dolor meus, cum omnes partes mentis , tum maximè hujus generis facultatem ademisset.

Itaque cum meus me mœror quotidianus lacerat & conficit , tum verò hæc addita cura vix mihi vitam reliquam facit.

Nec tam miserum quicquam est ; quod non in fortunam nostram cadere videatur. Quare quan-

quando me afflictum & confectum luctu audies, existimato, me stultitiæ meæ pœnam ferre gravius, quàm evenit. Quod ei crediderim, quem esse nefarium non putarim.

Quæso, ecquod tantum malum est, quod in mea calamitate non sit. Ecquis unquam ex tam amplo statu, tam bona causa, tantis facultatibus ingenii, consilii, gratiæ, tantis præsiidiis bonorum omnium concidat? possum oblivisci, qui fuerim, non sentire, qui sim: quo caream honore, quâ gloriâ, quibus liberis, quibus fortunis, quo fratre? quem ego, ut novum genus calamitatis attendas, quem pluris facerem, quam me ipsum semper fecissem vitavi, ne viderem: aut ne me, quem ille florentissimum reliquerat, perditum illi afflictumque offeram. Mitto cætera intolerabilia: etenim fletu impediôr:

Dices autem non modo non levat luctum hunc sed etiam auget. Non cæteri dolores mitigantur vetustate, hic non potest & sensu præsentis miseriæ, & recordatione præteritæ vitæ non continuò augeri. Desidero enim non mea, solùm neque meos, sed me ipsum. Quid enim sum? sed non faciam, ut aut tuum animum angam querelis, aut meis vulneribus sæpius manus adferam.

Non mediis fidiis præ lacrymis possum reliqua nec cogitare, nec scribere.

Aut quis me non solùm infelicio, sed jam etiam turpior?

Si in malum hoc fortunæ iniquitate incidissem honestior esse plaga: nunc nostra culpa vide-

demur acc
Lug
tas sentio
tur Co
manu
Magn
ex crudel
ratissim
O rem
deserta fr
Quis
fieta? qu
Jam ut f
lem fuga
Perpet
neo.
Doleo
ipiam cau
atque vi
que res
Tuo
rem?
Quis
lore?
Con
ret dolor
Sed o
quod ea
mibi exe
fortunâ.
Doleo

demur accersisse, quod commodè vitari poterat.

Luget Senatus, mœret equester ordo: tota civitas senio confecta est. squalent municipia, afflictantur Coloniae, agri denique ipsi tam beneficum tam mansuetum civem desiderant.

Magno in dolore sum, vel mœrore potiùs, quem ex crudeli & miserabili morte optimi civis moderatissimique hominis accepi.

O rem acerbam! sed hæc satis diu multumque defleta sunt.

Quis liberos, quis conjugem aspicere poterat sine fletu? quis domum? tecta? quis larem familiarem? Jam ut foedissimam mortem omnes, aut miserabilem fugam cogitant.

Perpetuum dolorem, avulsus à meis sustineo.

Dolebam & acerbè ferebam, si tua salus ob eam ipsam causam esset infestior, quod meam salutem atque vitam tuam benevolentiam, præsidio, custodiâque texisses.

Tuo in periculo non dolorem, meum significarem?

Quis tum non gemuit? Quis non arsit dolore?

Consumptis lacrymis tamen infixus animo hæret dolor.

Sed opprimor interdum, & vix resisto dolori, quòd ea in solatia deficiunt, quæ cæteris, quorum mihi exempla propono, non defuerunt simili in fortunâ.

Doleo, ita communem rem esse delapsam, ut

ne

ne spes quidem , aliquando melius fore, relinqua-
tur.

Tullia nostra venit ad me, cujus summa virtute
& singulari humanitate, graviore etiam dolore sum
affectus, nostra factum esse negligentiam , ut longè
alia in fortuna esset , atque ejus pietas ac dignitas
postulabat.

Sed hæc omittamus , augemus enim dolorem
retractando.

RESPONSIO AD QUERULAM

Epistolam.

E Adem est hinc ferè, cum de nostris nostrorum ve
miseriis querelam instituimus , respondendi
ratio , quæ est consolationum : cum verò super ad-
versariorum malitia querimur , sequemur, respon-
dendi ad expostulatorias Epistolas modum : vel
enim simpliciter negatur id, quo de nobiscum ami-
cus conqueritur : vel illud ipsum ut rectè, justè ho-
nestèque factum defenditur , ut culpa in rem aut
personam aliam transfertur , vel ad confessionem,
veniamque deprecationem confugitur.

In hujus collatione pars prima constabit , aut si-
gnificatione doloris ex amici querelis percepti , vel
institutæ purgationis causa vel ejus ad quem scri-
bimus, reprehensione , vel amoris & benevolentiam
amici laude , vel certè excusatione brevitatis lite-
rarum.

Pars altera purgationem ipsam complectitur,
factam , aut defensione , aut inficiatione ejus,
quo objicitur ; aut causæ remotione in igno-

rantiam, in personas alias, in ipsum, qui de nobis conqueritur in locum, in tempus, in instrumenta.

Postrema pars absolvetur, aut excusatione libertatis acerbitatisve in respondendo adhibitæ, aut studii benevolentiaque nostræ pollicitatione, aut malevolorum reprehensione: aut adhortatione, ut excusationem nostram admittat amicus, neve calumniatoribus nostris fidem habeat.

Exemplum responsionis ad Querulam Epistolam, observatum in Epist. 27. lib. II. ad Eamil. qua se Marco Cicero purgat, quod non labefactaverit ejus famam: sed dignitatem potius atque auctoritatem defenderit. In cujus Exordio purgationis institutæ occasio indicatur, benevolentia etiam conciliandæ ergò, amoris causæ plurimæ recensentur. Exponuntur deinde quærelarum causæ & earundem subjungitur purgatio, absolvitur adhortatione aliqua, ut excusationem admittat.

Nondum satis constitui, molestione plus, an voluptatis attulerit mihi Trebatius noster, homo tum plenus officii, tum utriusque nostrum amantiſſimus. Nam cum in Tusculanum vesperi venissem: postridie ille ad me nondum satis firmo corpore cum esset, manè venit. Quem cum objurgarem, quod parum valetudini parceret: tum ille nihil sibi fuisse longius, quam ut me videret. Nam
quid-

quidnam, inquam novi? detulit ad me querelam tuam, de qua priusquam respondeo pauca præponam: quantum memoria repetere præterita possum, nemo est mihi te amicus antiquior. Sed VETUSTAS habet aliquid commune cum multis: amor non habet. Dilexi te quo die cognovi: meque à te diligi iudicavi. Tuus deinde discessus, isque diuturnus, ambitio nostra, & vita dissimilitudo non est passa voluntates nostras consuetudine conglutinari. Tuum tamen erga me animum agnovi multis annis ante bellum civile, cum Caesar esset in Galliâ. Quod enim vehementer mihi utile esse putabas, nec inutile ipsi Casari, perfecisti, ut ille me diligeret, coleret, haberet in suis. Multa prætereo, quæ temporibus illis inter nos familiarissime dicta, scripta, communicata sunt. Graviora enim sunt consecuta, & initio belli civilis, cum Brundisium versus ires ad Casarem, venisti ad me in Formianum: primum hoc ipsum quanti, præsertim temporibus illis? Deinde oblitum me putas consilii, sermonis humanitatis tuæ? Quibus rebus interesse nemini Trebatium. Nec verò oblitus sum litterarum tuarum, quas
ad

ad me misisti, cum Casari obviam venissem in agro, ut arbitror, Trebulano. Secutum illud tempus est, cum me ad Pompejum proficisci sive pudor meus coegit sive Officium, sive fortuna. Quod officium tuum quod Studium, vel in absentem me, vel in presentes meos defuit? Quem porro omnes mei & mihi & sibi te amiciores judicaverunt? Veni Brundisium. Oblitumne me putas, quâ celeritate ut primum audieris, ad me Tarento advolaris? quæ tua fuerit accessio, oratio confirmatio animi mei fracti, communium miseriarum metu? Tandem aliquando Roma esse cœpimus. Quid defuit nostræ familiaritati? in maximis rebus quonam modo me gererem adversum Casarem, usus tuo consilio sum: in reliquis officiis, cui tu tribuisti, excepto Casare præter me, ut domum ventitares, horasque multas sæpè suavissimo sermone consumeres? Tum cum etiam, si meministi, ut hæc philosophia mea scriberem, tu me impulisti, Post Casaris reditum, quid tibi majori cura fuit, quam ut essem ego illi quàm familiarissimus? Quod effeceras. Quorsum igitur hæc oratio longior, quam putarem? Quia sum admiratus, te quæ hæc nosce deberes, quicquam à me commissum; quod esset alienum à nostra amicitia,

credidisse Nam prater haec, quae commemoravi,
 quae testata sunt, & illustria, habeo multa occul-
 tiora, quae vix verbis exequi possum. Omnia me
 tua delectant, sed maximè, maxima tum fides
 in amicitia, consilium, gravitas, constantia, tum
 topos, humanitas, litera. Quapropter redeo nunc
 ad querelam. Ego, te suffragium tulisse in
 illà lege primum non credidi, deinde, si cre-
 didissem, nunquam id sine aliqua iusta causa
 existimarem te fecisse. Dignitas tua facit, ut
 animadvertatur, quicquid facias. Malevo-
 lentia autem hominum, ut nonnulla durius,
 quam à te facta sint, proferantur. Ea si tu non
 audis, quid dicam, nescio. Equidem si quando
 audio, tam defendo, quam me scio à te contra
 inimicos meos solere defendi. Defensio autem
 est duplex, alia sunt quaeliquidò negare soleam,
 ut de isto ipso suffragio alia, quae defendam; à te
 prae fieri & humanè, ut de curatione ludorum.
 Sed te hominem doctissimum non fugit, si Caesar
 Rex fuerit (quod mihi quidem videtur) in
 utramque partem de officio tuo disputari posse,
 vel in eam, quàm ego uti soleo, laudandam
 esse fidem, & humanitatem tuam, qui
 amicum etiam mortuum diligas: vel in eam
 quàm nonnulli utuntur, libertatem patriae vite

ami-

amici anteponendam. Ex his sermonibus uti-
 nam essent delatæ ad te disputationes meæ! Illa
 verò duo, qua maxima sunt laudum tuarum,
 quis aut libentius quam ego commemorat, aut
 sæpius te? Non suscipiendi belli civilis gravissi-
 mum auctorem fuisse, & moderandæ victoriæ?
 In quo mihi non assentiretur, inveni neminem.
 Quare habeo gratiam Trebatio familiari no-
 stro, qui mihi dedit causam harum litterarum,
 quibus nisi credideris, me omnis officii & huma-
 nitatis expertem judicaris. Quo nec mihi gra-
 vius quicquam potest esse, nec à te alienius.
 Vale.

EXemplum responsionis ad excusationem quæ-
 relarum, observatum in Epistol. 28. lib. XI. ad
 Famil. qua Ciceroni Marcus respondet, & de ejus
 amore atque benevolentia primum sibi gratulatur;
 eundemque laudat, quod non temerè fidem habue-
 rit. Deinde sese Cæsaris, utpote viri de se, & aliis non
 malè meriti mortem jure deplorasse, cum refutati-
 one eorum, quæ contra afferri poterant, ostendit. Po-
 stremo Trebatio gratias agit; quod quærelam ad
 Ciceronem detulerit.

Magnam voluptatem ex tuis litteris cepi,
 quod quam speraram atque optaveram
 habere te de me opinionem, cognovi. De qua, et si
 non dubitabam; tamen quia maximi estima-
 bant, ut incorrupta maneret, laborabam: consci-
 us autem mihi eram, nihil à me commissum esse,
 quod boni cujusquam offenderet animum. Eo
 minus credebam, plurimis atque optimis arti-
 bus ornato tibi temerè quicquam persuaderi po-
 tuisse, praesertim in quem mea propensa & perpe-
 tua fuisset atque esset benevolentia. Quod quo-
 niam, ut volui, scio esse, respondebo criminibus,
 quibus tu pro me, ut par erat, pro tua singulari
 bonitate & amicitia nostra saepe restitisti. Nota
 enim mihi sunt, quae in me post Caesaris mortem
 contulerint. Vitio mihi dant, quod mortem ho-
 minis necessarii graviter fero, atque eum, quem
 dilexi, periisse indignor. Ajunt enim patriam
 amicitia preponendam esse: perinde ac si jam vi-
 cerint obitum ejus Reipub. fuisse utilem. Sed non
 agam astute. Fateor, me ad istum gradum
 sapientiae non pervenisse, neque enim Caesarem
 in dissensione civili sum secutus, sed amicum,
 quanquam re offendebar, tamen non deserui;
 neque bellum unquam civile aut etiam causam
 dissensionis probavi, quam etiam nascentem
 extin-

Extingui, summè studii. Itaque in victoria
 hominis necessarii, neque honoris, neque pecu-
 nie dulcedine sum captus. Quibus præmiis re-
 liqui, minus apud eum quam ego, cum possent,
 immoderatè sunt abusi. Atque etiam res fami-
 liaris mea lege Casaris diminuta est: cujus be-
 neficio plerique qui Casaris morte latantur,
 remanserunt in civitate. Civibus victis ut
 parceretur, equè ac pro mea salute laboravi.
 Possum igitur, qui omnes voluerim incolumes,
 eum, à quo id impetratum est, periisse non in-
 dignari; Cum præsertim iidem homines illi &
 invidia & exitio fuerint. Plecteris ergo, in-
 quiunt, quando factum nostrum improbare
 audes. O superbiam inauditam alios facinore
 gloriari, aliis ne dolore quidem impunè licere.
 At hæc, etiam servis semper libera fuerunt,
 timerent, gauderent, dolerent suo potius,
 quam alterius, arbitrio. Qua nunc isti, ut
 quidem dictant, libertatis auctores metu
 nobis extorquere conantur. Sed nihil agunt:
 nullius unquam periculi terroribus ab offi-
 cio, aut ab humanitate desciscam. **NUN-**
QUAM ENIM HONESTAM mortem fu-
 giendum, sæpè etiam appetendam putavi. Sed
 quid mihi succensens, si opto, ut poeniteas eos

sui facti? Cupio enim *Cæsaris* mortem omnibus
 esse acerbam, at debeo pro civili parte *Repub-*
licam velle salvam. Id quidem me cupere, nisi
 Et ante acta vita, Et reliqua mea spes, tacente
 me probat, dicendo vincere non postulo. Quare
 majorem in modum te rogo, ut rem potio-
 rem oratione ducas: mihi que si sentis expedire, rectè
 fieri credas nullam communionem cum impro-
 bis esse posse, an, quod adolescens prestiti, cum
 etiam errare cum excusatione possem, id nunc
 etate precipitata commutem, ac me, ipse rem
 texam: non faciam neque quod displiceat, com-
 mittam, praterquam quod hominis mihi con-
 junctissimi ac viri amplissimi doleo gravem
 casum. Quod si aliter essem animatus nun-
 quam quod facerem, , negarem ne Et in pec-
 cando improbus, Et in dissimulando timendus
 ac venus existimarer, at ludos, quos *Cæsaris*
 victoria *Cæsar* adolescens fecit, curavi. At id
 ad privatum officium, non ad statum *Reipub-*
lica pertinebat. Quod tamen munus Et homi-
 nis amicissimi memoria atque honoribus præ-
 stare etiam mortui debui, Et optima spei
 adolescenti negare non potui. Veni etiam consu-
 lis *Antonii* sæpè domum, salutandi causa;
 ad quem qui me parùm patria amantem esse
 existi-

existimant, rogandi quidem aliquid aut aufe-
 rendi causa frequentius ventitasse reperias.
 Sed qua hac est arrogantia? quod Caesar nun-
 quam interpellarit quin quibus vellem; atque
 etiam, quos ipse non diligebat, tamen iis ute-
 rer: eos, qui mihi amicum eripuerunt, car-
 pendo me, efficere conari, ne, quos velim dili-
 gam? Sed non vereor, ne aut mea vita mode-
 stia parum valitura sit imposteriorum contra fal-
 sos rumores: aut etiam ii, qui me non amant
 propter meam in Casarem constantiam, non ma-
 lint mei, quam sui similes amicos habere. Mihi
 quidem si optata contingent: quod reliquum
 est vita, in otio Rhodi degam sin casus aliquis
 interpellarit, ita ero Roma, ut rectè fieri sem-
 per cupiam. Trebatio nostro magnas gratias
 ago, quòd tuum erga me animum simplicem
 atque amicum aperuit & quòd eum quem
 semper dilexi lubenter, quò magis jure co-
 lere atque observare deberem, fecit. Bene vale,
 & me dilige.

Minatoria dicitur illa Epistola, qua poenam denunciamus, & metum injicimus iis qui aut maleficus alicujus rei sunt, aut, nisi prohibeantur, malum committerent.

In comminatione æquitas & moderatio adhibenda est, ne levi & molli brachio cum improbis agatur, nevé ira & minæ modum excedant. Sententiis hic opus, quæ animi justam commotionem & iram declarent, & factum ipsum ob quod minæ instituuntur, exaggerent. Rei turpitudine & iniquitas dolorem concitat, atque ad minas compellit: Consumeliæ, maledicta, impetitiones bonorum, voluntatum, laborum, studiorum, & id genus alia amplificantur notatione personæ, partim nostræ, quæ efflæsa, partim ejus, cui succensemus, & minamur: vel modi agendi: vel temporis aliarumve circumstantiarum.

In collocationis prima parte crimen ipsum cum querela & indignatione ponendum.

Parte altera illud exaggerandum.

Postrema adhortatione, aut reprehensione & communicatione absolvitur.

Exemplum Minacis Epistolæ, observatum in Ep. 1. lib. V. ad Fam. qua Ciceroni Metellus ob fratrem injuria affectum minatur, & quidem in Exordio factum ipsum cum indignatione & querela proponitur. Post profert ea, quæ à contumelia atque injuria Ciceronem avocare debuissent. Postremo minatur, & levitatem eidem atque inconstantiam objicit, seque etiã si non desint causæ Reip. tamen nequaquam defuturum esse significat.

Si

SI vales, bene est. Existimaveram pro mutuo
*S*inter nos animo & pro reconciliata gratia,
 neque me absentem ludibrio lesum iri, nec Me-
 tellum fratrem, ob dictum, capite, ac fortunis
 per te oppugnatum iri, quem si parum pudor ip-
 sius defendebat, debebat vel familia nostra dig-
 nitas vel meum studium erga vos, & Rempu-
 blicam satis sublevare. Nunc video illum cir-
 cumventum, me desertum; à quibus minimè
 conveniebat. Itaque in luctu & squalore sum,
 qui provincia, qui exercitui præsum, qui bellum
 gero: qua, quoniam nec ratione, nec majorum
 nostrorum clementia, administratis, non eris
 mirandum, si vos poenitebit. Te tam mobili in
 me meosque esse animo, non sperabam. Me inte-
 rea nec domesticus dolor, nec cujusquam injuria
 à Rep. abducit. Vale.

C O M M I N A N D I
 formula.

SI pergas maledictis me provocare, contumelia-
*S*rumque in me aculeos excutere, ita vicissim
 mea in te tela conjicientur, in tuis ut pulmonibus &
 visceribus adhæreant.

Ferocitatem istam tuam comprimam, audaciam
 frangam, loquacitatem retardabo.

Tibi istam ego licentiam fractis cupiditatibus
 concutiam.

Nisi istam tuam maledicendi libidinem, profusamque constringas scurrilitatem, ostendam eum me esse, qui nec dignitatem, nec nominis sui estimationem, ludibrio tuo oblatam esse patiatur.

Vide; ne majorem viribus tuis hostem provoces, neve, quas seditiones excites, in tuum sanguinem redundant atque perniciem.

Invitus facio, ut ad tuam impudentiam, nequitiam, furorem, animi mei abjiciam moderationem: sed nisi humanitate potius mecum, quam injuriis certare velis, cogar & ipse, & in te violentior esse, quam vel usus meus vel natura postulat.

Non fugit nos tuum facinus, quod perpetrasti, multa enim certa signa habemus, etiam si abneges: maxime autem eos, qui tibi consciis fuerunt, atque ipsius facti socii: Nunquam hujus culpæ pœnam effugies.

Ego tibi istam linguæ lasciviam præcidam.

Sic tuos furores excitabo, ac frangam insolentiam, ut, quò te vertas, nescias,

In eam te fortunarum omnium desperationem adigam, ut nullum tibi neque laboris, neque miseriarum, neque periculi periculum relinquitur.

Obtundam istam tibi, quæ se nunc protervè ac petulanter effert, maledicendi cupiditatem.

Ex his laqueis si te exueris, ac te aliqua vi ac ratione explicaris, in plagas majores incidendum est tibi; mortem acerbam crudelemque tibi proponemus.

Ego vix abs te manûs ac tela contineo.

Tibi

Tibi ego confido impendere fatum aliquod , & pœnas jam diu improbitati , nequitiae , sceleri , libidini debitas , aut instare jam planè , aut certè jam appropinquare.

Si in ea mente manes , ea quæ mereris , expectas.

Ego si attulero nervos & industriam , (mihi crede) excutiam tibi istam verborum jactationem , exque somno excitabo , nec patiar me abste , nisi virtute vincas , superari.

Permitto aliquid iracundiæ tuæ , do adolescentiæ , cedo amicitiae : sed nisi tibi aliquem modum vitæ constitueris , coges oblitum me nostræ amicitiae , habere rationem dignitatis meæ.

Noli hac mea nova levitate abuti , noli aculeos rationis meæ , qui reconditi sunt , excussos esse arbitrari , noli id putare omninò omissum à me si quid tibi remissum atque concessum. Erumpet aliquando ex me vera vox , & dicam sine cunctatione quod sentio.

Exemplum Responsionis ad minaces Epistolas , observatum in Ep. 3. lib. XI. ad Fam. qua Brutus & Cassius Antonio ita respondent , ut pluris se patriæ libertatem , quàm vel gratiam facere ostendant. In parte primâ repetitio sit argumenti literarum Antonii. Pars altera refutatio est , in qua Brutus & Cassius Antonii minas iniquas esse , & parùm à se metui indicant. Conclusio adhortatione & voto est facta : Antonium enim & hortantur , ne quid contra Remp. tentet : & simul Deos rogare se affirmant , ne consilia quæ tractat vel sibi ipsis , vel Reip. pernicioosa sint.

Litteras tuas legimus smillimas edicti tui, contumeliosas minaceis, minimè dignas qua à te nobis mitterentur. Nos, Antoni, te nulla laceffivimus injuria: neque miraturum credidimus, si pratores, & ea dignitate homines, aliquid edicto postulassemus à Consule. Quod si indignaris, ausos esse id facere, concede nobis ut doleamus, ne hoc quidem abs te Bruto & Cassio tribui. Nam de delectibus habitis, & pecuniis imperatis, exercitibus sollicitatis & nunciis trans mare missis, quod te questum esse negas: nos tibi quidem credimus, optimo animo te fecisse, sed tamen neque agnoscimus quicquam eorum: & te miramur, cum hac reticueris, non potuisse continere iracundiam tuam, quin nobis de morte Caesaris objiceres. Illud vero quemadmodum ferendum sit, tutè cogita: non licere Pratoribus concordia ac libertatis causa per edictum, de suo jure decedere, quin consul arma minetur. Quorum fiducia nihil est, quod nos terreas. Neque enim decet aut convenit nobis periculo ulli submittere animum nostrum: neque est Antoni postulandum, ut is imperet, quorum opera liber est. Si alia hortarentur, ut bellum civile suscita-

te vellemus, litera tua nihil proficerent.
NULLA enim minantis auctoritas apud
 liberos est. Sed pulchrè intelligis, non posse
 nos quoquam impelli? & fortassis ea re mina-
 citer agis, ut iudicium nostrum metus videat-
 ur. Non in hac sententia sumus, ut te cu-
 piamus etiam in libera Republ. magnum atq-
 ue honestum esse vocemus te ad nullas ini-
 micitias: sed tamen pluris nostram liberta-
 tem, quàm tuam amicitiam aestimemus. Tu
 etiam atque etiam vide, quid sustinere pos-
 sis: neque quamdiu vixerit Caesar, sed
 quamdiu non regnaverit, fac cogites. Deos
 quasumus consilia tua Reipubl. salutaria sine
 ac tibi: si minus, ut salva atque honesta
 Reipubl. tibi quàm minimum noceant, opta-
 mus. Pridie. Non. Sextileis.

Appositissima comminatoriarum Epistolarum
 cum responsionibus ad easdem exempla habet se-
 cundus Laconicarum Epistolarum liber.

DE DEMONSTRATIVI

generis Epistolis.

Demonstrativum causæ genus Cicero in par-
 titionibus Oratoris Exornationem dixit. Est
 autem genus hoc exornationis, ut ibidem Cicero
 affirmat, latum & varium, omnia complectitur;
 quæ à duobus aliis causarum generibus remota di-
 cuntur, vel scribuntur ad cognitionem, & ad au-
 rium voluptatem. Itaque ille idem in Oratore

exornationi subjicit laudationes & vituperationes, scriptiones, historias, reliquarumque rerum formam, quæ absunt ab omni contentione.

DE NUNCIATORIA

seu Narratoria Epistola.

Nunciatoriam Epistolam sub qua narratorem seu expositoriam comprehendere certum est, Demonstrativi generis esse constat, cum grave iudicium Ciceronis habeamus, qui in Orat. ad Brutum Historiam seu Narrationem ad id genus revocavit.

Hæc enim pertinet ad cognitionem rerum gestarum, & ad eam voluptatem, quæ capitur ex cognitione, quas nemo negabit esse exornationis: Est autem Epistola Nunciatoria Historiæ quasi alumna quædam, sicut Epistolæ Ciceronis, & præcepta ipsa declarant.

Nunciatoria enim Epistola est, quâ facimus amicis certiores, si quid novæ rei gestum sit, apud nos, quod illius referat scire: vel quod illi voluptatem sit allaturum, sive privatum sit illud sive publicum. Privatum, ut cum significamus absentibus, qua valetudine simus, nos alii, quid fiat in studiis, quid rure, quid in urbe, quid in ædificiis, quid in litibus successerit, & alia hujusmodi. Publicum verò, ut de pace, de bello, de rebus gestis, aut foederibus, de pestilentia, aut inundationibus, terræ motu, & tempestatibus, aliisque generis ejusdem.

Quod ad collationem attinet, cum Epistola esse

esse debeat expressio quædam amoris erga amicum , cui scribimus : captanda est initio Nuntiati-
 riæ , non secus atque in aliis Epistolarum formis,
 benevolentia , vel excusatione silentii & raritatis li-
 terarum vel commendatione illius , ad quem scri-
 bitur : vel institutæ scriptionis occasione : vel oc-
 cupatione & insinuatione in re aliqua tristi. Exor-
 dium tamen & benevolentia captatio , ut supra
 annotatum, certis de causis omitti potest.

Pars altera Narratio est , quæ nunciationem at-
 que expositionem continet , factum notatione cir-
 cumstantiarum Loci, Temporis, Personarum, Mo-
 di, Consiliorum, Causarum, Factorum , Testimo-
 niorum & similiarum rerum.

Hanc his virtutibus commendari necesse est , ut
 sit Brevis, Simplex, Dilucida , Elegans, & veritati
 consentanea.

In narrando, ita rerum ac temporum servabitur
 ordo : ut à lætioribus exordiamur, & prius de amici
 rebus dicamus, quàm, de nostris , si fortè de nostris
 dicere aliquid voluerimus.

Narrationis quoque inspiciendus est finis, is enim
 geminus esse potest, vel sola rei cognitio , vel ejus-
 dem etiam delectatio.

Cum sola cognitio quæritur , ita narrabitur, ut si
 petiverit, ad se perscribi sciat nos diligenter esse sa-
 tisfacturos.

Si non petierit nos ipsum rei noscendæ cupi-
 dum reddemus ut sciat, nos etiam absentes , quæ
 scire is velle debeat etiam ultrò adferre & tum rem
 sic narrabimus , ut nihil cognitione dignum omit-
 tamur.

Si

Si verò delectationis causa narramus quippiam, admittenda erit major verborum sententiarumque urbanitas simul ac varietas, ut ab initio omnia ad jucunditatem ipsam conferantur.

In *Epistola Narratoria*, qua partim gesta, partim gerenda exponentur, danda est opera, ut præterita & præsentia sic exponamus, ut ex iis futura conjecturis quodammodo colligi queant.

Et ubi, quid in quaque re aut boni aut mali sit declaravimus: tum quoque paucis aperiendum est, quid illi faciendum arbitremur.

Postrema pars *Conclusio* est, in qua nos similia scripturos pollicebimur, & ab amico, ut ipse quoque (si quid novi acciderit) ad nos perscribat, petemus: vel eundem animo infracto & bona de rebus spem esse jubebimus: vel adhortabimur, ut curam valetudinis gerat: vel Deo recuperata valetudine gratias agat, nos conveniat vel aliud quid agat.

Eadem collocatione, quæ hic in *Nunciatoria* observanda præcipitur, utendum in *Epistolis*, quas *Ænigmaticas* vocant quibus aliud scribimus, aliud verò intelligimus: Cum nimirum absenti amico mentis sensa & cognita, quæ cum periculo conjuncta esse videntur; obscure ac rectè exponimus. In his adhibendæ sententiæ, quæ varium sensum afferunt: aliud verbis indicant, aliud re ipsa complectuntur.

Allegoriæ & translationes adfint oportet crebræ: atque vocabula, quæ ambiguum significationem habent. Poëtarum quoque *Fabulæ*, aut aliorum acuta & obscura dicta assumenda. Interim

opera danda est : ut parcè ; non continuè ænigmatica adhibeantur ; & adhibeantur tum , cùm vel necessitas ob periculum flagitat : vel propter eruditionem , & acumen : vel denique cum voluptas & delectatio requiritur. Sunt hujus generis in Epistolis Familiaribus lib. X. Epist. 28. & lib. XI. Epist. 4. in quibus obscurè Cicero conqueritur, quod non cum Cæsare unà quoque Antonius sit interfectus. Multæ autem & variæ in iis sunt, quas ad Atticūm Cicero scripsit, tempore Reipubl. admodum periculoso ut lib. I. Epist. 15. ubi rectè Cicero de adulterio agit cujusdam Caji cum Lucilli uxore , & illum quidem Paridem , hunc Menelaum vocat : & de togula picta Pompeji & piscatoribus , Lucullo , Hortensio ; L. Philippo, quia abjecta Reipubl. cura , de piscinis suis solliciti erant. Præstant autem cæteris , quæ lib. VII. & VIII. extant , propterea , quod scriptæ illæ sunt belli civilis tempore de Pompejo , Cæsare , & aliis, quos apertè reprehendere minus tutum erat. Sunt & egregiæ libro XIV. Epistolæ , quas post Cæsaris necem de Antonio & ejus sectatoribus Cicero scripsit : ubi valde periculosum erat apertè illa vituperare , quæ contra majorum consuetudinem in Reipubl. gerebantur.

Exemplum *Nunciatoria Epistola* de rebus institutæ privatis, non nostris, sed alienis ; observatum in Epistola 12. lib. IV. ad Famil. quâ Ciceronem Sulpitius de cæde Marcelli certiore facit. Cujus principium insinuatione factum est propter materiam auditu parum jucundam.

Pars altera rei expositionem facta circumstantiarum notatione temporis, loci, personarum, causarum, modi, continet. Postremò pars commemorationem habet officiorum Marcello demortuo præstitorum.

Etsi scio, non jucundissimum nuncium me vobis allaturum : tamen quoniam *CASUS* & natura in nobis dominantur, visum est faciendum, quoquo modo res se haberet ; vos certiores ut facerem. Ad X. Calend. Junias cum ab Epidaurò Pyreum navi advectus essem, ibi Marcellum collegam nostrum conveni eumque diem ibi consumpsi, ut cum eo essem. Postero die cum ab eo digressus essem, eo consilio ut ab Athenis in Bœotiam irem, reliquamque jurisdictionem absolverem : ille, uti ajebat, supra Maleas Italiam versus navigaturus erat. Postridie ejus diei cum ab Athenis proficisci in animo haberem: circiter decimam noctis Posthumus familiaris ejus ad me venit : & mihi nunciavit, M. Marcellum collegam nostrum post cœna tempus à P. Magio Chilone familiari ejus pugione percussum esse, & duo vulnera accepisse : unum in stomacho, alterum in capite secundum aurem : sperare tamen eum vivere posse : Magium seipsum interfecisse

cisse: postea se à Marcello ad me missum esse, quibus nuntiaret, & rogaret, ut medicos cogerem. Coëgi, & è vestigio eò sum profectus, prima luce: cum à Pyrao non longè abessem puer Acidini obviam mihi venit, cum codicillis, in quibus erat scriptum, paulò ante lucem Marcellum diem suum obiisse. Ita vir clarissimus ab homine teterrimo acerbissima morte est affectus: & cui inimici propter dignitatem pepercerant, inventus est amicus, qui ei mortem afferret. Ego tamen ad tabernaculum ejus perrexi; inveni duos liberatos, & pauculos servos, reliquos ajebant profugisse metu perterritos, quod dominus eorum ante tabernaculum interfectus esset. Coactus sum in eadem illa lectica, qua ipse delatus eram, meisque lecticariis in urbem eum referre: ubique pro ea copia, quæ Athenis erat, funus ei satis amplum faciendum curavi, ab Atheniensibus, locum sepultura intra urbem ut darent, impetrare non potui, quod religione se impediri dicerent, neque tamen id antea cuiquam concesserant. Quod proximum fuit, uti in quo vellemus Gymnasio eum sepeliremus, nobis permiserunt. Nos in nobilissimo Orbis terrarum

Gym

Gymnasio eum Academia locum delegimus : ibique eum combussimus : posteaque curavimus, ut eadem Athenienses in eodem loco monumentum ei marmoreum faciendum locarent. Ita, quæ nostra officia fuerunt, pro collegio & propinquitate, & vivo, & mortuo omnia ei præstitimus. Vale ; D. Prid. Kal. Jun. Athenis.

Exemplum Nunciatoria Epistola institutæ de rebus nostris privatis, observatum in 2. l. Ep. lib. XVI. ad Fam. quâ Ciceronis filius ad Tironem de studiis suis, præceptoribus, exercitationibus, amicis, & familiaribus scribit: ostendit etiam, in eo totum se fore, ut neglecta prius sârciat, & Athenis bene tempus collocet. In Exordio scribendi occasionem, & quàm gratæ patris & Tironis sibi extiterint literæ, indicat. In Narratione primùm vitam suam priorem detestatur, & emendationem promittit: deinde multa de studiis atque exercitationibus suis scribit. In Conclusionè à Tirone petit, ut librarium aliquem Græcum mittat.

Cum vehementer tabellarios expectarem quotidie, aliquando venerunt, post diem XI. & VI. quàm à nobis discesserant: quorum fuit adventus optatissimus. Nam cum mihi maximam cœpissimam letitiam ex humanissimi & clarissimi patris epistolâ: tum verò jucundissima tua litera cumulum mihi gaudii attu-

lerunt. Itaque me jam non pœnitebat in-
 tercapedinem scribendi fecisse, sed potius la-
 tabar. Fructum enim magnum humanitatis
 tuæ capiebam ex silentio mearum literarum.
 Vehementer igitur gaudeo : te meam sine
 dubitatione accepisse excusationem. Gratos
 tibi optatosque esse, qui de me rumores affe-
 rantur, non dubito, mi dulcissime Tyro : præ-
 staboque & enitar, ut indies magis magis-
 que hæc nascens de me duplicetur opinio.
 Quare quod polliceris, te buccinatorem fore
 existimationis meæ, firmo id constantique
 animo facias licet. Tantum enim mihi dolo-
 rem, cruciatumque attulerunt errata atatis
 meæ, ut non solum animus à factis, sed aures
 quoque à commemoratione abhorreant, cu-
 jus te sollicitudinis & doloris participem
 fuisse, notum exploratumque est mihi : nec id
 mirum. Nam cum omnia mea causa velles,
 tum etiam tua. Socium enim te meorum
 commodorum semper esse volui. Quando igitur
 tur ex me doluisti, nunc ut duplicetur iuum
 ex me gaudium, præstabo. Cratippo me scito
 non ut discipulum, sed ut filium esse conjun-
 ctissimum. Nam cum audio illis libenter,
 tum etiam ejus propriam suavitatem vehe-
 menter amplector. Sum totos dies cum eo.

noctisque saepe numero partem. Exoro enim, ut mecum quàm sapissimè cœnet, hac introdu-
 Eta consuetudine saepe inscientibus nobis & connantibus obrepit : sublataque severitate Philosophia humanissimè nobiscum jocatur. Quare da operam, ut hunc talem, tam jucundum, tam excellentem virum videas quàm primum. Nam quid ego de Bruto dicam? Quem nullo tempore à me patior discedere, cujus cum frugi severaque est vita, tum etiam jucundissima conjunctio. Non est enim sejunctus locus à Philologia & quotidiana συζητήσει. Huic ego locum in proximo conduxì, & ut possum, ex meis angustiis illius sustento tenuitatem. Præterea declamitare Græcè apud Casium institui : Latine apud Brutum exerceri volo. Utor familiaribus & quotidianis convictoribus, quos secum Mitylenis Cratippus adduxit, hominibus & doctis, & illi probatissimis. Multum etiam mecum est Epicrates Princeps Atheniensium, & Leonides, & horum ceteri similes : τὰ μὲν ἔνθα δ' ἡμᾶς τὰ δὲ. De Georgia autem quod mihi scribis, erat quidem ille in quotidiana declamatione utilis, sed omnia postposui, dummodò præceptis patris parêrem.

διαφύδο enim scripserat, ut eum dimitte-
 rem statim. Tergiversari nolui, ne me ni-
 mia σπῆδῆ suspicionem ei aliquam importa-
 ret. Deinde illud etiam mihi succurrebat,
 grave esse me de iudicio patris iudicare. Tu-
 um tamen studium & consilium gratum ac-
 ceptumque est mihi. Excusationem angu-
 stiarum tui temporis accipio. scio enim quam
 soleas esse occupatus. Emisse te pradium, ve-
 hementer gaudeo feliciterque tibi rem istam
 evenire cupio. Hoc loco me tibi gratulari,
 noli mirari: eodem enim ferè loco tu quoque
 emisse te fecisti me certiozem. Habes, ubi
 deponenda tibi sint urbanitates, rusticus
 Romanus factus es. Cum ego mihi nunc
 ante oculos tuum jucundissimum conspectum
 propono, videor videre eminentem te rusticas
 res, cum illico loquentem, in lacinia servan-
 tem ex mensa secunda semina (quod ad rem
 pertinet) me tum tibi defuisse æquè ac tu;
 doleo. Sed noli dubitari, mi Tyro, quin te
 sublevaturus sim, si modò fortuna me: præ-
 fertim tum sciam, communem nobis emptum
 esse istum fundum, de Mandatis quod tibi
 cura fuerunt, est mihi gratum. Sed peto à
 te,

se, ut quàm celerrimè mihi librarius miseretur, maxime quidem Græcus. Multùm enim mihi eripitur opera in exscribendis hypomnematis. Tu velim in primis cures, ut valeas, ut unà συμφιλολογῆν possimus. Antherum tibi commendo. Vale.

Exemplum Nunciatoris Epistola institutæ de rebus publicis observatum in Epist. 5. lib. II. ad Famil. quâ Curionem Cicero de Reipubl. statu certiore facit. In Exordio, quod tutum satis non sit de publicis rebus scribere, rejectione expositionis Cicero utitur. In Narratione rectè & occultè miserabilem Reipubl. statum exponit, ita etiam debilitata omnia ac extincta prope esse affirmat, ut dubitet, utrum cum venerit Curio, habiturus sit, quod curet. In conclusione adhortatur, ut ea paret, meditetur, cogitet, quæ iis necessaria, qui miseris temporibus Reipubl. opem ferre cupiunt.

HÆc negotia quomodo se habeant, ne Epistola quidem audio narrare tibi. Etsi ubicunque es (ut scripsi ad te antea) in eadem es navi: tamen quod abes gratulor; vel quia non vides ea, quæ nos: vel quod excelso & illustri loco sita sit laus tua, in plurimorum & sociorum, & civium conspectu: quæ ad nos nec obscure, nec cario sermone, sed clarissima

Et unâ omnium voce præfertur. Unum illud
 nescio, gratulor ne tibi, an timeam? quod mira-
 bilis est expectatio reditus tui: non quod ve-
 rear, ne tua virtus opinionum hominum non re-
 spondeas; me hercule, ne cum veneris, non ha-
 beas jam, quod cures; ita sunt omnia debilitata,
 Et jam propè extincta. Sed hæc ipsa nescio, rectè
 ne sint literis commissa. Quare cætera cogno-
 scis ex aliis. Tu tamen sive navas aliquam spem
 de Republ. sive desperas; ea para meditare cogi-
 ta quæ esse in eo cive ac viro debent, qui sit
 Rempubl. afflictam Et oppressam miseris tem-
 poribus ac perditis moribus in veterem digni-
 tatem ac libertatem vindicaturus. Vale.

NUNCIANDI FORMULÆ.

Quo in statu hic omnes simus, accipe.
 Quid hic geratur, scire poteris ex eo, qui li-
 teras attulit.

Mitto librum, quem desideras: seriùs tamen,
 quàm & tu voluisti & ego debebam. Ita, mi Canni
 distinguor occupationibus, ut neque respirandi sit
 locus.

Coram me tecum eadem hæc agere sæpe co-
 nantem deterruit pudor quidam penè subrusticus;
 nunc exponam absens, aut tacitus: Epistola enim
 non erubescit.

Dedi Lovanio discedens literas Bartholomæo
 Mullero, communi amico, quas tibi redderet,

L

qui-

quibus Epistolæ tuæ paucis, ut tum ferebat tempus & festinatio mea patiebatur, respondi.

Ornatissime vir, nihil erat hoc tempore magnopere dignum, de quo celsitudinem tuam interpellarem, sed ad scribendum invitavit opportunitas tabellarii, tum certi, tum huc mox reversuri.

Fit plerumque ut ii, qui boni quid volunt adferre, affingam aliquid, quo faciant id, quod nunciant lætius.

Simul ac progredi cœpero, quàm celerrimis poterò, & quàm creberrimis literis faciam, ut tibi nota sit omnis ratio dierum atque itinerum meorum.

Me quotidie aliud ex alio impedit, sed si me expediero, ut in ista loca venire possim non committam, ut te serò à me certiores factum putes.

Cum primum de Antonio exploratum habuero, faciam te certiores.

Summa tua auctoritas fecit, meumque perpetuum de tua singulari virtute iudicium, ut magni mea interesse putarem, & res eas, quas gessissem, notas tibi esse, & non ignoravi à te, quâ æquitate & contumeliâ tuerer socios, provinciâque administrarem.

Nunc etsi omnia aut scripta esse à tuis arbitror, aut etiam nunciis & rumore perlata, tamen ea inscribam brevi, quæ te puto potissimum ex meis literis velle cognoscere.

Prioribus tibi declaravi, adventus noster qualis fuisset, & quis esset status, atque omnes res nostræ quemadmodum essent, ut in secundis fluxæ, ut in adversis bonæ.

Ex eo de toto statu rerum omnium cognosces, quæ quales sint, non faciliè est scribere.

Faciam illud, quod rogatus sum, ut eorum quæ temporis hujus sunt, quæ tua esse audiero, ne quid ignores.

Quæ gerantur, accipies ex Pollione, qui omnibus negotiis interfuit non solum: sed præfuit.

De omnibus rebus, quæ ad te pertinent, quid actum, quid constitutum sit, quid Pompejus susceperit, optimè ex Eupatorio cognosces, qui non solum interfuit his rebus, sed etiam præfuit, neque ullum officium erga te hominis amantissimi, prudentissimi, diligentissimi prætermisit.

Isti puero, quem ad te jussi recurrere, da ponderosam aliquam Epistolam, plenam omnium non modò actorum, sed etiam opinionum tuarum.

Hæc res, quemadmodum ceciderit, & tota res quo loco sit, velim ad me scribas, & ita, ut instituisti. Nam ista veritas, etiamsi jucunda non est, mihi tamen grata est.

Hæc tibi scripsi, quia æquum erat, te pro amore mutuo non solum omnia mea facta dictaque, verum etiam consilia cognoscere.

Habes acta mea tridui, quibus cognitis voluitantum te voluptatis absentem, & studiorum nomine, & meo capere, quantum præsens percipere potuisses.

Hæc tibi scripsi, quia de omnibus, quæ me vel delectant, agunt, non aliter tecum, quàm mecum loqui soleo. Deinde quodd durum existimabam amantissimum mei fraudare vo-

luptate, quam ipse capiebam. Neque enim sum tam sapiens, ut nihil mea intersit, an iis, quæ honestè fecisse me credo, testificatio quædam & quasi præmium accedat.

Invicem tu si quid Epistolâ dignum, ne gravatè scribere. Nam cum aures hominum novitate lædantur, tum ad rationem vitæ exemplis erudimur.

Scriberem ad te pluribus de rebus; sed vereor ne vel mea diligentia sit molesta, vel veritas acerba.

Scribito ad me, quem nosti curiosum, non solum quid gestum sit geraturque isthic, verum etiam, quid divines futurum.

RESPONSIO AD NUNTIATORIAM

Seu Narratoriam.

AD expositionem rescribemus, nos vel lætitiâ & voluptatem, vel dolorem & tristitiâ ex amici literis percepisse, ejusque in scribendo gratum nobis fuisse officium ostendemus. Rogabimus, ut ita facere pergat, & quàm sæpissimè. Gratias etiam poterimus agere vicissim, & nos scripturos pollicebimur ea, quorum ipsum cognoscendorum esse avidum putamus. Si quid autem ab amico desideramus, quod prætermissum esse videatur modestè illis de rebus ipsum admonebimus, ita aut ad laudem nostra verba spectent.

In collocationis principio gratas vel ingratas nobis amici literas fuisse significamus, vel eorum suavitatem & prudentiam laudabimus: vel brevibus, quæ ab amico scripta sunt, repetemus, vel gratias eidem scriptionis ergo agemus.

De:

Deinde id quod nunciatur, vel laudabimus & approbamus, vel reprehendemus & improbabimur.

Tertia pars rationes complectetur, sumptas & causas & circumstantiis temporis, loci, modi, factorum, consiliorum.

Pars postrema absolvitur, vel pollicitatione officii, auxilii, alteriusque rei: vel voluntatis nostræ declaratione: vel petitione, ut posthac, si quid acciderit novi, certiores nos amicus reddat.

Exemplum Responsionis ad Epistolam de rebus privatis institutam, observatum in Epist. 15. lib. VII. ad Famil. quâ Trebatius Cicero respondet qui de rebus suis privatis, eum certiozem fecerat, & inter alia scripserat, libenter nunc se cum Cæsare esse, in familiaritatem quoque Marii venire. *Exordium* benevolentia significatione, & literarum repetitione constat. *Narratio* ejus, quod nunciatur, approbationem continet. *Conclusio* adhortatione facta est, ut magnorum virorum gratiam & favorem retinere idem studeat.

QUàm sint morosi, qui amant, vel ex hoc intelligi potest. *Molestè ferebam antea, te invitum istic esse: pungit me rursus, quod scribis, te esse istic libenter. Neque enim tum mea commendatione te non delectari facilè patiebar, & nunc angor, quidquam tibi sinè me esse jucundum. Sed tamen hoc malo nos ferre desiderium, quam te non ea, quæ spero, consequi.*

*Quod verò in Caji Moris suavissimi, doctissimi-
que hominis familiaritatem venisti, non dici
potest quàm valde gaudeam, qui, fac, ut te
quàm maximè diligat. Mibi crede nihil ex
ista Provincia potes, quod jucundius sit, de-
portare. Cura ut valeas.*

Exemplum Responsionis ad Epistolam Nuntia-
toriam de rebus publicis institutam, observa-
tum in Epistola quarta Bruti, quâ ille Ciceronis
Nunciatorix epistolæ de victoria ab Antonio re-
portata respondet. Exordium repetitione literarum
& lætitiæ ex iisdem perceptæ significatione est fa-
ctum. Propositio collaudationem & approbatio-
nem habet ejus, quod nunciatur. Post Brutus mode-
ratè utendum victoriâ, nec nimium tribuendum
Augusto ostendit, simul etiam contra eos se defen-
dit, à quibus, ut nimium lenis, reprehendebatur.
Conclusio rerum quarundarum privatarum decla-
ratione absolvitur.

Quantâ sim lætitiâ affectus; cognitis re-
bus Bruti nostri & Consulum, facilius
est tibi existimare, quàm mihi scribere, cum
alia laude, & gaudeo accidisse, tum quod Bruti
eruptio non solum ipsi salutaris fuit, sed etiam
maximo ad victoriâ adjumento. Quod scri-
bis triam Antoniorum unam atque eandem

*causam esse, quid ego sentiam mei iudicii esse :
 statuo nihil , nisi hoc Senatus aut populi Ro-
 mani iudicium esse de iis civibus, qui pugnan-
 tes non interièrunt. Ad hoc ipsum , inquit,
 iniquè facis , qui hostilis animi in Rempubli-
 cam homines cives appelles. Imò justissimè :
 quod enim nondum Senatus censuit , nec Po-
 pulus Romanus iussit , id arroganter non præ-
 iudico neque revoco ad arbitrium meum : Il-
 lud quidem non muto quod ei , quem me occi-
 dere res non coëgit, neque crudeliter quicquam
 eripui , neque dissolutè quicquam remisi , ha-
 buique in mea potestate , quod bellum fuit.
 Multò quidem honestius iudico magisque,
 quod concedere possit Respublica miserorum
 fortunam non insectari, quam infinita tribuere
 potentibus , quæ cupiditatem & arrogantiam
 incendere possint : qua in re Cicero , vir optime
 ac fortissime , mihi que merito & meo nomine
 & Reipublica carissime nimis credere videris
 spei tuæ , statimque ut quisque ali-
 quid rectè fecerit, omnia dare, ac permittere :
 Quasi non liceat traduci ad mala consilia cor-
 ruptum largitionibus animum. Quæ tua est
 humanitas , æquo animo te moneri patieris,
 præsertim de communi salute : facies tamen,*

quod tibi visum fuerit : etiam ego, cum me docueris. Nunc Cicero, nunc agendum est, ne frustra oppressum esse Antonium gavisi simus, nec semper primi cuiusque mali excidendi causa sit, ut aliud renascatur illo pejus. Nihil jam neque opinantibus aut patientibus nobis aduersi evenire potest, in quo non tum omnium culpa, tum precipuè tua futura sit, cuius tantam auctoritatem Senatus ac populus Romanus non solum esse patitur, sed etiam cupit quanta maxima in libera Civitate unius esse potest. Quam tu non solum bene sentiendo : sed etiam prudenter tueri debes. Prudenti porro qua tibi superest, nulla abs te desideratur, nisi modus in tribuendis honoribus : alia omnia sic adsunt, ut cum quolibet antiquorum comparari possint tuae virtutes. Unum hoc grato animo liberalique profectum, cautiorem ac moderatiorem liberalitatem desiderat, nihil enim Senatus cuiquam dare debet, quod malè cogitantibus exemplo aut presidio sit, itaque timeo de Consolatu, ne Caesar tuus altius se ascendisse putet decretis tuis, quam inde si Consul factus sit, descensurum. Quod si Antonius ab alio relictum regni instrumentum, occasionem regnandi habuit, quoniam animo fore

putas , si quis auctore non Tyranno interfecto , sed ipso Senatu putat , se imperia quælibet concupiscere posse ? Quare tum & facilitatem , & providentiam laudabo tuam , cum exploratum habere cæpero , Casarem honoribus , quos acceperit , extra ordinariis fore contentum. Aliena , igitur inquires culpa me reum facis ? Prorsus aliena si provideri potuit , ne existeret , quod utinam inspectare possis timorem de illo meum. His literis scriptis , te Consulem factum audivimus , tum verè incipiam proponere mihi Rempublicam justam , & jam suis nitentem viribus si istud videro. Filius valet & in Macedoniam eum equitatu premissus est. Idib. Majis , ex castris.

RESPONDENDI AD NUNCIATORIAS

Epistolas Formula.

GRatum mihi est, quod me de iis, quæ in Gallis publicè privatimque geruntur, accuratè facis certiorum, literas tuas, tui Fabrici, dici non potest, quàm acceperim cupidè, quibus ad me scribis, &c.

Accepi aliquot Epistolas tuas, ex quibus intellexi, quam suspensò & sollicito animo scire a veres, quid esset novi?

L 5

Scrip

Scripta & obfignata jam Epiftola , redditæ mihi litteræ à te plenæ novarum rerum.

Variè me affecerunt tuæ litteræ , nam partim læta, partim triftia continebant, Læta, quod te, &c. Trifte illud, quod, &c.

Accepi per breves litteras tuas , quibus id , quod fcire cupiebam, cognoscere non potui: cognovi autem id, quod mihi dubium minimè fuit.

Reddita mihi eft Epiftola , quæ vel hoc nomine fuit gratiffima , quod me de rerum tuarum ftatu erudierit.

De rebus urbanis quod me certiozem feciffi, cum per fe mihi gratum fuit, tum quod fignificaffi, tibi omnia mandata curæ fore.

Etsi fiebam crebrò à meis certior per litteras: tamen maximam lætitiã cœpi ex tuis litteris , de fpe minimè dubia, fed planè explorata.

Per gratum mihi eft , quod crebrò certior per te fio rebus quæ ifthic geruntur , & tuam erga me benevolentiam facilè perfpicio.

Gratæ mihi tuæ litteræ, quibus accuratè perfcipiffi omnia, quæ ad me pertinere arbitratus.

Etsi ante certior factus eram litteris , nunciis, fama denique ipfa, tamen eadem illa lætiora fecerunt mihi tuæ literæ: non folùm, quia plenius loquebantur, & uberius. quàm vulgi fermo , fed etiam, quia magiftibi videbar gratulari , cum de te ex te ipfo audiebam.

Quod ad me quafi formam communium temporum & totius Reipublicæ miffi expreffam, prudentia literarum tuarum valde eft mihi grata: vides etiam & pericula levia, quàm metuebam & majora præfidia.

Quæ

Quæ de me falsis rumoribus, me indigna ad te delata sunt, ea te moderatè accepisse, neque temere credendum judicâsse, ex litteris tuis sum certior factus: quæ mihi, ut debent, gratissimæ sunt.

Litteræ tuæ non solum quid Romæ, sed etiam quid in Reipublicæ neque solum quid fieret, verum etiam quid futurum esset, indicabant.

DE GRATIARUM ACTIONE.

IN Epistola, quâ gratias agimus, beneficium quod accepimus, modis omnibus [si ejusmodi ut laudem & gratiarum actionem mereatur] amplificandum.

Nam sæpe gratiam retulisse videtur, qui bene gratias agit. Amplificatur autem his fermè rationibus: si ultro collatum est: si citò, *bisenim dat, qui citò dat*: si in tempore: si uberius, quàm alter ausus sit petere: si datum cum aliquo periculo: aut offensione aliorum: si datum à viro magno summâque auctoritate prædito: si nihil pro merito: si ne expectanti quidem; si ab eo, cui libenter debemus, hoc est, ab eo, quem amamus ab animo. Si offenditur amicum vel primum, vel solum, vel inter paucos præcipuum exstitisse, qui beneficium contulerit.

Si quis fideli consilio juvet, ei dicemus, plus deberi, quàm qui pecuniâ, & qui pecuniâ, quàm qui verbis tantum opem tulit, neque rarò majus beneficium præstet, qui objurgat quàm qui donat. Deinde citra jactationem promittimus, nos aut parem, aut uberiolem gratiam relaturos. Si nulla referendi facultas erit,

certè animum memorem & gratum pollicebimur: precabimur etiam, ut Deus bene merito referat gratiam, quod nobis, ob fortunarum tenuitatem non licet. Et recta quidem gratias agendi ratio hoc modo tractanda est.

Est præter hanc alia quædam, quæ obliqua dicitur: in qua non agendo gratias maximè gratias agimus, quam ostendimus, aut beneficium esse majus ut vulgari more agendæ sint gratiæ: aut amicitiam esse majorem, quàm ut alterum gratias agere oporteat, vel pluribus gratias nos non agere, ne blandi habeamur.

In collocatione primum lætitiã & voluptatem, ex amici beneficio & studio perceptam, significabimus: aut gratias [maximè si pluribus de rebus agendum erit,] dicemus, & accuratè prudentèrque de rebus nostris actum esse ab amico ostendemus.

Deinde petemus, ut, quod jam fecit amicus, deinceps quoque facere minimè gravetur: vel [si in exordio factum non sit] gratiarum actionem instituamus.

Post beneficium acceptum amplificabimus illã quã dictum est ratione.

Postremò nos beneficii memores: nec mediocrem nos curam adhibituros, ut viros nos dignos amici muneribus præstemus, pollicebimur aut Deum orabimus ut largè exsolvat, quod nos compensare non possumus: (si nondum scriptum sit,) petemus, ut quæ ostendit & fecit amicus, ad exitum augere & cumulare, nos etiam & nostros benignè complecti velit.

Exemplum Epistolæ gratias agentis, observatum in Epist. 28. lib. XIII. ad Fam. quâ pro humaniter benignèque tractato Messinio Cicero, Sulpitio gratias agit. Cujus Exordium gratiarum actione constat. Confirmatio beneficiorum Sulpitii commendatione & amplificatione est facta Conclusio petitione & gratianimi pollicitatione absolvitur. In altera parte Epistolæ Lacedæmoniorum civitatem, causâsque eidem commendat.

Etsi libenter petere à te soleo si quid opus est meorum cuipiam : tamen multò libentius gratias tibi ago, quod fecisti aliquid commendatione meâ, quæ semper facis : incredibile est enim quas mihi gratias omnes agant, etiam mediocriter à me tibi commendati. Quæ mihi omnia grata, sed de L. Messinio gratissimum. Sic enim est mecum locutus, te, ut meas literas legeris, statim procuratoribus suis pollicitum esse omnia, multò verò plura & majora fecisse. Id igitur (puto enim etiam atque etiam mihi dicendum esse) velim existimes, mihi te fecisse gratissimum. Quoad quidem hoc vehementius lator, quod ex ipso Messinio te video magnam capturum voluptatem. Est enim in eo cum virtus & probitas, & summum officium, summaq; observantia : tum studia illa nostra, quibus

anteà delectabamur , nunc etiam vivimus. Quod reliquum est , velim augeas tua in eum beneficia omnibus rebus , qua te ajunt digna : sed duo sunt , qua te nominatim rogo : primum , ut si quid satis dandum erit , amplius eo nomine non peti cures , ut satis detur fide meâ : deinde , cum ferè consistat hereditas in iis rebus , quas avertit Oppia , qua uxor Mendi fuit , adjuves , ineasque rationem , quemadmodum ea mulier Romam perducatur. Quod si putarit illa fore , ut opinio nostra est , negotium conficiemus : hoc ut assequamur , te vehementer etiam atque etiam rogo : illius quod supra scripsi , id tibi confirmo , in meque recipio , te ea , qua fecisti Messinii causa , quaeque feceris , ita bene collocaturum , ut ipse iudices , homini te gratissimo & jucundissimo benignè fecisse. Volo enim ad id , quod mea causa fecisti , hoc etiam accedere. Nec Lacedemonios dubitare arbitror quin ipsi sua , majorumque suorum auctoritate satis commendati sint fidei & justitiae tuae : & ego , qui te optime novissem , non dubitavi , quin tibi notissima & jura & merita populorum essent. Itaque cum à me peteret Philippus Lacedemonius , ut tibi civitatem commendarem , etsi memineram , me civitati omnia debere : ta-

men respondi commendatione Lacedæmonios
 apud te non egere. Itaque sic velim existimes,
 me omnes Achaie civitates arbitrari pro ho-
 rum temporum perturbatione felices, quod
 tu iis præsīs: eundemque me ita iudicare,
 te, quod unius optimè noſſes, non nostra ſolūm,
 ſed etiam Græcia monumenta omnia tuā ſpon-
 te amicū Lacedæmoniis & eſſe & fore. Qua-
 re tantum à te peto; ut cum ea facies Lacedæ-
 moniorum cauſa, qua tua fides, amplitudo ju-
 ſtitia poſtulat his ſi tibi videbitur, ſignifices,
 te non moleſtè ferre, quod intelligas ea, qua
 facias mihi quoque grata eſſe. Pertinet enim
 ad officium meum, eos exiſtimare, cura mihi
 ſuas res eſſe. Hoc te vehementer etiam atque
 etiam rogo. Vale.

GRATIAS AGENDI FORMULÆ.

GRatum mihi fuit tuum munuſculum: gra-
 tior Epistoſta tam amica: gratiſſimus ami-
 cus.

Immortales ago tibi gratias, agamque dum
 vivam: nam relaturum me affirmare non poſ-
 ſum. Tantiſ enim tuiſ officiis non video mihi
 reſpondere poſſe, niſi fortè ita ſenſurus es, ut
 me referre gratiam putes, cum memoria te-
 nebo.

Mirac

Miraris , scio, quid sit , quod cum doctissimam Epistolam cum magnifico munere ad me dederis, nihil ad te scripserim , ut ex nostris saltem literis cognosceres, quam grato ob ea , quæ fecisti, essem in te animo.

Sed tu quid miraris? defuerunt , si nescis mihi verba , quibus tibi meritas agerem gratias , atque hodie defunt. Præstat tibi animus , quod potest, gratam omnium tuorum in me beneficiorum memoriam , vultque tibi debere quàm maximè.

Jam non ago tibi gratias: cui enima te vix referre possum , huic verbis non patitur res satisfieri.

Immortales tibi ago gratias , agamque dum vivam.

Ago tibi gratias immortales, singulares , mirificas, incredibiles.

Pro opera tam diligenter navata gratiam habeo, ut debeo, maximam.

Quod meum negotium tibi cordi fuerit , & res nostras tam officiosè curas, de amore , & gratiam habeo, ut debeo, maximam.

Equidem gratiam & habeo , & habiturus sum, quoad vivam, maximam.

Quibus tibi verbis gratiam agam non reperio. Sunt enim in te omnia augustiora illustrioraque quàm quo conatus mei infirmitas aspirare possit. Ita cum parem benevolentiam navare non possim, studium tibi meum vel agnoscendo , vel prædicando beneficio libenter declarabo.

Ququam libenter tibi & gratissimo animo

gra-

gratias habeo, tuum tamen studium, quod mihi in rebus meis omnibus conservandis plurimum detulisti, non tam mihi novum atque jucundum, quàm gratum & necessarium fuit.

Etsi nullâ oratione par tuis meritis gratia haberi potest, malo tamen tuis me beneficiis? victum confiteri, quàm eorum, quæ acceperim, dissimulatione haberi ingratus.

Multis in rebus cognitum mihi est, quotidie pro meâ dignitate fideliter atque honorificè dici à te fierique multa, nihil tamen mihi ex omnibus beneficiis gratius fuit, quàm quod, &c.

Si parentes charissimos habere debemus, quod ab iis nobis vita tradita fit; debeo tibi quoque plurimum, cujus beneficio in amplissimum honoris gradum sum addictus. Nam neque gratior cuiquam vita, quàm honos esse debet, sinè quo omnis ignobilis, obscura, & ingrata est vivendi ratio.

Si putarem ad referendam gratiam vel prædicandam satisfacere me posse, multistibi verbis gratias agerem. Nunc verò cum nostra amicitia perpetuâque benevolentia verbis crescere non possit, nolo in prædicandâ tuâ benignitate officiosus videri.

Cum meritorum tuorum amplitudinem mutuo officio amplecti nequeam, non putavi committendum mihi esse, ut agendis gratis beneficium reponeere videar voluisse.

Quod meâ dignitatem, quibus potuisti, verbis amplissimis ornâsti, habeo gratiam.

Facere non possum, quin in singulas res me-

ritâ-

ritaque tua tibi gratias agam, sed me hercule facio cum pudore: neque enim tanta necessitudo, quantum tu mihi rerum esse voluisti, desiderare videtur gratiarum actionem, neque ego libenter pro maximis tuis beneficiis tam vili munere defungor orationis, & malo præsens observantia, indulgentia, assiduitate memorem me tibi probare.

Utinam illum diem videam, cum tibi agam gratias.

Ago ingentes tibi gratias, quod virtute, consilio, prudentiâ tuâ periculis sum maximis liberatus, & quod tuâ operâ forti, fidelique sæpius usus sum, merito ac jure te laudo.

Si pro vestris beneficiis in me immortalibus parum vobis cumulatè gratias egero, quæso obtestorque, ne meæ naturæ potiùs quàm magnitudini vestrorum beneficiorum id tribuendum putetis: quæ enim potest existere tanta ubertas ingenii, quæ tanta dicendi copia, quod tam divinum atque incredibile genus orationis, quo quia possit vestra in me promerita, non dicam complecti oratione: sed percentere numerando.

Quæ vis ingenii, quæ magnitudo observantiæ tot tantisque beneficiis responderi poterit?

Quibus officiis tua beneficia remunerabor.

Gratias agere tibi satis ornatè nullo modo possum.

Vereor, ne eodem tempore in omnibus gratus possim videri: etenim cum omnibus me affectum fuisse virtutibus cupiam: tamen nihil est quod malim, quàm me & gratum esse, & videri: hæc est enim

enim una virtus ; non solùm maxima : sed etiam mater reliquarum virtutum.

Quamquam tibi gratia tanta referri non potest, quanta debetur, habenda tamen est, quantam maximam animi nostri capere possum.

Ita fato nescio quo contigisse arbitror, ut tibi ad me orandum semper detur facultas, mihi ad remunerandum nihil suppetat præter voluntatem.

Cæteris omnibus vinci, me patiar, certè benevolentiam mutuam non credam. Non (ut rectè dixit Plinius) *Vinci in amore turpissimum est.*

Quòd audio te istuc pro mea dignitate fortiter digladiari, nihil quidem adfertur novi, sed tamen hoc audio libentiùs, quò sæpius.

Quod referre gratiam, ita ut volebam, non possum, fortunæ debes imputare. Hoc quod mihi reliquum est, te amabo, te colam, te venerabor: mea enim mihi fortuna eripere potuit, me ipsum non potuit.

Quare si mihi vita contigerit, omnes gratias, amicitias atque pias propinquitates in tua observantia, studio, indulgentia, assiduitate vincam.

Hoc certè tibi polliceor, me omnia, quæ ad tuam dignitatem augendam pertinebunt, summo semper studio suscepturum & defensorum.

Tibi igitur, quod sic de me satis meritis, persuadeas velim, in tua me voluntate perpetuò futurum, nullamque rem esse minimam, quæ ad te pertineat, quæ mihi carior non sit, quam meæ res omnes: Idque cum sentiam, sedulitate mihi met ipsi satisfacere possum, re quidem ipsa ideo
mihi

mihî non fatifacio , quod nullam partem tuorum meritorum non modo referendâ , fed ne cogitandâ quidem gratiâ confequi poffem.

In rebus tuis me omnibus pari ftudio & voluntate, quâ fortunas meas auxifti, futurum cognofces: nec modò gratiam habiturum , fed etiam cumulatifsimè redditurum.

Si quibus te rebus ornare poffim , mihî fignificaveris, reddam cumulare debitam tibi officium, nullaque mihî tui amplectendi colendique voluntas deerit.

Si qua mihî detur occasio res tuas amplificandi, elaborabo , omnes ut intelligant , à me habitam effe rationem cùm beneficii , tum dignitatis.

In referendâ gratiâ hoc tibi repromitto , femperque præftabo , mihî neque in rebus tuis augendis diligentiam , neque in periculis propulfandis animum , neque in negotiis induftriam , neque in amicitîâ constantiam fidemque tibi defuturam meam.

Verbulo duntaxat fignificato, quo genere officii quem tibi gratum facere: nifi id summâ cum alacritate protinus aggrediar, nomen meum inter ingratos fcribito.

Ne levi quidem officio unquam te demerui , & utinam effet aliquid , in quo declarare poffim, & animum agnofcentem tua beneficia, & voluntatem reponendæ gratiæ cupidam.

Tuum admirabilem in me favorem ac ftudium multis jam argumentis habeo pèfpectum & exploratum , quod fi facultas effet par animo,

fen-

sentires te tantum beneficium haudquaquam penes ingratum collocâsse.

Suspecta quædam res est, verbis beneficium rependere: tu si mei in te animi periculum facere velis, aliquid vicissim oneris impone: nullam sarcinam tam gravem, tam molestantem injeceris, quæ mihi tuâ causâ non levissima, non etiam jucunda videatur.

Licet profectò ob alia multa in me beneficia tuæ liberalitati gratias agam; maximè tamen hujus rei gratia, qua me impensius exteris omnibus adjuvisti.

Sed ut unde orsa est oratio, eodem terminetur, maximas tibi gratias ago, majores etiam habeo: nam relaturum me affirmare non possum.

Agere gratias, fit verbis: habere gratiam, animo: referre gratiam & gratias fit opere.

RESPONSIO AD EPISTOLAM
Gratiarum Aetricem.

AGenti gratias respondebimus, non mirari nos, sed vehementer gaudere, grata illi esse officia noua, cum hominem omnium gratissimum cognoverimus, idque nunquam nos destitisse prædicare, dolere, quod plura pro amico facere nobis non licuerit.

Recipiemus tamen illius dignitatem indies majori nobis curæ futuram, licet ad eam amplificatam esse sciamus virtutibus suis, ut vel nihil, vel parum addi posse videatur.

Præterea tantam inter amicos necessitudinem
nul-

nullam desiderare gratiarum actionem scribemus, nec eam nos unquam expectasse : imò si mutua fuerunt beneficia (ut majorem captemus benevolentiam) illum non gratiam modò habuisse, verùm etiam cumulatissimè retulisse dicemus.

Quæ ille amplificando exaggeravit, nos aut modestè verbis extenuabimus, aut intermittere non potuisse ostendemus.

Collocatio autem ita instituitur, ut principem locum habeat, laus testificationis animi grati, & significatio lætitiæ voluptatisque inde perceptæ.

Hanc sequatur Propositio, officii ac studii novi & voluntatis promptæ delationem continens.

Eandem excipiant aut rationes, quibus adducti gratificari amicis volumus aut approbationes illorum, quæ ab ipse facta aut dicta.

Conclusio absolvatur vel cohortatione, vel promissionis renouatione.

Exemplum responsionis ad Epistolam gratiarum aetricem, observatum in Epist. 19. lib. X. ad Famil. quâ Cicero Planco, quam sibi jucunda animi grati atque memoris extiterit significatio, ostendit : & ne de eadem dubitasse videatur, comparatione factâ jucundam quidem semper, at illustriorem nunquam, fuisse affirmat, quæque ab eo scripta, senatui placuisse iudicat. Denique adhortatione ad Reipublicæ studium, finem Epistolæ imponit.

Quanquam gratiarum actionem à te non desiderabam, cum te re ipsa, atque animo scirem esse gratissimum ; tamen (fatendum

divm
enim
me
equidem
terru
rebu
fortiss
etiam
rom.
ma per
gloria
me ber
tus,
gloria
immor
pletes
preste
simu

M
gratias
Non
petic

dum est enim) fuit ea mihi perjucunda. Sic enim vidi , quasi ea , quæ oculis cernuntur : me à te amari. Dices quid antea ? Semper equidem , sed nonnunquam illustrius. Litteræ tuæ mirabiliter gratae sunt Senatui , cum rebus ipsis , quæ erant gratissimæ & maximæ , fortissimi animi summique consilii : tum etiam gravitate sententiarum atque verborum. Sed mi Plance , incumbe , ut belli extrema perficias. In hoc erit summa & gratia & gloria. Cupio omnia Republicæ causa , sed me hercule in ea conservanda jam defatigatus , non multo plus faveo patriæ , quàm tuæ gloriæ , cujus maximam facultatem tibi Dii immortales , ut spero , dedere : quam complectere obsecro ; Qui enim Antonium oppresserit , is hoc teterrimum bellum periculosissimumque confecerit.

AD GRATIARUM ACTIONEM

Respondendi Formula.

MAjor est nostra necessitudo , quàm ut vel tu mihi , vel ego tibi pro ullo officio debeam gratias agere.

Non est cur mihi gratias agas , si pro tuis in me beneficiis hoc officii rependis.

Quod

Quod grata tibi mea erga te studia scribis effe-
facis tu quidem abundantia quadam amoris , ut
etiam grata sint ea , quæ prætermitti sinè nefario
scelere non possunt.

Officium meum erga Rhodonem , cæteraque
mea studia , quæ tibi ac tuis præstiti , tibi homini
gratissimo, grata esse vehementer gaudeo, mihi que
scio indes majori curæ esse dignitatem tuam , quæ
quidem à te ipso integritate & clementiâ tuâ sic
amplificata est, ut nihil addi posse videatur.

DE GRATULATORIA EPISTOLA.

Gratulatoria Epistola illa habetur , quâ amico
de rerum successu prospero , de rebus bene
præclarè que gestis, de honore, de dignitate , aliis-
que gratulamur : & eidem, ut quod assecutus est,
felix, faustum, diuturnum sit, precamur.

Ostendendum hic ea , quorum causâ amico
gratulamur, esse præclara, expetita à multis : im-
petrata à paucis : contigisse citò : contigisse tem-
poribus difficilissimis : & contigisse consentienti-
bus vel omnibus , vel saltem bonis , & prudenti-
bus. Addemus etiam , non dubium nobis fuisse,
quin ille assecutus fuisset rem , cum multò etiam
majora ejus merita postulent. Inferemus non-
nonquam adhortationem , ut & nostrum teste-
mur in illum amorem , & magis hominem ad
virtutes , & res præclarissimè gerendas inflam-
memus.

In *Exordio* lætitiâ ex secundis amici rebus
perceptam significabimus , aut institutæ gratu-
lato-

lationis occasionem narrabimus: aut seram gratulationem excusabimus: aut cum mixta est Epistola, gratulatio erit in principio.

Propositio gratulationem, si nondum expressit, continet: vel votum habet & precationem, ut res felicissimè amico eveniat; vel adhortatione sit, ut prudenter amicus omnia moderetur.

Tertia pars *Confirmatio* est, quæ gratulationis institutæ rationes complectitur, petitas: vel à causa efficiente rei quæ gratulamur amico vel à rei ipsius conditione: vel à temporis ratione: vel à personæ, cui gratulamur amicitia, sanguinis conjunctione, affinitate, ingenio, doctrina, moribus, beneficiis: vel à prudentissimorum iudicio.

Conclusio absolvitur aut nostræ benevolentia, studii, officii pollicitatione: aut adhortatione ad partorum, vel conservationem, vel usum rectum & laudabilem, vel amplificationem: vel petitione, ut nos aliosque sibi amicos habeat.

Exemplum gratulatoriæ Epistolæ, observatum in Epist. 7. lib. II. ad Fam. qua de tribunatu Curioni gratulatur Cicero. Cujus epistolæ partes sunt quatuor *Exordium*, in quo seram gratulationem excusat, ejusdemque causam in loci intervallum transfert. *Propositio*, quæ gratulationem, cum adhortatione conjunctam continet, *Confirmatio* argumentis constat: quibus ad diligentiam & constantiam Curionem Cicero hortatur *Conclusio* petitione absolvitur.

Sera gratulatio reprehendi non solet, præser-
 tim si nullâ negligentia prætermissa est: lon-
 gè enim abssum, audio serò. Sed tibi & gratulor:
 & ut sempiterna laudi tibi sit iste Tribunatus,
 exopto, teque hortor, ut omnia gubernes & mo-
 derere prudentia tua, ne te auferant aliorum
 consilia: Nemo est, qui tibi sapientius suadere
 possit te ipso: nunquam labèrè si te audies. Non
 scribo hæc temere: cui scribam video: novi ani-
 mum, novi consilium tuum. Non vereor, ne quid
 timidè, ne quid stultè, facias si ea defendes, quæ
 ipse recta esse senties: quod in id Reipublica tem-
 pus non incideris, sed veneris (Judicio enim tuo,
 non casu in ipsum discrimen rerum contulisti
 Tribunatum tuum) profectò vides; quanta vis
 in Republica temporum sit, quanta varietas re-
 rum; quam incerti exitus, quàm flexibiles ho-
 minum voluntates: quid insidiarum, quid va-
 nitatis in vita sit, non dubito, quin cogites. Sed
 amo te, cura & cogita, nihil novi, sed illud
 idem, quod initio scripsi: tecum loquere: te ad-
 hibe in consilium; te audi, tibi obtempera. Al-
 teri qui meliùs dare consilium possit quàm tu,
 non faciliè inveniri potest, tibi verò ipsi certè ne-
 mo meliùs dabit. Dii immortales! cur ego non
 adsum, vel spectator Laudum tuarum, vel
 par-

particeps, vel socius, vel minister consiliorum. Tametsi hoc minimè tibi deest. Sed tamen efficeret magnitudo & vis amoris mei, consilio te ut possim iuvare. Scribam ad te plura alias, paucis enim diebus eram missurus domesticos tabellarios ut, quoniam sanè feliciter & ex mea sententia Rempublicam gessimus, unis literis totius ætatis res gestas ad senatum perscriberem. De sacerdotio tuo quantam curam adhibuerim; quamque difficili in re atque causa, cognoscens ex iis litteris quas Thrasoni libero tuo dedi. Te, mi Curio pro tua incredibili in me benevolentia, meaque item in te singulari, rogo atque oro ne patiare mihi quicquam ad hanc provincialem molestiam temporis propagari. Præsens tecum egi, cum te Tribunum Plebis in isto anno fore non putarem: itemque petivi sæpe per litteras, sed dum quasi à senatore nobilissimo & adolescente gratissimo: nunc à tribuno plebis & à Curione tribuno non ut deceratur aliquid novi, quod solet esse difficilium; sed ut ne quid novi decernatur; & ut Servilii C. leges defendas; eaque mihi conditio maneat, qua profectus sum. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

Exemplum alterum Gratulationis observatum in Epist. 16. lib. XII, ad Fam, qua Trebonius Ciceroni de filii studiis, & virtutibus egregiis gratulatur. *Exordium* narratione, & institutæ gratulationis occasione constat, *Propositiio* gratulationem, & lætitiæ significationem continet. *Confirmatio* ejusdem aliquot rationes adfert, &, ne quid auribus Ciceronis videatur dare, occupationem præmittit Trebonius. *Conclusio* gratulationis repetitione, studiorum & officiorum dilatione absolvitur, quod enim ad scriptum quoddam, & ad petitionem Trebonii, ut Cicero sui in scribendo memor sit attinet, ab ea gratulatione remotum est.

S. V. B. E. E. Q. V. Athenas veni ad XI. Calen. Junias, atque ibi, quod maximè optabam, vidi filium tuum deditum optimis studiis, summaque modestia famâ. Quæ ex re quantam voluptatem ceperim, scire potes etiam me tacente. Non enim nescis, quanti te faciam, & quàm pro nostro veterrimo, verissimoque amore omnibus tuis etiam minimis commoâs, non modò tanto bono gaudeam. Noli putare, me Cicero, me hoc auribus tuis dare, nihil adolescente tuo, atque adeò nostro (nihil enim mihi à te potest esse sejunctum) aut amabilius omnibus iis, qui Athenis sunt, est, aut studiosius earum artium, quas tu maximè amas, hoc est, optimarum;

*marum : idque tibi quod vere facere possum ,
 libenter quoque gratulor : nec minus etiam
 nobis , quod eum quem necesse erat diligere ,
 qualiscunque esset , talem habemus , ut liben-
 ter quoque diligamus . Qui cum mihi in ser-
 mone iniecisset , se velle Asiam visere , non
 modo invitatus , sed etiam rogatus est à me ,
 ut id potissimum nobis obtinentibus provin-
 ciam faceret , cui nos & charitate & amore
 tuum officium praestituto , non debes dubitare .
 Illud quoque erit nobis cura , ut Cratippus
 unà cum eo sit , ne putes in Asia feriatum
 illum ab iis studiis , in qua tua cohortatione
 incitatur , futurum . Nam illum paratum ut
 video , & ingressum pleno gradu cohortari non
 intermitteremus , quo indies longius , discendo
 exercendoque se , procedat . Vos quid ageretis
 in Repub. cum has litteras dabam , non scie-
 bam , audiebam quadam turbulenta , quae scili-
 cet cupio esse falsa , ut aliquando otiosà liberta-
 te fruamur , quod vel minimè adhuc mihi con-
 tigit . Ego tamen nactus in navigatione nostra
 pusillum laxamenti , concinnavi tibi munus-
 culum ex instituto meo : & dictum , cum ma-
 gno nostro honore à te dictum , conclusi , &
 tibi infra subscripsi . In quibus versiculis si*

M 3

tibi

tibi quibusdam verbis *τοδὸς ὑπερῶν ἐσῆς* & videbor turpitudine persona ejus, in quam liberius invehimur, nos vindicabit. Ignosces etiam iracundia nostra, quæ justa est, in ejusmodi & homines & cives. Deinde, qui magis hoc Lucilio licuerit assumere Libertatis, quam nobis? cum etiam si odio parifuerit in eos, quos læsit, tamen certè non magis dignos habuerit, in quos tanta libertate verborum incurreret. Tu, sicut mihi pollicitus es, adjunges me quamprimum ad tuos sermones. Namque illud non dubito, quin, si quid de interitu Caesaris scribas, non patiaris me minimam partem & rei & amoris tui ferre. Vale, & matrem meosque tibi commendatos habe.

D. VII. Kal. Jun. Athenis.

GRATULANDI FORMULÆ.

Primum tibi (ut debeo) gratulor lætorque tum præfenti, tam etiam sperata tua dignitate, seruis, non negligentia mea, sed ignorantia rerum omnium: in his enim sum locis, quo, & propter longinquitatem, & propter atrocitiam tardissimè omnia perferuntur.

Gratulor tibi, mi, Balbe, verèque gratulor: nec sum tam stultus, ut te usura falsi gaudii frui vèjim, deinde frangi repentè, atque ita cadere, ut
 nulla

nulla res te ad æquitatem animi postea possit extollere.

Gratulor tibi affinitatem viri, medius filius optimi.

Qua in re gratulor tibi ita vehementer, ut te quoque mihi gratulari, quàm gratias agere malim; alterum non omnino desidero: alterum verò face-re poteris.

Nunciis neque optatior; neque jucundior adferri potuit, quàm qui nuper est de nova dignitate tua allatus.

Lucium tibi generum obtigisse, majorem in modum gaudeo: speroque & opto, istam conjunctionem tibi & voluptati & ornamento fore.

Gratulor tibi, mi Bodeni, vereque gratulor, quod ex Italia salvum te ad nos recepisti.

Ex tuis litteris, quibus te confusum declaratum significas, tantum cepi voluptatis, quantum te semper amavi.

Litteræ tuæ suavissimæ, quibus te novis honoribus ornatum nuncias, tanta me lætitia impleverunt, ut prorsus dubitem, cui potissimum gratulari debeam: tibi ne, cui tanta dignitas nec petenti, nec cogitanti contigerit: an patriæ, quæ talem sit Præfulem habitura, an Principi, qui talem consiliarium, an mihi potius, qui tuis fortunis proinde ac meis delector?

Scio te istius modi ornamenta non desiderasse & ita prorsus existimare, onus, non honorem tibi injectum. At tanto est isto honore dignior quo delectaris minus, eoque magis virtuti tuæ gratulor.

Quod ex itinere difficillimo & diuturna peregrinatione patriæ sis redditus incolumis, tuo nomine ex animo gaudeo.

Rem tibi ex sententia tua evenisse, incredibile dictu, quantum læter.

Cave putes, me ipsum ex ista tua fortuna plus cepisse voluptatis, quam ego ex litteris tuis ceperim, quæ me de nova dignitate certiores fecerunt.

Hæreditatem amplissimam obvenisse volupe est: te tam certis, tam charis, amicis orbatum esse non nihil doleo.

Ego adfuisse te jam diu à nobis, & doleo quòd carui fructu jucundissimæ consuetudinis tuæ: & lætor, quòd absens omnia cum maxima dignitate es assecutus, quodque in omnibus tuis rebus meis optatis fortuna respondeat.

Omnes istam tibi excelsam & admirabilem rerum gestarum gloriam gratulantur, perpetuamque tibi fore exoptant.

Cum in suavissimi doctissimique hominis familiaritatem venisti, non dici potest, quam valdè gaudeam.

Omnibus tuis etiam minimis commodis, non modò tanto bono gaudeo.

Emisse te prædium vehementer gaudeo, feliciterque tibi rem istam evenire cupio, eandem tibi volo bene & feliciter evenire.

Migrationem & emptionem feliciter evenire volo.

Eum honorem tibi Deos fortunare volo.

Ut sempiternæ laudi sit iste tibi Tribunatus exopto.

Deos quæsumus, consilia tua Reip. salutaria sint, ac tibi.

*RESPONSIO AD GRATULATORIAM
Epistolam.*

In responsionis ad *Gratulatoriam Exordio*; gratum tibi fuisse gratulationem, nec dubium ullo unquam tibi tempore fuisse, quin omni amicus afficeretur lætitia, de omnibus tuis cum commodis, tum honoribus, significabis: vel paucis gratulationem ab amico institutam repetes.

In *Propositione* gratulationis prædicationem & gratiarum actionem institues.

In *Confirmatione* rationes adferes, cur aut gratæ tibi acceptæque sint amicorum gratulationes, aut cur admitti non possint. Hic, ne, quod stultorum est proprium, tibi ipsi placere videaris, extenuabis & corriges id, quod honorificè de te ab amico est perscriptum.

In *Conclusionem* omnia benevolentia, humanitatis, gratitudinis officio amico deferres: & eundem rogabis, ut perpetuò in te benè affectus esse velit.

Exemplum responsionis ad *Gratulatoriam Epistolam* observatum in *Epist. 6. lib. XV. ad Fam.* qua Catonis de oblatiis honoribus, gratulationi Cicero respondet, Partes habet quatuor. *Exordium* lætitiæ ex gratulatione perceptæ significationem continet. *Propositio* gratulationis præ-

ditionem habet, *Confirmatio* rationibus partim ipsam gratulationem, partim institutum probantibus constat, *Conclusio* petitione conficitur.

Lætus sum laudari me (inquit Hæctor, opinor apud Navium) abs te, Pater, laudato viro. Ea est enim profectò jucunda laus, qua ab iis proficitur, qui ipsi in laude vixerunt. Ego verò vel gratulatione litterarum tuarum, vel testimoniis sententia dicta nihil est, quod me non assecutum putem, idque mihi tum amplissimum, tum gratissimum, te libenter amicitia dedisse, quod liquido veritati dares. Quod si non modò unus, verùm etiam multi Catones essent in civitate nostrâ, in quâ unum extitisse mirabile est, quem ego currum, aut quam lauream cum tu à laudatione conferrem?

Nam ad meum sensum, & ad illud sincerum ac subtile iudicium, nihil potest esse laudabilius quàm ea tua ratio, quæ est ad me perscripta à meis necessariis. Sed causam meæ voluntatis (non enim dicam cupiditatis) exposui tibi superioribus literis: quæ etiam si parum justa tibi visa est, hanc tamen habet rationem, non ut nimis concupiscendus sit honos, sed tamen si deferatur à senatu, minimè aspernandus esse

vi-

videatur. Spero autem, illum ordinem pro meis ob Rempub. susceptis laboribus, non me indignum honore, usitato praesertim, existimaturum. Quod si ita erit, tantum à te peto, quod amicissime scribis, ut, cum tuo iudicio, quod amplissimum esse arbitraris, mihi tribueris, si id, quod maluero; acciderit gaudeas. Sic enim fecisse te, & sensisse & verius scripsisse video: resque ipsa declarat, tibi illum honorem nostrum supplicationis fuisse iucundum, quod scribendo affuisti. Hac enim S.C. non ignoro ab amicissimis ejus, cujus de honore agitur, scribi solere. Ego, ut spero, te prope diem videbo, atque certam Reipub. meliorem, quam timeo. Vale.

AD GRATULATIONEM

respondendi formula.

Quòd mihi de filiâ, & de Crassipede gratularis agnosco humanitatem tuam, speroque & opto nobis hanc conjunctionem voluptati fore.

Binas à te accepi litteras, Corcyrae datas, quarum alteris mihi gratulabare quod audisses me meam pristinam dignitatem obtinere; alteris dicebas, te velle, quæ egissem, benè ac feliciter evenire.

Quòd mihi de eo, quod egerim, gratularis te ita velle, certo scio: sed ego tam misero tempore nihil novi consilii cepissem, nisi in reditu

meo nihilo meliores res domesticas, quàm Rem-
pub. ostendissem.

Gratulatio tua etsi mihi probatissima, quod ab
optimo animo; tamen hoc mihi multo jucundius
est, & gratius, quod in summa propinquorum ac
necessariorum, qui meritò meæ saluti faverent,
frequentia, te cupidissimum mei, singularemque
mihi benevolentiam præstitisse cognovi.

Precor superos, ut hoc gaudium, quod nobis om-
nibus largiti sunt, perpetuum esse velint.

Quod mihi de nostro statu gratularis, minimè
miramur de tuis, ut egregium artificem, præclaris
operibus lætari.

Quod nos in Italiam salvos venisse gaudes, per-
petuo gaudeas velim.

Te gaudere certò scio, sed nimis verecundè mi-
hi gratularis.

Grata mihi est & memoria tua nostræ conjun-
tionis, & ejus etiam augendæ voluntas.

Fuit mihi laudis nostræ gratulatio tua jucunda
& timoris consolatio grata.

Gratissima mihi tua voluntas est; facisque nihil
alienum necessitudine nostra.

DE DEDICATORIA SEU nuncupatoria, Epistola.

Dedicatoria Epistola dicitur, qua librum ali-
quem quacunque de materia à nobis scri-
ptum, emendatum, vel commentariis explicatum,
vel nostra saltem opera typis excusum ad aliquem
mittimus.

Duo ejusmodi Nuncupationum apud Cicero-
nem reperiuntur genera : *Unum* quod sinè Dedicacione, scriptorum expositionem contiuet : *Alterum*, quod certæ cujusdam personæ compellationem aliaque habet , quæ in Dedicacionibus & Nuncupationibus adhibenda sunt.

Ad primi generis tractationem quod attinet , ea ferè sic institui potest : ut primum teneat locum causarum expositio missa ad amicum operis : hæ petuntur, vel ab amicorum voluntate , petitionibus crebris : vel ab otio concessio : vel à temporum conditione : vel à materiæ utilitate.

Sequatur deinde vel Methodi significatio , vel occupatio, quæ excuset aut difficultatem & obscuritatem in scribendo, aut libertatem & acerbicatem, aut tarditatem :

Postremò jungatur , vel ad operis lectionem assiduam, similiaque studia colenda, tractanda, absolvenda, adhortatio : vel aliorum operum fiat pollicitatio : studendum hic modestiæ , adhibendæ extenuationes : ne nostra amare aut arroganter nimis multa pollicere videamur.

Exemplum missionis operum , observatum in Epist. 8. lib. ad Famil. qua libros suos Academicos Varroni Cicero mittit , eundemque monet, ut de Latina lingua inchoatos libros absolvere , & ad se mittere velit. Cujus prima pars causarum expositionem continet , cur Academicos ad Varronem libros mittat. Altera methodi institutiæ & personarum , quibus sermo in dialogo tribuitur, rationes complectitur. Tertia partim cohortatione ad excolenda studia & vel similia , vel alia

tractanda : partim aliorum scriptorum pollicitatione, constat. Postrema voto absolvitur, ut scilicet bene feliciterque emptio & venditio eveniat.

Etsi munus flagitare, quamvis quis ostenderit; ne populus quidem solet, nisi concitatus: tamen ego expectatione promissitui moveor, ut admoneam te, non ut flagitem. Misi autem ad te quatuor admonitores non nimis verecundos; nosti enim profectò ejus adolescentioris Academia. Ex ea igitur media excitatos misi: qui metuo, ne te fortè flagitent: ego autem mandavi, ut rogarent. Expectabam omnino jam diù, meque sustinebam, ne ad te priùs ipse quid scriberem, quam aliquid accepissem, ut possem te remunerari, quam simillimo munere. Sed cum tu id tardius faceres, id est, ut ego interpretor, diligentius: teneri non potui, quin conjunctionem studiorum, amorisque nostri, quo possem, literarum, genere declararem. Feci igitur sermonem inter nos habitum in Cumano, cum esset una Pomponius. Tibi dedi partes Antiockianas, quas à te probari intellexisse mihi videbar: mihi sum si Philonis putofore; ut cum legeris mirere, id nos locutos esse inter nos quod nunquam locuti simus: sed nosti morem dialogorum: posthac autem

mi Varro, quamplurima si videbitur, & de nobis & inter nos: serò fortasse sed superiorum temporum fortuna Reipubl. causam sustineat. Hæc ipsi præstare debemus. Atque utinam quietis temporibus, atque aliquo si non bono at saltem certo statu civitatis, hæc inter nos studia exercere possemus. Quantum tum quidem vel alia quæpiam rationes, honestas nobis & curas & actiones darent. Nunc autem quid est, sinè his cur vivere velimus? mihi verò cum his vix ipsis his autem detractis, ne vix quidem. Sed hæc curam & sapius: Migrationem & emptionem tibi feliciter evenire volo, tuumque in ea re consilium probo. Cura aut valeas.

CUM certæ personæ opus nostrum inscribimus. Exordiemur ab aliqua re illustri, præclara, delectabili, seu à loco communi, paulatimque ad operis argumentum institutumque dilabemur.

Interdum à nostris rebus, occupationibus, negotiis, fortuna, vitæ statu, atque eventis principium ducemus.

Deinde occasionem & causas explicabimus, quibus incitati fuerimus ad librum conscribendum, ne quid inconsulto aggressi putemur. Hic de utilitatibus ea lectione, illoque studio capiendis licet disputare. Hæc siquidem una solet existere

ratio, qua docti viri ad libros divulgandos impelluntur.

Dicendum etiam aliquid de modo, quem in opere nostro tenuerimus. In tanta librorum de eadem, aut quasi eadem rescriptorum multitudine observatu est vehementer necessarium, ut si minus res novas; nova tamen commodioremque via & methodo diligentius & apertius (quæ singula per se magna sunt) tradere nos velle, intelligatur.

Post hæc Patroni nostri laudabiles actiones, egregia facinora insigniter prædicabimus: ac, si videbitur ad earundem laudum ampliorem gloriam cohortabimur: qua in parte nihil vetabit, esse longiores. Quamvis necesse non fuerit, Rhetoricum quendam in laudando ordinem persequi: verum si multa sunt, præcipua deligenda verbis exquisitis in cælum extollenda erunt. Cavendum interim ne adulatoriè eorum laudes persequamur, sub quorum nomine in hominum manus nostra scripta venire volumus.

Postremò munus nosque ipsos offerimus, extenuantes nostrum ingenium, doctrinam cum libro deprimentes, at paucis, suaviter, ac moderatè. Rogabimus item, ut nos in suorum numero habere pergat. Plura, majora, elaboratoria, ipsiusque splendore digniora pollicebimur.

Verùm enim verò hic ordo præceptionum tam anxie custodiendus non est. Nam hic quoque ut alibi, libera est Epistola.

Qui graviter, politè, sapienter præfari concupiscat, legat principia librorum à Cicerone ad amicos missorum: de Natura Deorum, de bonorum &

malorum Finibus, de Senectute, de Oratore, de Topicis, de amicitia: de Divinatione, de Fato, de Tusculanis Quæstionibus, de Paradoxis, de Officiis, de inventione, & Dedicatorias doctissimorum quorundam nostri temporis, *Pauli Manutii: Antonii Mureti: Petri Victoris, Joachimi Perionii: Caroli Sigenii & similibus.*

Exemplum Nuncupatoriæ Epistolæ observatum in compellatione Herennii, quæ prima est libri Reht. Partibus hæc tribus absolvitur: in quarum prima causas auctor, cum scriptionem impediētes, tum ad eandem impellentes indicat. Altera commendationem operis continet, comparatione Græcorum, sed modestè institutam. Postrema adhortatione ad assiduam exercitationem constat.

E*tsi negotiis familiaribus impediti, vix satis otium studio suppeditare possumus: Et id ipsum, quod dator otii, libentius in Philosophia consumere consuevimus: tamen tua nos C. Herenni voluntas commonuit, ut de ratione dicendi conscriberemus, ne aut tuâ causâ noluisse nos, aut fugisse laborem putares: Et eò studiosius hoc negotium suscepimus: quòd te non sinè causa velle cognoscere Rhetoricam intelligebamus: non enim parum habet in se fructus copia dicendi, Et commoditas orationis, si recta intelligentia definita moderatione animi gubernetur. Quas*

ob res illa, qua Græci scriptores inanis arrogantia causâ sibi assumpserunt, reliquimus; Nam illi, ne parum multa scisse viderentur ea conquiſiverunt, qua nihil attinebant; ut ars difficilior cognitu putaretur: nos autem, qua videbantur ad rationem dicendi pertinere, sumpsimus: non enim spe quæstus, aut gloriâ commoti venimus ad scribendum, quemadmodum ceteri, sed ut industriâ nostratue morem geramus voluntati. Nunc, ne nimium longa sumatur oratio; de re dicere incipiemus: sed si te unum illud monuerimus, artem sine assiduitate discendi non multum juvare, ut intelligas hanc rationem præceptionis accomodari ad exercitationem oportere.

NUNCUPANDI ET DEDICANDI

formule cum Epistola integra Mureti ad Scipionem Gonzagam Marchionem.

Fecit erga te perpetuum studium, & animi proſensio quædam eximia; ut cum haberem clarissimos viros & multos, quibus nuncupationem operis hujus, ob eorum in me officia deberi meritò cognoscerem: nulli tamen maluerim hunc meum laborem, quàm tibi esse dicatum.

Quo locubrationes hæ meæ gratiores essent, magisque acceptæ, felici T. N. nomine eas insi-

gui-

gnivi. Quod meum factum ut T. N. in meliorem partem accipere, & nunc libellum benigno, ut solet, vultu suscipere, meque commendatum habere non dedignetur, ea qua par est, reverentia supplex oro & obtestor.

Quod opus, Marcelle; tibi dicamus, quem cum amicissimum nobis, cum eximio literarum studio flagrantem, dignissimum hoc mutuae inter nos charitatis pignore, judicamus.

A me munusculum hoc chartaceum habebis meae in te voluntatis & studii argumentum. Exiguam inquit fateor: sed velim spectes animum non rem. Muneris tenuitatem, humanitatis tuae magnitudo sublevabit.

Obnixè rogo. Fautor modis omnibus colende, ut haec quantacunque qua soles benignitate accipere non tam rem ipsam, quae sanè perexigua est, quam offerentis voluntatem observantiãque perpetuam spectare, laborẽque meum adversus hominum injurias defendere non dedigneris.

Offero tibi munus, Scipio Gonzaga, si aut ex sua, aut ex tua dignitate spectetur, perexiguam, si ex viribus, mediocre: si ex animo magnum: orationes quaedam sunt variis à me temporibus habita: quas cum partim disperse atque errantes vagarentur, partim apud me in adversariis neglecta iacerent: nunc in unum corpus collectas ut edi ac divulgari paterer, amici quidam &

mul-

multò mei, hac quidem in parte, quàm par est, & quàm ego ipse vellem studiosiores, impulerunt. Satis superque erat, earum partim in scholastico pulvere atque in illis eruditiorum hominum umbraculis, non tantùm recto, ut dicitur, steterisse talo, sed plausum etiam & ἐπιτομασίας tulisse: partim in illo confesso; quo nullum habet terrarum Orbis Augustiorem, & silentio auditas, & Principum virorum testimonio commendatas fuisse. Superat fortuna spes meas: quam sapius sinè causa experiri, negant esse sapientis, neque nescius eram, morosiora ac difficiliora esse legentium, quàm audientium iudicia, saepeque accidere, ut quae audientes mirabamur, eadem legentes rideamus. Sed quid facerem? cupienti mihi iam latere, amici obstiterunt quibus parendum fuit; ne, si in negando pertinax essem, superbia denique id potius, quàm modestia adscriberetur. Cum igitur inibi, esset, ut ederentur, libenter arripui occasionem diu optatam inscribendi tibi, ut nunc sit, aliquid depromptum ex studiis meis, eademque opera testificandi & iudicii de te, & mirifici cuiusdam amoris erga te mei. Verè enim hoc dicam Scipio:

cum

cum omnes, qui te norunt, ita te ament, ut eorum nemo sit, qui se studio atque observantia tui cedere cuiquam putet: ego tamen mihi videor diuturnâ & accuratâ notatione & observatione earum rerum, quae te usque eò omnibus amabilem reddunt, singulare quiddam praeter ceteros *πεπονδέναι*. Quid est enim quod ad conciliandas ac devinciendas hominum voluntates, valeat, quin id in te omni ex parte perfectum reperiat? nihil hic de summa atque antiquissima gentis vestrae aut nobilitate aut potentiâ dicam: nihil de toto illo genere honorum; quod ita tuum est, ut & aliorum sit. Alios & ista amatores habent. Ego in te nihil amo nisi te ipsum. Ita que ut ille Rex potissimum ex amicis suis alium dicebat esse *φιλοβασιλέας* alium *φιλαλεξάνδρον* ita tu, alios esse, qui & alia in te ament, me planè & ex animo *φιλοβρωτόν* esse tibi persuadeas licet. Ac te ipsum cum dico ne illam quidem dico & oris & totius corporis dignitatem, quae tibi omnium elegantiorum hominum animos primo statim ad spectu conciliat, constituens, quoad ejus fieri potest, ante eorum oculos & ingenium & mores tuos. Quamvis enim verò
dixit

dixit nescio quis Poëtarum : Gratiorem in pulchro corpore esse virtutum, ea tamen est in te veriorum ac solidiorum bonorum copia, qua te bis secunda, ut ita dixerim, nota bonis censeris non sinat. Ingenium excellens, & in quo tanquam in pingui ac feraci solo, omnes te digna artes ita facile comprehendant, ut eas non ab aliis accipere: sed ex teipso parere ac proferre videaris. Quo tu usus ita, ut decuit; à Græcæ Latinaque lingua, intelligentia, à Poëtarum, Historicorum, Rhetorum cognitione ad Philosophiam & ad eam, quam tibi ab ineunte ætate proposueras, quæque tibi nunc in amoribus ac delitiis est, Theologiam ea celeritate properasti, ut, qua Honoris ac dignitatis premia confecto studiorum curriculo tribui ac decerni solent, ea tu tum meritissimo consecutus sis, cum adhuc maturum videri poterat de animo ad illas graviores disciplinas adjiciendo cogitare. Atque ut istius generis ingenium nunquam ita esse otiosum potest, ut omnino nihil agat: quod tibi dabatur à superioribus studiis excepti ac successivi temporis, eo tu quasi ludibundus, eas artes, in quibus adolescentes ingenui exerceri olim Athenis solebant, ita

omnes didicisti, itaque te in eis exercuisti, ut in earum qualibet cum summis artificibus comparari facile possis. Quid nunc ego mores illos tuos planè, ut Poëta loquuntur, aureos landem? potuitne quisquam unquam bonus tecum biduum vivere, tueque suavitatis partem aliquam gustare, quin, ut sibi totam aetatem tecum exigere liceret, optaverit? ita tu, quod rarissimi exempli est, summam integritatem vite cum summa comitate ac felicitate copulasti. Sed nolo nunc plura de te: ne ipse tibi molestus sim. Equidem cum de scriptis meis non magnoperè laborare soleam; tamen hunc librum præcipuè cupio & celebrari nunc & ad posteros pervenire: ut extet aliquod testimonium iudicii de singularibus tuis virtutibus mei. In quo fortè quis eorum, qui te norunt (nam de iis quibus tu notus es, nihil tale metuo) assentationi & consuetudini datum esse aliquid suspicetur. Deum immortalem testor, nihil unquam à me verius, magisque ex animi mei sententia scriptum esse, quàm ea, qua de tuis laudibus scripsi. A te peto ut me ames, quò me ipsi mihi efficias cariorem. Vale Roma Kalendis Maij
M. D. LXXI.

MODUS RESPONDENDI

Dedicatoria.

Quod si verò ad *Dedicatoriam Epistolam* alicui respondere nobis placuerit : primùm narrabimus accepisse nos & legisse ea , quæ ad nos amicus miserit. Deinde commendabimus opus institutum ab argumenti dignitate , utilitate & necessitate : Methodi facilitate & perspicuitate : orationis genere puro , Latino eleganti.

Ad hæc gratias agemus amico, quod sua aut nobis mittere, aut inscribere opera voluerit : & ostendemus , interesse hoc plurimum ad honorem nostrum : testatum facere amorem singularem quo ille nos complectatur : grati quoque animi memoriam pollicemur.

Postremò rogabimus amicum ut & hujus generis alia in lucem deinceps emittere : atqui ita cùm bonorum adolescentum studiis, tum suæ famæ atque existimatione consulere velit.

DE LAUDATORIA EPISTOLA.

Laudatoria Epistola dicitur , qua nos & nostra, aut alios & aliena commendamus.

Materiam laudis petimus à triplicibus : externis ; corporis : aut animi.

Cùm veleosipfos , ad quos scribimus , vel alios alienave laudamus à doctrina, justitia , temperantia, fortitudine , acceptis beneficiis , rebus bene
gestis

gestis, aliisque virtutibus, à rerum magnificentia, copia, varietate, pulchritudine, cæterisque rebus: illud cavendum est, ne laudatio in adulationis vitium, aut suspicionem incidat: tunc enim insuavis solet esse cum illis qui laudantur, cum aliis.

Consultum igitur foret, ea tantum laudare, quæ illis tanquam stimulus ad virtutem esse possunt. Solemus etiam nonnunquam alios, aliave laudare tantum, quia ea omnibus digna laudibus judicamus, verum etiam, ut illum, cui scribimus ad aliquid faciendum cohortemur.

Cum vel nosmetipsos, vel nostra laudamus, ad eò modesti debemus esse & verecundi; ut nunquam ad eam laudem nisi coacti; sed aptè tamen & congruenter, veniamus.

Laus ex aliorum linguâ illustris, vera, & solida habetur: ex nostro verò ore sordescit ferè semper.

Laudatoriarum Epistolarum apud Ciceronem præcipuè partes tres sunt.

Quarum prima *Exordium*, constat vel narratione, quæ descriptionis & laudationis institutæ occasionem continet, vel laude & approbatione facti alicujus: vel gratulatione simul & gratiarum actione.

Pars altera *Confirmatio* est, quæ laudationum rationes complectitur, sumptas aut à virtutibus supra nominatis, aut ab actionibus, conjunctis cum honestate, utilitate, voluptate, aut à circumstantiis personarum loci, temporis, modi: aut à testimoniis, iudicio, sermone, approbatione bonorum virorum.

Parstertia, *Conclusio*, absolvitur vel adhortatione: ut pergat amicus, & quam collectam habet laudem, retineat, atque amplificet; vel gratiarum actione & gratulatione si nondum positæ sint: vel delatione studii & officii, vel longioris Epistolæ præcisione & excusatione.

Exemplum *laudatorie Epistolæ*, observatum in Epist. 14. lib. 10. ad Fam. quâ Planci contra hostes præclare feliciterque res gestas Cicero laudat, Partes Epistolæ tres sunt; *Exordium* laude & approbatione facti constat Planci; *Confirmatio* laudationis rationis continet ab agendi modo & effectis præclaris sumptas, *Conclusio* adhortationem habet; argumento à commodis cum publicis tum privatis sumptu munitam.

O *Gratam famam biduò ante victoriam de subsidio tuo, de studio, de celeritate, de copiis. Atqui etiam hostibus fuis, spes omnis in te est, fugisse enim ex prælio Mutinensi dicuntur notissimi latronum duces. Est autem non minùs gratum extrema delere, quàm prima depellere. Equidem expectabam jam tuas literas, idque cum multis sperabamque etiam Lepidum temporibus admonitum tecum Reipublica satis esse facturum. In illam igitur curam incumbere mi Plance: ut ne quæ scintilla teterrimi belli relinquatur. Quod fieri factum: & Remi publicam divino beneficio affeceris, & ipse*
atero.

*eternam gloriam consequere. III. Idus Maji.
Vale.*

IN studiosorum gratiam libuit hoc loco planè festivam, & ornatam Plinii Epistolam adscribere. qua ille Euphratem Philosophum ab humanitate, ingenio, doctrinâ, eloquentiâ, formâ & habitu corporis, vitæque Sanctitate eximiè celebravit. lib. 1. Epist. 10.

C. PLINIUS ARRIO CLEMENTIS.

SI quando nostra liberalium studiis floruit, nunc maximè floret. Multa, claraque exempla, sunt suffecerit nobis unum Euphrates Philosophus. Hunc ego in Syria, cum adolescentulus militarem, penitus; & domi inspexi, amarique ab eo laboravi, etsi non erat laborandum; est enim obvius & expositus, plenusq; humanitate quam precipit, atque utinam sic spem ipse, quam tunc ille de me concepit, impleverim, ut ille multum virtutibus suis addidit. At ego nunc illas magis miror quò magis intelligo, quanquam ne nunc quidem satis intelligo. Ut enim de pictore, sculptore, fictore, nisi artifex judicare; ita nisi sapiens non potest sapientem perspicere: quantum mihi tamen datur cer-
N 2 nere

*nere, in Euphrate multa sic eminent, & elu-
cent, ut mediocriter quoque doctos advertant
& afficiant, Disputat subtiliter, graviter, or-
natè, ac frequenter etiam Platoniam illam
sublimitatem & latitudinem effingit sermone
copiosus & varius, dulcis imprimis, & qui re-
pugnantes quoq; ducat & impellat, ad hæc proce-
ritas corporis, decora facies, demissus capillus,
ingens & cana barba, quæ licet fortuita &
inania putentur, illi tamen plurimum venera-
tionis acquirunt, nullus horror in vultu, nulla
tristitia, multum severitatis. Reverearis, ut
occursum non reformides, vita sanctitas sum-
ma, comitas par, insectatur vitio, non homines;
nec castigat errantes, sed emendat. Sequaris
momentem attentus, & prudens, & persua-
dere tibi, etiam cum persuasit, cupias. Iam
verò liberi tres, duo mares, quos diligentissimè
instituit; Socer Pompejus Iulianus cum cæ-
terâ vitâ, tum, vel hoc uno magnus & cla-
rus, quòd ipse provincia Princeps hunc inter
altissimas conditiones generum non honori-
bus Principem, sed sapientiâ eligit. Quan-
quam quid ego plura de viro, quo mihi
frui non licet? nam distinguor officio, ut
maximo, sic molestissimo, Sed eo pro tribunali,
sub-*

subnoto libellos, conficio tabulas, scribo plurimas, sed illiteratissimas litteras. Solet nonnunquam (nam id ipsum quandoque contigit) ut his occupationibus apud Euphratem quæri. Iste me, consolatur, affirmat etiam, esse hanc Philosophia & quidem pulcherrimam partem agere negotium publicum, cognoscere, iudicare, promovere, & exercere iustitiam, quaque ipsi doceant, in usu habere; mihi tamen hoc unum non persuadet, satius esse ista facere, quam cum illo dies totos audiendo discendoque consumere. Quò magis te, cui vacat hortor, cum in urbem proximè veneris (venias autem ob hoc maturius) illi te expoliendum, limandumq; committas. Neq; enim ego, ne multi, in video aliis bonum, quo ipse careo, sed contrà sensum voluptatemq; percipio, si ea quæ mihi denegantur amicis video superesse. Vale.

LAUDANDI VIROS FORMULÆ:

Cum ipsum Furnium per se vidi libentissimè, tum hoc libentius, quod illum audiens te videbar audire. Nam & in re militari virtutem & in administranda provinciâ iustitiam, & in omni genere prudentiam mihi tuam exposuit: & præterea mihi non ignotam in consuetudine &

familiaritate suavitatem tuam adjunxit : Præterea summam erga se liberalitatem, Quæ omnia mihi jucunda : hoc extremum etiam gratum fuit.

Cave putes, probitate, constantia, çura, studio Reipub. quicquam illi esse simile, ut eloquentia, qua mirabiliter excellit, vix in eo locum ad laudandum habere videatur : quanquam in hac ipsa sapientia plus apparet : ita gravi judicio, multaque arte se exercuit in verissimo genere dicendi. Tanta autem industria est, tantumque vigilat in studio, ut non maximo ingenio (quod in eo summum est) gratia habenda videatur. Sed provehor amore : non enim id propositum est huic Epistolæ, Messalam ut laudem, præsertim ad Brutum, cui & virtus illius non minus, quàm mihi nota est, & hæc ipsa studia quæ laudo, notiora, &c.

Moveortali amico orbatus, qualis, ut arbitrator, nunquam erit, & ut confirmare possum, nemo certè fuit. Qui summam spem civium, quam de eo jam puero habuerant, continuò adolescens incredibili virtute superavit, qui consulatum petiit nunquam : factus est consul bis, primùm ante tempus, iterum sibi suo tempore, Reipub. poenè fero ? qui duabus in urbibus everfis, inimicissimis huic imperio, non modò præsentia : verum etiam futura bella delevit. Quid dicam de moribus facillimis de pietate in matrem ? liberalitate, in sorores ? bonitate in suos ? Justitia in omnes ? hæc nota sunt vobis. Quam autem civitati carus fuerit, mœrore funeris judicatum est. Quamobrem vita quidem talis fuit, vel fortuna,
vel

vel gloria, vel nihil posset accedere. Moriendi autem sensum celeritas abstulit, &c.

Erat illo viro comitate gravitas condita, nec senectus mores mutaverat. Hic bella gerebat, ut adolescens, cum planè grandis esset, & Annibalem juveniliter exultantem patientia sua mollicabar. Nec verò, ille in luce modò atque in oculis civium magnus, sed intus domique præstantior. Qui sermo? quæ præcepta? quanta notitia antiquitatis? &c.

Est in Democrito summa probitas, summa virtus, summa in hospites liberalitas, & observantia; meque præ cæteris & colit, & observat, & diligit.

Ex literis multorum & sermone omnium ad me perfertur, incredibilem tuam virtutem & fortitudinem esse, teque nec animi, nec corporis laboribus & fatigari.

Hunc quidem cognovi cum doctum, (quod mihi erat jam ante notum) tum sanctum, plenum officii, studiosum etiam meæ laudis, frugi hominem ac planè virum bonum? studiosum omnium virtutum.

Finxit te ipsa natura ad honestatem, gravitatem, temperantiam, magnitudinem animi, justitiam, ad omnes denique virtutes magnum hominem & excelsum: his enim accessit doctrina.

Ad labores hic impiger, ad pericula fortis, ad usum, ad disciplinam peritus, ad consilia prudens, ad casus fortunamque felix.

Summa est in te dignitas generis, industriæ, cæterorumque ornamentorum.

Omnibus ego te virtutibus continentiae gravitatis, fidei, fortitudinis, omni denique honore, dignissimum semper judicavi.

Tu es hujus civitatis genere, honore, æstimatione, & pecunia facile Princeps.

Nullius est tantum flumen ingenii, nulla scribendi aut dicendi tanta vis tantaque copia, qua, non dicam exornare, sed enarrare, Cæsar, res tuas gestas possit.

Te quibus laudibus efferam: quibus studiis prosequar: qua benevolentia consequar?

Audio, facilimos esse aditus ad te, patere aures tuas querelis omnium, nullius inopiam ac sollicitudinem, non modò populari accessu ac tribunali, sed nè domo quidem tuâ & cubiculo exclusam esse, tuo toto denique Imperio nihil acerbum esse, nihil crudele, sed omnia plena clementiæ, manifestudinis, humanitatis.

Res à te gesta memorabilis & poenè coelestis repellit omnes, reprehensiones, quippe quæ ne laude quidem satis digna & idonea affici potest.

Omnes qui istinc veniunt, ita de tua virtute, integritate, humanitate commemorant, ut in tuis summis laudibus excipiant unam iracaundiam.

Vera quidem laude probitatis, diligentiae, Religionis neque me tibi neque quenquam antepono, amoris verò erga me, cum à fraterno amore domesticoque discessi, tibi primas defero.

Omnia in te sunt, quæ aut fortuna hominibus, aut natura largitur.

Domus tua plena est integritatis, officii, & religionis.

San-

Sanctè graviterque vivis : tua laus est latè longè-
que diffusa.

Quid tuam constantiam vitæ commemorem :
benignitatem , libertatem , moderationem in pri-
vatis rebus , splendorem in publicis ?

De ejus viri virtute quid nos loqui , quid senti-
re , quid cogitare , quid judicare oporteat , dubitan-
dum putatis ?

Vagatur nomen tuum longè latèque : Sedem
quidem stabilem , domicilium non habet.

Tuam laudem obscuratura nulla unquam est
oblivio.

Et quidem tu omnium discipulorum pater : fau-
torque ac in omni virtute & rerum experientia
præstans.

Homo , purus , pudicus , humanus , officiosus.

Homo iste , tum summè in omnes officiosus , tum
maximè præter cæteros sedatus , quietus , item ge-
nere , honore , copiis , existimatione facile Prin-
ceps.

Homo ornatissimus loco , ordine , nomine , virtu-
te , ingenio , & copiis.

Nulla in hoc homine desidia , luxuria : contra
summus labor in publicis privatisque rebus , summa
parsimonia , summa diligentia.

Nullum te aut officiis fideliozem , aut copiis
locupletiozem , aut auctoritate graviorem in Orbe
terrarum esse existimo.

Summo es splendore , ingenio , gratiâ præditus ,

Es disertissimus , & omni doctrina & virtute or-
natissimus.

Talis est hic vir , ita de Rep. meritis , ut non

uni familiæ: sed universæ civitati commendatus esse debeat, quam civitatem amplam, claramque reddit, præcipuè æquitate, industria: temperantia, defensione, odio improborum.

Hic non solùm eorum hominum, qui nunc sunt gloriam: sed etiam antiquitatis memoriam, virtute superavit.

Homo summis ornamentis honoris, virtutis, fortunæ, ingenii præditus: & talis est vir, ut nulla res talis sit & tanta, ac tam difficilis, quam ille & non consilio regere, & integritate tueri, & virtute conficere possit.

Homo est gravissimus, civis egregius, senator fortissimus.

Erat in eo summa eloquentia, summa fides, summa integritas, auctoritas tanta, quanta in homine quoquam tenetur.

Nemo te comior, jucundior, commodior, moderatio ad omnem rationem, & hujus civitatis genere, honore, exiimatione & pecunia facile Princeps.

Pompejus vir omniam, qui sunt, fuerunt, erunt, virtute, sapientiâ, ac gloriâ Princeps.

Hic negotiatoribus comis, mercatoribus justus, municipibus liberalis, sociis fidelis, omnibus est visus in omni officio diligentissimus.

Quæ est ora, quæ sedes, qui locus, in quo non existent hujus cura fortitudinis, tum verò humanitatis, tum consilii impressa vestigia.

Hic incredibilli quadam atque inaudita gravitate, constantia & virtute præditus, in omni genere ac varietate atrium, etiam illam, quæ sine sum-

summo otio non facilè discuntur , excellèti

Neque monere te audeo præstanti prudentia virum, nec confirmare maximi animi hominem virumque fortissimum consolari verò nullo modo.

Appius Claud. homo summo loco natus, summo ingenio, summa virtute officiosissimus, & gratissimus.

A. Balbus magni animi semper, & ad omnes casus ferendos constanter paratus.

Pomp. Atticus est omni liberali disciplina poltissimus, homo minimè ambitiosus, minimè in rogando molestus.

M. Varronem & modestum hominem cognoscet, & prudentem, & à cupiditate omni remotissimum, præterea magni laboris, summæque industriæ.

I. Castronius Pætus longè Princeps municipii Lucensis, est honestus, gravis, plenus officii, bonus planè vir, & tùm virtutibus, tùm etiam fortuna si (quid hoc ad rem pertinet) ornatus.

Dejotarus vir cùm benevolentia & fide erga populum Roman. singulari, tùm præstanti magnitudine & animi & consilii.

Virum bonum, magnum hominem, & in summa magnitudine animi; multa humanitate temperatum perdidimus.

Splendor ordinis, eximium patriæ decus, ornamentum judiciorum, exemplar antiquæ religionis.

Vir primarius, gravis, honestus, amans æquitatis, alienus ab omni cupiditate, pluribus maximisque in rebus probatissimus, & omnium existimatione ornatissimus.

Nulla res tanta est , cujus quidem efficiendæ potestas homini conceditur , quam non ille & consilio regere , modestia temperare , integritate tueri, virtute conficere, autoritate conservare possit.

Magna de illius virtute hominum opinio , magna liberalitatis commendatio , magna rerum gestarum memoria. Illud verò omnem humanæ laudis prædicationem excedit , quod ad eximias animi virtutes , doctrinæ laudem atque ingenii gloriam adjecit.

Brutus vindex libertatis , custos salutis communis , subsidium afflictæ Reipubl. conservator patriæ.

Judex æquissimus , in rebus humanis misericors, in judicando severus , in testimonio religiosus , in consolando comis , in deterrendo vehementis.

Eo hic vir animi robore est : ea virtutis indole & continentia, ut omnes voluptates respuat , omnem vitæ suæ cursum ut labore corporis , in animi industria , in commendatione ingenii conficiat.

Incredibilis huic viro impetus animi ad optimarum rerum studia amplectenda, vehemens vincendi cupiditas , oratio elegans , erudita, laudabilis, & nisi meum me judicium propter benevolentiam fallit, omnibus bonis artibus liberaliter instituta , & cura atque vigiliis elaborata.

Magnam hujus laudabilis vitæ, elegans eruditio, & in omnibus disciplinis mira præstantia , venerationem meretur.

Homo ingeniosus , intelligens , & apud omnes propter virtutem , splendidus & gratiosus.

Multæ , & magnæ in hoc viro sunt virtutes , sed tamen eximia ejus justitia , inaudita animi lenitas , quotidie magis ac magis efflorescit. Sic enim moderatus est , ad omnem humanitatis gratiam factus , nullæ ut cupiditates ab innocentia atque integritate abducere illum queant.

Hunc autem virum quibus studia prosequemur ? qua benevolentia complectemur ? cujus tanta in animi magnitudine lenitas est , ut nihil illo modestius clementiusque fingi queat. Hanc animi illius virtutem atque magnitudinem quis admirari fatis potest : aut oratione non dicam enumerares : sed consequi ? quod cum ille cæteris omnibus omni honore egregie antecellat , ampliorem tamen aliis , quàm ipse consecutus sit , tribuat honorem : & quos honoris amplitudine superat , eosdem non humanitatis devinciat gratia , atque commendatione.

Homo antiqua vitæ Religione præditus , & longo multarum rerum usu exercitatissimus : tanta virtute & integritate , nemo ut illo frugalior esse possit.

Magnus hujus labor in negotiis , fortitudo in periculis , fides in amicitia , industria in agendo , celeritas in conficiendo.

Non illum avaritia ad rapinas , non libido ad voluptatem , non amœnitas ad delectationem , non labor ad quietem , non corporis infirmitas ad rei domesticæ neglectiorem impulit , sed

perpetuò naturæ statu ad omnem honestatis laudem contendit.

Vir antiqua fide & insigni animi probitate , exemplum Religionis, documentum cæteris hominibus virtutis, probitatis, prudentiæ.

L A U D A N D I I N G E N U O S

& liberales adolescentes formula.

EST jam eò ingenio, tam studio provectus , ut si perrexit, neque se alio flecti, ac propelli sinet: clarum sit Poëtam nostra se ætate præstiturum , sumque nomen atque memoriam unà cum suis scriptis magna cum laude ac gloria immortalitati commendaturus.

Cicero filius sic mihi est probatus industria , patientia, labore, animi magnitudine , omni denique officio , ut nunquam dimittere videatur cogitationem, cujus sit filius.

Adolescens timidus , virginali verecundia præditus.

Filius spes Parentis , memoria nominis , subfidium generis, hæres familiæ ? designatus Reipubl. Civis.

Te decus patriæ, ornamento populi , florem juventutis appello.

Adolescens illustri ingenio, industria, & gratia.

Adolescens doctissimus & humanissimus , rectissimus atque optimis studiis præditus.

Puer incredibili ac divina quadam mente & virtute præditus.

Nemo hoc adolescente nobilitate , nemo mul-

EPIS
 verum perit
 huius nemo alio laud
 Lædissimus atque
 genarum ætium per
 nobilitate & illustri ap
 ius admirabili
 in re dignitatem
 Pater natura ad
 nobilitatem magnum
 virtus exercuit, tor
 nitens in hoc ju
 modi cupiditas, ora
 sion scriptiois reli
 tate summa nasci
 ma indoles ingeni
 declarari in hoc
 quet.
 La animi est in du
 rum literarum sed
 a videat.

L A U D A

¶ Oemina exist
 tate, pudicitiaq
 Femina prudent
 Femina spectati
 Honestissima ma
 ioribus, omni vi
 riana

multarum rerum peritia, nemo optimarum artium studio, nemo ullo laudis genere illo præstantior.

Lectissimus atque ornatissimus Adolescens, ingenuarum artium peritissimus, domi suæ inprimis nobilis: & illustri apud omnes gratia.

Juvenis admirabili fatorum benignitate ad gloriam atque dignitatem natus.

Hunc natura ad omnem laudis atque nominis nobilitatem magnum atque excelsum produxit, voluntas exercuit, fortuna servavit.

Vehemens in hoc juvene ardor mentis, ardens vincendi cupiditas, oratio erudit ac liberalis, & mira quædam scriptionis elegantia. Summa in hoc juvene spes, summa nascentis eruditionis expectatio, summa indoles ingenii, summaque virtus.

Præclarâ in hoc juvene ingenii judicii que vis apparet.

Ea animi est industria, ut non solum communium literarum, sed Reipub, in eo spes magna polita videatur.

LAUDANDI FOEMINAS
FORMULÆ

FOemina eximia pulchritudine, summâ integritate, pudicitiaque singulari.

Fœmina prudentissima lectissimaque.

Fœmina spectatissima.

Honestissima matrona & omnibus præclaris animi dotibus, omni virtutis genere ac vitæ dignitate præstans.

præ-

Præstantissima foemina, præclara indole, eximia animi pietate, virtute, gratiâ, constantia admirabili.

Admirabilis in hujus puellæ natura elucet virtutis indoles, multa probitatis ac modestiæ signa ubique apparent.

Mulier præter ætatem prudens, & spectatissimæ probitatis: ea denique naturæ cum moderatione, tum bonitate, ut admirabiles amores excitet.

LAVDANDI VRBES FORMVLÆ.

VRbs omnium gentium, Orbisque terrarum celeberrima: copiosa, eruditissimis hominibus, liberalibusque studiis affluens.

Asia optima regio est, & fertilis ubertate agrorum, varietate fructuum, magnitudine pastionis.

Civitas ista florentissimorum hominum, fortissimorum virorum, optimorum civium mihi que amicissimorum multitudine redundat.

Magna est hujus civitatis amplitudo, magna nominis ejus dignitas est apud omnes gentes.

Hujus civitatis disciplina atque gravitas tanta est, ut haud sciam, an cunctis gentibus anteponendam jure dicam: sic optimatum consilio gubernatur, ut omnes ejus instituta laudare facilius possint, quam æmulari.

Lacedæmon civitas spectata & nobilitata virtute, non solum natura corroborata, verum etiam doctrinâ putatur.

Syracusæ urbs est, cujus hic situs atque hæc natura

tura

tura esse loci cœlique dicitur , ut nullus unquam dies tam magnâ turbulentaque tempestate fuerit, quin aliquo tempore solem ejus diei viderent.

RESPONSIO AD LAUDATORIAM.

AD laudatoriam , qua ab aliquo affecti sumus , modicè ac moderatè respondendum est , nostras , & nostrarum rerum extenuando laudes.

Tamen cum nostras laudes decantantibus neque assentiendum sit , ne nos ipsi quâ in re minimâ debemus, nimiùm amare videamur ; neque valde repugnandum , ne quod in nobis est honorificum, stultè rejiciamus, gaudebimus , nos & nostros, seu nostras laudati , & eò magis , quò vel meliores vel doctiores , vel graviores sunt , qui aliqua nos laudè prosequuntur. Probata enim virtus , à magnis præsertim viris , omnibus fortunis est anteponenda.

Poterimus igitur non sinè gratiâ dicere lætari nos, à laudato laudari viro , quemadmodum *Hector* ille apud *Navium* : *Latus sum* , inquit, *laudari me abs te pater, laudato viro*. Dicemus nos , dum nostras legimus laudes, agnoscere quodammodo, non sinè maximâ animi nostri voluptate, ipsius : cum, qui propriam ingenii & virtutum gloriam assequitur, is sciat quàm optimè alienas describere. Ideoque ad evitandam arrogantiam referemus hujusmodi laudes, vel in benignitatem dicentis, qui iisdem laudibus ornatus sit , vel in benevolentiam in eos, qui in nostra nimis sit liberalis.

Illum

Illum tamen fructum te ex ea laudatione confectum dicere poteris , quod , cum virtus laudata crescat, vimque cohortandi habere videatur , magnis ad virtutes , aliasque res laude dignas inflammatus fuisti.

Itaque enixurum multò etiam dices , quàm antè diligentius, ut accedas proximè, si nulla ratione poteris (quo ille te pervenisse existimat) ut aliquando veritati jure, quod fortasse nunc humanitati magna ex parte largitur.

Sed si laudes essent tam veræ, tamque claræ , ut in conspectu ferè omnium essent sitæ , negarique minimè possent , mentionem illorum faciemus (si qui fuerint) honorificam , quorum opera studio, auctoritate id factum à nobis fuit.

Verùm à sola Dei Opt. Max. bonitate profectas dicere, & pio & Christiano dignum esset.

Eadem, vel certè non admodum diversa collocandi ratio hic tenenda , quâ utimur in gratulationum responsionibus , inde etiam huc exemplum transferatur.

*AD LAUDATIONEM
respondendi Formula.*

QUòd proximis literis tuis me tantoperè laudaris, debeo tibi tantum , quantum ab eo absum, ut meritò laudet. Id enim debetur cuique quod gratis dat, non quod persolvit. Quare & ipse id totum tibi debeo, quod de me scribis , cum in me tale sit nihilo , cum id mihi ipse nullo pacto deberes, id totum humanitatis , & singularis in me benevolentiae. De cætero si me examina-

ris, nihil invenies nisi tenue, humile, angustum. Novitii sumus atque tirunculi, qui ex inscitiæ tenebris pedem modò movimus, promovimus ferè nihil. Benignè nobiscum agitur, si inter studiosorum ordines referamur. Habet docti nomen quiddam aliud, quod si tibi, & tui similibus peculiare: mihi tam grandia non conveniunt: cum eorum, quæ in litterarum studiis sint præcipua, nihil, non solum exploratum habeam, sed nec adhuc etiam nisi per transennam viderim, Conabor quidem id quod nunc ago, talis esse, qualem tu me prædicas, & esse aut judicas, aut certè velles. Quas in me laudes confers, quamquam ignoscere salva fronte non ausim, tamen ob id gratissimas habui, quoniam cum nec irrisio in istos mores, nec adulatio cadat; necesse est laudatio hæc aut ex amore in me nímio, aut ex vero proficiscatur. Quorum cum sit utrumque mihi gloriosum, alterum diu in votis, alterum etiam suprà vota est.

Laudem ego tuam, quamvis audire circa ruborem gnarus inscitiæ meæ, non poteram, tamen, quod ab insigni quadam benevolentia proficiscebatur, ita gratanter accepi, ut vix tantundem fuerim voluptatis habiturus, si mihi esse illa, quæ de me pronuntiabas, vera persuasissimam, Nam quamvis testimonio conscientia repugnet, lætor tamen alicui talem me videri posse, qualem tuam me fingit, hoc est eruditissimi hominis prædicatio. Quare statim dictavi hanc tibi Epistolam Beroalde, quâ dicerem quantopere mihi tuum tale laudationis officium blanditur, simulque
da.

darem fidem , nulli me prorsus occasione defuturum, rerumque post hac & temporum planè omnes articulos excessurum , donec tibi pro studio erga metali , & animo tandem quoquo modo referam gratias.

Etsi video quæ tu de me sentias prædicesque , indicari : tamen gaudeo ea mihi tribui abs te , quæ ipse in memet neutiquam agnoscam.

Laudas me quasi unum ex numero eruditissimorum , & tui similium. Laudas , inquam , tu me unus omnium , quos viderim , quos audierim , longè eruditissimus. Ego igitur , etsi memet haud ignoro ; tamen fero æquissimè , te aut ipsum decipi amore in nos nimio , aut alios idem velle deceptos.

Agerem tibi gratias , quod ubique me laudas : sed vereor ne laudes ipsæ , quibus me afficis , fidem perdant , si pro iis tibi gratias agam, quasi debeam , quasque veræ laudes non sint : nam pro veris , hoc est pro suis laudibus nemo cuiquam debet. Quis enim pro suo debeat ?

At ego tibi me debere tamen dicerem , nisi mihi nimis magnam faceres in hoc injuriam , quod es amicus. Ob id enim tibi non creditur , cum me laudas.

Præclarè Hector ille apud Nævium : laudari abs te pater cupio , laudato viro : possum ego nunc idem usurpare. Video me laudari , à quo viro ? A.M. Antonio Narta. in quo sunt ingenii, sunt animi , ac virtutis ornamenta plurima , ego porrò aliquid fortasse, si cum aliis conferat, videri possim :

cum

con tero ad te unum
 modo quam mihi ipse
 et ea laudes, quæ
 ipse majores
 etiam nostrum
 etiam est: ut est, at
 etique semper,
 laudes istas, quæ
 etiam interpretor,
 et, qualis esse de
 sic efficit ista tua
 etiam minus incipit
 quantum ablim

dom istam imaginem
 et ipso sum eas ex
 lecto quib' agas
 etiam ex malis
 etiam summa vobis
 sed quod huc me
 Hoc agis laudat
 undus. Ipse sum
 et oportet, quæ
 not.

AUS ADOLE
 Declama
) Ollaquam m
 liberalium sol
 agenterque inc

cum verò ad te unum cogitationem converto, vix credas, quàm mihi ipse displiceam. Quare permittè mihi ut eas laudes, quas in me contulisti, rejiciam, aut ipse majores in te transferam: nam mihi utrumque nostrum æqua lance pendere, magni negotii non est: ut est, amo voluntatem tuam, ea mihi est, eritque semper, ut debet, antiquissima.

Laudes istas, quas affatim in me congeris, sic equidem interpretor, quasi non me depingere volueris, qualis esse debeam.

Hoc efficit ista tua tam magnifica laudatio, ut jam mihi minùs incipiam placere, qui planè videam, quantum absim ab ista perfectæ virtutis imagine

Dum istam imaginem pingeres, non à me sed abs te ipso fumebas exemplum.

Sentio quid agas, falsis laudibus istam nostram ignaviam extimulare voluisti.

Ideò summa tribuis, non quod ea sim assecutus: sed quòd huc me summis viribus velis eniti.

Hoc agis laudando, ut aliquando videar laudandus. Ipse summis ac maximis virtutibus abundet oportet, qui in aliis paucas ac mediocres sic amat.

LAUS ADOLESCENTIS STUDIOSI, Declamando sese exercentis.

POsteaquam mihi nunciatum est, te non liberalium solum artium studiis sedulò diligenterque incumbere: verùm etiam
de

declamando exercere assiduò , dici non potest , quantam inde lætitiã atque voluptatem perceperim. Sic enim arbitratus sum singulari Dei Optimi Maximi providentiã , præceptorum tuorum , cùm publicorum tùm privatorum adhortatione factum esse , ut ad id animum adjiceres ; quo nihil , hac quidem in ætate , quã nunc es præditus , esse tibi aut fructuosius , aut necessarium magis potest. Plenã quod ajunt , manu collaudare eloquentiam , primas eidem tribuere homines solent. Et est reverã nihil illã , vel præclarius , vel utilius , utpote quæ præstat , ut qui ab eã instructi sunt ac parati , non rationis modò expertibus animantibus antecellant ; sed & homines alios superent , & quo tandem cumque placuerit , deducant. Quin , ut alia nunc silentio involvam , & rerum cognitio omnis , quæ ex artibus ac disciplinis paratur inanis , vana infrugifera est , nisi eloquentia accedat ; Tantum enim quisque proficisse literis videtur , quantum dicendo , scribendoque exprimit , & sine dicendi vi atque facultate quæ cognita sunt maximè & perspecta ignorari videntur. Quis ergò ut
levi-

vicinam puerilem ,
meditationem rep
a eloquentia tu
loquuntur artibus ac
non accedat assidu
finit : ita eloqu
cognitio lo
conferendo
est. quæ in reb
iudicium for
orum copiam
gram : duo de
ita , ideoque ra
igentiam tuque
inc summos dant
imè abhorruisse
uni extruxit , ad
iquotidie fieret
meribus ampl
quã suã oratio
idemeretur.
iudicat :

Pallas ut nudis
dai Lagunen / ex

leviculam, puerilem, honestam parùm declamandi rationem reprehenderet, sinè quâ parari eloquentia nullo modo potest? ut enim reliquis in artibus atque disciplinis, nisi exercitatio accedat assidua, laude dignum nihil efficitur: ita eloquentiam non ars & præceptorum cognitio sola efficit: sed dicendi usus atque consuetudo assidua requiritur. Hæc enim est, quæ in rebus inveniendis ingenium acuit: iudicium format: memoriam excitat: verborum copiam adfert: actionem reddit promptam: duo denique vitia illa, quæ perniciofa, ideoque reprehendi maximè solent, negligentiam sui que amorem nimium tollit. Hinc summos clarissimosque viros ab ea minimè abhorruisse legimus. Cæsar aram Lugduni extruxit, ad quam eloquentiæ certamina quotidie fierent: ita quidem, ut victor muneribus amplissimis afficeretur: victus, vel linguâ suâ orationem deleret, vel in Arater demergeretur. Id quod *Juven.* opinor, illud indicat:

*Palleat ut nudis qui pressit calcibus anguem
Aut Lugdunensem Rhetor dicturus ad aram.*

Augustus Cæsar, Portius Latro, Demosthenes aliique plurimi declamitare sunt soliti: ipse Cicero, cuius meritò apud omnes valere debet authoritas, non Romæ solùm verùm & Athenis, & in Asia, declamando sese exercuit, quodam etiam in loco fatetur, aridam atque jejunam orationis suæ futuram facultatem fuisse, nisi ad declamandi sese exercitationes contulisset. Itaque tuum institutum vehementer laudo proboque: imprimis verò quod modò difficultatem illam superasse te intelligo, quæ ab hoc exercitationis genere avocare plurimos consuevit. Nam & materiam te usui quotidiano accommodatam viribusque parem diligere eandemque cognoscere penitus: & ad cogitandum aliud, aliud ad scribendum tempus sumere, & cum iudicio locos omnes investigare, non temerè quæ se offerunt infarcire, ut ad probatorum authorum exempla stylum conformare; & non tam sententiarum multitudine, aut copia verborum, quàm bonitate orationem æstimare intelligo. Hortor quoque, constanter negotium ut urgeas, neque ineptis quorundam iudiciis

EPIST
 viciò ab illo ab
 oram illam eloqu
 que oblectam
 ementem R
 citatus es. Va

DE REP
 E

inferiores, vel
 simplici reor che
 necesse habet
 omnia, aut hactenus
 in opera danda est.
 que, acque odium
 hatur: Id quod b
 ek: si ostendamus
 que coactos nece
 dere; si in a visio
 lo aut malevolen
 debitam eis lau
 tios quosdam et
 no delectent: n
 tendamus, & do
 esse, qui ut agro
 non vitia amice
 in
 lina dimur has Ep
 mentia, vel ab expo
 ne scriptiois.

te avocari ab illo abducique sinas. Ita ad exoptatam illam eloquentiam pervenies : magnoque oblectamento parentibus, amicis ului : emolumento Reipub. tibi verò ipsi honori futurus es. Vale.

DE REPREHENSORIA

Epistola.

A Pud inferiores, vel sceleratos atque improbos simplici reprehensione uti licet. Cum verò eos vituperare necesse habemus, quos aliqua in parte metuimus, aut hactenus bene vixisse constat, ante omnia opera danda est, ut reprehensio, quæ per se ingrata, atque odium conciliare solet, mitigetur, atque leniatur; Id quod his potissimum modis fieri potest: si ostendamus per quam invitos nos, extremaque coactos necessitate ad reprehendendum accedere: si in a iis eos laudemus; tum enim, non ex odio aut malevolentia reprehendere alios videmus. cum debitam eis laudem non adimimus; si non nos, sed alios quosdam esse dicamus, qui hoc vel illud in amico desiderent: si personæ loco ipsum vitium reprehendamus, & doceamus amicum medico similem esse, qui ut ægroto mèdeatur, morbum odisse solet: non vitia amicorum iis amanda qui amicos amant.

Exordimur has Epistolas vel à reprehensione vel à querela, vel ab expositione causæ & occasionis institutæ scriptionis.

①

Deiude

Deinde argumenta reprehensionis, desumpta vel à causis vel à circumstantiis, vel testimoniis & iudicio aliorum ponimus.

Denique vel hortamur, vel quæ scripta sunt repetimus, vel nos de Epistolæ longitudine purgamus.

Exemplum reprehensionis observatum in Epistola 27. lib. 16. ad Fam. qua Tironem Cicero reprehendit, quod voce *Fideliter* improprie usus sit. Exordium illud reprehensione constat, confirmatio ejusdem ratione exponit. Conclusio præcisione & exhortatione facta est.

V Ideo quid agas: tuas quoque Epistolas vis referam in volumina. Sed heus tu, qui καὶὼν esse meorum scriptorum soles, unde est illud tamen ἀνυγοῦν. Valetudini fideliter inseruiendo: unde in istum locum *Fideliter* venit: cui verbo domicilium est proprium in officio, migrationes in alienum multe. Nam *S* doctrina, *S* domus, *S* ars, *S* ager etiam fidelis dici potest: ut sit quomodo Theophrasto placet, verècunda translatio. Sed hæc coram. Demetrius venit ad me: quo quidem comitatu & φιμίληοι satis scis. Tu enim videlicet non potuisti videre: cras aderit, videbis. Nam ego hinc perendie manè cogito: Valetudo tua me valdè sollicitat sed ei inserui *S* fac omnia: tum te mecum esse.

tum mihi cumulatissimè satisfacere putato.
 Cuspio quod operam dedisti, mihi gratum est.
 Valde enim ejus causa volo. Vale.

REPRENHENDENDI.
 vituperandique formulæ.

Quod est ingenium tantum, quæ tanta facultas
 & copia dicendi, quæ istius vitæ et vitii fla-
 gitiiisque conjunctam, aliqua ex parte defendere pos-
 sit?

Te tuis maleficiis in invidiam omnium addu-
 xisti.

Labes, perniciis, & fax es nostræ urbis.

Nihil aliud studes, nisi lutulenta sus cum quovis
 volutari.

Hanc teterrimam belluam quis ferre potest, quid
 est in eo præter libidinem, crudelitatem, petulan-
 tiam, avaritiam, audaciam: ex histotus congluti-
 natus est: nihil apparet in eo ingenuum, nihil mo-
 deratum, nihil prudens, nihil pudeas, nihil pudicum.

Desidiæ ac luxuriæ plenus es.

Pudorem cum pudicitia perdidisti, homo & hu-
 manitatis expers, & vitæ communis es ignarus.

O fœditatem hominis flagitiosam. O impudici-
 tiam, nequitiam, libidinem non ferendam:

Te non pudor, non pietas, non macula familiæ,
 non hominum fama ab hac cupiditate revocare po-
 tuit? homo nequam, acerbus, criminofus, impro-
 bus, turpis, multis flagitiis contaminatus.

Catilina conatus est usque à pueritia, non solum intemperantiâ & scelere, sed etiam consuetudine & studio in omni flagitio, stupro, cæde versari.

Catilina vini, somni, stupri plenus, madenti comâ, composito capillo, gravibus oculis, fluentibus buccis, pressa voce, remulentaque, homo sine sensu, sine sapore, elinguis, tardus, inhumanus, neglectus.

Homo omnium scelerum libidinumque maculis notissimus.

Omnium scelerum flagitiorumque documentum.

Homo es sine spe, sine fide, sine fortunis, ore, lingua, manu, vita omni inquinatus.

Promptus ad vim, paratus ad seditionem, audax ad omne facinus. Vultus ejus plenus furoris, mens scelere obstricta, lingua maledictis impedita, oculi feritatis, sermo atrocitatis plenus.

Impurus, impudens, contumeliosus, semper eò contendens, quò furor rapit.

Nulla libido ab hujus corpore, nulla vis à manibus, nullum flagitium à turpissimis sceleratissimisque ejus factis absuit unquam.

Homo omnis turpitudinis exemplum, dedecus adolescentiæ, probrium juventutis, ludibrium senectutis, plenus stupri, plenus contentioni, plenus inconsideratissimæ temeritatis.

Mulier prædita acquiriâ, effusa libidine, insatiabili cupiditate, arte quadam ad voluptates adolescentulorum excitandas accommodata.

Nulla turpitudinis est nota, quæ non hujus pecu-

pectidis iniusta sit vitæ: nullum animi vitium, quo non mens ejus oppressa sit: nullum flagitii dedecus, quod non famæ ejus inhæreat.

Homo inops ab omni existimatione, amicorumque commendatione, in omni dedecore volutatus.

Quæcunque in homine infami, perduto ac damnato vitia reprehendi publicisque legibus damnari possunt, ea in hoc universa redundant: nullum unquam à pueritia honorem: nulla virtutis studia, nullum bonæ existimationis fructum cogitavit: itaque ex bonorum decoctore, fraudatore publico; omnium civium factus est hostis: nulla tamen insignior, fœdiorque infamiæ nota inuri illi potuit; quam quod in hac scelerum importunitate, nemo illum aditu, nemo congressione, nemo officio dignum judicat; omnes illum tanquam nequam, turpem, improbum, multis flagitiis contaminatum fugiunt.

Nihil in hoc abjectissimo pecore virtutis, nihil animi, nihil nervorum, & in tam vasto corpore tanta judicii est inopia ac rationis egestas, ut ne mica salis quidem inesse videatur.

Nulla hujus in consiliis prudentia, nulla in amicitia fides, nulla in rebus publicis dignitas, sed omnia stupore animi atque amentia sunt contaminata.

Omnis hujus labor, cogitatio, omnes sensus, in obtrectationem famæ alienæ, dignitatisque oppressionem sunt conversi.

Infamis hic scurra, & omnium bonorum consuetudine indignissimus, ut ipse ab omni vitæ atque

honoris existimatione alienus semper fuit, sic præcipiti furore & quadam naturæ importunitate in optimi cujusque existimationem invehitur.

Homo plenus fastis, superbix ac contumeliæ, & eo ignorationis atque insolentiæ progressus, nullius ut virtutem, nullius ut laudis atque doctrinæ famam ferre possit, omnia præ suo fastu contemneas, repudiands, damnans.

R E P R E H E N S I O

Adolescentis improbi.

SI per occupationes, quibus districtas nunc teneor, domo aliquandiu abesse, & vos proficisci potuissem, fecissem sanè illud, nec tam libenter, quam necessariò fecissem.

Sed quia fieri omnino hoc istud tempore nequit, ne tacendo parum meo me officio fungi, aut tua comprobare delicta atque errata dicere quis possit; non intermittam quin absens objurgam, operamque dem: ut mea hæc reprehensio sit vel salutaris tibi, vel mihi utilis atque commoda ad conservandam cum famam secundam apud homines, tum Deum, conscientiam bonam. Audio familiaritate te uti & amicitia cujusdam adolescentis,
homi-

hominis nequam atque extremè improbi. Quod quàm sit mihi grave ac molestum, norunt hi, qui mecum vivunt; ego verbis exprimere satis nequeo. *Est sanè in Academiis contrahenda cum aliis amicitia, neque aut jucundiores, aut firmiores ulla eis esse solent, quæ primâ in atate & studiis contrahuntur. Sed est in legendis amicis judicio magno opus. Et si ulla in re locum habere debet illud, deliberandum diu, semel quod statuendum, in amicitiam maximè coëunda habere debet. Verùm tu promiscuè quosvis tibi adsciscere, & numerare, non ponderare amicos videris.*

Quid enim? an quibus socius iste tuus parentibus sit ortus ignoras? aut illud nescis, ex illius majoribus neminem, nisi improbitatis ac sceleribus notum fuisse? hinc, ut Proverbio dicitur, κακῶς κόραχ' ἔχθ' ἡ κόρη τῶν πατρῶν *parentis mali pessimus filius*, qui à pueris nil boni domi vidit, audivit, didicit. Præceptores quidem habuit optimos: sed eos naso suspendit adunco: disciplinam ferre non potuit, in cauponulis sæpius, quam vel Templis vel Scholis conspici se passus est, æs alienum grande, in scius parentibus contraxit, in con-

cubiam usque noctem potavit, amoribus operam dedit turpibus; quid dicam amplius? ex omnibus vitiis quasi compositus & conflatus est. Itaque quis te malus genius ad illius amicitiam atque familiaritatem petraixerit, ignoro: sed doleo interim vehementer.

Severè etiam tibi mando, ut inposterum ab illius conservatione abstineas, eaque in re & mandati divini, & Academiæ, in qua vivis, & mei, qui, ut nosti, protectionis istius author tibi existi, & denique tuæ famæ atque existimationis rationem habeas. Sin minus, in gravem, non meam solum, verum etiam Meccenatum tuorum atque adeo bonorum omnium offensionem incurres, pœnas quoque eas expectabis, quas non obedientibus minari Dominum nôsti. Vale.

DE JOCOSA EPISTOLA.

Jocosa seu Faceta Epistola dicitur illa, quâ suaviter cum amico jocamur.

Jocose aliquem carpere, & de eo conqueri, quandam affert gratiam: jocando siquidem possumus aliorum dicta, sententias, & facta confutare.

Ad jocos acere est judicium adhibendum: nec enim

omnium cum omnibus jocandum est; sed inspicienda est persona, & pro personæ qualitate jocandum, vel non jocandum est; cum sint qui jocum nec dicere soleant, nec ferre possint.

Rerum quoque quæ jocos & ludos admittant, habenda est ratio: in miseriis enim & calamitatibus facetiæ non probantur. Ad hæc parcè & moderatè adhibeantur necesse est.

Postremò sedulò cavendum est, ne liberales, petulantes, flagitiosæ, obscœnæ, aut scurrilitati proximæ sint facetiæ, neve dum nos ridicula dicere volumus, ridiculi ipsi simus.

Jocosis & facetis Epistolis ita delectatus est Cicero, ut vix ullam jocandi occasionem prætermittere potuerit. Sed tamen in iisdem hac utitur cautione, ut non velit, nisi tempestivè joci.

Sed quid ago, inquit, cum mihi sit incertum tranquillo ne sis animo an ut in bello, in aliqua majuscula cura, negotiove verferis? cum igitur erit mihi exploratum, te libenter risurum? scribam ad te pluribus.

Item Epist. 4 lib. 2. Jocerne tecum, inquit, per litteras: civem me herculè non puto esse, qui temporibus his ridere possit.

Aliquando etiam in rebus severissimis utitur joci.

Aliquando ex ipso loquendi genere occasionem arripit.

Solet autem jocationes suas ita claudere:

Sed jam satis joci sumus.

Sed hæc joci sumus, & tuo more, & non nihil etiam de nostro,

Sed de joco satis est.

Plerumque etiam à jocis ad seria sibi transitum parat, hoc modo.

Extra jocum, vel, Remoto joco.

Aliquando jocis suis aliquid præfatur.

Sic tu (libet enim mihi jocari) quod disertum non erit, ne putaris meum.

Alicubi admonet; ea quæ dicit, non esse jocantis verba.

Atque hæc nolo me jocari putes.

Sed hæc de illis Epistolis, quæ missos habent jocos, dicta sint.

Exordium Facetarum Epistolarum, constat apud Ciceronem, vel amoris studiique declaratione, vel lætitiæ voluptatisque ex amici litteris perceptæ significatione, vel institutæ scriptiõis occasione: vel silentii excusatione, vel amici reprehensione: vel dicto aliquo communi.

Pars altera sententias complectitur facetas: petitas vel ab Etymologia, hoc est, ab interpretatione & expositione vocabuli: vel ambiguitate verbi: vel Ironiis: vel Allegoriis: vel circumstantiis loci, temporis, personarum, modi, causarum, rerum: vel testimoniis & sermonibus nominum: vel sententiis & dictis præclarorum virorum, in quibus singularis voluptas atque delectatio esse solet: vel exemplis & narrationibus, sive veræ illæ, sive fictæ & fabulosæ existerent.

Conclusio absolvitur, vel, adhortatione, vel petitione, vel præcisione, vel excusatione.

Exemplum jocosæ Epistolæ, observatum in
Epi-

Epistol. 20. lib. 9. ad Fam. quâ Pæto se Epicuræum factum esse, significat, nec ut ante, cœnis mediocribus contentum esse: hortatur itaque, ut probè cœnam instruat. In Exordio Epistolæ lætitiâ & voluptatē ex Pæti litteris perceptam indicat. Deinde vitæ suæ rationem facere admodum narrat. Postremò Pætum ne sumptibus pareat hortatur.

Dupliciter delectatus sum tuis litteris, & quod ipse risi, & quod intellexi jam possidere: me autem à te ut scurrâ velitem malis oneratum esse, non molestè tuli. Illud doleo in ista loca venire me, ut constitueram, non potuisse, habuisses enim non hospitem, sed contubernalem; at quem virum? non eum quem tu solitus es promulsidè conficere: integram famem ad ovam affero, itaque ad assum vitulinum opera perducitur. Illa mea, quæ solebas antea laudare, ô hominem facilem, ô hospitem non gravem, abierunt: nam omnem nostram de Re-pub. curam, cogitationem de dicendâ in Senatu sententiâ commendationem causarum abieci-mus, in Epicuri nos adversarii nostri castra con-jecimus, nec tamen ad hanc insolentiam, sed ad illam tuam lætitiâ, veterem dico, cum in-sumptus habebas: etsi nunquam plura præ-dia habuisti. Proinde te para, cum homine

edace tibi res est, & qui jam aliquid intelligat, & quædam autem homines scis quam insolentes sint. Deducenda tibi sunt sportella & artolagani tui. Nos jam ex arcis tantum habemus, ut Verrium tuum & Camillum, quæ munditia homines? quæ elegantia? vocare sæpius audeamus. Sed vide audaciam: etiam Hirtio cœnam dedi sine pavone: tamen in eâ cœnâ conquis præter jus fervens nihil potuit imitari. Hæc igitur est nunc vita nostra? manè salutamus domi & bonos viros multos, sed tristes, & hos latos victores, qui me quidem perofficiosè & peramanter observant. Ubi salutatio defluxit, litteris me involvo, & aut scribo aut lego. Veniunt etiam qui me audiunt, quasi doctum hominem, quia Paulo sum, quam ipsi doctior. Inde corpori omne tempus datur. Patriam eluxi jam & gravius & diutiùs, quàm ulla mater unicum filium. Sed cura si me amas, ut valeas, ne ego te jacente bona tua comedam, statui enim tibi ne agroto quidem parcere. Vale.

Exemplum jocosæ laudationis, observatum in Epist. lib. 7. Fam. cujus Exordium fecit à Proverbio. Deinde ob sapientiam in belli periculis fugiendis, & acquirendis opibus falsissime Trebatium Cicero laudat, In

IN EQ̄PO Trojano scis esse in extremo SERO
 SAPIUNT PHRYGES. Tu tamen, mi
 Vetule, non serò. Primum quod illas rabiosulas
 fac fatuas dedisti deinde, quod in Britannia
 non nimis φιλοδέωρον te prabuisti, planè non
 reprehendo. Nunc verò in hybernis vincētus
 mihi videris, itaque te commovere non curas,
 usquequaque sapere oportet, id erit telum acer-
 rimum. Ego si foris cœnitarem, C. OCTAVIO fa-
 miliari tuo non defuissem, cui tamen dixi, cum
 me aliquoties invitaret; oro te, quis tu es; sed
 me hercule extra iocum, homo bellus est; vel-
 lem eum tecum abduxisses. Quid agatis, ec-
 quid in Italiam venturi sitis hac hyeme, fac
 planè sciam. Balbus mihi confirmavit, te di-
 vitem futurum, id utrum Romano more locu-
 tus sit, bene nummatum te futurum? an quo-
 modo Stoici dicunt, OMNES esse divites,
 qui cœlo & terrâ frui possunt, postea videro.
 Qui istinc veniunt, superbiam tuam accusant,
 quod negant te Percunstantibus respondere.
 Sed tamen est quod gaudeas. Constat autem
 inter omnes, neminem te uno Samarobrina ju-
 ris peritiorum esse. Vale.

DE CONSCRIBENDIS
LOCANDI FORMULÆ.

Sic vivitur : quotidie aliquid legitur, aut scribitur
deinde, ne amicis nihil tribuamus, epulamur u-
nâ. Quare nihil est, quod adventum nostrum exti-
mescas : non multi tibi hospitem accipies, sed joci.

Vellem me ad cœnam invitasses, reliquiarum ni-
hil fuisset. Nunc me reliquiæ vestræ exercent.

Sed quando ut video, æstimationes tuas non ven-
dere potes, neque ollam denariorum implere : Ro-
mam tibi remigrandum est. Satius est hic cruditate,
quàm istic fame : video te bona perdidisse : spero
idem istuc familiates tuos, actum igitur de te est,
niâ provides : potes mulo isto, quem tibi reliquum
dicas esse, quando cantetium comedisti, Romam
provehî : sella tibi erit in ludo tanquam Hypodida-
scalo, proxima : eam pulvinus sequetur.

De te, quæ scire velim, hæc sunt quomodo te re-
deuntem amici illi tui, libri scilicet, acceperint,
num eo ipso die ad eorum consuetudinem te dede-
ris, an potius, dum hæc bacchationes defervescant,
in hortis cum Epicuro, quàm in Gymnasio cum A-
ristotele, velis vivere. Et cum hæc scripseris, adde
verbum, si me amas de pugiunculo illo tuo : quo ego
te impeditum & alligatum ense cum vidi discedere,
non tenui risum : ac volui pungere te dicto : sed ve-
ritus sum, ne tu rustice me gladio. Epistolam habes
jocationis plenam, qua te esse delectatum cognove-
ro, si miseris ipse plenior.

Et si tu edentulus, mi Scala ; tua tamen fuerat
dun-

destra Epistola, sen-
ne ingit, & peperci
recantat, ut u
bilus ego, qui
tam, nulli videlicet

Epistola levis mud
Tamea magui
quam quidem me p
non vocor, non m
mores, ut inquit i
in hacere autem
tam ridiculi apud
nos correptos le
inerebat abs te p
o : sed vinci tam
nam te dilige
pod his vincor. Ad
a. Hoc equidem
jam sero : Nihil re
tibi.

Doles quod ar
bolere non debes
ia omnia, non m
tu ego, quam t
ac amicorum lega

RESPONS

Sen

D Epistolam joci
quis offendat

dentata Epistola, sensu equidem. Nam plenè mortu
me fregit, & pepercit, illa tamen non nihil atque ita
mecum lusit, ut urfa interdum cum catello solet.
Stultus ergo, qui non statim veterano, toties coro
nato, cessi videlicet tirunculus adhuc.

Ense levis nudo parmaque inglorius alba.

Tu tamen magnificè hoc, sicut alia, qui ne di
gnum quidem me putes irâ. Nam quod Hercules
abs te vocor, non mihi ob id placeo. Sic enim pigris
canibus (ut inquit ille) nomen erit Tigris, Pardus,
Leo. Vincere autem non magiste: potui quam Her
culem ridiculi apud Philostratum Pygmæi, quos ille
omnes correptos leonis pelle involvit.

Vincebat abs te prius doctrina, vincebat inge
nio: sed vinci tamen lætabar, atque adeo lætor
quoniam te diligo: quin ob hoc ipsum diligo,
quod his vincor. An nunc & humanitate me vin
cis. Hoc equidem ferre nequeo, quoniam turpe, sed
jam fero: Nihil enim turpe mihi, quod honestum
tibi.

Doles quod amicus in disputatione te vicerim,
dolere non debes: nam si sunt amicorum commu
nia omnia, non magis, quam tu victor ego: nec mi
nus ego, quam tu victus. Sed tu fortasse doles, quod
hac amicorum lege, nec planè sum victor, qui te vici.

RESPONSIO AD JOCOSAM

Seu facetam Epistolam.

AD Epistolam jocosam jocosè quoque, modò ne
quis offendatur, respondebitur.

Ad

Ad graves viros, & majores habita omni ratione gravitatis, dignitatis, & ætatis modestè est respondendum.

Non tamen eodem modo rescribendum ad omnes.

In pates siquidem & inferiores licebit uti jocis: in alios verò, vel non utendum, vel utendum modicè, aut etiam intra modum.

Exordiri hic à brevi acceptarum litterarum repetitione possumus.

Deinde, vel laudabimus aliorum urbanitatem, ex locis paulò ante in jocosis Epistolis annotatis: vel contra improbabitur & reprehendemus jocos, & facetias, propterea quod in iis nihil vel Etymologia, vel ambiguitate, vel Allegoria, vel alias elegans ac venustum, nihil etiam aptum ac decorum deprehendatur.

Concludemus petitione, vel autoritate aliqua seria.

Exemplum responsionis ad facetam Epistolam observatum in Epist. 32. lib VII. Cujus exordium ab occasione scribendarum litterarum sumptum est. Narratio altera pars est, in qua primum Volumni urbanitatem Cicero laudat, post quibus notis dicta nonnulla inepta, quæ illius nomine circumferebantur à suis distingui debeant ostendit. In extremis hortatur, crebrò scribat, & Dolabellam confirmet.

Quod sine prænominè familiariter, ut debebas, ad me Epistolam misisti, primum ad-

addubitavi, num à Volumnio Senatore esset, quo cum mihi est magnus usus: deinde *εὐτραπέλια* litterarum fecit, ut intelligerem; tuas esse: in quibus litteris omnia mihi perju- cunda fuerunt, præter illud quod parum dili- genter possessio salinarum mearum à te procu- ratore defenditur: ais enim, ut ego discesse- rim, omnia omnium dicta, in his etiani Sextiana, in me conferri. Quid? tu id pa- teris, non defendis? non resistis? equidem sperabam ita notata me reliquisse genera dis- citorum meorum, ut cognosci sua sponte pos- sent, sed quando tanta fex est in urbe, ut nihil sit tam *ἀκρυβὸν*, quod non alicui venustum esse videatur; pugna si me amas, nisi *ἀκῆτα* *καμ- φολία* nisi elegans *ὑπερβολή* nisi *παρα- γραμμά* bellum, nisi ridiculum *παρα προσ- δοκίαν*, nisi cætera, quæ sunt à me in secundo libro de Oratore per Antonii personam dispu- tata de ridiculis, *ἐν τεχνῶ* & arguta appare- bunt, ut sacramento contendas, mea non esse; nam de iudiciis, quod quereris multo labore minus trahantur per me licet pedibus omnes rei sit vel Selinus tam eloquens, ut possit proba- re se esse liberum: non laboro. Urbanitatis pos- sessionem, amabo, quibusvis interdittis defen- damus

damus: in qua te unum metuo: contemno ceteros. Derideri te putas? nunc demum intelligo te sapere: sed me hercule, extra iocum valde mihi tua litera faceta, elegantesque vise sunt: illa quamvis ridicula essent sicut erant, mihi tamen risum non moverunt, cupio enim nostrum illum amicum in tribunatu, quamplurimum habere gravitatis, idque cum ipsius causa (est enim mihi ut scis, in amoribus) tum me hercule etiam Republica quam quidem, quamvis in me ingrata sit, tamen amare non desigam. Tu, me Volumni, quando & institui- sti & mihi vides esse gratum, scribere ad me quam sepius de rebus urbanis, de Republica. Iucundus est mihi sermo litterarum tuarum. Præterea Dolabellam, quem ego perspicio & iudico cupidissimum esse atque amantissimum mei, cohortare & confirma & redde planè meum. Non me hercule quòd quidquam desit, sed, quia valde cupio, non videor nimium laborare. Vale.

DE MISTA SEU COMPOSITA

Epistola.

M istam vocare possumus Epistolam, cujus scriptor pari ratione modoque diversos sibi fines propositos habuerit.

Quæ

Quæ verò ex diversis quidem Epistolarum formis constata unum habet præcipuè Scriptoris finem, non mista seu composita diceretur Epistola, sed simplex, illius videlicet generis, ad quod finis ille spectat præcipuus.

Non igitur omnis Epistola mista dici potest, cujus partes ad diversa spectant Epistolarum genera, si modo partes illæ ad unum eundemque finem præcipuum referuntur.

De mistis seu confusaneis Epistolis, quæ res varias complectuntur, illud solum admonerim, in iis non parum lucis afferri lectoribus, si seorsum publica, seorsum privata, seorsum gesta, seorsum gerenda describantur. Eaque aptis connectendi particulis, & Transitiunculis inter se connectantur, ne velut scopæ dissolutæ turpiter diffuant.

Epistolæ mistæ apud Ciceronem admodum frequentes inveniuntur: in quibus plures ex superioribus litterarum formis concurrunt.

Exempla habes suprâ: *Accipio excusationem tuam. Do Dionysio tuo adhuc. Etsi libenter præter ea te seleo Athenas veni ad me &c.*

TRANSITIONUM FORMULÆ.

Transiciones voco, cum ostendimus breviter, quid dictum sit, ac deinde paucis indicamus quid simus dicturi.

Habes de Varinio, cognosce de Crasso.

Ubi Epistolæ respondi, venio ad alteram.

Hactenus existimo nostram consolationem rectè adhibitam fuisse: reliqua sunt in te ipso, neque mihi ignota, nec minima solatia.

De

De domesticis rebus haftenus.

De publicis mihi omnia certa.

Mea in illum officia tenes : jam quam ille gratiam retulerit cognosce.

Sed hæc adhuc puer, jam quæ adolescens designavit referam.

Verum hæc tibi cum multis communia ; illud tuæ propriæ laudis.

Sed hoc leve ; illud non tolerandum.

Adhuc vetera diximus , illud novum & inauditum.

Sed haftenus jocari sumus , veniamus ad seria.

Sed tristitia mittamus , revertamur ad latitiora.

Vulnus aperui, nunc remedium ostendam.

Sed hoc nihil ad nos , illud vehementer refert.

Ad primas tuas habe : nunc ad reliquas respondebo.

Minusculæ tuæ Epistolæ respondi , venio ad majorem.

Priori tuæ Epistolæ satisfactum est , ad alteram accingimur.

Quæ hic gerantur audisti ? nunc ad litteras tuas ordine.

Sed hæc me magnopere delectant ; illud malè habet.

Quid doleam , habes , nunc quid metuum accipe.

Quantam rem susceperis, ostendi : qua ratione perficias disce.

Tuis

Tuis de negotiis habes, nostræ verò res sic habent.

Prioribus tuis [opinor] respondimus; nunc ad posteriores me accingam.

Habes forensia, nunc domesticas res accipe.

De tuis habes, de meis nunc vicissim accipe.

Sed jam satis diu de Republ. ad domestica veniã.

Sed hæc rumore tantum cognovimus, illa vidimus ipsã.

Sed hæc corrigi possunt, illud æ leniri quidem nulla arte potest.

Turpia audisti, audi turpiora.

Omnibus ferè de reb. habes, nunc unum addam.

Consilii mei rationem habes, nunc quid te facere velim aperiã.

Sed jam nimis multa de externis, de nostris pauca modò memorabo.

De dignitate nova voluptatem nuntias maximam, sed de Joanne Adolphæo vitã defuncto, acerbum profectò nuncium mittis.

Perfolvi prioribus tuis litteris: nunc ad posteriores.

Perfolvi primæ Epistolæ, venio ad secundam.

Hactenus ad tuas litteras. Nunc de me paucis accipe.

Venio nunc ad id, quod nescio an primum esse debuerit?

Sed hæc hactenus: addam etiam illud.

Sed hæc privatim: nunc quæ publicè.

Hæc leviora sunt: quæ sequentur graviora.

Rescripsi Epistolæ maximè, audi nunc de minuscula.

CON.

DE CONSCRIBENDIS
CONNECTENDI FORMULÆ.

Reliquum est, Accedit eodem. Huc accedit,
Nunc audi quod pluris est, quam omnia.
Sed ad propositum redeamus.
Redeamus illic, unde diuertimus;
Ut ad rem redeam,
Redeo ad id, quod primò omiseram,
Redeo ad id, quod initio scripsî.
Redeo ad prima.

Quid præterea? nihil nisi ut incolumis ad aq̄s
primo quoque tempore revertare.

Sunt & particulae connectendi, Primum, Deinde,
Præterea, Posthæc, Adhæc, His adde, Huc pertinet,
Quia etiam, Quid? Quod, Denique, Postremo, Au-
tem, Jam verò, Cæterum,

LONGIOREM NARRATIONEM VEL
Epistolam præcedendi formula.

In summa. Ad summam.

Ut uno verbo, ut aceryatim dicam.

Ut r̄. m paucis complectar, perstringam, compre-
hendam.

Ut in pauca multa conferam.

Ut paucis concludam.

Quid verbis opus est?

Quid quæris?

Nec te multis morer.

Quid multa? quid multis? ne multa vel multis.

Quid plura? quid pluribus?

Ut brevitate utar.

Ne longum sit. Ne longus sum;

Ut Laconica utar brevitate.

Non tenebo te pluribus, ponam in extremo quod sentio,

Sed hæc super te plura, quam volebam,

Sed plura, quam statueram: redeo ergo ad &c,

Sed quid ago? labor longius: longius progredior,

Sed de his satis metuoque ne tu nimium putes,

Verum quod provehimur, sed de quo delati sumus
vela contrahamus.

Sed hæc super te nimis multa præsertim ad te.

Sed hæc pluribus fortasse verbis, quam sit necesse.

Sed jam longior sum, quam me fore putavi,

Sed hæc satis multa, & plura potius quam necesse fuit.

Sed jam sentio me esse longius provectum: quam proposita ratio postularet.

Sed de his satis superque jam ad te, ô præsidium & dulce decus meum?

Sed quid ago? dum tecum suavissimè loquor, nulla certa re proposita, paginam, verbis undique sua sponse confluentibus implevi.

Sed quid ago? Epistolam institueram scribere: ea autem crescit in volumen.

EPISTOLAM ESSE LIBERAM

nec certis perpetuisque legibus adstringi.

Nolim adolescentes ingenui, quisquam vestrum, omnia hæc, quæ supra de Epistolarum
par-

partibus, & earundem tractatione dicta sunt firmissimam legem esse, nec unquam aliter fieri posse, sibi persuasum habeat: nam cum Epistola à certa ferè lege libera sit, vestram erit, ut magis generi, de quo agitur, convenire videbitur, & addere, & immutare multa.

Hic solum ea posita sunt, quæ apud Ciceronem observata leguntur: neque id in una, verum in pluribus ejusdem Generis Epistolis. In singulis enim singula præcepta quæ hic de unoquoque Genere traduntur, non facile erit invenire, vel certè difficile erit cognoscere, nisi ab exercitatis. Juvabit itaque plures ejusdem Generis conferre & quod uni deest, ex altera supplere.

PARTES EPISTOLARUM DUPLICIS

esse generis.

E Pistolarum partes quædam sunt propriæ, & omnibus ex æquo Epistolis necessaria, ut *Salutatio, Valedictio, Inscriptio*: aliæ verò communes quæ ut orationibus maximè conveniunt, ex scholis Rhetorum huc transferuntur, & in Epistolis non semper necessaria sunt, sed interdum earum plures, interdum pauciores, interdum etiam singulæ adhibentur: ut *Exordium, Narratio, Propositio, Confirmatio, Confutatio & Conclusio*. Has nonnulli quinque propositionem à Narratione non separantes: alii quatuor partibus Confirmationem & Confutationem sub una contentione constituentes, comprehendunt.

Hæ partes in Epistolis hoc disponuntur ordine. *Salutatio, Exordium, Narratio, Propositio, Confir-*

firmatio, Conclusio, Valedictio, Inscriptio. De quibus separatim deinceps aliquid dicendum.

DE SALUTATIONE.

Salutatio est Epistolæ initium, quo in primo quasi congressu absentem salutem nuntiamus. Hæc duabus potissimum de causis præmittitur: vel quod homines in primo congressu se mutuo saluent, & hominum mores Epistola debeat imitari (quæ ut supra dictum, absentium mutuus sermo est) vel quod hac quisque ratione suam erga amicum declaret voluntatem, illiusque inire gratiam nitatur.

In salutatione semper veteres præposuere scribentis nomen nomini ejus, ad quem scribebatur, quamvis hic superior, ille inferior esset. Recentiores nonnulli, cum ad magnos & illustres viros scribunt, nomen suum posteriore loco collocant. Quam scribendi rationem nec *Lipsius* improbare videtur. *Miseræ*, inquiens, *ostentatio scientiæ, quæ risum aut offensam debet: utique in Epistola, quæ tum demum rectè scripta, cum videtur illi, cui scripta.*

Nomina in tertia ponebant persona: qui scribebat, suum casu recto, ejus ad quem scribebatur casu Dativo: deinde jungebantur hæ litteræ: S. P. D. quæ significant, salutem plurimam dicit, hoc modo:

M. T. Cicero, M. Terentio Varroni S. P. D.
vel sic:

M. T. Cicero, M. Terentio Varroni S. P. D.
vel sic:

P

M. T.

DE CONSCRIBENDIS

M. T. Cicero S. T. M. M. Terentio Varroni.

Cum verò scribebam ad perfamiliarem, vel ad eundem sæpius, satis erat utrobique nomen ponere cum littera S. Cicero Attico S.

Cum ad uxores, liberos, propinquos, aut valde dilectos scribebant, adiciebant frequenter pronomen suus, hoc modo:

M. T. Cicero
 Terentiæ suæ S.
 Tullia suæ S.
 Tironi suo S.
 Terentiæ, Tullia, Ciceroni
 suis S.

Quintiliani & Plinii temporibus mos cœpit recipi, ut omnibus ferè, nisi aperte essent inimici, adderetur suus.

Unde *Martialis* sic scribit de charta Epistolari :
Seu leviter noto, seu caro missa sodali.

Omnes ista suos charta vocare solet.

Inveniès nonnunquam adjuncta etiam alia adjectiva

Cicero pater suavissimæ filia Tulliolæ S. D.

Tullius Tironi humaniss. & optimo S. D.

Cicero fil. Tironi suo dulcissimo S. P. D.

Cic. matri optimæ & suaviss. sorori S. P. D.

Horum exemplo sic scribere licebit :

Nicc. Clenardus clarissimo Latomo S. P. D.

Cornelius Valerius M. Antonio Mureto unice sibâ colendo S.

Ejus ad quem scribitur dignitatis, & professionis titulus in salutatione omitti non debet.

M. T. Cicero C. Cæsari Imper. S. D.

M. T.

M. T. Cicero D. Bruto Coss. Def. S. D.

Recentiores.

Paulus Manutius Andreae Alciato Jurisconsulto
S. D.

Joachimus Perionius Carolo Lotharingo Cardi-
nali S. D. P.

Immò nec nostræ dignitatis & officii titulus o-
mitti solet, cum ad pares, vel minores scribimus, ut;
M. T. Cic. Imper. S. D. Cælio Ædili Curuli.

Ineptæ salutationes habentur hæc: quot cælum
stellas, quot habet mare guttas, tot tibi mitto salu-
tes.

Mida divitias loco salutis.

Humillimam recommendationem loco salutis.

Promptam cum debita veneratione servitutem
loco salutis.

Crato Hutteno dimidio animæ suæ.

Ignatius Matthiisio alteri ipsi.

NOVÆ SALUTANDI FORMULÆ:

nec omnino damnanda.

Salve mi Christophore. Salve multum. Salve
plurimum. Salve pater optime. Salve mater sua-
vissima. Salve congerro lepidissime Salve etiam
atque etiam. Salve multum in Christo Jesu. Salve
plurimum observande patruæ S. D. amicorum opti-
me & integerrime A Lipsio tuo salve. Opto mul-
tam, plurimam, perennem tibi salutem. Multam ex
animo precor felicitatem.

GRÆCORUM SALUTATIO HÆC EST.

Πλατων Δίῳ εὐπραγίην; hic Plato Dioni

P 2

benè

bene agere : Ἰσοκράτης φιλιππῶ χαίρειν ,
id est, Isocrates Philippo gaudere : Δημοσθένης
τῆς ἑλῆς καὶ τῷ δῆμῳ χαίρειν , hic Demosthenes
Senatui populoque Atheniensi gaudere. Utrumque
salutandi modum uno versu complexus est Horatius
lib. 1. Epist. 8.

Celso gaudere, & benè rem gerere Albino vano
Musa rogata refert, comiti, scribaque Neronis.

Κέλσῳ τῷ Ἀλβινοβανῶ χαίρειν καὶ εὐπράττειν ,
Budaus etiam tertium genus addit , quod est
ὑγιαίνειν, id est, valere, quo plurimum est in rebus
humanis, est tamen ambiguum, & ad sanitatem
mentis etiam pertinet.

Epicurus aliam quandam salutationem usurpavit
εὐδίαγειν, Precabatur id, in quo felicitatem sum-
mam esse statuebar, vitam nempe suavem & jucun-
dam, molestiarumque expertem. Intelligendum est
autem eum huiusmodi verbis infinitis, vocabulum
εὐχεται id est, precatur, optat.

Sunt apud *Ovidium* genera quædam salutationum
festiva & arguta.

Phædra Hippolyto.

*Qua nisi tu dederis, caritura est ipsa, salutem
Mittit Amazonia Cressa puella viro.*

Lib. 1. de Ponto Eleg. 9.

*A tibi delecto missam Nasone salutem,
Accipe pars anima magna, Severe mea,
Eodem lib. Eleg. 2.*

*Naso suo profugus mittit tibi Flacce salutem,
Mittererem si quis, qua caret ipse, potest.*

Lib. 2. Eleg. 7.

Esse

*Esse salutatam te vult mea littera primum,
A male pacatis, Attice, missa Getis.*

Hebraei vulgato gentis suæ more pacem optant salutantes: cujus consuetudinis *D. Paulus* memor hac salutandi ratione uti solet.

Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

Quæ quidem salutatio maximè Christianis est accommodata.

Hebraei ergo salutantes Pacem, *Græci*, tum Felicitatem, tum Gaudium, aliquando etiam Valetudinem, *Latini* salutem precantur & incolumitatem.

DE EPISTOLARUM EXORDIO.

Exordium est prima Epistolæ pars, quæ salutationem sequitur, qua ejus, ad quem scribitur, præparatur animus, ad amicè, attentè & intelligenter ea, quæ scribuntur, advertendum.

Exordium id commendatur maximè, primum quod ita subjectæ servit materiæ, & causæ præsentis, ut ex ea veluti natum videatur.

Deinde, quod nec longius, nec brevius succurrit, quàm res ipsa & materia postulat.

Postremò, quod non est nimis apparatus, sed modestum & verecundum, ut nihil tædii vel suspicionis lectori adferat.

Fuit olim mos vetus, quem *Seneca* usque ad suam ætatem servatum scribit, Epistolas his verbis exordiri.

Si vales, valeo.

Si vales, bene est, valeo.

Si vales, bene est, ego bellissimè valeo.

Si vales, bene est, ego perbellè valeo, & indices bellius.

Si vales, bene est, ego valeo, ut soleo, paulò etiam deterius, quàm soleo.

Si vales, gaudeo, equidem valeo, & Tullia nostra rectè valet, & Cicero. Terentia nostra minùs bellè habuit, sed certò scio jam convaluissè eam.

Plinius: Olim, nullas mihi Epistolas mittis: nihil est, inquis, quod scribam: ad hoc ipsum scribo, nihil esse, quod scribas: vel solùm illud, unde incipere priores solebant; si vales, bene est, ego valeo.

Interim non adjiciebant quidquam de se, cum non rectè valere volebant significare, animo præsertim: aut sibi esse curæ illorum salutem, suam non item illis: ut, Metellus Ciceroni, si vales, bene est, Cicero Metello: si tu exercitusque tuus valetis, bene est.

Qui salutandi mos veterum, nunc in usu esse desinit, sed non ita quin addi possit, & aliquando debeat, ornetque Epistolam.

Veterum imitatione nobis Christianis exordiri hoc modo Epistolam licebit.

Si vales, bene est, ego Dei gratia sic vivo, valeo, ut nunquam pene in vita suavius.

Si rectè vales, carissime pater, unà cum suavissima Matre, bene est, nos hic, Dei dono, perbellè valetemus.

Si rectè vales, unice mihi dilecte Patruæ, est quod plurimum gaudeam; equidem hic beneficio Dei, valeo rectissimè.

Si tu, tuaque suavissima conjux, reliquaque familia valeris, est cur maximopere gaudeamus, nos Dei munere, valemus ex sententia.

DE RELIQUIS EPISTOLAM

exordiendi formulis.

EA est Epistolarum libertas, ut in eis unde liber, initium sumere liceat: modò id sit ejusmodi quod lectorem ad id, quod pares, præparet.

Triplex autem est Epistolam exordiendi ratio, aut enim *Obliquè* in Epistolam ingredimur, aut *Rectè*, aut *Abruptè*.

1. In orationibus *Insinuatione* non nisi tribus temporibus Rhetores utendum putant: scilicet, cum aut negotii turpitude, judicem à nobis vehementer abalienavit: aut qui antè dixit admodum persuasit: aut oratione nimis longa auditoris animum defatigavit. At in Epistola quoties videbitur. *Obliquè* ingredi licebit & quamlibet longè repetere, & quamlibet alienum assumere principium, dum quacunque via: tamen ad rem conferrat.

2. *Rectam* verò exordium his omninò rationibus constituitur, quas tradiderunt ii, qui de arte Rhetorica conscripserunt.

Sed oportebit eadem præcepta, ad proprietatem Epistolarum deflectere. Quod qua ratione fieri conveniat, paucis ostendamus.

Hoc ergò exordium ducetur, aut ex Personis, aut ipsis ex rebus è quibus benevolentia concilianda rationes petemus.

A personis benevolentiam colligemus, si de

de Amicitia loquemur, & mutuis officiis, quæ inter majores & parentes nostros, nec non illius ad quem scribemus, existerent: quod necessitudinis vinculum nunquam à nobis neglectum: sed nutritum potius & confirmatum asseverabimus. Aut si nulla inter avitos fuit amicitia, dicemus eam à nobis natam & educatam, propter similitudinem studiorum, convictum mutuuum, mutua officia. Hic quibus in locis, quonam modo, quibus in studiis pueritiam aut adolescentiam transegerimus, commemoratione jucunda revocabimus. Præter ea, si qua affinitas intercedat, ab hac conprehendi benevolentia erit: si nulla, ab aliquo genere virtutis: quæ quo affinitate nobilior & diuturnior, hoc amicitia, quæ ab ea proficiscitur, stabilior & laudabilior esse solet, Maxime à liberalitate, officio, justitia, fide, ducere benevolentiam ejusmodi conveniet. Id verò fiet his virtutibus, vel in eo, vel in nobis sine arrogantia laudandis. Licebit etiam illius in nos merita cum grati animi significatione quadam, vehementer exaggerare: nostra vicissim, in illum multa cum verecundia, significare: qui nostri de isto sermones: quantoperè illius litteris delectemur: quòd commodis illius & gloria, non minus quàm nostra gaudeamus, incommoda verò non minus acerbè, quàm propria feramus: quantum pro illius dignitate, fortunaque tuendis curam susceperimus. Ad hæc si eruditionem aliquam in eo laudabimus, & nostram, si qua erit laude digna, verecundè commemorabi-

rabimus. Polite
inopiam & calamit
latus, stabiliter e
nanti ad rem ip
lata.

A rebis ipsis be
gimus ad nos pe
ad illum magnope
nones que ac no
periculo, novita
tate, necessitate,
ratione excit
tionem ac doc
pura dura videb
cipia molliarur
que omnino ea
si, que quibusda
ra perverula qu
illi Epistolam or
3. Sicut abru
icitur, que car
novationem, n
nium ejusmod
natur.

Quod quam vis
e vobis usupari
in Parthetis Ep
tiores animi a
De eum propter
dolore, vel ad
Quemadmodum

rabimus. Postremò , si nostrum incommodum, inopiam & calamitatem, aut eorum, quos commendamus, fiebiliter exponemus. Sed videndum, ut hæc omnia ad rem ipsam, de qua agitur, sint accommodata.

A rebus ipsis benevolentiam contrahemus, si negabimus ad nos pertinere id, de quo scripturi simus, ad illum magnopere; sed nos commodis illius commoveri æquè ac nostris. Præterea si rei magnitudine, periculo, novitate, antiquitate, utilitate, jucunditate, necessitate, aut hujusmodi quapiam commendatione excitabimus: Quanquam hæc ad attentionem ac docilitatem magis pertinent. Quòd si res ipsa dura videbitur, præmotione opus erit, quàm ante ipsa molliatur, quàm illi tractanda proponatur. Neque omninò ea Exordiendi Forma repudianda est, quæ quibusdam hujus ætatis hominibus placet, ut à pervetusta quapiam sententia factovè memorabili Epistolam ordiamur.

3. Sicut abruptus sermo, atque abrupta Oratio dicitur, quæ caret Exordio: sic *abrupta Epistola* quæ Insinuationem, vel Proœmium non habet. Itaque initium ejusmodi, quod abruptè fiat, Abruptum nominatur.

Quod quamvis cum venustate & gratia nihil veter ubivis usurpari: ejus tamen usus sæpius perspicitur in Patheticis Epistolis, in quibus scilicet vehementiores animi affectus describuntur.

Ut cum propter rei alicujus indignitatem animus irâ, dolore, vel admiratione perturbatur,

Quemadmodum videre est in Epistolis accu-

satoriis, vel similibus, in quibus in ipso primo litterarum aditu adhibetur interdum. Quæres aliqua, Exclamatio, Dubitatio, aut vehemens aliqua Interrogatio.

Postremò hujus etiam usus incidit non rarò in Epistolis jocosis, quibus id assequimur, ut mutuam non Epistolam Epistolæ, sed vivo sermoni vivum item sermonem referre videamur.

EXEMPLA ALIQUOT EXORDIORUM

ex abrupto.

D eum immortalem, quid ego audio?

Sic est, inquam, ut scribis.

Siccine igitur veterem amicum negligis?

Ergo mutabimus sententiam, quando tu quidem hoc tantopere censes.

Quin ego igitur tibi gratulor?

Quin igitur huc revolas, si ita, ut scribis, res sese habet?

Hui, quis te jam virum esse credidisset?

Eho, quid ais obsecro?

Ringitur Zoilus!

Ne tu mihi album ad portas nuncium.

Nunc te objurgare patere.

O casum mirificum sane hodie!

Ne tu, mi Kittelmanne, es homo lepidus.

Vin' ridere? En tibi argumentum.

Quid ego audio, mi Schallere, tunc adeptus es.

Vide, num aptum munus miseris, crumenam non habenti pecuniam?

Quid hoc cene mandaram abeunti tibi, ut ad me nihil rescriberes aliud, quàm &c.

O fa-

Obsecro bene
 et, quanta me ea
 Dignum est ob
 tum capere a
 sed, ex illis esse, q
 quod illa scripserit
 tum interrogat
 Hæc, Ais' tu?
 Epistola alicui rel
 Principium Ep
 bus his de caus
 qualem affe
 Cicero, ego ves
 nissimo casu ad
 Velut in re ad
 nis adinorem
 Cic. Ego me L
 num varum, no
 tum paradam
 Vel, cum qu
 quod etiam in
 Cicero, Urb
 A Seneca fer
 quam: à Cicero
 Quaquam C
 ma exordie
 ar; nihil tam
 refecturum pu
 meribus scrip
 Epistolam modo
 obsecro,

O factum bene de nostro Gemitzio, incredibile est, quantâ me ea res voluptate affecerit.

Dignum est observatione, Epistolas quæ principium capiunt ab his duabus vocibus: *Ego verò; Tu verò*, ex illis esse, quibus alteri respondetur ad id, de quo ille scripserit, vel de quo, per quempiam à sese missum interrogarit.

Hæc, *Ain' tu? Ain' tandem?* sunt etiam principia Epistolæ alicui respondentis.

Principium Epistolæ nomen ejus, ad quem scribimus his de causis habere potest; vel, ut exprimamus aliquem affectum animi.

Cicero, ego verò, Servi vellem; ut scribis, in meo gravissimo casu adfuisses.

Vel ut in re admodum gravi attentioem habeamus auditorem.

Cic. Ego me Lentule, initio rerum atque actionum tuarum, non solum meis, sed etiam Reip. restitutum putabam.

Vel, cum quid vehementer exprimere volumus, quod etiam in tota sit Epistola.

Cicero, Urbem, mi Rufe cole, & in ista luce vive.

A Seneca ferè semper exprimitur. A Plinio nunquam: à Cicerone ob causas jam expositas.

Quanquam Ciceronianæ, in qualibet Epistolæ forma exordiendi rationes paulò ante annotatæ sunt; nihil tamen à studiosorum utilitate alienum me facturum puto, si præter illius, etiam aliorum, puerilibus descriptionibus appositis modos exordiendi Epistolam modos aliquot: hic incorruptè & integrè subjecero.

DE CONSCRIBENDIS
EXORDIENDI BENEVOLENTIAM

captandi formula.

MEum erga te animum multis nominibus tibi cognitum esse non dubito : scis opinor quàm patrem tuum multis sæpe rebus ornaverim : non te latet, quam toti familiæ tuæ semper prodesse studuerim, &c.

Si unquam de te benè meritus sum (me autem meritum esse negari non potest) fac ut &c.

Nescio, quibus tibi verbis, anice integerrime, infelicitatem meam satis deplem. Tanta me simul diversarum rerum oppressit calamitas, ut, &c.

Horreo, si me Deus amet, dicere quàm malè mihi cesserit mea profectio. O, quam non ibi calamitatem vidi ! O, quam non inopiam expertus sum !

Meum studium honori tuo non defuisset pro necessitudine nostra, si aut tuto in Senatum, aut honestè venire potuissem.

Officium meum, quod ab optimo in te animum profectum est, jucundum fuisse, vehementer gaudeo.

Officii mei sæpè me admonet officiorum tuorum recordatio, officium autem quod absens, absentì præstare possum, litteræ sunt, quas misissem, &c.

A PERSONA EQUS CUI
scribitur.

Dici non potest, quanta tùm me, tùm omnes tuos voluptate affecerit pulcherrimus rumor nuper hic de rebus fortiter abs te gestis exortus.

Et

Et alii multi sunt, quos meis necessitatibus non defuturos sperem; tu tamen imprimis omnium fortunarum mearum, proa & puppis, ut ajunt, ades.

Studium tuum in exhauriendis mandatis meis, celeritas in rescribendo, quorum ego à te alterum pro nostra conjunctione expectabam, alterum autem pro tuis occupationibus vix postulare audebam, magnam habent significationem amoris in me tui.

Ex omnibus officiis, quæ in me plurima contulisti, nullum scito mihi pluris esse, quàm quod operam dederis, &c.

Et si mihi nunquam dubium fuit, quin tibi essem carissimus: tamen quotidie magis id perspicio.

Nihil ex omni rerum genere potuit mihi nunciari jucundius, quàm de iis moribus agere, qui & te ipso, & tuo genere digni sunt.

Facis ut meritò te amem & collaudem, qui non, ut vulgus fervorum solet; absentis Domini negotia impedias; sed omni cura, vigilantia, opera coneris expedire.

A PERSONA UTRIUSQUE.

CUm & mihi conscius essem, quanti te facerem, & tuam erga me benevolentiam expertus essem, non dubitavi à te petere, quod mihi petendum est.

Expertus non raro benignitatem tuam, plurimum mihi amande Pater, mea quoque erga te pietate, & bonis in litteris tibi non ingrata diligen-

tiā fretus, pauca abs te petiturus accedo, quæ pro tuo in me paterno affectu, te mihi non negaturum confido.

Quamquam ipse citra controversiam abundè per te sapis, sodalium jucundissime, non possum tamen (si veteri nostræ amicitiae satisfacere, summisque in me tuis officiis respondere velim) quin ea, quæ ad tuam, cum dignitatem, tum salutem attinent, tibi liberè significem.

Et tu occasiones obligandī me avidissime amplecteris, & ego libentius nemini debeo. Duabus ergo de causis, à te potissimum petere constitui, quod impetratum maximè cupio.

Quam acerbum vulnus ex filioli obitu acceperis, equidem ex meo ipsius dolore facile conjecturam facio. Quare vehementer sum inhumanus, si parentum in tam tristi casu lugere vetem, quam alienus ipse non queam non lugere.

Quamquam pro tua singulari sapientia ipse abundè per te sapis, affinis jucundissime, nec alienis eges consiliis: tamen hoc vel veteri nostræ amicitiae, quæ ab ipsis propè incunabulis unà cum ætate nobis crevit, vel tuis summis in me officiis, vel arctissimæ denique affinitati debere me putavi, si is esse vellem, quem tu me semper existimasti virum & amicum, ut id, quod ad tuam tuorumque salutem & dignitatem plurimum interesse judicassē, te libenter ac liberè admonerem.

Improbum fortasse aliis videbitur, vir clarissime, eum, à quo tantum beneficiorum acceperim, quantum ne sperare quidem unquam sum
ausus,

ntis, rufum nov
niamque in
beas, et plurimū

A PERSONA

Hic Unimati Ea
Hic Unimati Ea

Quamquam m

proprietatem, qu

est, idque non

est, idque non

est, idque non

est, idque non

est, idque non

est, idque non

est, idque non

est, idque non

est, idque non

est, idque non

est, idque non

est, idque non

est, idque non

est, idque non

est, idque non

est, idque non

est, idque non

est, idque non

est, idque non

est, idque non

est, idque non

est, idque non

est, idque non

ausus, rursus novis precibus sollicitare : at ego ingenium, minimè que ingrati animi existimo, cui multum debeas, ei plurimum velle debere.

A PERSONA ILLIUS PRO QUO SCRIBIMUS.

H *Ujusmodi Exordiis in Epistolis Commendatitiis uti solemus.*

Quamquam mihi Pallanti mei fortunæ majori propemodum, quàm meæ ipsius, curæ sunt, vix clarissime, idque non solum propter vetustissimam ætissimamque, quæ mihi cum ejus familiâ fuit, necessitudinem : verùm etiam propter admirabilem hominis & modestiam, & probitatem : tamen cum tibi pluribus verbis commendandum non putavi, ne vel nostra de amicitia, vel hominis virtute parum fides videretur.

Cum ii, quorum res agitur, magni sua interesse arbitrentur, me etiam per litteras declarare tibi quæ essem erga ipsos voluntate, non dubitavi hæc ad te scribere.

A RE IPSA.

Miram sane rem, & tibi, ut opinor, auditu jucundissimam, non potui non ad te perscribere : cum sciam te rerum novarum percupidum esse : en rem, ut novam, ita miram.

Mira auditu nuper ad te perscripti ; sed audi *δαμνας ὄτερα.*

Quamquam ipsa consolatio litterarum tuarum mihi gratissima : declarat enim, Vide supra.

A VOTO.

Quàm vellem mihi dari uberrimam de te bene merendi occasionem : si quid votis proficeretur, optarem, ut Cæsus alter esses,

TA.

Tametsi nihil mihi fuit optatius, quam ut primum abs te ipso, deinde à cæteris omnibus quam gratissimus erga te esse cognosceret; tamen afficior summo dolore, ejusmodi tempora post tuam perfectionem consecuta esse, ut & meam & cæterorum erga te fidem, & benevolentiam absens experire.

A TEMPORE.

ECquod unquam commodius de te bene merendi tempus oblatum est? semper occasionem te mihi arctiore amicitie fœdere adstringendi quaesivi, en jam reperi.

Si unquam alias, hoc certè tempore Deus Opt. Max. precandus est, ut tandem Orbis funestis illis dissidiis defungatur.

Persæpe mihi cogitanti de communibus miseriis, in quibus tot annos versamur, & ut (video) versabimur, solet in mentem venire illius temporis, quo proximè fuimus unà.

A LOCO.

ET si ea perturbatio est omnium rerum, ut suæ quemque fortunæ maximè pœniteat, nemoque sit, quin ubi vis, quàm ibi, ubi est, esse malit: tamen mihi dubium non est, quin hoc tempore, bono viro Romæ esse, miserrimum sit: nam etsi quocunque in loco est quisque, idem est ei sensus, & eadem acerbitas ex interitu Rerum publicarum & suarum: tamen oculi augent dolorem, qui ea, quæ cæteri audiunt, intueri coguntur, nec avertete à miseris cogitationem sinunt.

A CON-

EPISTOLIS.
A CONSUECUDINE.

353

Posteaquam veteri consuetudine receptum, ut in
anni auspicio amicus cum amico Xeniis certet, nec
potui, nec volui, &c.

A CAUSA.

Etsi statueram nullas ad te litteras mittere, nisi
commendatitias, &c. Vide supra.

Etsi eo te adhuc consilio usum intelligo, ut id re-
prehendere non audeam, non quia ab eo ipse dissen-
tiam: sed quod ea te sapientia esse iudicem, ut
meum consilium non anteponam tuo: tamen &
amicitiæ nostræ vetustas, & tua summa erga me
benevolentia, quæ mihi jam à pueritia tua cognita
est, me hortata est, ut ea scribere ad te, quæ & saluti
tuæ conducere arbitrarer, & non aliena esse ducerem
à dignitate.

Etsi perpaucis diebus ante dederam Q. Mutio
litteras ad te pluribus verbis scriptas, quibus decla-
raveram, quo te animo censerem esse oportere &
quid tibi faciendum arbitrarer: tamen cum Theo-
philus libertus tuus proficisceretur, eujus, ego fidem
erga te benevolentiamque perspexeram, sine meis
litteris cum ad te venire nolui.

Ingeniū mei pudorem non ignoras, vir æximie.
Sed quo non adigit mortales *verè durum telum, ne-
cessitas.*

A SENTENTIIS.

Scio non temerè scriptum esse à Flacco.

*Quem cui commendes, etiam atque etiam aspice, ne
mox*

Incutians aliena tibi peccata pudorem.

Nec

Nec ignoto iudicium tuum exactum, quo non temerè quis probatur: sed tamen tot modis exploratum habeo huius juvenis ingenium, ut illum non dubitem tibi vel meo periculo commendare.

A FACTO MEMORABILI.

Hercules enim adversus hydram Lernæam & cancrum congressurus, coactus est alienam opem implorare, qui solet opulari cæteris.

Ego unus cum tot monstris dimicans, iisque subinde novis exorientibus, quid faciam?

EXORDIA EPISTOLÆ, QUÆ AD
scribendum provocamus.

MAjorem in modum te rogo, obsecroque, ut post hæc tantillum otii studiis negotiisque tuis suffurere, quo me nonnunquam litteris tuis compelles.

Obsecro te, mi carissime Mathusalem, quoniam Dædali esse non possumus, ut pennarum beneficio conveniamus, ut litteris subinde colloquamur.

Non quod quiddam habeam te dignum, ad te scribo: sed idcirco tantum, ut rescribas: alioquin mihi nec causa scribendi est ulla, nec argumentum.

Tu velim ad me frequenter scribas, etiam, si nihil magnopere sit quod scribas. Quanquam hæc ejusmodi sunt tempora, ut Epistolæ argumentum deesse non possit.

Dolui vehementer ac sæpe. *Sittarde doctissime*, & binas meas ad te litteras proximo scriptas bien-
nio

nio periisse : periisse enim duco , quibus nihil adhuc responderis.

Doleo intermissam esse tamdiu inter nos consuetudinem dandi literas , quæ mihi erat multò jucundissima : rogo te , quod quidem utriusque nostrum fiat commodo , ut ad eam revertamur.

Nimum jam diu est , ex quo nihil ad te litterarum dedi , cum neque libentius faciam quiddam , quàm loquar tecum per litteras ubi coram non datur : & tu in intimis sensibus sis infixus , sed indicabo tibi , quæ me ratio deterruerit.

Et si statueram nihil ad te litterarum dare nisi tu mihi Epistolæ argumentum ipse præbuisses , tamen cum ad Fabricium , hominem utriusque nostrum studiosissimum scriberem , putavi aliquid etiam ad te litterarum esse dandum.

Non dubito quin tibi odiosæ sint Epistolæ quotidianæ , cum præsertim nullâ novâ de re certiores te faciam : sed tamen euntibus ad te nostris domesticis , ut nihil ad te dem litterarum , facere non possum.

Et si nihil habeam hoc tempore scripture dignum , ad te præsertim , cui publicis curis , negotiisque occupato , non est temerè scribendum , quicquid in buccam venerit : singularis tamen amor in me tuus effecit , ut quidvis potius loquerer , quàm omnino tacerem.

Pridie , quàm scriberem , jam alium quendam literis ad te datis oneraram , verum certius existimaui , si quid forte fortuna accidisset , alteras per hunc addere , non hisdem quidem verbis : sed eodem penè argumento.

Et si

Etsi nihil erat opus Epistola, proficiscente istuc Voglero nostro, qui res meas non minus novit, quam ego ipse: non potui tamen quin te saltem Epistola salutarem.

Etsi nostraria omnia nunciis, aut rumore ad vos perferuntur, tamen ea inscribam brevi, quæ potissimum te puto ex meis litteris, velle cognoscere.

Quærenti mihi jam diu, quod tibi potissimum scriberem non modò certa res nulla: sed ne genus quidem litterarum usitatum veniebat in mentem.

Optabam jam pridem, vir omnium integerrime, te meis litteris compellare, ut tuas elicerem.

Ego etsi nihil habeo, quod ad te scribam: scribo tamen, ut tuas eliciam.

Etsi quid scriberem non habeam, tamen amico ad te eunti, non potui nihil litterarum dare.

Jam diu ignoro quid agas: nihil enim scribis, neque ego ad te his duobus mensibus scripseram.

Scire cupio, quid agas, & quàm longum istum tuum discessum à nobis futurum putes.

Certior per te fieri cupio, num jam advenerit Dux vester, aut quam mox expectetur adfuturus.

Epistolæ argumentum ad te nullum profus erat, nisi id mihi Oberlenderus suis ad me litteris præbuisset.

Expectamus omninò non Epistolam à te, sed ingentem litterarum sarcinam, quæ vel gravet tabellarium.

Tu

Tu res ad me
de meis, & de or
tibus scribas,
Carissime Pul
nos in capite litter
egoranti tibi opt
Novi quod ad te
& quid esset, scri
bentibus.
Nullat novi
Karlmannus no
et nihil litterat
Copiosissimam
vimus, ni &
videre decrev
Non potui, qui
egres seram &
tuera me cognov
erga me benevo
mea puto me t
Revocarem
si consuetudin
videret facere,
bis occupato
postulo, ut tam
quare, quàm a
neq, rogate, ne
tate.
Quid est, mi
bus minus deo
vix responderis

Tu velim ad me quam sæpissimè, & de tuis rebus, & de meis, & de omni Reip. statu, de quo sum sollicitus, scribas.

Carissime Pufendorfi, si valentibus salutem dicimus in capite litterarum, multò magis convenit, ægrotanti tibi optare salutem.

Novi quod ad te scribam, mi Zeisolde, nihil est, & si quid esset, scribam te à tuis quotidie certiores fieri solere.

Nihil erat novi quod ad te scriberem; tamen cum Fichtelmannus nollet ad te proficisceretur non potui ei nihil litterarum dare.

Copiosissimam ad te Epistolam scribere gestiebat animus, ni & otium decederet, & prope diem vos ipse videre decevissem.

Non potui, quin sciscitarem ex te per litteras, quid ageres rerum & qui valeres; quod tamen æquius fuerat me cognoscere ex tuis litteris, tuæque in illis erga me benevolentia habere testimonium: nec tamen puto me tibi ex animo effluxisse.

Revocarem ad te intermissam nostram scribendi consuetudinem, ni metuerem, ne impudenter viderer facere, qui tibi homini publicis functionibus occupato negotium adderem, itaque non postulo, ut tam crebrò mecum per litteras colloquare, quàm aliquando es solitus. Interdum tamen, rogo te, ne graveris aliquid ad me litterarum dare.

Quid est, mi Godefride Judicis, quod cum jam plus minùs deas ad te dederim litteras, tu unis vix responderis; Adeone refrixit tua erga me
vetus

vetus amicitia , ut ne quidem me salutatione digneris?

Centenas jam ad te dedi litteras : tu ne unas quidem reddidisti, quid conjectem? quid divinem vivere te, an sepultum esse?

Et si constitueram nihil ad te dare litterarum, nisi me ipse vel scripto aliquo provocasses, vel hic certe aliquid Epistolâ dignum occurrisset, tamen cum istuc Mercurius noster proficisceretur, homo nostri ita studiosus, ut se sine meis litteris hinc discessurum esse negaret, scripsi has. *Vide plura in Hortandi ad mittendum litteras formulis.*

EXORDIA EPISTOLÆ QUÆ ALICUI
respondemus.

Accepi literas tuas, quibus erat scriptum. Accepi à te aliquot literas uno tempore, quas tu diversis temporibus dederas, in quibus &c.

Binas à te accepi literas eodem exemplo, quod ipsum argumento mihi fuit diligentia tua intellexi enim te laborare, ut ad me mihi expectatissimæ literæ perferantur.

Accepi literas à te binas, ad quas his unicus respondebo.

Magno dolore affecerunt me tuæ literæ, quibus ad me scribis.

Accepi tuas literas plenas humanitatis & æquitatis.

Legi tuas literas, in quibus mirificum tuum erga me amorem recognovi, &c.

Libentissimè legi tuas litteras, in quibus jucundissimum fuit, quod cognovi, &c.

Petis, Rothi candidissime, ut tecum animi mei consilium communicem. Hoc unum habe.

Quando tribus Epistolis tuis postremis, carissime Neander, unica respondeam, hoc est, de una fidelia plures dealbam parietes, faciunt temporis mei angustia.

Ut primum otium & tempus scribendi nactus sum, duxi, esse rescribendum eis literis, quas ego abs te superioribus diebus accepi binas.

Mihi uno die tres sunt Epistolæ redditæ eodem, ut videbatur, abs te datæ tempore. Una pluribus verbis: in qua, &c.

Et multarum rerum curis, atque oneribus ita premor, optime Hermanne, ut respirare vix possim, tamen ut literis tuis amantissimè scriptis aliquid responderim, abjeci omnia & officium, quod tibi à me debetur, habui antiquissimum.

Ami tui dotes, adolescens carissime, velut in speculo tuo representavit Epistola: quæ si tui unius Marte confecta fuit, sicuti fuisse nihil addubito, auisim tum mihi, tum seculo magnum quiddam de te polliceri.

Binas abs te accepi literas Lipsiæ datas, quarum alteris mihi gratulabare, quod audisses, me meam pristinam dignitatem obtinere. Alteris dicebas, te velle, quæ egissem, bene & feliciter evenire.

Seculum exisse scribis, quod ne litera quidem à nobis adfertur. Quanquam impudens ὑπερβολή,

nam

nam *seculum* illud vix *trimestre*, tamen ut me sine culpa incusari doleo, ita tuo nostri desiderio majorem in modum delector.

Accepi litteras, quas *Friesemius* ad me attulit, & quo cum percunctatus essem, de te, quæ volebam atque is mihi omnia lata respondisset, alacriore animo conversus sum ad lectionem litterarum, in quibus recognovi animum tuum pristinum erga me, & plenam benevolentia & humanitatis voluptatem, qua mihi nihil accedere potuit optatus.

*EXORDIA QUIBUS RESPONDEMUS
ad Epistolam nobis gratam.*

GRATA mihi tuæ littera fuerunt, ex quibus intellexi, quod etiam sine litteris arbitrabar, te summa cupiditate affectum esse videndi mei.

Amice candidissime, multò gratissimæ mihi fuerunt litteræ tuæ, quibus etsi serius quam debeam, rescribo: amo tamen effusissimè meum &c.

Epistolam tuam accepi, quæ mihi tum ob recordationem veteris notitiæ fuit jucundissima, tum quod abs te, cujus ingenii dexteritati ex animo faveo.

Epistola tua suaviter & amanter imprimis; eademque elegantissimè conscripta, memoriam mihi nostræ consuetudinis, tuæque virtutis & humanitatis vehementer auxit.

Accepi litteras tuas datas *Colonia* extremo mensis Junii, ad me Septembri ineunte perlatas, ex quibus cognovi, quod mihi fuit jucundissimum, te rectè valere.

Grata

Grata est mihi vehementer memoria nostræ tuæ, quam significasti literis; quam ut conserves, non quòd dubitem de tua constantia, sed quia nos est ita rogandi, rogo, &c.

Bis non exhilaras, Pormanne candidissime, dum muneri gratissimo literas addis multò suaviores: quare duplici nomine tibi gratias ago.

Gratissima mihi tua fuit Epistola, quæ testabatur veterem illum tuam in me animum; meus verò cur mutuatus esset, nulla est causa.

Accepi literas tuas & suaves profectò, & eruditæ: quibus non aliter sum oblectatus, atque olim quâ consuetudine, cum essem apud te.

Variè sum affectus tuis literis, doctissime ac humanissime *Hermanne Mercator*: valde priore paginâ perturbatus; paululum alterâ recreatus.

Gratæ mihi tuæ literæ fuerunt: imò verò & exoptatæ, quæ mei apud te memoriam residere, mihi indicarunt.

Quo magis præter spem acciderunt, hoc gratiores fuerunt tuæ literæ mihi, non semel votis ardentissimis exoptatæ.

Gratum erat tuum munusculum, gratior Epistola tam amica, gratissimus animus.

Accepi literas tuas imò meros amores, quid enim aliud sonant? quid aliud spirant?

Tua Epistola tantò mihi jucundior fuit, quantò longior, præsertim cum, &c.

Quo minùs expectatæ venerunt tuæ literæ, hoc mihi plus voluptatis attulerunt.

Jam dies octavus agitur, aut plus eo, cum optatissimas ab te accepi literas.

Accepi Epistolas tuas, aliam aliâ jucundio-
rem. Multa me in Epistolâ tua delectarunt, sed nihil
magis quàm quod, &c.

Quas ad me his proximis superioribus diebus
litteras dedisti, mi Murete, incredibili me affece-
runt voluptate: quod enim plerique solent ægrè
ferre, id mihi planè jucundissimum fuit, nempe ut
me objurgares.

Literæ tuæ perbreves, sed amoris humanitatis,
que plenissimæ, hoc mihi etiam fuerunt jucundio-
res, quod manu tuâ scriptæ.

Epistola: Præceptor humanissimè quâ mecum
de non missis ad te literis expostulas, mirum in
modum me delectavit: Gaudeo profectò mihi da-
tam, quod ajuunt, ausam crebrioribus, quàm hæc-
tus, te literis salutandi.

Magnâ me voluptate affecerunt tuæ literæ, ex
quibus perspexi, vigere apud te memoriâ amici-
tiæ nostræ, & studium propensæ erga me volunta-
tis, quam ego habui semper carissimam: ab eo us-
que tempore, quo, &c.

Tantæ sunt mihi tuæ literæ, mi *Wernere Rasfel-
de*, ut nullo pacto credam posse me illis rescribendo
satisfacere: tanta rursus tua est humanitas, ut te
boni consulturum, quicquid à nobis proficiscetur
existimem.

Non facilè dixerim, quantum voluptatis ex Epi-
stolâ tuâ acceperim: est enim mihi gratissimum
cum & à me amari & te amore in te meo delectari
perspicio: ex quo fit, ut literas tuas benevolentia
plenissimas & officiis jucundissimè legam.

Red.

Redditæ sunt abs te litteræ : nec jucundissimæ solum , immò etiam salutares : quod enim te saluum mihi & sospitem nunciarunt , per id quoque mihi incolumitas est restituta. De quâ re & tibi gratulor , & mihi gaudeo. Deumque supplex oro , ut in optimo statu diutissimè valere nos jubeat.

Jucundissimæ mihi fuerunt tuæ litteræ , idque ipsum sanè multis de causis. Primum , quod tuæ , hoc est , &c. Deinde , quod mirificam quandam tuæ erga me voluntatis significationem habebant. Adde etiam quod perbellè scriptæ , spem mihi attulerunt non dubiam , talem te aliquando fore , qualem ego te , vel ingenio , vel diligentia tuâ fretus , multis futurum prædicassem.

Maxima sum ex tuis litteris affectus voluptate non eo solum , quod suavissimæ scripturæ magnam tuæ erga me observantiæ significationem haberent (quanquam id ipsum mihi , pro eo sanè ac debuit , fuit gratissimum) sed quod eâ verborum puritate atque elegantia essent contextæ , ut meam de studiorum tuorum cursu opinionem planè confirmarent , atque haud scio , an etiam vincerent.

Ex tuis litteris , quæ me de tua valetudine reliquisque tuis rebus erudierunt , magnam cœpi voluptatem : propterea quod & elegantes ipsæ sunt , neque tantum latinè , sed etiam politè scriptæ , & tuam erga me benevolentiam ; quam ego semper feci plurimi , magnopere præ se ferunt. Itaque nihil mihi potuit optatius accidere.

Gratissimæ tuæ literæ mihi fuerunt, quæ & veteris nostræ amicitie memoriam mihi renovarunt, & declararunt in te non parùm adhuc amoris erga me ipsum residere: quo mihi nihil optatius, neque jucundius accidere potuit; tibi que hoc de me esse persuasum volo, si quem mihi aliquando locum tibi gratificandi dederis, magno me abs te affectum beneficio esse arbitraturum. Tu ut valeas, & me diligas, magnopere abs te peto.

Ergo nullius literis æquè delector actuis, ex quibus multiplicem capio tum fructum, tum voluptatem. Primum sive mecum litigas, sive rides, sive laceassis, discedo doctior. Nihil enim abs te proficiscitur adeò neglectum, quod aliorum quantalibet curâ possit æquari. Deinde, &c.

DE NARRATIONE, PROPOSITIONE,
Confirmatione, Confutatione & Conclusionem
Epistolarum conjunctim.

Narratio, si necessaria aut usui sit, rem tractandam explicat, Hæc brevis, dilucida, verisimilis jucunda sit oportet; Brevis & jucunda libentius legitur, Dilucida facilius intelligitur; Verisimilis citius probatur.

Ex narratione mox referenda *Propositio*, quæ Confirmationis caput est, summaque rei, de quâ sumus scripturi, comprehendit.

Huic succedit *Confirmatio*, quæ rem propositam rationibus munit.

Post si quid ab adversario objectum sit, vel
obji-

objici possit, vel ipsi propositioni contrarium videatur, in *confutatione* refellimus aut excusando diluimus.

Postremò sequitur *Conclusio*, quæ est Epistolarum terminus, quò frequenter lectoris animum ad id, quod petimus, utimur quàm maximè commovere.

In hac, si quam rem magnam petieris ab amico, aut grave & arduum quid volueris ipsi persuadere; fit interdum argumentorum repetitio, quâ res dispersæ reminiscendi causâ in unum locum revocantur, & quasi sub adspectum subjiciuntur.

Hæ Rhetoricæ orationis partes, etsi non semper omnes in omnibus: plures tamen in pluribus frequenter deprehenduntur aut necessariæ sunt doctè scribentium Epistolis, id quod ex Ciceronis supra positis Epistolis aliquando cognosci potest.

EXEMPLUM HOC LOCO SIT
TALE.

NARRATIO.

N Arravit mihi nudius tertius non sine dolore frater tuus, quod post habitis bonarum literarum disciplinis, te ad studium illiberale adiungere decreveris; & nullo vel parentum monitu, vel amicorum rogatu nullâq; utilitatis, vel priorum impensarum habitâ ratione, deduci possis à sententia.

Q 3

PRO.

DE CONSCRIBENDIS
PROPOSITIO.

Tu tamen mi Lentule, vel me auctore, mentem istam mutabis, & sordidis opificum laboribus relictis liberalium artium studiis, nunquam satis laudatis & post virtutem rebus omnibus anteferendis ut coepisti, inharebis.

CONFIRMATIO.

Ad quod te non modò parentum tuorum, quibus divino precepto non parum debes, imperium: aut amicorum & necessariorum quos temerè aversari non decet preces & suasiones, verùm multò maxime ipsa bonitatis, & aequitatis ratio inducet, quã tibi nihil honestius, nihil utilius, nihil jucundius fore ingenuis artibus ostensurus sum.

AB HONESTO.

Nam si Honesti te ratio movet, qua profecto omnem probum adolescentem movere debent, quid quaeso, bonis literis honestius, qua divina cujusdam originis multis retro seculis semper omnibus prudentibus precio fuerunt? quid iis honestius; qua te à stupidis & [si dicere liceat] brutis hominibus secernunt, sinè quibus inter hominem & pecudem vix ullum discrimen est. Quid iis
ho-

honestius, quate ad Dei veri contemplationem, cœlestium rerum cognitionem, & verarum virtutum ducunt amplexum, sine quibus haud secus ac porcus quidam Arcananius nulli rei magis homo, quam ventri studet, terrenis incubat, & aeternis neglectis, perituris inhiat.

A JUCUNDO.

ET si voluptatem queras, sic ea in re litteraria à honestati conjuncta est, ut nesciam profecto, an in litteris plus honestatis, an jucunditatis invenias. Quid enim per Deum immortalem; suavius, quam perpetuo cum Musis versari & earum casto contubernio perfrui? si verferis in agro tecum fabulantur: si intres domum, quiescis cum illis, nec poteris mœrore tabescere, qui in earum tripudio perpetuum captabis solatium.

AB UTILI ET NECESSARIO.

Quod si fortè (ut subinde fieri solet) plus ea qua commodo sint, quam ea qua vel honesta, vel jucunda spectes, quid (obsecro) literis & eruditione utilius, ne dicam plus necessarium, sinè quibus neque virtus, neque Philosophia tibi cognita, neque divina neque humana scriptura manifesta? Immo si lueras

è mundo funditus sustuleris: omnia simul di-
vina pariter & humana prorsus confuderis.
Neque enim Respubl. dignè administrabitur,
neque res familiaris ut decet gubernabitur;
neq; quod imprimis dictum oportuit, res Ec-
clesiastica erudiendo consolando, & arguen-
do, promovebitur. Si divitias quaras (id
quod tamen Christiano homini turpe judica-
tur) quem vidisti unquam doctissimorum
inopiâ laborasse ? si τὸ τέχνην πᾶρα γαίᾳ
τρέφει [nec dubites] te maximè nutriet, qui
plus ceteris commodare potes moralibus,
neque id quidem absque laboribus tuis atque
sudoribus.

CONFUTATIO.

N Am dicturus es fortasse, hominem ab
exordio sua conditionis à Deo Optimo
Maximo labori destinatum: in sudore [si-
quidem dicit] vultus tui vesceris pane tuo.
Si ita sanè, an tamen putem, te tam puerili
ingenio, ut solis corporis sudoribus hominem
destinatum intelligas ?

An non habet immensos labores [quanquam
citra tædium] hac ipsa, priusquam apprehen-
das, scholastica eruditio ? neque tum quoque

CUM

cum apprehenderis, nullus socordia locus erit. Aut enim viam veritatis populum ignarum è suggestibus docebis, aut rudem pueritiam; & informem adolescentiam in Schola erudies & formabis, aut in rebus dubiis anxios Jurisprudentia, & consilio iuvabis, aut agrorum corporibus ipse sanus medeberis.

CONCLUSIO.

ITaque mi Lentule, quo tandem Epistolam concludam, prudensque corporis tui teneritatem, quã vel ad mediocrem laborem ineptus es, præteream, cum nihil sit quod vel æque delectet, vel æquè commodet, ac bonæ literæ, aut bonarum artium eruditio; debes profectò non tam meo consilio, quàm veritatis impulsu ab inconsulto & insulso tuo proposito defilire, & per bonas litteras pro ingenii tui dexteritate, qua, quicquid etiam voles facillimè apprehendes, ad reliquas pergere artes & disciplinas. Moveat te patris desiderium, Matris lachrima, proximorum, affinium, & omnium amicorum affectuum plenissima deprecatio. Certè non potes pro ingenti à tibi probitate; nobis omnibus neglectis, tergiversari. Vale, & nos, ut soles, ama.

CONCLUDENDI EPISTOLAM
formula.

Epistolam ita concludam. Epistolæ ita finem faciam, ita finem imponam Hæc fere sunt, quæ in præsentia tibi nota esse volui. Habes quàm brevissimè potuit, totum Reipub. statum.

Habes quæ scire cupiebas, Vale.

Habes ferè de rebus omnibus. Vale.

Hæc habebam, quæ te scire vellem.

Hæc habui: quæ de his rebus ad te scriberem.

Hæc ferè ad eas litteras, quas accepi abs te proximè.

Extremum illud est, ut te orem & obsecrem.

Finem scribendi faciam, si te primum monuero, ut me diligat.

Sed ne longior, vale & me, ut facis, ama.

Plura otiosus: hæc subito, & variè distrahus.

Epistolæ clausula hæc erit, ut benevolentiam in me tuam perpetuò conserves.

Reliquum est, ut à te petam, ut me de rebus tuis omnibus quàm sæpissimè facias certiolem, quò nihil gratius expectare à te possum.

Hæc ad te in præsentia scripsi, ut speres te assequi id, quod optasses.

FORMULÆ AMICOS IN
extremis litterarum Salutandi.

Salutabis ex me partem officiosè.
Eum à me perofficiosè saluta.

Eum à meis scribis amanter saluta.

Pratri-

Fratribus à
Fratribus ex
Salutato par
Mibi apu
Scribit à
te.
Bernardo H
tia & felicia.
Humanissim
Contio & Joa
fræ alumnis
te.
Salutem à m
in benevolent
Eximios vir
que etiam à me
D. Joannem
& integritate v
mum.
Lublerum
virtutis adole
te.
Amicos om
jubebis à me fa
Ad Georgiu
rum, adscribes
In salutandis
luribus scribes
im.
Onerabo te n
proficiscens me
plissimum illas a

Fratribus à me salutem plurimam nunciato.

Fratribus ex me salutem multam dicito.

Salutato parentes meo nomine.

Mihi apud amicos vicarius sis quæso salutator.

Salvebit à me Janfonius officiosè & accuratè.

Bernardo Henningio precaberis à me læta omnia & felicia.

Humanissimis & integerrimis viris Joanni Crithio & Joanni Bircknero, olim Scholæ nostræ alumnis, officiosè à nobis salutem dicito.

Salutem à me Henrico Blanckio, & si quem alium benevolentem videris, dicito.

Eximios viros Mylium & Kinchium, etiam atque etiam à me salvere jube.

D. Joannem Mantelium præstanti eruditione, & integritate virum, jubebis à me salverè plurimum.

Lublerum nostrum eximiâ spe, summæque virtutis adolescentem saluta meis verbis officiosè.

Amicos omnes, sed imprimis nostrum Joannem jubebis à me salvere plurimum.

Ad Georgium Eifchium si quid dederis litterarum, adscribes à me illi salutem plurimam.

In salutandis amicis quoniam non vacat nunc pluribus scribere, Buchleri tui vices obeas velim.

Onerabo te non gravi sarcinâ, ut Herbyopolim proficiscens meo nomine salutem præferas ad amplissimum illius urbis Antistitem.

Salvebit à me *Hildenius* & reliqui quos istic me nōsse putes.

Contubernalem nostrum *Iustum Californium* quando videris, ac vacabit, paucis verbis, suo ipsius more, à me jube salvere plurimum.

Joanni Monacho si aliquando opportunum fuerit, salutem à me dicito quam propriis illi litteris nunciare voluiffem, si, ubi locorum ageret, comperit habuiffem.

Adolescenti multis animi fortunæque dotibus ornatissimo Joanni Antonio à *Brosbeck*, precaberis à me salutem plurimam & felicem studiorum successum.

Amicis meis verbis salutem nunciato, nominatim verò humanissimis & integerrimis viris: *Abrahamo Hogenbergio* & *Laurentio Cocchio*, quorum, cum istic agerem, suavissima consuetudine valdè oblectabar, salutem ex me impertire plurimam.

Matthiæ Kalcovio meis verbis salutem impertias velim, quæque à me proficisci possunt, omnia pollicearis ac deferas.

Totam familiam tuam per te meis verbis salutatam volo.

Quæso ut sodalitatem totam mihi salutes accuratè.

SALUTANDI verbum interdum, ut subsequentiæ exempla docent intelligitur.

Cicero, Terentia tibi salutem.

Idem: Cæciliæ bellissimæ salutem.

Idem: Dionysio plurimam salutem.

B. Manutius: Vale, & **Duditio** meo salutem.

P. Bem-

P. Bemus Pa
Item: Patri
Idem: Dicitur
Est vero E
ma, nec eade
praefatum Ne

FORMULÆ

Heningi
tubet te sal
Iussit tibi m
Flurimam ti
Impertiri te
Annunat t
Iussit me t

Precatur t
Precatur t
Nihil non

Salvebis à
summe dilec
Epistolam
Bartholomæu
Iussit meis ver
Cicero: V
nostram jubeb

RES

Retres M
ricissim t
Bugio & De

P. Bembo Patri tuo multam salutem.

Item : Patri tuo & matri multam salutem.

Idem : Doctoribus tuis multam salutem.

Est verò Eclipsis hujusmodi *Bembo* frequentissima , nec eadem infrequens apud nonnullos alios : præsertim Neotericos.

FORMULÆ SALUTANDI QUEMPIAM
alterius nomine.

P Henningius officiosè te jubet salutari.
jubet te salvere plurimum.

Jussit tibi multam adscribi salutem.

Plurimam tibi impertit salutem.

Impertiri te jussit plurima salute.

Annuntiat tibi ac tuis salutem.

Jussit me tibi salutem scribere.

vel sic :

Precaur tibi ac tuis omnia felicissima.

Precaur tibi omnia evenire prosperrimè.

Nihil non optat tibi faustum.

Vel pluribus verbis.

Salvebis à Rhamio nostro , adolescente mihi summè dilecto : & nostri observantissimo. Jam Epistolam complicaveram , cum audiret me fortè Bartholomæus Tribuarius noster, qui te plurimum jussit meis verbis salvere.

Cicero : Valebis , & valere filiam & Cœciliam nostram jubebis : salvebis à me Cicerone.

RESALUTANDI FORMULÆ.

F Ratres Mulbi , per me tuis verbis salutari ; vicissim te meis verbis officiosè resalutant.
Bingio & Demenio abs te salutem dixi , qui

lætissimi audierunt , remittuatque salutem ingenti
fœnore cumulatam.

Joannes Wolffgangus Endnerus , quàm tuis
verbis salutem dixi, libenter accepit , & vicissim te
his litteris officiosè salutare jusfit.

Grossii nostri , per me diligenter salutati , dede-
runt hoc mihi negotii , ut te vicissim juberem suo
nomine salvere plurimum.

RATIO EXCUSANDI EPISTOLAM

neglectius conscriptam.

Epistolæ character neglectior , testis est summæ
nostræ festinationis.

Hæc exaravi multis distractus negotiis , animo
curis valdè impedito.

Ex tempore scripsi hæc , & incogitantius , alioqui
nec meditatus satis probus scribendi artifex.

Hæc scripsi raptim , & plusquam ex tempore , for-
tè oblato tabellario scribam alia accuratius.

Hæc subito cum incidissem casu in tabellarium :
scribam aliàs accuratius.

Hæc subito , cum incidissem casu in tabellarium
itineri jam accinctum.

Hæc scripsi festinanter , festinans , properans , ani-
mo alia cogitante , quod velim ignoscas.

Hæc in summa vacui temporis inopiâ scripsi.

Dictavi hanc ad te Epistolam , non scripsi , quod
jam essem scribendis litteris defatigatus. Rectè
vale.

Hæc scripsi præpoperè & perturbatè , quod
ex litteris ipsis , & sensu facile conjicis , quæso festi-
nationi meæ & brevitati litterarum des veniam.

DE

V. Altitudo
Precum
Quædam
num filatio
translata fuit :
omnia : ita d
tem precari
omnis judicab
lon , hæc eand
dece confuevit
itates : nem
lum benè val

Vale, Valet

Benè vale.
simè. Vale et

Fac valeat

Maximè d

Cura , ut v

Valetudine

Fac ut tuam

Tu velim tu

Te oro etia

Quoniam di

toleris , tanti m

Quantum m

quantum te à m

Indulge vale

DE VALEDICTIONE.

Valedictio est, quâ post Epistolæ conclusionem, precamur alteri prosperam valetudinem, Quemadmodum ex congressu ac sermone hominum salutatio sic etiam valedictio, ad Epistolam translata fuit: & quomodo congregientem ante omnia: ita discedentem quoque post omnia salutem precari, cujusdam humanitatis faustique ominus judicabatur. Ergo illâ quidem ordiri Epistolam, hac eandem exaratam atque confectam claudere consuevimus, idque secunda persona semper utentes: nemo enim sic scribet; Cicero Terentiam suam benè valere jubet.

VALEDICENDI RATIO.

Vale, Valet, Valebit.

Vel adjuncto Adverbio.

Benè vale. Rectè vale. Vale feliciter. Vale rectissimè. Vale etiam atque etiam.

Vel pluribus verbis.

Fac valeas Fac ut valeas. Da operam ut valeas. Maximè da operam ut valeas.

Cura, ut valeas etiam atque etiam:

Valetudinem tuam fac cures diligenter.

Fac ut tuam, & Tulliaë valetudinem cures.

Tu velim tuam & Tulliaë valetudinem cures.

Te oro etiam atque etiam, mi frater ut valeas.

Quoniam diligentiam in valetudinem tuam contuleris, tanti me à te fieri judicabo.

Quantum me diligis, tantum fac ut valeas, vel quantum te à me scis diligere.

Indulge valetudini tuæ.

Vale

Valetudini omni ratione cura, ut inservias.

Valetudini tuæ, si me & omnes tuos valere vis; diligentissimè servias.

Benè valere te cum omnibus tuis precor.

Vale felix & faustus vir omnium humanissimè:

Incolumen te nobis diu servet Christus Opt. Max.

Adjicimus interdum aliquid post verbum Vale. quod ejus, cui scribimus, animo velimus tenacius inharere.

Vale & stude, Vale, & rescribe, Vale, & Deum time. Vale, & me, ut soles, dilige. Vale, & tui amantem redama. Fac valeas, meque mutuo diligas. Fac valeas, meque ames.

Vale, & me solito amore fac prosequare.

Vale, & me amas, labores ama & studia.

Vale, & huc ad nos quàm plurimum advola.

Vale, & scribe ad me quàm frequentissimè.

Vale, & me tui amantissimum vicissim ama.

Vale, & litterarum studiis incumbere diligenter.

Vale, & nos sæpius tuis litteris, si est otium, saluta.

✠ Cura ut valeas, & me, ut amas, ama.

Cura ut valeas, meque amas amore illo tuo singulari.

Vale, & nos ama, si par pari referre velis amore omninò non vulgari.

Benè valeat R. T. C. cui omnibus me modis, & ex animo commendo.

Vale, si me meas, ad nos, ut facis, de rebus omnibus frequenter scribe.

Vale

Vale, mi su
i me non vulg

Vale, plura a

do, tras aliq

Benè vale, de

quantus sum, d

Cicero ad U

mei desideria,

Vale; & co

rum orationi

Benè vale in

ntem red

Benè vale n

Vale, & bo

pporarias,

Vale, & tum

bolique contu

Vale, & tu q

da veniam h

Vale, & n

to, ut nihil

nec jucundia

Valebis ipi

Edardi cur

bebis.

Fac diligen

FORMULÆ

Vale

Vale, sed p

tem veni

Vale, mi suavissime Gerarde, & tibi persuade te
à me non vulgariter amari.

Vale, plura ad te scribam, cùm, quas avidè ex-
pecto, tuas aliquando accepero.

Benè vale, doctissime Præceptor, cui me totum
quântus sum, dico confecroque.

Cicero ad Uxorem & liberos, Valetè, inquit,
mea desideria, valetè.

Vale, & commenda me precibus Domino mu-
tuum orationis beneficium impensurus.

Benè vale in Christo Jesu, & me ex animo tibi
faventem redamare perge.

Benè vale nostri memor, præsertim in precibus.

Vale, & boni consulas has literas plusquàm ex-
temporarias.

Vale, & tumultuariam hanc responsionem æqui
bonique consulas.

Vale, & si quod liberius & impudentius effutivi,
da veniam homini non aliter instituto.

Vale, & nos dilige, quod te ita facere non dubi-
to, ut nihil habeam tuo in me amore nec certius,
nec jucundius.

Valebis ipse, & humanissimum virum Tobiam
Eckardi cum universâ familia bene valere ju-
bebis.

Fac diligentissimè te ipsum custodias.

FORMULÆ SUBJICIENDI ALIQUID POST

Vale, quod in mentem non venit.

Vale, sed percommode hoc mihi nunc in men-
tem venit.

Vale

Vale, seu heus tu, fer me præterieram, quod imprimis dictum oportuit.

Vale, sed heus mane paulisper, succurrit nunc quod non oportuit prætermiffum.

Vale, sed heus tu mane paulisper: omisi quod non minus libenter leges quàm cætera.

Vale, sed ô me obliviosum, nunc demum, occurrit animo, quod loco dictum oportuit.

Vale, sed obfignaturo Epistolam illud percommode venit in mentem, quod omiffum dolerem.

Vale, jam obfignabam Epistolam, cum alteras tuas ad me litteras reddit veredarius, itaque resignavit, & eâdem operâ binis tuis respondeo, ac primum de, &c.

Vale, jam parabam obfignare litteras: sed quia præter spem otii nonnihil obtigit, libet etiam diutius garrere tecum.

Post hujusmodi verò revocationem solemus forè addere.

Rursum vale. Iterum vale, vale iterum atque iterum.

SIC ET CICERO

valedictionem iterat.

FAc planè, ut valeas, nos ad summum. Vale. Idem nonnunquam post Vale subjicit *Salve*. Ad Tironem Epist. 9. Vale, salve. Et Epist. 6. Vale mi Tiro, Vale, vale, & salve. *Plantus*: quando ita tibi libet. Vale atque salve.

Sed veteres ea tum potissimum jungebant, quando ab iis discedebat, quos se nunquam iterum viros sperabant.

Χαίρε

quoque
tionis ponitur
valere, nisi sol
hryx id est, e
fices.
Post Vale con
ant reteres.

IOCVS A

Ata: vel D
Dipio, Col
, &c.
Nonnulli utu
orio.

Sed tunc, auct
mam est omi
gnitæ.

Propositio ad
Appellativu

TEMPUS A

Nao Dom
agesimo.

Anno restitut
no centesimo h

Anno Christi
tuagesimum p

Anno à natal
matimum oct

Anno à Christ
atum Christum

χαίρει quoque Græcis in principio & fine orationis ponitur *ἔργασε* id est, vale, & *ἔργασε* valere, fini solum conveniunt. Dicunt quoque *εὐτυχίαι* id est, esto felix: *εὐτυχεῖτε* id est, estote felices.

Post Vale continenter iterum & tempus adscribunt veteres.

LOCVS ADSCRIBITVR HOC MODO

Data: vel Datae: vel Datum: vel omisso Participio, Coloniae, Lovanii, Carthagine Parisiis, &c.

Nonnulli utuntur interdum Ablativo, Romæ, Patavio.

Sed tunc, auctore Terentio Scaure, participium *Datum* est omittendum, quod in loco, non è loco significat.

Propositio additur Barbaris: ut ex Gladbach? & Appellativus, ut, ex Musæo nostro.

TEMPUS ADSCRIBITUR HAC RATIONE.

Anno Domini, Millesimo sexcentesimo octuagesimo.

Anno restitutæ per Christum salutis sesquimillesimo centesimo bisquadagesimo.

Anno Christi nati supra bis octingentesimum octuagesimum primum.

Anno à natali Jesu Christi post millesimum sexcentesium octuagesimum tertium, &c.

VEL SIC.

Anno à Christi natali. A Christi nativitate, post natum Christum c^lo l^o cLXXX.

VEL

Ante diem 5. Kalend. Majas, id est, eo pridie 5. Kalend. Maji 27. videlicet Aprilis.

In ante diem 5. Kalend. Novembr. id est, in diem illum ipsum, quæ est 15 ante Kalend. Novemb. nimirum 28. Octobris, annumerato ipso Kalendarum die, quod in his loquendi generibus notandum est. Ex ante diem Non. Junii, id est, eo ipso die Nonarum Junii, ex 5. die mensis Junii. Hujusmodi locutiones, pro eo ipso die, non procedente illum numerum, qui exprimitur, accipi debent.

Quod autem dies quisque mensis, quot Kalendas Nonas.

Idus complectatur his versibus clarè docetur,

Junius, Aprilis, September, itemque November.

Usque dies ter habent denos: reliqui magis unum.

Sit nisi bis sextus, videnos Februus octo:

At si bis sextus fuerit, superadditur unus:

Et tunc bis sexto Marti conscribere Kalendas.

Prima dies mensis, cujusque est dicta Kalendæ.

Mars: Majus quoque Julii: Octoberque requirunt.

Sex Nonas, Octo reliqui modo quatuor optant.

Quilibet octonas mensis sibi vindicat Idus.

Inde dies alios omnes dic esse Kalendas.

Quas retrò numerans dices à mense sequenti.

E X P O S I T I O.

Primus dies cujuslibet mensis à Kalendis nomen accepit. Primo enim die Januarii dicere solemus. Kalend. Januarii. Primo item die. Februarii. Kalendis Februarii: atque ita in cæteris. Alii autem omnes dies à Nonis vel Idibus ejusdem

dem mensis , vel à Kalend. insequentis mensis notari solent ; ita ut die , qui quatrduo abest inclusive à Nonis Idibus , vel Kalendis , (duobus minirum diebus interpositis) dicendum sit : Quarto Nonas ; Quarto Idus & quarto Kalendas ; hoc est , quarto die ante nonas Idus , Kalend. inclusive. Porrò ut quemcumque diem mensis propositi ritè dominare scias à Nonis , Idibus & Kalendis , memoriæ mandandæ sunt dies , in quos Nonæ atque Idus cujuslibet mensis incidunt : Hi autem facilè ex Nonarum atque Iduum cujusque mensis numero comprehendì possunt : ut , quia hi quatuor menses Martius , Majus , Julius & October habent sex Nonas : alii autem 6. menses , Januarius , Februarius , Aprilis , Junius , Augustus , September , Movember , December , 4. duntaxat , cadunt Nonæ in 4. priorib. mensibus in diem 7. in posteriorib. verò 8. in diem 5. Numero enim Nonarum adjiciendus est primus dies , qui non à Nonis : sed à Kalendis nomen sumit , ut dies habeatur Nonarum. Verùm enim verò cum singuli menses habent 8. Idus , si diei Nonarum addantur 8. incident Idus priorum 4. mensium in decimum quintum diem , posteriorum verò octo in diem decimum tertium. Cæterum priusquam diem cujusvis mensis propositum , à Nonis , vel Idibus , vel Kalendis denomines , vide prius , num mensis ille 6. Nonas habeat , an quatuor ? Si enim 6. habuerit , & dies propositus est 7. appellabis diem illum Nonas illius mensis. Quod si dies oblatu est ante diem septimum , vel post ante tamen 15. diem , detrahe ejus

nume-

demerum, dem
 locet ejus diei,
 catio ex 7. ve
 nita in Non
 fuerit ante die
 nerum , dem
 ejus diei , qui
 tate (ex num
 a, tamen pri
 minirum pri
 quem ejus Ka
 rum à Kale
 idem hæc i
 minio, du
 dom sumas
 que Idus illor
 Exempla
 Nonas diei 7.
 licet unitate
 as Martii, h
 livè. Rursus
 Idus cadunt i
 us est post N
 tant 6. Dicet
 terea offeratur
 tereunt, Kale
 im 31. à Kale
 nus habeat di
 inguamus 9.
 Nono Kalend

numerum, demtâ prius unitate (numerum videlicet ejus diei, qui propositum antecedit in Kalendario) ex 7. vel 15. & reliquum numerum denomina in Nonis, vel Idibus, prout dies propositus fuerit ante diem 5. consequitur, subtrahe ejus numerum, demtâ prius unitate, numerum scilicet ejus diei, qui in Kalendario diem datum proximè anteit (ex numero dierum totius mensis propositi, si tamen prius unitatem addideris ad mensis dies (nimirum primum insequentis mensis diem, in quem ejus Kalendæ incidunt) & numerum reliquum à Kalendis mensis insequentis denomina. Eadem hæc in posterioribus 8. Mensibus servabis omninò, dummodò pro 7. die Nonarum & 15. Iduum sumas 5, & 13. in quos videlicet dies Nonæ, atque Idus illorum mensium incidunt.

Exempli gratia, designandus sit dies Martii qui Nonas diei 7. antecedit, Deme 2. numerum videlicet unitate minorem numero diei 3. Quinto Nonas Martii, hoc est, quinto die ante Nonas inclusivè. Rursus detur dies 10. ejusdem mensis, quia Idus cadunt in 15. diem Martii & dies 10. propositus est post Nonas, detrahe 9. ex 15. ut reliqua stant 6. Dices igitur die 10. Sexto Idus Martii. Præterea offeratur dies 23. Junii quoniam Idus prætereunt, Kalendæ Junii insequentis incidunt in diem 31. à Kalendis Junii numeratum, (quod Junius habeat dies 30.) auferamus 22. & 31. & relinquamus 9. Die igitur 31. Junii dicendum est. Nono Kalendas Junii,

Sic

Sic denique datus dies 10. Augusti, quia Notæ præterierunt. Idus verò in diem 13. incidunt si 9. ex 13. demantur, remanebunt 4. Dices ergo tunc, Quarto Idus Augusti. Adverte interim, quando numerus reliquus est 2. non esse dicendum. Secundo Nonas, vel Idus, vel Kalendas; sed pridie Nonas Idus vel Kalendas.

Jam verò si dies proponatur à Nonis vel Idibus alicujus mensis, aut à Kalend. mensis subsequents denominatus, velim usque scire, quotus dies mensis is sit; retrahendus erit numerus denominationis, minus uno ex numero diei, in quem Nonæ vel Idus cadunt, vel Kalendæ insequentis mensis, prout dies denominatus erit Nonis vel Idibus, aut Kalendis: reliquus enim numerus dabit diem mensis, qui quæritur, verbi gratia Scriptæ sunt literæ quædam. Quinto Idus Januarii: quandoquidem Idus Januarii in 13. incidunt diem, demendus erit numerus 4. (unitate scilicet minor numero, Quinti Idus) ex 13. ut reliquus sit 9. Fuit ergo dies ille, quo literæ sunt scriptæ, dies 9. Januarii.

Item datæ sunt aliæ literæ, Pridie Nonas Octobris. Quoniam Nonæ Octobris cadunt in diem 7. auferamus 1. (Numerum scilicet unitate minorem numero secundi Nonas, qui Pridie, ut supra dictum, profertur) ex 7. relinqueturque dies 6. Octobris.

Postremò scriptæ sunt aliæ literæ, decimo octavo Kalendas Julii, qui dies in mense Junio existit: quia Kalendæ Julii cadunt in diem 3. à Julii Kalendis numeratum, cum Junius habeat dies

es 30. si detrah
ne ergo illæ ser
velicet post Id
Non abluend
dicant diem.

Natalibus Ch
octorum, Die
religiosæ De
banorum die
us, Paganalib

QUIN ET

Nima luce.
culo maturi
et cenam
rotante Janu
e.

Siquis rece
in faum in
calce illud
um, nunc
edo.

Tuus, tuus to
ebore. Tuus
n. Tuus: u
mutu & fru
per tuus.

Tui amantissi
simus. Tui of
Tibi deditis
nichimus.

dies 30. si detrahantur 17. ex 31. supersunt 14. Litteræ ergo illæ scripturæ sunt die 14. Junii proximo videlicet post Idus.

Non absurdum est, quod nonnulli nostris festis indicant diem.

Natalibus Christi Salvatoris, pridie omnium Sanctorum, Die Festo Paschæ Feriis Paschalibus, Ecclesiasticæ Dedicationis feriis, Regalibus vel Epiphaniarum dic. Martinalibus, Hilaribus. Cineralibus, Paganalibus.

QUIN ETIAM DIEI AC NOCTIS
horam adscribere licet.

PRIMA luce. Summo mane Diluculo. Crepusculo matutino vel vespertino. Sub cœnam. Inter cœnam: mox à cœna Nocte vel noctu adventante jam nocte, Multâ, profundâ, vel alia nocte.

Si quis recentium secutus consuetudinem, nomen suum in capite litterarum non expresserit, in calce illud omittere non potest: idque nunc solum, nunc adjuncto Epithero ponet, hoc modo.

Tuus, tuus totus. Tuus toto animo, tuus toto pectore. Tuus toto corpore & animo. Tuus, ut scis. Tuus: ut nosti. Tuus idem qui semper. Tuus usu & fructu. Tuus mancipio & nexu, *Χριστὸς* tuus.

Tui amantissimus. Tui studiosissimus. Tui cupidissimus. Tui observantissimus.

Tibi deditissimus. Tibi devinctissimus. Tibi addictissimus.

Tibi obediens. Tibi obsequens. Tibi dicto audiens. Tibi morigerans. Tibi morem gerens.

Filius

Joannes Gruterus.

AD SUMMÆ DIGNITATIS VIROS

hoc non modo plerumque scribitur.

Tuæ Clementiæ }
 Tuæ Celsitudini } deditissimus clientulus
 Tuæ amplitudini } N. N.

AD MINUS NOBILES

minusque Præstantes

Nobilitati tuæ }
 Dignitati tuæ } deditissimus cliens NN.
 Reverentiæ tuæ }

VEL BINIS LITTERIS.

T. C. } devinctiss.
 T. A. } subjectus.
 T. N. } N. N.

VEL TERNIS LITTERIS.

R. T. A. } hoc est } R. tuæ Amplitudini.
 R. T. D. } } R. tuæ Dignitati.
 R. T. C. } } R. tuæ Celsitudini.

Novam hanc consuetudinem scribendi, licet doctissimorum quidam (qui solo utuntur Nomine, vel Nomine & cognomine tantum) contemnunt, si tamen his & similibus substantivis modicè, & in loco utamur, graviolem amplificam-

ficando reddemus Epistolam , & sermonem gratâ
varietate ornabimus, verbi gratiâ.

Succurre mihi inopi vir ditissime : nostram ino-
piam tua sustineat copia : vel : nostram tenuitatem
tua foveat liberalitas.

Vir prudentissime mihi stulto sis præsidio : stul-
titiæ meæ tuæ prudentia sit præsidio.

Obsecro te, pater piissime : obsecro tuam pieta-
tem pater.

Gratulor tibi, vir fortissime : Gratulor tuæ vir-
tuti.

Con dona mihi hunc errorem tuâ mansuetu-
dine : condonet mihi hunc errorem tua man-
suetudo.

Non est hominis imperiti , viro prudentissimo
consilium dare : non est meæ imperitiæ, tuæ pru-
dentiæ consilium dare.

Te, inquam, appello vir impudentissime : tuam
appello impudentiam.

Vulgò scriptorum in hujusmodi neque modus
est ullus, neque tempestivitatish ratio est : sic enim
passim : Dominationis tuæ literas accepimus : &
Reverendissima tua prudentia mihi litteris signifi-
cavit : & Nobilitas tua meo nomine salutabit uxo-
rem tuam : & claritati tuæ breviter respondeo : &
nostra parvitas dignissimæ paternitati tuæ gratias
agit, stultum est ita vitare personam , quasi fas non
sit ea uti

DE INSCRIPTIONE LITTERARUM.

Inscriptio (Græcis vulgò superscriptio) est, quæ
in summo epistolæ jam obsignatæ ponitur.

De inscriptione nihil habemus antiquorum; amice lector, quod possumus affirmare, atque cum hoc tempore necessaria sit, advertendum, primum quâ ratione hæc nunc à doctis conscribatur. Deinde quid in ea decorum sit, quidve indecorum.

Hæc incipit plerumque ab uno aut altero Epitheto, seu adjectivo.

Sequitur deinde nomen & cognomen illius, cui redditur Epistola.

Tertio jam loco ponitur Magistratus, dignitatis aut officii nomen, eaque exprimuntur casu Dativo per hujusmodi vocum. Ellipsim seu reticentiam: reddatur hæc Epistola; vel: dentur hæc literæ: quæ verba non solent exprimi. Utrum autem scribas, meo aut suo, parvi refert.

Postremo jam loco dexteram versus adscribitur nomen Loci, idque ferè in Genitivo, subaudiendo participium agentis, habitantis, aut simili. Manutius, & alii utuntur hic accusandi casu.

*INSCRIPTIONEM QUÆ ORNENT
aut vituperent.*

I. Hoc accuratè in ea est observandum, ut apposito & congruenti utamur Epitheto, non absurdo: non otioso, non mendaci, quod oneret personam, non honeste.

Aliud enim accommodabitur Imperatori. Regi, Duci, Comiti, Baroni, vel alteri viro nobili & generoso.

Aliud Pastorem vel Theologum, aliud Magistratum decet, aliud hominem privatum: aliud

memorandum ad
doctum.

Debet igitur

ocelli digni

et apte respon

U. verbi cau

premi potius

ntem ac supi

glantem. E

ntumeliam

rem formo

in, egregi

II. Huc spe

infum mo

videndi ge

Item amic

III. Remo

tionibus ele

d manus p

on ita locu

IV. Post

ubis nihil

egum refer

INSCRIP

seu d

Uamvis

oullæ i

negatos a

ntiorem ra

libellos suas

capite Libel

se-

senem, aliud adolescentem & doctum aliud : aliud indoctum.

Debet igitur Epitheton ipsius personæ qualitati, hoc est, dignitati, conditioni & officio congruenter & aptè respondere.

Ut, verbi causa, in doctum aliquem jurisperitum, gravem potius dixeris : quàm eruditum. Et negligentem ac supinum Pastorem, quidvis potius, quàm vigilantem. Etenim sibi quisque conscius hæc in contumeliam dabit : non aliter quàm si deformem senem formosam puellam appelles : aut pumilionem, egregium heroëm.

II. Huc spectat, ut abstineamus ab Epithetis quæ vel risum moveant, vel fastidium. Quo pertinent hujusmodi geminationes : Domino D. Domino & M. Item amico suo pyladeo & alia id genus.

III. Removendi sunt etiam ab hujusmodi scriptionibus elegantiarum flosculi, hæc advolent literæ ad manus proprias &c. Cicero enim & alii Latini, non ita locuti fuere.

IV. Postremum tam multis hoc loco utamur verbis nihil omnino necessariis, ut totum Epistolæ tergum referant.

*INSCRIPTIONUM ALIQUOT EXEMPLA
secundùm modernum Statum & Tempus.*

Quamvis summæ Sedis Apostolicæ Antistiti nullæ inscribantur litteræ, sed cum per Legatos agatur in rebus gravioribus ponderis, inferiorem tamen ordinum Oratores per supplices Libellos suas ad eum preces deferunt, scribuntque *in capite Libelli.*

Beatissime Pater , & in decursu Sanctitas vestra,
v. g. Sanctitati vestræ humillimè exponitur.

Et in calce, &c. Quam Deus Ecclesiæ suæ sanctæ
incolumem præset, &c.

Sanctitatis vestræ humillimus Orator. N. N.
& supra . Sanctissimo D. nostro, D. Innocentio
divinâ Providentiâ Papæ XI. pro NN.

IMPERATORI ROMANO.

Serenissimo, Potentissimo, Inviçtissimoque Do-
mino , Domino Leopoldo D. G. R. Imperatori
semper Augusto, &c.

Divo Imperatori, olim assentatorum erat , nunc
rarò videtur nisi in solennibus Epitaphiis.

REGI HISPANIARUM.

Serenissimo & Potentissimo Domino Carolo
II. Hispaniarum & Indiarum Regi Catholico.

REGI GALLIARUM.

Serenissimo & Potentissimo Principi ac Domi-
no Dno. Ludovico XIV. Galliæ & Navarræ Regi
Christianissimo.

S. R. Ecclesiæ Cardinalibus.

Quorum dignitas Regibus par est, nullique infra
Regem cedunt, soli autem Imperatori.

Primogenito.

Eminentissimo ac Reverendissimo Domino.

In Decursu & Subscriptione.

Eminentia vestræ.

Idem Titulus Eminentissimi datur Electoribus
Moguntino & Trevirensi , Magnis item Magistris
& Prioribus Teutonici, & Melitensis Ordinis. Item
Archi-Episcopo Salisburgensi.

In Germania omnibus Principibus sæcularibus Regentibus datur titulus Serenissimi.

Idem datur Marchionibus in inscriptionibus tantum. *Durchläuchtiger.*

Et in decursu epistolæ *Erw. Fürstl. Gn.*
SABAUDIÆ DUCI.

Serenissimo.

Sed per epistolæ decursum dicitur: Regalis serenitas (Itali altezza Reale) quia à Majoribus Cypri Regibus descendit.

Subscriptio.

Regalis vestræ serenitatis

Magno Duci Florentia.

Serenissimo Principi ac Domino, Domino Ferdinando Medicæo. Magno Hetruriæ Duci.

Principi Ecclesiastico.

Reverendissimo & celsissimo Principi.

Principi Ecclesiastica. v. g. Essendiensi.

Reverendissimæ & celsissimæ Principi ac Dominae.

Comiti.

Illustrissimo & excellentissimo.

Et in decursu.

Excellentia vestra.

ABBATI.

Reverendissimo in Christo Patri amplissimoque Viro ac Domino Dno:

BARONI.

Perillustri & Generoso.

NOBILI.

Si qui forte reperiantur, qui nolint esse Barones; eorum enim titulum; forte & ipsos, devorant inferiores

ores Principum ministri & legis periti per *Hoch- und Woll-Edel.* cæterum scribatur Prænobili Domino (*Woll-Edelgeboren*)

Sed & Pater plebejus nobilitatur per filium Episcopum. 80. q. 1. in can. Episcopatum.

Ergo heu! quò illa Patribus tam cara & rara nobilitas nunc abiit?

Prælato Ecclesiastico etc. Canonicis etiam Cathedralium Ecclesiarum non Nobilibus.

Reverendissimo & amplissimo Viro ac Domino Dno.

Inferiorum Ecclesiasticorum sive Canonicorum sive Vicariorum tituli passim confunduntur nisi à gradu scientiæ titulus accesserit.

RECTORI MAGNIFICO COLONIÆ.

Adm. Reverendo (nisi Prælatus fuerit vel Metropolitane aut S. Gereonis Canonicus) alias dicitur Reverendissimo. Amplissimoque Viro ac Domino D. NN. (additur scientiæ gradus & dignitas) Generalis studii Coloniensis pro tempore Rectori perquam magnifico.

DOCTORI THEOLOGIÆ.

Adm. Rdo. & eximio.

Doctori Juris & Protonotario Apostolico.

Adm. Rdo. nobili clarissimo.

Quamvis Romana Curia titulorum prodiga suos Protonotarios pinguiori titulo (nempe *perillusis*) inungat, si forte eâ vanæ gloriæ aurâ nonnunquam nanciscatur occasionem, quâ ambitiosulorum crumenas emungat; hoc honore & titulo dignis sit suus honor, sed neque de Protonotariis Ca-

meræ

meræ participantibus intellectum volo, quibus non tantum illustris, sed illustrissimi Titulus inscribitur.

Sacra Theologia Licentiato.

Admodum Reverendo & doctissimo Domino.

Si facultatis artium fuerit Decanus.

Adm. Rev. spectabili doctissimoque Domino N.

Inferioris gradus Ecclesiastico.

Adm. Rev. Domino.

Doctori Medico.

Nobili & experitissimo Domino.

Hunc Itali insigniunt Titulo Excellentissimi, nimirum in sua scientia, si ita est.

Doctori Juris Laico.

Nobili, Clarissimo, Consultissimoque Viro ac Domino.

Spectabiles hic dicuntur Senatorii Ordinis Viri, Tribuum suarum.

Præsides vulgò Bannerti Custodes, sive **Pannier-Herren.**

Consuli Imperialis Consulis Coloniensis Urbis.

Prænobili, Amplissimoque Viro ac Domino D. Arnoldo Mylio, liberæ imperialis Civitatis Coloniensis Consuli pro tempore Regenti, &c.

His, dum Magistratui Præsident dicitur **Ewre Gnaden.**

Principum Ministris superioris Ordinis, Titulus inscribitur, non ministerio eorum, sed potius natalibus conveniens, ac si fuerint inferioris Ordinis Ministerium aut scientiæ gradus observatur, quamvis passim, ut supra memini, nostro Germanismo dicuntur **Hoch-Edle (Prænobiles) und Hoch-Gelehrte Herren.**

Eundem titulum in Germanismo nostro hodie-
dum obtinent superiores Satrapiarum Præfecti &
Judices, nec tamen Latinè, prænobiles, appositè di-
ci possunt.

Inferiores Ministri passim dicuntur *Woledle* &c.
non tamen aptè dicuntur Nobiles, dicuntur autem
Hoch und Wolfürnehme / non tamen clarissi-
mi, nam : hoc titulo juris clarissima lumina clarent.

Quare latinè potiùs dicuntur ornatisimi Viri.

Idem latinum nomen extenditur ad omnes quot-
quot germanicè dicuntur *Ehrenfeste*. quippe qui
sunt ornati, eò quod honori & existimationi suæ fir-
miter insistant: quare complectitur omnes inferioris
ordinis Cives [fœce, ut ajunt, plebis seclusæ, qui
vel honesto opificio, sibi suisque alendis invigilent.
Idem dicuntur *Ehrsame und wolachtbahre* /
quamvis hic titulus etiam ad oppidanorum antesi-
gnanos & villicos honoratiores se extendat.

Idem est de aliis Villarum & agrorum Colonis.

Cum ad eos, qui hisce inferiores sunt, literas scribe-
re rarò contingat, titulum non habent : nomen ha-
bent quo Parochus in baptismali fonte eos insigni-
vit, ejusq; intelligentes sunt, hinc eos illo cõpellato.

Hisce ergo titulis subditus Dominum , inferior
Superiorem, par parem honoret, memor Apostolici
præcepti, cui honorem , honorem , cui amorem,
amorem.

Quos pro suo quisque affectu titulos, Pater filio,
Maritus Uxori, Proculus amasiæ, aut vicissim, men-
tiuntur, nec emitiri, nec indagare licet , cum affe-
ctus & amor mare sint, sinè mensurâ & fundo , eas
ergo stultitias & amantium deliria iis relinquimus.

.Sa-

Satis erit, prudenti Judicio cujusvis Dignitatem natalem honoratum inter suos officium, scientiæ gradum considerâsse, & facile fuerit, titulum & inscriptionem convenientem reperire: si quando exorbitas, ludibrio, si deficias contemptui habere crederis. Ergo,

Obserua medium, quod qui tenuere, beati.

Scribebat.

Anonymus

INSCRIPTIONUM ALIQUOT EXEMPLA

AD PROFESSOREM THEOLOGIÆ.

AD modum Reverendo in Christo Domino, D. Henrico Francken Sierstorffio, SS. Theologiæ Doctori Eximio, in universitate Colonienſi Professore dignissimo.

AD SACERDOTE M.

Reverendo ac Doctissimo Domino Joanni Staleno Canonico & Pastori Resensi vigilantissimo.

AD PARENTES.

Jacobo Claudero amantissimo parenti, & Elisabethæ, suavissimæ matri, suis.

AD PATREM.

Optimo & integerrimo viro, Ludovico Schalingo parenti plurimum observando.

AD FRATREM.

Joanni Claudero, civi Novesiano, fratri suo charissimo.

DE CONSCRIBENDIS
AD PRÆCEPTOREM.

Præstantissima eruditione & integritate viro Dn. Justo Mothori, præceptori meo ætatem amando & æstimando.

AD MAGISTRUM.

Humaniter erudito, & eruditè humano Dn. David Stemlero, pietatis & bonarum artium studiis Inclita Paderbonensi Academia deditissimo; amico meo sincero.

AD LITERARUM STUDIOSUM.

Ingenuo & ornatisimo juveni, Conrado Wendiero; ingenuarum artium ac partium in celeberrima Academia Monasteriensi studioso.

AD VIRUM HONORATUM.

Optimo, ut & præstantissimo viro Henrico Hovero, civi Bonnenfi spectatissimo: amico suo veteri & vero.

SELECTIORA ALIQUOD CUFUSVIS STATUS, atatis & sexus; conditionis. Epitheta, quorum in contextendis Epistolis & maximè in superscriptionibus est usus, Prudentia, qua cum atate crescit, & diligens præstantium scriptorum lectio, non modò majorem copiam suppeditabunt, verum etiam delectum & proprietatem eorundem docebunt.

PONTIFEX MAXIMUS.

Pontifex Summus, Sanctissimus, Beatissimus B. Petri Apostolorum Principis Successor; JESU Christi Vicarius.

CARDINALIS.

Eminentissimus Illustrissimus, Amplissimus.

IMPERATOR.

Augustus. Invictissimus. Potentissimus, præpotens.

tentissimus, semper Augustus apud veteres *Divus* :
quod ex adulatione videtur natum.

REX.

Gallorum Christianissimus, Hispanorum Catholicus Britannorum, Bohemorum, &c. Clementissimus : Potentissimus. Quæ duo ut etiam Serenissimus, communia sunt & Regibus & Archiducibus.

ELECTOR DUX seu PRINCEPS.

Serenissimus : Illustrissimus : Celsissimus.

COMES : MARCHIO.

Illustrissimus ; Inclitus :

BARO.

Generosus ; nobilitate & splendore generis clarus, Generis nobilitate illustris, antiqua nobilitate splendidus, antiquæ nobilitatis vir :

EPISCOPUS.

Reverendissimus, Præsul sanctissimus Antistes religiosissimus.

SACERDOS.

Reverendus. Colendus. Venerandus. Religiosus : Probatas. Egregius. Eximius. Excellens. Præstans. Vigilantissimus. Integerrimus Christi venerandus Sacerdos, Religione & pietate conspicuus.

NOBILIS.

Prænobilis, Antiquitate generis, singulari eruditione ac plurimo rerum usu nobilissimus vir Dn. Gerhardus Marschalch, hæreditarius in *Fraxenfels*.

CONSUL.

Nobilis, Gravissimus. Spectatissimus. Optimus

DE CONSCRIBENDIS
& præstantissimus, Amplissimus, Prudentissimus,
Dignissimus.

SENATOR.

Ornatissimus. Prudentissimus. Lectissimus.
Honestissimus: Reipub. studiosis. Bene de Rep.
meritus.

PRÆTOR JUDEX.

Institissimus. Integerrimus. Incorruptissimus. Ju-
stitiæ patronus.

THEOLOGUS.

Excellentissimus. Eruditissimus. Doctissimus
Sacrarum vel divinarum rerum scientia præstantis-
simus. Sacrarum scripturarum interpres sincerus.
S. Theologiæ Professor eximius, Egregius.

JURE CONSULTUS.

Clarissimus. Celeberrimus. Eximius. Legum pe-
ritissimus. Juris utriusque juxta doctus. Juris utri-
que Consultissimus: tum sapientissimus, tum in-
tegerrimus.

MEDICUS.

Clarissimus. Fidelissimus. Experientissimus.
Multo usu excellentissimus. Medicinæ Doctor
præstantissimus. Artis medicæ expertissimus & di-
ligentissimus: andequaque doctissimus.

BIBLIOPOLA.

Nobilis, ornatissimus, clarissimus, copiosissi-
mus.

VIR PRÆCLARUS.

Vir primarius, omni laude dignissimus, & lauda-
tissimus. Probitate & humanitate conspicuus,
Optimè de Repub. meritis, Prudentia & auctoritate

nobilis, Pietate & eruditione insignis. Excellenti doctrinâ egregius.

PATER.

Clarissimus. Optimus. Plurimùm observandus. Perpetuo amore venerandus.

MATER.

Suavisissima atque optima, charissima, & dulcissima: plurimùm observanda.

UXOR.

Optima, charissima, fidelissima, suavissima, fidelissima at optima.

FRATER.

Optimus, suavissimus, charissimus, dilectissimus, Optimus & dulcissimus.

SOROR.

Suavisissima, charissima. Unicè cara, dilecta, dilectissima, dulcissima.

FILIUS.

Charissimus, dilectissimus, suavissimus, dulcissimus, mellitissimus.

PATRUUS PRÆCEPTOR.

Multùm, plurimùm observandus. Summè, valde venerandus. Unicè, præcipuè colendus. Apprimè, imprimis, admodum, cum primis majorem in modum.

OPIFEX.

Industrius, solertissimus, perspicax, eximius, egregius, spectatus, circumspectus, exquisitus, accuratus, prudens, diligens.

AMICUS.

Primus & fidelissimus. Sincerus. Integerrimus

mus. Nostri perstudiosus. Incomparabilis. Percharus. Summè, unicè imprimis, cum primis charus, dilectus.

SODALIS.

Amicissimus, Jucundissimus, Lepidissimus, Melitissimus.

ADOLESCENS.

Ingenuus. Bene moratus. Ornatissimus. Doctissimus, optimæ, summæ spei. Præstantissimus, ingenio Optimus, & humanissimus. Studiis deditissimus, summæ eruditionis, summæque virtutis, spectatæ probitatis. Literarum studiosus. Ingenuarum artium candidatus. Optimarum artium studiis eruditus; Summâ modestiâ & singulari probitate: summo ingenio & virtute, Præclaræ, generosæ indolis.

MATRONA.

Proba, modesta, integra, honestissima, pudicissima, eximia pietate & virtute. Primaria fœmina, lectissima, generosa, nobilis.

PUELLA.

Castâ, verecunda, pudicissima. Bene morata. Lepida, bella. Honestatis exemplar. Amabilis, jucunda.

INSCRIPTIONUM ALIQUOT FORMULÆ.

Ingenue & optimæ spei puero Bernhardo Stockig.

Eximie

Eximix tum indolis, tum etiam virtutis puero

Joanni Georgio Forstero.

Ingenuo atque præclara minitanti puero, Joanni Bernhardo Bertram.

Liberali indole & eximia spe adolescenti, Martino Miro.

Claris orto natalibus adolescenti Alexandro Pflugt.

Bonæ spei adolescentulo Litterarumque Candidato Nicolao Kochio.

Optimo, litterarumque avidissimo adolescenti Johanni Lodovico Hoffmanno.

Insignioris & indolis & expectationis puero, Jeremiæ Pharetrato.

Ingenioso, summæque diligentix adolescenti Georgio Hoffmanno.

Generosæ indolis adolescentulo Johanni Henrico Gegenfeind.

Summæ integritatis, prudentix & dexteritatis viro Dn. Jonæ. Neandro, N. P.

Ornato & splendido viro, Joanni Forstelio Exquæstori Alsterensi.

Prudentissimo & integerrimo seni Bartholomæo Molzero, Consuli Neustadiensium.

Excellenti eruditione & singulari prudentia Advocato Conrado Limmero.

Nobili spectantissimoque viro, Johanni Oberlendero, Domus Teutonicæ præfecto fidelissimo.

Ornatissimo ac spectatissimo, Caspari Bohemø, Reip. patriæ ab, Epistolis.

Literato & candidissimo viro, Henrico Hofero
Judici & Mercatori Neapolitano laudatissimo.

Prudentia, eruditione, multoque rerum usu ex-
cellentissimo M. Johanni Loves. Quæstori Al-
tenburgensi.

Eruditione, vitæ integritate, plurimoque rerum
usu præstantissimo viro, Eugenio Forftero, Do-
mus Teutonicæ præfecto.

Generosa & antiqua nobilitate illustri viro Hen-
rico ab Einsidel.

Præstantissima eruditione multaque experientia
clarissimo Medico, D. Joachimo Holtzemio.

Eximio & Religioso viro, ut & Poëtæ Christia-
nissimo, Lamberto Alardæ Canonico Andrea-
tico.

Reverendo & undecunque doctissimo, D. Cas-
pari Sternenbeckio, Ecclesiæ ad D. Afranum Co-
loniæ canonico jam olim suo contubernali, hodie
amico constantissimo.

Religioso & candidissimo viro, Friderico Ol-
manno Ecclesiæ patriæ ad D. Catharinam Pastori
fidelissimo: amico meo auro non contra caro.

Humanissimo & Excellentissimo viro, Henrico
Gelschlegelio P. L. Scholæ illustris ad Albim Col-
legæ dignissimo, fidelissimoque.

Viro præstantissimo, Divinisque ingenii frugi-
bus in Arte Musica abundantissimo, Johanni Her-
manno Schein, Musico Lipsiensium celebratissi-
mo.

Singulari vitæ integritate viro, Christophoro
Tappio, Ærarii Ecclesiastici, Prælecto ac Canoni-
co Bonnensi.

Mul-

Multis
Cribitio, Cu
Pietate
Johanni Ha
be.

Pio, polite
N. P. Docti
di Andrez.

Ornatissi
Hellero, G

Optimo
io N. P. &

Amplissi
Gunthero

legico,
Virtute &

Wilhelmo
Christo

tholomæ
Præfari

homo Wa
Author

tho Eichel
rio digni

Viro om
Johanni Le

gensi.

Utriusque
Fidero; Sc

fuo veteri &
Singulari

Multis nominibus ornatisimo M. Valentino ,
Cribitio, Curia Geirensi & ab Epistolis.

Pietate, doctrinâ, & prudentiâ conspicuo viro,
Johanni Hammerico, Curia Altenburgensis Scri-
bæ.

Pio, polito & politito Christophoro Fortyschio
N. P. Doctissimo & Amplissimo viro Dno. Davi-
di Andreae, Actuario in Oppurg.

Ornatisimo circumspéctissimoque viro Marco
Heilero, Goffeggensium Quæstori.

Optimo & candidissimo viro, Christiano Mase-
ro N. P. & juris practico.

Amplissimo gravisimoque Domino Johanni
Gunthero Forstero, Archi-Quæstori Henne-
bergico.

Virtute & integritate præstanti viro, Johanni
Wilhelmo Stolberg.

Clarissimo pariter & humanissimo viro, Bar-
tholomæo Mayero.

Præstanti eruditione & integritate viro, Abra-
hamo Walburgero.

Authoritate & prudentiâ ornatisimo viro, Mar-
tino Eichlero, Republicæ Neustadiensis Camera-
rio dignissimo.

Viro omni virtute & candore præstantissimo
Johanni Lemmiken, civi ac Mercatori Witeber-
genfi.

Utriusque literaturæ callentissimo viro Johanni
Fidiero; Scholæ patriæ Magistro industrio, amico
suo veteri & constanti.

Singulari humanitate, multiplici doctrinâ &
lin-

linguarum scientia florentissimo, Magistro Andreae Wilkio, Gymnasii Gothani Rectori meritissimo.

Humanissimâ eruditione, & eruditissimâ humanitate florentissimo, Linguarum quoque Orientalium callendissimo viro. M. Johanni Zekendorff, Scholæ Cygneæ Archidiacono fidelissimo.

Insigni eruditione & virtute conspicuo, Georgio Hornio, Consistorii Witebergensis Advocato.

Reverendo, pietatêque & doctrinâ præstantissimo viro, Davidi Geschkæ, Parocho in Gnadenstein vigilantissimo.

Viro optimo, venerandôque Christi Sacerdoti Bartholomæo Stockich.

Vitæ morûmque integritate præstanti, laudatissimoque viro, Johanni Hoffmanno.

Amplitudine, doctrinâ & eloquentiâ excellentissimo viro, Victorino Grunero.

Fiscæ & veræ Nobilitatis insignisque prudentiæ & eruditionis viro, Jonæ à Quingenberg. Hæreditatio in Wenigen Auma & Zaldendorff.

Prudentiâ & eruditione clarissimo, Johanni Herfurdo.

Viro omni virtute, & eloquentiâ ornatissimo, Sebastiano Keilio, Archigramma: zophylacio Altenbergensi à Secretis.

Egregio fidelissimoque viro, Johanni Reutero, Reipublicæ Lubecensis causarum Advocato.

Exi-

Eximio viro Paschasio Nicolai , optimarum
disciplinarum , ac Jurisprudentiæ calendis-
simo.

Spectatissimo, amplissimo, & prudentissimo vi-
ro, Davidi Fabro.

Clarissimo , eloquentiâ, integritate , rerum-
que usu præstantissimo viro , Caspari Hoff-
heim.

Ingenio, doctrinâ, virtuteque præstanti Juveni,
Antonio Scheibio.

Spectato civi & negotiatori optimo , Gabriëli
Trubsbach.

Clarissimo & U. J. consultissimo Benedicto
Carpzovio, scabinatus Lipsiensis assessori, summè
tibi colendo amico.

Viro clarissimo & celeberrimo , M. Erasmo
Schmidt, Græc. & Mathem PP. Præceptorì òlim
& Brabeutæ suo admodum honorando.

Humanissimo, præstantissimoque viro, Georgio
Fabritio P. L. & Scholæ Dalensis Rectori solertis-
simo, amico tuo æstimando.

Venerando viro, pietate , eruditione , digni-
tate & autoritate clarissimo , Dn. Wilhelmo
Alardo , P. L. C. Ecclesiastæ apud Kempenses
præcipuo , & Consistorii Colonienfis Assessori
dignissimo fautori suo omni observantiâ hono-
rando.

Viro consultissimo , & excellentissimo Wilhel-
mo Merckio J. U. Doctori eximio & pæctico dex-
terrimo, candidissimoque , fautori suo plurimum
amando & æstimando.

Viris ornatissimis pietate, prudentiâ, virtute & sapientiâ, Consulibus & Senatoribus Reipublicæ Salfeldensis: suis Dominis & amicis studiosè honorandis.

Inclytæ stirpis famæ, ingentisque animi viro nobilissimo, Henrico à Werdern.

Mirâ animi, generis & corporis nobilitate ornatissimo Christiano à Polnitz.

Gentis nobilitate, manu, consilióque optimo, asperis & secundis rebus æquè, probato equitum, signifero, Alexandro ab Einsidel.

Generoso stemmate, rerum experienciâ omnique adèò virtutum genere & privatis & Principi suo probatissimo Aulico, Andreæ ab Alvensleben.

Nobilissimi generis splendore, & bellicæ virtutis gloriâ strenuissimo equitum cataphractorum Magistro centuro Pflugt.

Majorum natalibus claro, virtute clariore, vitæque integritate clarissimo viro, Casparo à Sparnberg.

